

II

УСТАШКО - ДОМОБРАНСКА ДОКУМЕНТА

**ИЗВЈЕШТАЈ ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ ЈАЈЦЕ ОД 1 ЈУЛА
2942 ГОД. О БОРБАМА СА ПАРТИЗАНИМА У БЛИЗИНИ
ЈАЈЦА**

**ОРУЖНИЧКА ПОСТАЈА
ЈАЈЦЕ**

Број 280 Тај.

1 српња 1942 године

акција наших снага противу
побуњеника извјештавам.

ЗАПОВЈЕДНИКУ 5 ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ (ЗА Ј. С.)

Сарајево:

Дана 30 липња 1942 године, вршиле су акцију наше снаге противу партизана и побуњеника у планини Јању, југозападно од Јајца 9 километара, којом приликом услед мале снаге нису могле побуњенике и партизане уништити и растјерати, а сатније домобрана са 1 сатнијом усташа пошле су од железничке постаје Догановци, према југо-западу 3 километра према селу Љуши, које су успјешно оперисале, док је сатнија једна са милиционарима од железничке постаје Винац, пошла према југу удаљено 3 километра преко села Осмића и планине Равна Гора, која је такођер успјешно оперисала. Једна полу сатнија са једним топом пошла је од жељезничке постаје Бравнице према југозападу ка Хан Шединцу удаљено од постаје 2 км., која није никако ступала у акцију. 2 стројне сатније пошле су од Јајца југозападно преко села Бришћа ка селу Горици, удаљено од Јајца 9 километара, док су 2 сатније од којих једна стројна, пошле од Јајца према западу до села Заовина, одакле су окренули према југу у правцу села Горице. Уз ове четири сатније које су пошле из Јајца према Горици придружила се и једна сатнија усташа и чим су ушле у шуму одмах су биле нападнуте од побуњеника и партизана, којом приликом су побуњенике успјешно до села Горице протјерали, али на рубу саме шуме, побуњеници су са свих страна напали на домобране и усташе, гдје су успјели да 2 домобрана и једног усташу убију, а 3 домобрана лакше ране.¹ Домобрани и усташе даље нису могли напредовати услед тога, што се је ноћ била прикучила

¹ Ову борбу је водио батаљон „Целагић“ Трећег крајишког НОП одреда.

и што са лијевог бока нису пристигле домобрани и усташе којЈ су оперисали од села Љуше и Равне Горе, ради чега су се цл» рали повући натраг у Јајце. У исто вријеме повукли су се ц остали дијелови домобрана и усташа преко Равне Горе у Винап и преко села Љуше у Догановци.

Приликом предње акције на страни побуњеника, није се могло установити колико је било мртвих и рањених.

Кроз цијело вријеме акције оружници ове постаје, чували су залеђа домобрана и ^сташа, који су се повукли као и домобрани без икаквих жртава.

Заповједник, наредник
Мех. Дерић

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ЗАПОВЈЕДНИШТВО
5 ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Тај. Ј.С. број 1365 б. VII. 1942.

> r

Сарајево, 6. српња 1942.
Унјето у дневно извјешће
од 6. VII. 1942.

Заповједник пуковник
(Павић)
Павић

**ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ТРЕЋЕГ ДОМОБРАНСКОГ
СБОРА ОД 1 ЈУЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА ПРОТИВ ПАРТИ-
ЗАНА ОКО ЈАЈЦА, КУПРЕСА И САРАЈЕВА**

**ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
ЦИ ДОМОБРАНСКОГ СБОРА**

Главностожерни одјел
Оп. Бр. 2769/тај.

у Сарајеву дне 1. септембра 1942.

ПРЕДМЕТ: Стање побуњеничке акције на основи извјештаја примљених у вријемени од 30.VI. од 8 сати до 1.VII. до 8 сати.

1. — Главном стожеру Домуоранства (Опер. и очевид. одјел)
2. — Врховном надзорничтву оружничтва
3. — Заповједничтву III дом. сбор. подручја
4. — Заповједничтву 6. пјешачке дивизије
5. — Заповједничтву 5. оружничке пуковније
6. — Заповједничтву 6. оружничке пуковније
7. — Главном стожеру усташке војнице (Главностожерни одјел)
8. — Изванредном опуномоченику (пуковнику Шимићу).

(Мјеста се означају према карти 1 : 100.000)

ТАКТИЧКА СИТУАЦИЈА

1. ПОЈЕДИНОСТИ О РАДУ НЕПРИЈАТЕЉА И НАШИХ ЧЕТА

Област Јајце: I ЗОНА

1. Дана 27. VI партизани у јачини 400—500 људи напали су Пљевске Подове¹ и Драгњић Подове око извора р. Пливе (23 км. ј.з. од Јајца).

¹ У оригиналу стоји: Пливске подове.

Код назива географских мјеста Редакција је отступила од принципа да објављује непријатељска документа са свим грешкама. већ је називе мјеста исправила по географ. картама.

У свим осталим случајевима документа су објављена по оригиналу.

Упућени домобрани и четници групе Дреновић—Тривунчић заузели су Козила на Пљевским Подовима (21 км. ј.з. од Јајца). Један дио наших снага врши притисак према Ђулету К. 1347 (25 км. з. од Јајца). Рањена 2 четника.²

2. Пуковник Шимић јавља, да су наше чете у акцији око Јања достигле црту с. Отомаљ—Ораховица—Ћусине (све западно од Јајца) и да су јужно од те црте наишли на јак отпор. При доласку до с. Горица (10 км. ј.з. од Јајца) наши су дочекан* ватром из бункера, иако су у селу биле извјешене хрватске заставе. С. Горица заузета је — од стране наших домобрана.

Област Купрес

Дана 28.VI. наше чете из Купреса стигле су до с. Благаја (9 км. с.з. од Купреса) и ту. распршили партизанске бандеА Поводом тога становници с. Рилић (9 км. ј. од Купреса), изгледа, да се желе предати нашим властима.

II ЗОНА

Област Ускопље

Дана 25.VI. по подне довршен је оправак пруге Ускопље—Миханићи на прузи за Цавтат. Промет би се могао успоставити уз одржавање лагане вожње од 25 км. на сат од постаје Главска до Војског Дола и од Главске до стражаре Бр. 33.

Област Ливно

1. Дана 29.VI. талијанске посаде напустиле Ливно.

2. Котоб⁴ Ливно јавља, да је дана 30.VI. у 9 сати на путу Ливно—Томиславград на мјесту Превала нападнут 1 луксузни и поштански самовоз. Милицionери околних села воде борбу, с партизанима. Исход борбе непознат.⁵

III ЗОНА

Област Горажде

Дознаје се, да четници недозвољавају нашем жељ. особљу да врши поправак пруге и моста с ону страну р. Дрине, већ да се зато тражи дозвола од талијанских власти.

VI ЗОНА

Област Сарајево

Дана 30.VI. увечер чуло се пушкарање у близини жељ. постаје Блажуј (14 км. з. од Сарајева). Изгледа, да партизани имају намјеру напасти на жељ. постају Блажуј и на Илицу.

* Акцију су вршили дијелови Трећег крајишког одреда.

² Купрешка чета Трећег крајишког одреда

⁴ Котарска област тј. среско начелство

⁵ Група бораца Ливањског НОП одреда •

VII ЗОНА

Област Сарајево

1. Накнадно се дознаје, да је дана *II.VI.* талијанска војна лосада отишла из Доброг Поља (29 км. ј. од Сарајева) у правцу Сарајево, тако да у том подручју нема више талијанске посаде.

У Доброг Пољу, Крбљине и Бољановићи (све око 30 км. ј. од Сарајева) налазе се четници, који су се предали талијанским властима и које су ови поновно наоружали и одредили да чувају ова села од партизана. Четници за сада врше одређени задатак и не нападају пучанство.

2. Накнадно се дознаје, да су у борби 28.^{1.} поред већ показаних губитака у извјешћу од 29.VI. погинуло још 4 милиционера.

3. Даном 30.VI. милицији је успјело протјерати партизана из села Гаја, Мијановића и Дујмовића (све око 22 км. ј. од Сарајева). Партизани се сада налазе у с. Ледићи, гдје имају комору и у с. Дејчићи, Остојићи и Умчани.⁶

Двије групе партизана из с. Дејчићи (Ледићи) кренуле су једна наводно у правцу с. Кијева, а друга у правцу Игман пл.

3. Накнадно се дознаје, да су 2 оружника, који су заробљени 28.^{1.}, убијени (Види извјешће од 29.^{1.}).

ЗРАКОПЛОВСТВО

Вриеме дјеломично лиепо.

Зракопловство је извршило слиедеће задатке:

1. **Развићањем** акције пуковника Шимића нису примјећене наше чете, нити побуњеници.

Развићањем области Трново—Игман није се ништа нарочито примјетило.

2. **Бомбардирало** с десне и лиеве обале р. Јањ, с. Стројица, Шединац, Шединац Хан, Вујићи, Прибељци, Подобзир, Бабнћи циели дан. Утрошено свега 1460 кг бомби.

ГУБИТЦИ

Мртзих: 2 оружника, била заробљена (види извјешће од 29.U1.) и 4 милиционера.

Рањени: 2 четника.

2. КРАТКА ПРОЦЈЕНА ТАКТИЧКЕ СИТУАЦИЈЕ

Стање у главном непромјењено.

Акција пуковника Шимића уз сурадњу зракопловства напредује.

* Група бораца Калиновичког НОП одреда која је послје распада Првог и Другог ударног батаљона остала уз штаб одреда.

Кретање партизана у области Трнова, Бјелашнице и Игман пл. још увiek траје.

3. ВЛАСТИТЕ НАМЈЕРЕ ТАКТИЧКЕ ПРИРОДЕ

1. Зракопловство ће продужити сурадњу у акцији пуковника Шимића, развијати ће област Трново—Игман пл. и област Гламоч—Ливно—Томиславград—Купрес, те ће бацати храну у Гламоч.

2. Ово заповједничтво по одобрењу Хргена⁷ подузима журне мјере за акцију против партизана у области Трново, Бјелашница—Игман.

II. ДОГАЂАЈИ ИЗВАН ЗОНЕ БОРБЕНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ

Није било.

У пригибу: исказ губитака у липњу.

(За оп. Оч. глст, Усташка војница и Хрген).

! [
Заступа заповједника,
пуковник (Прохаска)
Прохаска в. р.

(М. П.)

За точност:
Заступа главара стожера
подпуковник Ванер
Ванер

⁷ Хрватски генерал при 714 њемачкој пјешадиској дивизији

**ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ТРЕЋЕГ ДОМОБРАНСКОГ
ЗБОРА ОД 4 ЈУЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА ОКО ЈАЈЦА,
КОЊИЦА И ПАЗАРИЋА**

ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
III ДОМОБРАНСКОГ СБОРА
Главностожерни одјел
Оп. Бр. 2814/тај.

У Сарајеву дне 4. септембра 1942.

ПРЕДМЕТ: Стање побуњенич-
ке акције на основи извје-
штаја примљених у времену
од 3.УИ. од 8 сати до 4.УИ
до 8 сати.

1. — Главном стожеру Домобранства
(Опер. и очевид. одјел)
2. — Врховном Надзорничтву Оружничтва
3. — Заповједничтву 6. пјешачке дивизије
4. — Заповједничтву 5. оружничке пуковније
5. — Заповједничтву 6. оружничке пуковније
6. — Заповједничтву III Дом. сбор. подручјњ
7. — Главном стожеру усташке војнице
(Главностожерни одјел)
8. — Изванредном опуномоченику пуковнику
Шимићу

(Мјеста се означају према карти 1 : 100.000)

ТАКТИЧКА СИТУАЦИЈА

1. ПОЈЕДИНОСТИ О РАДУ НЕПРИЈАТЕЉА И НАШИХ ЧЕТА

Област Јајце

I ЗОНА

Дана 2. о.м. око 23 сата партизани су напали с јачим сна-
гама Канал над Јајцем и нашу посаду на Ћусини, али су без
губитака одбијени и протјерани према Ораховици.¹

II ЗОНА

Област Столац

О стању у Столцу доставља се у препису извјешће запо-
вједника оружничког крила Мостар Ј. С. Бр. 1126/тај. од 26.VI.
ов. године (само за опер. одјел. глст. домобранства) (Види из-
вјешће од 30.У1)

* Акцију су вршиле јединице Трећег крајишког одреда.

Област СШШ

25.У1. бачена је из зракоплова заповјед овог сбора у Син» ради упућивања помоћи у Томиславград. Службено писмо нашао је један наш наредник, али му га је један талијански частник ОДЈ-зео, иако је наслов био потпуно јасан. Заповједник посаде је добио од Талијана ову заповјед на особно посредовање и то отворено писмо.

Због овога заповједник посаде Син»а писмено је просједовао код заповједничтва талијанске дивизије „Бергамо" и тражио је, да се у будуће спријече овакови случајеви и да се осигура тајност дописивања хрватског домобранства.

IV ЗОНА

Ооласт Вареш

Дана 25.У1. предузета је мања акција чишћења Будожел (8 км. ј. од Вареша) — Округлица (10 км. ј. и. од Вареша) са стране њемачких и наших оружника и милиционера. Претражујући тај простор одјел је стигао до с. Жаља (8,5 км. ј. од Вареша), гдје је примјећена група четника и позвана је на предају. Ови се позиву нису одазвали, већ су се разбјежали. Одјел у свом даљем крстарењу до Округлице није наишао на одметнике. На повратку за Будожел код с. Жаља дошло је до борбе између овог одјела и четника. Борба је трајала 2 сата, те је погинуо 1 милиционер.

VI ЗОНА

Област Коњиц

1. Дана 3. о-м. напали су партизани Иван пл. (12,5 км. с. и. од Коњица) бацачима мина и тешким стројницама и Пазарић¹ (21 км. с. и. од Коњица). Покварили су жељ. пруту и посјекли б. б. ступове према Коњицу. Заузели су Врдоље (7 км. и. од Коњица) одакле надиру према Коњицу преко Цепи (5 км. с. и. од Коњица) и с. Овчари (2 км. с. и. од Коњица). На томе простору воде се борбе. Детаљи непознати. Брзогласна веза с Коњицом прекинута.

2. Дана 3. о.м. изгледа, да је на жељ. постаји Брђани нападнут један влак с домобранима са стране партизана и да је 1 вод домобрана наводно заробљен. • Точни податци недостају.³

² Односи се на борбе које су водиле пролетерске бригаде на прузи Сарајево — Мостар за вријеме марша из Источне у Западну Босну.

* Акцију су извршили дијелови Прве пролетерске бригаде за вријеме марша за Босанску Крајину. Том приликом је заробљено око 120 домобрана.

3. Услед напада 3. о.м. на Пазарић прекинут је жељ. про-
Мет од Блажуја према Мостару.⁴

4. 1 заробљени партизан 3. о.м. код Пазарића изјављује,
да је из Црне Горе кренуло 5 бригада партизана и да свака
бригада броји по 1500 партизана. Свих ових 5 бригада имају
намјеру наводно прећи у Хрватску. Наводно једна од ових бри-
гада налазила се је код Мртвање (на Бјелашници) и има зада-
так напасти Пазарић, Тарчин и Зовик и порушити мостове.⁵

ВИИ ЗОНА

Област Сарајево

Дознаје се, да су четници у с. Радијевићи (7 км. и. од Са-
рајева) тражили православце, који су позвани у војску и да су
их одвели са собом.

ЗРАКОПЛОВСТВО

Вриеме дјеломично липо.

Зракопловство је извршило слиедеће задатке:

1. Развијањем простора Илица—Коњиц—Неретва—Добро
Поље—Трново—Умољани није ништа нарочито примјетило.

2. Пренијело је нове брзојавне шифре у Гацко и Билеће.

3. Бацало је промицбене летке и књижице на простору
Рајловац—Вучија Лука—Средње—Чевљановићи—Иванчићи—Ни-
пшћи—Крчевине—Округлица—Вареш—Бреза—Високо—Фојница
и на простору Бугојно—Купрес—Благај—Гламоч.

ГУБИТЦИ

Погинуо: 1 милиционер.

2. КРАТКА ПРОЦЈЕНА ТАКТИЧКЕ СИТУАЦИЈЕ

Надирање партизана из области Бјелашнице продужује се
одлучним замахом. Запаливши неколико жељ. постаја на дјелу
пруге Блажуј—Коњиц прекинули су промет Сарајево—Мостар.
Коњиц је такођер већ утрожен. Посада Коњица је на положа-
јима око Коњица на лијевој обали Неретве и добро се држи.

⁴ На жељезничку станицу Пазарић напао је Други батаљон
Друге пролетерске НОУ бригаде ојачан Другом четом Првог бата-
љона исте бригаде. Обезбјеђење од жељезничке станице Хаџићи вр-
шила је Прва, а од Тарчина Трећа чета Првог батаљона. Трећи
батаљон ове бригаде обезбјеђивао је бригадну болницу и комору.

⁵ Односи се на марш пролетерских бригада у Западну Босну.
У овом маршу су учествовале Прва и Друга пролетерска, Трећа сан-
цачка, Четврта пролетерска (црногорска) бригада, док су Пета
црногорска НОУ бригада и Херцеговачки партизански одред остали
У селу Врбници.

Постоји погибелъ, да партизани поруше мост између жељ. постаја Брђани и Брадине, за који би поправак требало 6 мјесеци.«

Брзо напредовање партизана у области Бјелашнице изгледа, да је наступило због слабог или никаквог отпора појединих милиционерских група (Врдоље, Чуховићи, Умољани, Луковац). Разлози оваквог понашања још нису познати, али по свему се може закључити, да милиционери постају све више несигурни елемент и наклоњени партизанима.

I

3. ВЛАСТИТЕ НАМЈЕРЕ ТАКТИЧКЕ ПРИРОДЕ

Зракопловство ће вршити развијања и бомбардирања у области Бјелашнице. Од стране њемачких војних власти подумимају се мјере за акцију у области Бјелашнице.

II ДОГАЂАЈИ ИЗВАН ЗОНЕ БОРБЕНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ

Није било.

Заповједник, генерал
Лукић
в. р.

(М. П.)

ЗА ТОЧНОСТ:
Заст. главара стожера
подпуковник Ванер
Ванер

**ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА
ЈАЈЦЕ ОД 6 ЈУЛА 1942 ГОД. О НАПАДУ ПАРТИЗАНА НА
ГЛАМОЧ И БОРБАМА ОКО ЛИВНА, ДУВНА, МРКОЊИЋ
ГРАДА И ЈАЈЦА**

**ОРУЖНИЧКО КРИЛНО ЗАПОВЈЕДНИЧТВО ЈАЈЦЕ
5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ**

Број 438 тај.

У Јајцу, дне 6. српња 1942.

ТАЈНО

ПРЕДМЕТ: Догласни извјеиштај
доставља.—

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
(Ј. С.)

САРАЈЕВО

3.) О комунизму:

Као важније износим слиједеће догађаје:

1. — 6. до 12. липња 1942. око 1500 наоружаних партизана вршило је напад на мјесто Гламоч и околна села. Ова скупина партизана водила је борбу са нашим снагама од 215 домобрана, оружника и милиционера. У овој борби рањена су лакше 2 домобрана, 3 милиционера од који један теже који је након 48 сати ранама подлегао. Од стране пучанства било је рањено 3 особе лакше и једна особа мртва. Међу партизанским бандама губитци се нису могли дознати.¹

Извјештај оружничке постаје Гламоч Бр. 770 од 19. VI. 1942.

2. — 14. липња 1942. једна скупина наоружани партизана дошла је на Борову Главу, 16 км. источно од Ливна, који су испред чобанице Кришто Терзе отјерали 8 говеда.

Извјешће оружничке постаје Ливно број 357/тај. од 15. VI. 1942.

3. — 19. липња 1942. око 30 наоружани партизана са паше зв. Обровачке Стаје, 25 км. западно од Ливна отјерали су 15 комада крупне стокe-говеда на штету Касала Мате и другова из Пролога, котар Ливно. За овим одметницима упутило се у потјеру 6 оружника и 11 милиционера са оружничке постаје Пролог, а са оружничке испоставе Ваган 4 оружника и 42 милиционера. Приликом претреса терена оружници и милицио-

¹ Од краја јуна јединице Петог крајишког НОП одреда вршиле су блокаду Гламоча и више пута нападале на сам град, док најзад није ослобођен 20 јула. Опширније о томе види док. бр. 44 и 47.

нери наишли су на одметничке банде на мјесту Милошев Умац, ката 1106 и са истим ступили у борбу. Овом приликом рањен је један милиционер и рана је теже нарави. Са неиријатељске стране погинула су 2, а рањено је више. Од стране оружника^ и милиционера утрошено је у овој борби против партизана укупно 1950 комада набоја.

Извјештај оружничке постаје Пролог број 902 од 21. липња 1942.

4. — 23. липња 1942. око 10 наоружани партизана отјерали су са мјеста зв. Буковик 8 км сјеверо-западно од Дувна, 50 комада оваца на пггету Јозе Баковића из села Мокронога, котар Дувно. Такођер су партизани повели собом Јозу Баковића и сина му Марка, који су Јозу мало касније пустили на слободу а Марка и даље одвели собом.

За одметницима је упућена потјера од стране усташа и оружника са постаје Дувно, којима је успјело одметнике стићи код Велимирове Кошаре, ката 1200, 18 км. сјев.-западно од Дувна, и ослободити овце и Баковића Марка, који је већ био везан у ланце од партизана.

Партизани су дали два летка Јози Баковићу и то један са насловом „Хрватски домобрани, дочасници и часници“, у ком летку позива домобране да ступе у партизанске редове, јер да се не боре против својих ослободилаца и замазаним и поде-раним кошуљама, из шупљи ципела кроз које су испали прсти, гладни итд. као и да се тисућу домобрана већ предало њима и сада се боре раме уз раме са партизанима против напгих снага.

Летак завршава са: „Живјели свјесни Хрватски домобра-ни, дочасници и часници, живила слободна Хрватска“.

Извјештај оружничке постаје Дувно Број 898 од 24. Лип-ња 1942.

5. — 24. липња 1942. око 50 наоружани партизана напало је на село Добро 6 км. југо-источно од Ливно и овом приликом напали на кућу гдје је била наша милиција под заповједнич-твом оружника Анте Раше, однијели 12 пушака и 80 набоја, били заробили оружника Анте Рашу и разоружали га.²

Оружник Анте Рашо налази се у притвору код постаје Јајце, а заповиђено је воду Ливно да се поведе истрага против истог.

Извјештај оружничке постаје Ливно број 376/тај. од 24. липња 1942.

6. — 25. липња 1942. наше постројбе из Вар. Вакуфа са групом четника кренули су у чишћење терена на простору Пљевски Подови и Горица, на линији Вар. Вакуф — Гламоч и ту су побили 62 партизана, а једног заробили. 28 липња о. г. поново су кренуле наше постројбе са четницима у чишћење

према Гламочу, али су ту били опкољени и партизани су заробили један бацач мина и стројницу, те ухватили сатника Михаљића Милана кога су свукли и разоружали. Видјевши ово домобрани у последиједњем часу учинили су јуриш и ослободили сатника, те бацач мина и стројницу, а затим се повукли. Из ове акције није се вратило 20 домобрана.³

Извјештај оружничког вода Јајце Бр. 324/тај. од 6. VII. 1942.

7. — 25. липња 1942. око 200 наоружани партизана дошло је у село Требишево, котар Дувно, опколили село и опљачкали све што су могли наћи, затим натоварили 25 коња које су собом дотјерали. Осим овог отјерали су партизани 54 комада говеда и 14 коња на штету сељака села Требишева, те везали 9 људи у ланце и одвели собом, за чију се судбину ни данас незна.

Извјештај оружничке постаје Дувно Бр. 415/тај. од 26. VI. 1942.

8. — 30. липња 1942. наше снаге из Јајца предзеле су акцију чишћења терена на подручју Јањ око 6 км. југозападно од Јајца, али нису успјели, јер су били задржани од стране побуњеника који су далеко надмоћнији. Том приликом имали су наши губитака и то два домобрана и један усташа, те двојицу рањених, а на побуњеничкој страни ниле познато.⁴

Извјештај оружничке постаје Јајце Бр. 280/тај. од 1. VII. 1942.

9. — 30. липња 1942. наше снаге усташе, милиција и оружници кренули су у чишћење терена према Благају, котар Купрес и код Растичевског Језера 10 км. сјеверозападно од Купреса ступили у борбу са партизанима. У овој борби са наше стране није било губитака, осим што је лакше повређен повјереник Гл. усташког стана г. Станко Томић у десно кољено. У Новом Селу наше снаге ослободиле су двије наше особе које су биле у ропству код побуњеника већ 2 мјесеца. Приликом ове борбе у селу Благају и Новом Селу од топовских зрна запаљено је 20 зграда. Од стране оружника постаје Купрес утрошено је 308 пушчани и 27 самокреских набоја.⁵

Извјештај постаје Купрес Бр. 1351 од 1. српња 1942.

4. — Акција страних агената, рад и кретање сумњивих особа, туђинских и непријатељских агената, провокатора и антидржавних елемената:

Није примећено.

5. — О страниој промичби у народу: Није запажена.

6. — О приликама прехране и промета:

* Борбе су водиле јединице Трећег крајишког одреда.

¹ Борбе је водио батаљон „Пелагић“ Трећег крајишког одреда.

⁵ На овом терену се налазила Купреска чета Трећег крајишког одреда.

Власт се стара за исхрану народа али је то недовољно. Осјећа се оскудица у свим животним потребама. Животне намирнице у колико и дођу на пљач толико су скупе да их је немогуће набавити. Власт је овдје немоћна да уреди цијене јер онда неће ништа доћи на продају и постаје све скупље, јер се продаје као шверц. Већ је било неколико случајева смртних од слабе или никакве исхране. Не побол»ша ли се ово стање што прије могу се очекивати посљедице које за собом повлаче глад и биједу. Народ страхује очекујући идућу зиму.

Жељезнички промет на подручју крила је редован, док аутобусни Јајце — Бања Лука не постоји. Има промет за Вар. Вакуф али је врло нередован услед угроженог подручја. Исто тако Бугојно — Ливно и Ливно — Гламоч.

7. — О односима војске са устапским организацијама и са грађанским властима: Срдачни су и добри.

8. — О односима са савезничком војском, чији се дјелови налазе на нашем подручју: Добри су. Савезничка Италијанска војска још се налази у Рами и Вагњу.

II. АКЦИЈА НАШИХ СНАГА:

За послједњих 15 дана нарочитих акција није било.

V. ОПЋИ ЗАКЉУЧАК:

Јавна сигурност на крилном подручју још је мјестимично утрожена јер се партизанске и четничке банде налазе на подручју котара Вар. Вакуф, Јајце, Купрес, Дувно, Ливно и Гламоч, у чијим се рукама налази више села.

У народу ради тога што није довољно осигурано из дана у дан расте све веће нерасположење и незадовољство, а нарочито ради исхране која је врло отежана. Не побољшајули се прехранбене прилике може се надати и очекивати најгоре, јер глад не познаје законе.

VI. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ЗАУЗЕЛИ ПОБУЊЕНИЦИ:

Од посљедњег оваког извјештаја нема промјена.

VII. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ СЕ ИСЕЛИЛЕ ПОД ПРИТИСКОМ ПОБУЊЕНИКА У ДРУГА МЈЕСТА И КАМО:

Није било.

VIII. КОЈЕ СУ БРАЋЕНЕ У НАШЕ РУКЕ И ОБНОВЉЕНЕ:

На подручју овог крила ни једна постаја није враћена у наше руке, нити обновљена.

С молбом на уредовање.

Заповједник сатних:

(Цураћ)

Цураћ

(М. П.)

ЈЈЗВЈЕШТАЈ ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ БУГОЈНО ОД 7 ЈУЛА
1942 ГОД. О САРАДЊИ ЧЕТНИКА СА УСТАШКО-ДОМО-
БРАНСКИМ ВЛАСТИМА

ОРУЖНИЧКА ПОСТАЈА
БУТОЈНО

Број 316/тај.

У Бугојну 7 српша 1942.

Дредмет: Предаја четника
и сарађивање са нашим
властима извјешћава.

ЗАПОБЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ (ЗА Ј.С.)

САРАЈЕВО:

У мјесецу сиречњу 1942. из ово постајног подручја из села Зијамета и Скакавци одведен по четницима Ђорђе Ђермо пок. Драгоје из Зијамета, са још 32 сељака из тамошњих села, вјере православне, који су се налазили у групи под водством заповједника неког четничког одреда Станко Кутањац, из Јања, обћине исте, котара Јајачког, Велике жупе Плива и Рама.

Неустановљеног дана прије 15 дана, дошло је до сукоба између четника и партизана у планини Хрбљини,¹ гдје је заповједник тога четничког одреда Станко Кутањац по партизанима -заробљен, са неколико четника, а остатак се растурио на све стране, те је Ђорђе Ђермо са сељацима из села Зијамета и Скакавца пребјегао са још око 100 четника из околњих села, котара Јајачког, на подручје котара Бугојанског и склонио се по групама у православна села, који нису предузимали никакву дјелатност за све вриеме њихова склоништа од како су их партизани растјерали.

Ова постаја сазнала је за њихова скровишта, да се извјестан број четника налази у селу Зијамету и Скакавцу, обћина и котар Бугојно, Велика жупа Плива и Рама, који су у обће били у тајности без икакве дјелатности. О ^Бихову боравку извјештен је Заповједник домобранске посаде у мјесту Бугојну домобрански натпоручник г. Стјепан Кеменовић, који је четнике позвао на предају те је 4. српња т. г. дошао са још једним Ђермо Ђорђе пок. Драгоје из Зијамета, као заповједник четничке скупине, и изјавио код заповједника посаде у Бугојну,

да он жели са цијелим друштвом којих има око 120 људа^д да се прикључи нашим властима и да заједнички прогонимо партизанае. — Заповједник посаде натпоручник г. Кеменовић, обавјестио је о случају оперативног Заповједника пуковника Фрању Шимића, који је одобрио, да се могу употребити мачишће партизана и чување села. —

Истога дана заповједник четника Ђорђе Ђермо послао је два курира за Јајце да ухвате везу са заповједником четничке постројбе на подручју котара Варцар Вакуф, г. Урошом Дреновића. — Овај додир са Дреновићем тражио је Ђермо преко пуковника г. Фрање Шимића који су од стране заповједника домобранске посаде у Бугојну и упућени.

Дне 5. септембра т. г. Заповједник домобранске посаде у Бугојну г. Кеменовић са једним ројем домобрана и опходњом ове постаје оружником Шабаном Јусића и причувним оружником Николом Чуљком сазвао је цијелу групу четника у мјесту Брезицима, подручје оружничке постаје Доњи Вакуф, котара Бугојанског, гдје су се скупили њих око 120 људи, те им је издата потребна заповијед, о њиховој дјелатности од стране Заповједника домобранске посаде натпоручника г. Кеменовића, који су се ставили њему на расположење.

Сви ови четници наоружани су са пушкама маузеровим и манлихеровим.

Заповједник четничке групе Ђорђе Ђермо изјавио је да ће их привући и сакупити кроз кратко време око 200 до 250 људи који су сви наоружани са пушкама.

Четаици одржавају сваки дан везу са посадним заповједничтвом у Бугојну и само извршују заповиједи заповједника посаде натпоручника г. Кеменовића.

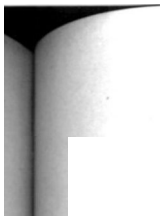
Предње достављам с молбом на знање.

Замј. заповједника водник
(Гадић)
Стипан Гадић

Разаслато :

5. оружничкој пуковнији, оружничком крилу
Јајце, котарској области Бугојно, Жупском
редарству Јајце, и оружничком воду Бугојно.

10. VII. 1942

ЈЈЗВЈЕШТАЈ ЗАНОВЈЕДНИШТВА ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА
СДРАЈЕВО ОД 7 ЈУЛА 1942 ГОД. О ДИВЕРЗИЈИ ПРОЛЕТЕР-
СКИХ БРИГАДА НА ПРУЗИ САРАЈЕВО — МОСТАР

ЗДПОВЈЕДНИЧТВО ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА
Број 1240. Тај.

У Сарајеву, дне 7. српња 1942.

Предмет: Догласно извиешће.

1. ЗАПОВЈЕДНИЧТБУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ,
2. ЗАПОВЈЕДНИЧТБУ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА МОСТАР,
3. ЗАПОВЈЕДНИЧТБУ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ТРАВНИК,
4. ЗАПОВЈЕДНИЧТБУ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ТУЗЛА,
5. ЗАПОВЈЕДНИЧТБУ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ВЛАСЕНИЦА,
6. ЗАПОВЈЕДНИЧТБУ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ВИШЕГРАД
У РОГАТИЦИ,
7. ЗАПОВЈЕДНИЧТБУ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ФОЧА,

На темељу заповиеди заповједничтва 5. оружничке пук-
ковније Тај. Ј. С. Број 879 од 27. травња 1942., и Упуте за
организацију и рад по догласној служби, предлажем извиешће
са податцима од 21. липња до 7 српња 1942. у слидећем:

3. О комунистима:

15. липња 1942. Мирко Моћевић из села Стара Гора, ко-
тар Сарајево, придружио се партизанима, који се прије кратког
времена повратио из одметничтва својој кући.

16. липња 1942. група од 9 побуњеника под вођством Ду-
шана Дачића из Которца, дошла је у село Стара Гора, котар
Сарајево, код Млађена Томашевића вечерали а потом отишли
у правцу села Јасена, котар Сарајево.

21. липња 1942. група од 9 побуњеника упала је у село
Подивиће, котар Сарајево, те насилно одузели 1 овна од Саве
Тушевљака и собом одиели у непознатом правцу. Према по-
дацима побуњеници се налазе у Грабским шумама.

22. липња 1942. у 23 сата са источне стране опаљено је
неколико набоја од побуњеника на усташе у Касиндолу, пуш-
чаном и стројопушчаном ватром од стране усташа је одгово-
рено. Препуцавање се вршило до 23. липња т. г. 3 сата. На
нашој страни жртава није било. Код побуњеника непознато.

26. липња 1942. група од 60 побуњеника нагла јб на мје-
сто и жељезничку постају Тарчин, котар Сарајево. Побуњеници

су опљачкали у жељезничкој постаји Тарчин 5.240 куна готског новца, полупали постајни брзоглас и запалили 4 буретајџ бензина те су подпуно изгорјела и 2 теретна вагона. Приликом гашења запаљених вагона од експлозије бензина тешко су повређена 3 и лакше 2 грађанске особе. Заповједничтво 5. оружничке пуковније извиешћено брзогласом под број 7123 од 26 липња 1942.¹

26. липња 1942. побуњеници непознатог броја под вођство Алексе Бојовића² сви наоружани упала су у село Улобиће, котар Сарајево, распитивајући се о јачини усташа у Касиндолу и оружника у Кијеву.³

28. липња 1942. побуњеници — штаб III. пролетерске бригаде⁴ наоружаних око 600 и других група са комором око 4.000 упала је у подручје оружничке постаје Ледићи која је привремено била смјештена у селу Дејчићима, котар Сарајево. Оружници и милиционери те постаје борбу су прихватили која је трајала 3¹/г сата. Услијед надмоћности побуњеника оружници и милиционери су се повукли према селу Трнову, те су побуњеници заузели циело подручје те постаје. Наши губитци 2 оружника и 5 милиционера. Код побуњеника непознато. Заповједничтву 5. оружничке пуковније извиешће предложено под Тај. Бр. 1232 од 3. септбра 1942.

30. липња 1942. око 17 сати гр\на 8.000 побуњеника напала је на села Умољане, Брда, Крамаре, Шабиће и Тушила, котар Коњиц, те Луковац и Ракитницу котар Сарајево. Борбу са побуњеницима прихватила је милиција која се налазила на упористима, али услед надмоћности непријатеља милиција је распршена и та села од побуњеника заузета. Губитци на нашој страни и код побуњеника непознати.⁵ Извиешће пуковног под број 1232 Тај. од 3-УП. т. г. послато.

1. септбра 1942. одред побуњеника непознатог броја дошао је у село Пресјеницу, котар Сарајево, те су силом одвели 13 особа православаца који су се прије кратког времена повратили својим кућама из одметничтва. Извиешће предложено заповједничтву пуковније под број 7419 од 6. септбра 1942.

2. септбра 1942. у Белашици код Мртвања јужно од Пазарића 6.5 км. опажена је већа група партизана са комором која се креће према Пазарићу. Код села Љгбовчића истог дана

¹ Ову акцију је извршио Калиновички НОП одред који је у то вријеме брхпао око 50 бораца.

* Алрлга Бојовић погинуо као командир чете у Десетој хериеговачкој бригади, за вријеме Четврте непријатељске офанзиве, 1943 године.

¹ Група бораца Калиновичког одреда која се из области Трнова кретала према Игману.

⁴ Трећа санџачка бригада

⁵ Поменуто села су ослободиле пролетерске бригаде за вријеме марша у Западну Босну.

^ ^ [е су опходње ради извијања, те се сукобила са побуњеницима у којој је борби погинуо 1 њемачки оружник који је био код њемачке фелд-жандармерије у Пазарићу.⁶ Извешће [заповједничтву пуковније брзогласно предложено под број I 7323 од 2. српња 1942.

Ноћу 3—4. српња 1942. веће групе побуњеника напале су подручје оружничке постаје Пазарић на жељезничку постају Раштелица, Тарчин, Пазарић и Хаџиће са стројопушчаном ваџфом и баџачима граната. Број побуњеника који је учествовао у нападима означених мјеста точно непознат, али према податцима било је око 500. Оружници, усташе, њемачки фелд-андарми и милиционери на свим жељезничким постајама и оружничкој постаји Пазарић борбу су прихватили. Борбе су трајале од 21.30 до 4.30 сати. Губитци на нашој страни: погинуло 3, рањен 1 и неџтао 1 оружник. Код усташа 6 погинуло и 8 неџтало. Грађанских особа 8 погинуло и 1 неџтала. Код побуњеника пронађено 6 мртвих у селу Хаџићи. Од стране побуњеника запаљене су жељезничке постаје са складиштима Раштелица, Тарчин, Пазарић и Хаџићи. Поред тога у Хаџићима запаљене су 2 пилане са постројењем, које су подпуно уништене.⁷ Обширно извешће заповједничтву 5. оружничке пуковније и заштитном редарству усташке надзорне службе под број 7403 од 6. српња 1942. предложено.

Ноћу 6. српња 1942. група од 15 побуњеника упала је у село Ледиће, котар Сарајево, а одатле одмах продужили за планину Игман. Побуњеници јавили тамошњим сељацима да ће наићи још 2 бригаде које се налазе око Зеленгоре. Долазак ових бригада у село Ледиће и правац није се могло точно утврдити. Заповједничтву 5. оружничке пуковније извешће брзогласно предложено под број 7421 од 6. српња 1942.

Према податцима са којима ово крило располаже побуњеници се крећу на подручју постаје Ледићи, а највише у планини

* Други батаљон Друге пролетерске бригаде

⁷ За вријеме марша пролетерских бригада за Босанску Крајину на дио пруге од Тарчина до Блажуја нападале су Друга пролетерска и Четврта пролетерска (црногорска) бригада.

За прелаз пруге и напад на Хаџиће штаб Четврте бригаде одредио је слиједећи распоред; Четврти батаљон пресеца пругу и цесту између села Бреза и села Гававци са задатком да са засједом обезбиједи напад на Хаџиће од правца Сарајева. За напад на Хаџиће одређен је Први батаљон и Прва чета Другог батаљона. Остали дјелови Другог батаљона, Трећи, Пети батаљон и дјелови бригаде крећу се правцем Радова Вода — Брезовача — к. 985 — Китуњ — сјевероисточни дио Хаџића, ту прелазе пругу и цесту и крећу се у правцу села Дрозгомета. Напад је извршен у ноћи 3/4 јула. Хаџиће је бранио познати усташки крволок Брклџаџић. У овој борби Први и Други батаљон Четврте бригаде имали су 6 мртвих, док је непријатељ имао 37 мртвих и 15 усташа заробљених.

Игман, те јужном диелу постаје Пазарић и сјеверозападно диелу од Лепенице до Иван планине.

II. АКЦИЈА НАШИХ СНАГА:

Њемачка савезничка и наша војска према податцима заузела је положаје од Илице до Раштелице у циљу чишћења побуњеника у вези са нападом како је под точ. 3 овог извешћа изнието.

Исто тако Њемачке и наше мање домобранске посаде налазе [се] на путу Кијево — Трново, да се побуњеници **неби** пребацили из планине Игман за планину Требевић и **Јахорина**.

V. ОБЋИ ЗАКЉУЧАК:

Обзиром на наприед изложено јавна сигурност на подручју крила је у великој мјери угрожена, јер се веома велики број побуњеника креће на подручју крила. Мјеродавни чимбеници наших домобранских снага у заједници са Њемачком војном силом предузеле су потребно, да се побуњеници униште и растјерају.

VI. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ЗАУЗЕЛИ ПОБУЊЕНИЦИ:

Побуњеници су 28. липња 1942. заузели подручје постаје Ледићи и само село Дејчићи гдје је привремено постаја била успостављена, те подручје постаје Озрен, дјелом подручја постаје Семизовац, Гор. Вогошћа, Сарајево и Мокро.

VII. КОЈЕ СУ ИСЕЛИЛЕ ПОЦ ПРИТИСКОМ ПОБУЊЕНИКА У ДРУГА МЈЕСТА И КАМО:

Оружничка постаја Озрен иселила се у Семизовац, а постаја Ледићи у Трново, те сам наредио успоставу постаје Ледићи у колико прилике дозвољавају.

VIII. КОЈЕ СУ ВРАЋЕНЕ У НАШЕ РУКЕ И ОБНОВЉЕНЕ:

У времену од 21. липња до 7. српња 1942. није повраћена нити обновљена ниједна оружничка постаја.

Предлажем предње на знање.

Заповједник сатник
(Радош))ј
Радош

(М. П.)

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ТРЕЋЕГ ДОМОБРАНСКОГ
ЗБОРА ОД 7 ЈУЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА СА ПАРТИЗАНИ-
МА ОКО КРЕШЕВА, КОЊИЦА И ПРОЗОРА

ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
III ДОМОБРАНСКОГ ЗБОРА
Главностожерни одјел
Оп. Бр. 2856/тај.

у Сарајеву дне 7. српња 1942.

ДРЕДМЕТ; Стање побуњеничке
акције на основи извјештаја при-
мљених у времену од 6. VII од
8 сати до 7. VII до 8 сати.

1. Главном стожеру Хрватског домобранства
(Опер. и очевид. одјел)
2. Врховном надзорничтву оружничтва
3. Заповједничтву III дом. сбор. подручја
4. Заповједничтву 6. пјешачке дивизије
5. Заповједничтву 5. оружничке пуковније
6. Заповједничтву 6. оружничке пуковније
7. Главном стожеру усташке војнице
(Главностожерни одјел)
8. Изванредном опуномоћенику пуковнику
Шимићу.

(Мјеста се означају на карти 1:100.000)

ТАКТИЧКА СИТУАЦИЈА

1. ПОЈЕДИНОСТИ О РАДУ НЕПРИЈАТЕЉА И НАШИХ ЧЕТА

I ЗОНА

Област Јајце

Дана 4. о. м. заповједник посзде Јајце извјестио је, да су
47 домобрана 3. сата 1/9. п. п. одказали послушност, ради тога
што их се не пушта кући, јер су одслужили своје дјелатно
раздобље. Ови домобрани припадају сви попунидбеном заповјед-
ничтв^а* Бјеловар, а нису пуштени кући, јер за њих нема замјене.

По налогу пуковника Шимића сви су домобрани разору-
жани и биће одпремљени у Травник. Коловође ће бити став-
љени под војни суд, а остали ће бити упућени у концентрациони
логор Јасеновац.

Област Купрес

Дана 6. о.м. Н/14. п.п. и 1 сат. усташа стигли су у Купрес и 7. о.м. у 10 сати стигли у Шујицу, одакле ће 8. о.м. кренути даље према Ливну.

Област Кисељак

Дана 6. о.м. јача партизанска група заузела је Крешево¹ у 6 сати, које је продором њемачких снага у 17 сати ослобођено.

У Крешеву су партизани запалили зграду рудника и пилану и опљачкали су орпост,² обћину и усташки табор. Погинуо 1 оружник-причувник, 1 риз. стражар, а за судбину 1 оружника се не зна.

II ЗОНА

Област Гламоч

Гламоч је угрожен од партизана с. и. стране од с. Петровог Врела, Ђуличани и Малкочевци.

Област Прозор

Јављају из Прозора, да је око Прозора врло критична ситуација.³

III ЗОНА

Област Фоча

На Колунском Брду (15. км. с.з. од Фоче) налази се 1 четнички одред, упућен од Талијана, ради спрјечавања пљачке од стране партизана. Заповједник тих четника писмено је затражио сурадњу с нашим домобранством.

Област Горажде

Од о.м. увечер четници и група Крезовића⁴ воде међусобно борбу на десној страни Дрине код Горажде.

VI ЗОНА

Област Коњиц

Накнадно се дознаје да је у борби у Раштелици 3/4. о.м., која се водила између партизана и њемачких и наших снага, рањен 1 оружник.

¹ Крешево је ослободио Први и Други батаљон Друге пролетерске бригаде. Детаљније о томе види док. бр. 139.

² Оружничка постаја

³ После ослобођења Коњица (9 јула) Прва пролетерска и Трећа санџачка бригада кренуле су према Прозору који је ослобођен 13 јула. Опширније о томе види док. бр. 39, прим. 2.

⁴ Гојко Крезовић био је командант Дринског добровољачког одреда; за вријеме Треће офанзиве одред се распао, остала само мања група бораца која се кретала и вршила мање акције на терену око Горажде (Гојко Крезовић је погинуо као капетан НОВЈ 1943 године).

За судбину посаде постаје Пазарић се не зна.

Мост на жељ. прузи између Бињежева и Блажуја⁵ оштећен експлозивом. Жељезнички мост код Шуња (8 км. с. од Коњица) с једне стране порушен.

У Коњицу се наша посада још држи.⁶ Острожац је у рукама партизана.⁷

VII ЗОНА

Област Трново

Ноћу 6. о.м. дошло је 15 наоружаних партизана у с. Ледићи (9 км. з. од Трнова) и продужили су за Игман пл. Партизани су изјавили тамошњим сељацима, да ће наићи још 2 бригаде, које се налазе око Зеленгоре. Њихов долазак и правац кретања непознат.

ЗРАКОПЛОВСТВО

- Вриеме лепо.

Зракопловство је извршило слидеће задатке:

1. Развијањем области Гламоч—Ливно—Шујица примјетило у Гламочу знакове „требамо храну и лекове“. Из Ливна 2 теретна самовоза кренула с војском у правцу Шујице.

Развијањем правца Коњиц—Острожац примјетило у Коњицу знакове „опкољени смо“ и „тражимо појачање“. Код Св. Петке (6 км. с.з. од Коњица) порушена пруга на два мјеста. На једном мјесту у дужини 200 м., а на другом 20 метара. У Острошцу (11 км. с.з. од Коњица) горе две зграде жељ. постаје. Мјесто пусто. Око мјеста мање групе људи.

Развијањем пруге Сарајево—Рама примјетило да код с. Жуглићи (16 км. с.з. од Коњица) пропуст на цести гори. У Рами (19 км. с.з. од Коњица) су наши.

2. Бомбардирало по тражењу посаде Гламоча шуму (3 км. с.з. од Гламоча), с. Стројицу, Глоговац и Горицу и долину Бегића Ђесме и М. Дубовски поток. Утрошено 976 кг бомби.

3. Бацило службено писмо у Коњиц и Ливно.

Код развијања Крешева на зракоплов је отворена са стране партизана стројничка ватра, те је том приликом погинуо управљач зракоплова, разводник Рицијаш Јосип, а управљање зракопловом преузео је извидник, поручник Каледин Никола и вратио зракоплов са погинулим у зрачну луку Рајловац.

⁵ Мост на потоку Лукачу код Раштелице минирале су јединице Прве пролетерске бригаде, али пошто експлозив није био добар мост није порушен већ само оштећен.

⁶ Напад на Коњиц је извршен 8 јула, а посљедња непријатељска упоришта уништена су у току 9 јула. Опширније о томе види док. бр. 143, примједбу 13.

⁷ Ноћу 5/6 јула Острожац је ослободила Прва чета Коњичког батаљона.

T

ГУБИТЦИ

Погинуло: 1 разводник, 1 оружник
Нестао: 1 оружник

2. КРАТКА ПРОЦЈЕНА ТАКТИЧКЕ СИТУАЦИЈЕ

Партизани су из области Крешева потиснути у правцу ј.з. акцијама Њемаца уз сурадњу наших снага. Један дио партизана повлачи се на Зеџ Пл. (10 км. ј. од Фојнице), а други дио на Битовњу Пл. Изгледа да се јача партизанска снага налази још увјек у реону Битовње.

Око Коњица ситуација још увјек нејасна, због немогућности јављања о ситуацији од стране посаде Коњица с којом се одржава веза само зракопловним извиђањем.

Код Јабланице и Рање има наводно талијанских снага.

Акција у правцу Битовње је под водством Њемаца, чије намјере нису потпуно познате. Пуковник Шимић предузима све мјере за спрјечавање надирања партизана према Гламочу и Ливну.

3. ВЛАСТИТЕ НАМЈЕРЕ ТАКТИЧКЕ ПРИРОДЕ

1. Преко 6. дивизије у Мостару замољени су Талијани за помоћ Коњицу.

2. Зракопловство ће сурађивати у нашој протуакцији са задаћом бомбардирања непријатељских колона у подручју Битовње Пл. и око Гламоча.

II ДОГАЂАЈИ ИЗВАН ЗОНЕ БОРБЕНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ

Није било.

Заповједник, генерал
Лукић в.р.

(М. П.)

ЗА ТОЧНОСТ:

Заступа главара стожера
подпуковник Ванер
Ванер

ИЗВЈЕШТАЈ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ТРАВНИК ОД 9 ЈУЛА
1942 ГОД. О БОРБАМА СА ПАРТИЗАНИМА У ОКОЛИНИ
КРЕШЕВА И ФОЈНИЦЕ

ОРУЖНИЧКО КРИЛО ТРАВНИК

Број: Уредовно.

9. српња 1942 год.
у Фојници к/К.

ПРЕДМЕТ: Акција оружништва
и Усташа против партизанске
скупине, извјешће.—

ЗАПОВЈЕДНИШТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ

САРАЈЕВО

Дне 5. српња 1942. год. јача партизанска скупина, која је 4 српња оперисала на сектору Иван Планине—жељезничком другом Тарчин—Пазарић до Хаџићи, кренула је правцем Тарчин—Лепеница—Пашкина Кава—Крешево—Инач к. 1425.

Стожер прикупљених Њемачких снага предузео је заповједништво операција у циљу уништења ове партизанске скупине, наиме, десне побочнице главних партизанских снага, које се крећу правцем Прозор—Бугојно. И оружништво са Усташама и милиционерима судјеловало је у овој акцији, а која се наставља.

У току 4. српња прикупљено је са оружничких постаја 28 оружника и 80 Усташа припремне Усташке бојне из Кисељака и Високог. Дне 5. српња према заповједи заповједника Њемачких снага, а уједно и заповједника предузете акције, оружници, усташе, и милиционери имали су задатак затворити правац Кисељак—Хан Плоча (на путу Кисељак—Сарајево) и спречити партизанима пребацивање према подручју Високог котара за вријеме гоњења десне побочнице, партизанских скупина. Истога дана после подне измењен је план рада оружништва и Усташа, те је извршено повлачење ових снага са правца Кисељак—Хан Плоча и груписање у Кисељаку са задатком, да се снага пребаци у Крешево и својим новим распоредом спријечи надирање партизанске колоне према Крешеву и уједно осигура мјесто.

Док су се снаге прикупиле VI припремила потребна превозна средства за пребацивање, извршио сам покрет тек у 20.30 сати тако да је људство стигло и било распоређено на своје

положаје по мраку. Ово је неповољно било за људство, које није познавало терен, нити га је могло упознати, осмотрита и извидити, јер је већ била наступила ноћ. Након извршеног распореда мојих снага на положаје, у 22.30 сати стигло је 47 Усташа из Травника у Крешево за појачање. Ове усташе заједно са усташама из Крешева распоредио сам на положаје и у причуву.

Пошто су партизанске снаге продирале правцем Лепенице (Хомољ)—Мратинићи, извршио сам распоред снага у вријемени од 21—22 с. овако:

Први вод, јачина 10 оружника и 32 Усташа са једном пупгчаном стројницом, под заповједништвом наредника Рамадана Ђосовића, код Пашкиних Кава за одбрану.

Други вод, 6 јачине оружника и 40 Усташа, под заповједништвом наредника Меића Петра, код Брда, десно од првог вода, са једном пушкомстројницом, за одбрану.

Задатак је ових водова био, да задрже партизане у продирању према Крешеву.

Трећи вод, је био у причуви у Крешеву. Од ове снаге одређене су опходње за одржавање везе и опходарење по мјесту.

Код зграде Рудника, која се налази са источне стране при улазу у Крешево, постављена је стража јачине 2 оружника и 7 Усташа са задатком, да осигуравају зграду Рудника. У згради налазила се је већа количина дилемита¹ и арсеника, те је по моме налогу ово превезено камионима за Кисељак још у току ноћи.

Дне 6. српња око 2 с, партизанска скупина, јачине око 500 партизана, са правца Мратинићи—Волујак кренула је у напад на положај првог и другог вода мојих снага код Пашкиних Кава и Брда. У покрету напада партизанска група отворила је претходно ватру из бацача мина, затим из тешких и лаких стројница. Оба вода давала су ватрени отпор, али према датим извјештајима заповједника водова, милиционери и Усташе кренули су у одступање, док су оружници остали на својим положајима до критичног момента, наиме, док се партизанска скупина није примакла до пред сам положај. Кад је напад отпочео, партизани су прекинули брзогласну везу Крешево — Кисељак.

Чим сам по теклићима извјештен о овој ситуацији, наиме, да су моје снаге, које су ималв» дати најачи отпор, разбивене и распрштене, а да се партизанска скупина креће према Стојчићима—Расно, Сјеверним Крешевским положајима, кренуо сам са причувом у 2.30 сати правцем Крешево—Липа са задатком, да се спречи односно задржи надирање партизанске скупине.

У 3.15 сата заузет је положај источно од Липе између слова „а" од Липе и слова „Р" од Расна, са причувом. (Карта 1.100.000).

Један дио партизанске скупине, јачине око 300 партизана, ладирао је према положају причуве. Услед јаче партизанске снаге, која је надирала према јужном положају причуве правцем Котарац — Каменик и са сјеверне стране њеног положаја, причува се је повлачила под борбом у правцу Осојнице—Ракове Ноге и кренула према Пашкиним Кавама стављајући се испред претходнице Њемачких снага.

У овој борби погинуо је прич. домобран, на вјежби код оружништва Мато Краљ и ризнички стражар са службом на Кисељаку Јосип Адамовић, а оружник Стјепан Морнар лакше је рањен. Наредник Митар Марунић, који је био замјеник заповједника 2 вода, вјешто је продрио кроз партизанске снаге и јавио се својој јединици.

Партизани су око 4 сата продрли у Крешево и у њему су се задржавали до око 18 сати истога дана, када су јаче Њемачке снаге извршиле успјешан напад на партизанску скупину и повратили Крешево.² Партизанска скупина по напуштању Крешева кренула је у правцу Инач к. 1425.

За вријеме задржавања у Крешеву партизани'су извршили:

Оружничку постају су опљачкали однијевши постељну опрему осим плахта, један дио посуђа, оружничко одијело, ствари оружника из њихових сандука и брзогласни апарат. Заповједник постаје Крешево поднијеће детаљно извјешће о овоме.

Из зграде опћинског поглаварства однијели су брзогласни апарат и неке списе.

Из Самостана опљачкали су разне предмете и апотеку, укупно вриједност 46 тисућа куна.

Опљачкали су 4 дућана и трговци истих изјављују да им је укупно однешено око 500 тисућа куна.

Запаљена је Рударска зграда, у којој је било и живежних намирница за раднике. Од ове хране један дио претходно је подијељен мештанима Крешева. Приватни стан таборника је такођер опљачкан.

² Послије разбијања мањих непријатељских снага код Пашкине Каве 6 јула од стране Првог батаљона Друге пролетерске бригаде и Првог батаљона Четврте пролетерске (црногорске) бригаде, обухваћена паником непријатељска посада у Крешеву повукла се према селу Чити намјеравајући да ту пружи отпор партизанским јединицама. Међутим, Први батаљон Четврте бригаде успио је да разбије непријатеља. Тако су Први и Други батаљон Друге бригаде ушли без борбе у Крешево. Пошто им није био циљ да се задржавају на овом терену они су још истог дана напустили Крешево.

Залаљена је и пиљана.

У Крешеву се је задржавало око 300 партизана, који су вршили пљачке, а на положајима око Крешева било их је 200. У овој скупини био је комуниста родом из Крешева, Анђелко Твртковић који је давао потребне податке партизанима. У Крешеву су партизани стријељали усташу Мату Кратића, кога су заробили приликом продора на моје снаге.

Оружници и Усташе из Травника пребачени су 6. септембра у Фојницу ради осигурања мјеста. Такођер добивено је појачање од Усташке припремне бојне из Зенице, тако, да укупна снага за одбрану Крешева износи: 25 оружника и 150 Усташа, заједно са усташама и милицијом из Фојнице.

Са овом снагом по плану заузети су положаји око Фојнице за одбрану и осигурање мјеста под заповједништвом потписатог.

Према подацима, који су прикупљени путем извиђања поузданих мјештана и опходња, партизанска скупина јачине око 800, задржава се на сектору између Дернечишта—Луке Штит—Дебелог Брда, те се до сада није могла установити њихова намјера, да ли ће са овом снагом кренути у правцу Фојнице, да изврше напад ради пљачке или ће ова скупина кренути даље као десна побочница главних партизанских снага, које се крећу у правцу Прозора—Грачанице—Бугојна, а правцем Трскавица к. 2024—Крстац к. 2070 према ТТТебешину и даље у правцу наступања њене главнине. Због ових разлога мора се вршити осигурање мјеста Фојнице све док се ова партизанска скупина не удаљи са означеног сектора, на коме се задржава.

Заповједник, бојник:
(Бервалди)
Бервалди

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА •
ЗАПОВЈЕДНИШТВО
5 ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Тај. Ј. С. број 1385
Сарајево, 11 септембра 1942.

Уњето у дневно извјешће од
7. септембра 1942. у списе.

Заповједник пуковник
(Павић)
Павић

ЛЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ТРЕЋЕГ ДОМОБРАНСКОГ
ЗБОРА ОД 11 ЈУЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА ПРОТИВ ПАР-
ТИЗАНА ОКО ФОЈНИЦЕ И ПРОЗОРА

ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
III ДОМОБРАНСКОГ СБОРА
Главностожерни одјел
Оп. Бр. 2918/тај.

у Сарајеву дне 11. српња 1942.

ДРЕДМЕТ: Стање побуњенич-
ке акције на основи извје-
штаја примљених у времену
од 10. VII од 8 сати до 11.
VII. до 8 сати.

1. Главном стожеру Домобранства
(Опер. и очевид. одјел)
2. Врховном надзорничтву оружничтва
3. Заповједничтву III Дом. сбор. подручја
4. Заповједничтву 6. пјешачке дивизије
5. Заповједничтву 5. оружничке пуковније
6. Заповједничтву 6. оружничке пуковније
7. Главном стожеру усташке војнице
(главностожерни одјел)
8. Изванредном опуномоћенику пуковнику

(Мјеста се означају према карти 1 :100.000)

ТАКТИЧКА СИТУАЦИЈА

1. ПОЈЕДИНОСТИ О РАДУ НЕПРИЈАТЕЉА И НАШИХ ЧЕТА

I ЗОНА

Област Фојница

Поджупан Лашва-Глаж из Фојнице моли журну помоћ
Фојници, јер се сваког часа очекује напад партизана. Извје-
пгава, да узнемирење народа у Фојници стално расте. За од-
брану има свега 120 пушака. У околици Фојнице има 6 пирана
са дрвеном грађом и балванима у вредности од око 50,000.000
Куна. У Баковићима (4,5 км. ј.и. од Фојнице) напуштене су
зграде рудника и инсталације велике вредности.

Партизани су примјећени на Дернечишту испод Зец Пл.
(7 км. ј.з. од Фојнице). Гоне са собом много стоке, коју уснут
кољу.

Област Прозор

Дана 11. о.м. покушали су партизани напад на Прозор, али су одбијени.¹ Прозору је послан у помоћ још 1 усташки сат Травничке припремне бојне и вршено је бомбардирање партизанских положаја у околици Прозора, по . . . с. Блаце, Градина, Љубунци и Придворци (све око 3 км. с.и. од Прозора).

Област Јајце

Дана 8. о.м. православци, који су позвани у војску отишли су четницима у Имљане и према Скендер Вакуфу.

III ЗОНА

Област Фоча

Према податцима замјеника заповједника Јабучког четничког батаљона у с. Врбница (15 км. ј.з. од Фоче) налази се наводно стожер још двију партизанских бригада, које су размјештане по с. Трбушће, Ђеђево и на Кмуру (К. 1509 све око 6 км. ј.з. од Фоче) и на Пашина П. и Коњске Воде (све око 7 км. з. од Врбнице). Намјера ових партизана је наводно пребацивање на Романију Пл.²

Изјавио је такођер, да се у оне 4 партизанске бригаде, које су ишле преко Трескавице и Бјелашнице налази више од пола муслимана.

Јабучки четнички батаљон спреман је на преговоре под истим условима као што већ су склопљени с другим четничким групама чим се врати заповједник батаљона из Мостара.

VI ЗОНА

Област Коњиц, ...

Коњиц још увјек чврсто у рукама партизана.⁸

1/15. п.п. наишла је на јачи отпор код Требуље (3 км. и. од Брадине) и још није успјела да прочисти просторију у правцу Коњица.

ЗРАКОПЛОВСТВО

Вриеме липо.

Зракопловство је извршило слиедеће задатке:

¹ Прозор су ослободиле 13 јула јединице Прве пролетерске и Треће санџачке бригаде. Види док. бр. 39. прим. 2.

* После одласка Прве и Друге пролетерске, Треће санџачке и Четврте пролетерске (црногорске) за Босанску Крајину, на овом терену су остале слиједеће јединице: Пета црногорска НОУ бригада и Херцеговачки партизански одред. Услијед притиска јаким четничких снага и ове су јединице, крајем јула, отступиле за Босанску Крајину.

⁸ О ослобођењу Коњица види док. бр. 143, прим. 13.

1. Развиђањем Коњица и околице у 11 сати установило је да у Коњицу највећа зграда у јужном дијелу града гори и још I кућа на постаји.

Наше чете примјећене су на одмору на К. 1284 (3,5 км. и. од Брадине) и давале су знак стрелицом према југу (уговорени знак за њихово кретање). Око Костајнице (сјеверно од Остронвда) није ништа нарочито примјетило, а исто тако око Бијеле И Борачког Језера.

У 13,30—15,30 сати примјетило наше чете на К. 1284, које су показивале зракоплову према К. 1434 (јужно од Требул»а). Бомбардирало је то мјесто, нашто су наше чете кренуле према тој коти, али су се одједном окренули и у трку вратили на К. 1284. Бомбардирана је поновно кота 1434 и митраљирана. Наше чете остале су на К. 1284.

Развиђањем простора источно од Прозора и око Г. Вакуфа није ништа нарочито примјетило. Из с. Билићи добијена је ватра. Наше чете се налазе на поставама око Прозора.

Развиђањем Битовње Пл. и Зец Пл. није ништа особито примјећено.

2. Бомбардирало с. Малиновићи и митраљирало људе који су бјежали из кућа с. <Стројица, Чуклићи и Шединац. У с. Стројица погођена је велика кућа која је прије неколико дана била такођер погођена, те је био кров поправљен даскама. Из села добијена је ватра.

Бомбардирало Хере и ЈБубунци и Луке.

Утрошено свега 1020 кг бомби

Бацило службено писмо у Травник и Ливно

Зракоплов типа Бленхаим, који је 9. о.м. с управљачем поручником Исламовићем Салихом и са управљачима стож. наредником Корошец Леона и част. намјесником Делић Миланом полетио на школско летење, није се ни до данас вратио.

ГУБИТЦИ

Није било.

2. КРАТКА ПРОЦЈЕНА ТАКТИЧКЕ СИТУАЦИЈЕ

Ситуација још увјек онаква, како је показано у извјешћу од 10. о.м. с тим што се опажају јачи покушаји напада партизана у правцу Прозора.

— Четници око Коњица прикључују се партизанима и улазе у њихове редове. Изгледа, да је овоме разлог могућност пл>ачке.

3. ВЛАСТИТЕ НАМЈЕРЕ ТАКТИЧКЕ ПРИРОДЕ

1. Пуковник Шимић води акције око Прозора с намјером да разбије тамошње партизана. За акције већег обсега недо-стају снаге.

2. Зракопловство ће продужити развијања и бомбардовања непријатељских група.

II ДОГАЂАЈИ ИЗВАН ЗОНЕ БОРБЕНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ

Није било.

(М. П.)

За точност:
Заст. главара стожера,
подпуковник (Ванер)
Ванер

Заповједник, генерал
Лукић в.р.

БР. 141

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ПЕТЕ ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ОД 11 ЈУЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА ПРОТИВ ПАРТИЗANA НА ТЕРИТОРИЈИ ИСТОЧНЕ БОСНЕ, ЗАПАДНЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Тај. Ј. С. Бр. 1392

Сарајево, 11. српња 1942.

Предмет: Догласно
извјешће.

1. ВРХОВНОМ ОРУЖНИЧКОМ ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ,
2. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ Ш. ДОМОБРАНСКОГ ЗБОРА,
3. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ Ш. ДОМОБРАНСКОГ ЗБОРНОГ ПОДРУЧЈА ТРАВНИК,
4. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 1. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ,
5. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 2. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ,
6. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 3. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ,
7. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 4. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ,
8. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 6. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ,
9. РАВНАТЕЉСТВУ ЗА ЈАВНИ РЕД И СИГУРНОСТ,
10. СРЕДИШЊИ ДРЖАВНИ УРЕД ЗА СУЗБИЈАЊЕ КРИМИНАЛИТЕТА ЗАГРЕБ,
11. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ УСТАШКЕ НАДЗОРНЕ СЛУЖБЕ УРЕД 1/Ш. ЗАГРЕБ. ОПАТИЧКА УЛ. 1.,
12. ЗАШТИТНОМ РЕДАРСТВУ УСТАШКЕ НАДЗОРНЕ СЛУЖБЕ У САРАЈЕВУ.

Према упућу за организацију и рад извјештајне службе и заповједи Врховног оружничког заповједништва Тај. Ј. С. Бр.

320 од 31. српња 1941. предлажем слиједеће извјешће, за вриеме од 26. липња 1942. до 11. српња 1942.

2. — Четничка акција и предузете мјере:

Четници сурађују са нашим властима у борби против партизана.

На подручју крила Травник „Зенички четнички одред“.

На подручју крила Јајце, четничке групе Дреновић—Тривунчић.

На подручју „Романије Планине“ четници Боже Племића баве се пљачком стоке, а у посљедње вриеме пљачкају путнике на цести Мокро—Романија.

Четници Саве Дерикоње, Скакавац — Вучја Лука одводе силом у своје редове младиће православце међу њима тројицу, који су позвани на вјежбу у домобранство.

Четници Бошка Нерића из села Нерића (15 км. источно од Хан Пијеска) који су напали током мјесеца липња 1942. упориште „Плоче“ и Хан Пијесак, 25. липња 1942. у борби са усташама код села Нерића потучени су и распрштени.

Као важније износим слиједеће догађаје:

14. липња 1942. у 8 сати наоружани партизани — број непознат — напали су пастире пашњака „Борова Глава“ (16 км. источно од Ливна) и отели им 4 вола и 4 краве па отјерали у „Планину Цинцар“.

16. липња 1942. из села Јасеновац (5 км. јужно од Сребренице) одметнули се 2 селњака православца са 12 чланова породице и придружили се одметницима.

Исти дан примјећен је у селу Брежанима (8 км. југоисточно од Сребренице) разбојник Балчаковић Петар са једним другом. Гоњени по усташкој опходњи изгубили су пушку и нож, но успјели су побјећи.

18. липња 1942. у 7 сати, 2 наоружана одметника — пљачкаша упали у село Бијеле Воде (7 км. сјеверно од Какња). Милиционери истог села позвали су их на предају. Одметници нису хтјели да се предаду већ су покушали употребити оружје. Милиција их је предахитрила и обојицу пљачкаша устриелила. Установљено је, да су Данило Танасић и Цветко Спасојевић, оба из Загошча, котар Високо. Заплиењене 2 пушке и 82 набоја.

Исти дан у 2 сата наоружани одметници — број непознат — напали су са више страна село Доњ' Папратницу (8 км. Јужно од Какња). Истомјесна милиција напад одбила.

19. липња 1942. у 17 сати, 30 наоружаних партизана напали пастире на паши „Орловачке стаје“ кОта 1234 (25 км. западно од Ливна) и опљачкали 15 волова.

Оружници постаје и милиционери са око 64 момка кренули суупотјеру за партизанима па се на коти 1307 и 1311 сукобили Борба је трајала 5 сати. Партизани су побјегли са стоком у шуму. Рањен 1 милиционер. Код повратка одјел је пронахцао 17 волова, прије по партизанима опљачкани и вратио оштећенима.

21. липња 1942. од 2—4 сата нападнут је Хан Пијесак и Плоче. Непријатељ одбијен уз крваве губитке, по непријатеља. Губитака нисмо имали.¹

21. липња 1942. у 15.30 сати срушио се и разлупао код железничке постаје Жепче наш крилаш П.В.Т. Број 6613. **Пилот** частнички намјестник Миле Трдић погинуо.

21. липња 1942. у 23 сата, 9 наоружаних партизана упали у село Подовиће (15 км. југозападно од Сарајева). Присилјавају православце који су се вратили из одметничтва да ступе у њихове редове.

22. липња 1942. иста група партизана отворила је на вањске усташке стражнике у Касиндолу ватру.² Усташе су ватром одговорили. Чаркање трајало до 3 сата у јутро.

23. липња 1942. у 9 сати, 12 наоружаних партизана упали у село Мокроноге (8 км. сјеверозападно од Дувна) и опљачкали сељаку Марку Баковићу 50 оваца, па га заједно са овцама отјерали, док су Марковом оцу Јози дали 2 комунистичка летка да их подиели у селу.

Одјел усташа и оружника у потјери за партизанима, стиго партизане код „Велимирових Кошара“ кота 1250 (18 км. сјеверозападно од Дувна) присилио их на борбу и распршио. Овце враћане а Марко Баковић ослобођен.

24. липња 1942. у 5 сати, 40 наоружаних партизана, напали село Заклопачу (6 км. источно од Власенице)³. Борба трајала 2 сата. Усташе и оружници нападе одбили. Губитака није било.

24. липња 1942. у 6 сати, 50 наоружаних партизана напали село Добро (6 км. источно од Ливна) разоружали милицију, заплиенили 12 пушака и 320 набоја, оружника постаје Ливно-Анту Рашо заробили, одвели у „Цинцар Планину“ разоружали и пустили.⁴ Истрага у току.

25. липња 1942. године, 28 наоружаних партизана опљачкали су са испаше „ЗлоПоље“ (17 км. сјеверно од Дувна) 47 говеда, 9 коња а сељацима одузели 77.000 куна. По извршеној пљачки 9 сељака заробили и повели собом.

25 липња 1942. у 4 сата, 100 наоружаних партизана напали су и опљачкали село Требишево (24 км. сјеверно од Дувна).

¹ Напад су извршили четници

² Група партизана Калиновичког одреда

³ Акцију је извршила група бораца Бирчанског НОП одреда

⁴ Група бораца Ливањског НОП одреда

24. lipnja 1942. u 5 sati, 40 naoružanih partizana napali selo
Doklopaču (6 km istočno od Vlasenice). Borba trajala 2 sata. Ustase i
oružnici napade odbili. Gubitaka nije bilo.

24. lipnja 1942. u 6 sati, 30 naoružanih partizana napali selo
Dobro (6 km istočno od Livna). rasorušili mliječnu, zaplenili 12 pušaka
i 320 zibova, oružnika postaje Livno. Antu Raša zarobili, odveli u "Cinor
planinu". rasorušili i pustili. Istraga u toku.

25. lipnja 1942. godine, 25 naoružanih partizana opijekali
u selu Lipče "Zibolja" (17 km sjeverno od Duvna) 47 govada, 9 konja i
seljaciina oduzeli 77.000 kuna. Po izvršenoj pljački 9 seljaka zarobili
i odveli sa sobom.

25. lipnja 1942. u 4 sata, 100 naoružanih partizana napali selo
i opijekali selo Trebišćevo (24 km sjeverno od Duvna) opijekali 30
govada pa ih otjerali u Svirnjaču (25 km istočno od Svrasa), kamo je i
goraše grupa partizana Krenula.

25. lipnja 1942. u 17 sati, 3 naoružana partizana ušli su u
selo "Zemlja" (1 km istočno od Podjeplja) jednog seljaka i jednu ko-
nju. U selu Zemlja koji su okopavali kukuruz. Partizani povukli se u
okružak planina "Devetak" kraj "Jasen" gdje ih ima oko 200.

25. lipnja 1942. u selu Velaske, Borija, Sivalja i Jasice (5
km zapadno od Dobe) došlo je do borbe između četnika i partizana. Partizani
su povukli četnike i selo opijekali. U borbi su djelovali i bosanci
i srbi.

26. lipnja 1942. u 3 sata, 40 naoružanih partizana napali
željezničku stanicu Barin (Pruga Sarajevo - Mostar km. 30 + 55) zaple-
nili 2 karabina, rogona i telefon razbili jedan partizanski poginuo.

26. lipnja 1942. u 20 sati, grupa naoružanih odmetnika - broj
nepoznat - upala u selo Sahbegovići (12 km sjeveroistočno od Mokrog) i
od seljaka opijekali 15 govada. Jednog seljaka ranili i ostali selo na-
pustili.

27. lipnja 1942. veća grupa naoružanih partizana - broj nepo-
znat - upala u selo Kuzman (4 km jugozapadno od Trnova) i
opijekali 18 ovaca. Poniže toga krijali su bacili bombe, partizani se
povukli, a po partizanima uhvaćena 2 seljaka, uspjeli su pobjeći.

27. lipnja 1942. u 21 sat, 50 naoružanih partizana napali selo
Babina (8 km sjeveroistočno od Knežine). Oružnici i mličija napad
odbili. 28. lipnja 1942. u 1 sat partizani su ponovno napali isto selo.
U vrijeme bitke jedna grupa partizana upala u susjedno selo Ivančade
i opijekali 11 govada i 16 ovaca.

28. lipnja 1942. u 12 sati grupa od 500 naoružanih partizana
upala u područje postaje Ledici, krila Sarajevo, preko planine Ireskari-
ce. U selu Dežiči, Ledici, Šabanovići i Ostojici (7-8 km zapadno i sj-
verz zapadno od Trnova) vodena je borba od 12 - 15 sati. 2 oružnika i
4 mličionera zarobljena. Partizani zaplenili bacač mina sa 13 nabojima.

28. lipnja 1942. prigodom borbe oružnika, mličionera i parti-
zana u selu Ledici i Dežiči (7-8 km sjeverozapadno od Trnova) partiza-
ni su zarobili oružnika Salih Dedića i Uzeina Volodera sa postaje Le-
dici, krila Sarajevo i ustrelili ih. U borbi poginula 4 mličionera. Posta-
ja Ledici pala u partizanske ruke i opijadena.

Oružnici i mličioneri pod pritiskom i nadmoćnosti partiza-
na (500-600) povukli se u selo Mijanovići (7 km zapadno od Ledica) po-
dručje postaje Trnova.

28. lipnja 1942. u noćnom vlaku Bresa - Vareš izvršio se
samoubojstvo. Ustrajivši se iz samokreće Stjepo Anđrić tabornik iz
Vareša. Razlog nepoznat.

28. lipnja 1942. u 2 sata naoružani četnici iz grupe Hava
Dežikonje našli su odvali iz sela Gradac (7 km sjeverozapadno od Mo-
krog) 20 mladice prevodavnih, 94 kojih su trojica bili pozvani na vješt-
bu u domobranstvo.

28. lipnja 1942. u 2.40 sati na željezničkoj pruzi Sarajevo -
Mostar (14 + 400 km) između stanica Blakuj i Dežiči, ustaška ophodnja
zahvatala se je sa grupom od 50 naoružanih partizana. Nakon kraće borbe
partizani povukli se u "Izvan planina", a ustaška ophodnja na željeznič-
ku stanicu Blakuj. Gubitci 2 ustaše zarobljena.

28. lipnja 1942. u 22 sati, 4 naoružana partizana u selu Krag
na 19 km jugoistočno od Iliče) ušli su partizanima prometa i pri-
šli su do sela. U selu koji su se vratili u selo Kuzman i predali oružje
ubiti. Prešli su selo i selo zapremljena sa 20 drugova. U selu su zaple-
nili 1 seljaka i ovaca u vrijednosti 2.500 kuna.

[опљачкали 38 говеда па их отјерали у Звирњачу (25 км. источно од Купреса) камо је и горња група партизана кренула.

¹ 25. липња 1942. у 17 сати, 4 наоружана партизана убили су на ливади „Жамачка“ (1 км. источно од Поджепља) једног сељака и једну жену из села Жамачка који су окопавали ку-
I КУРУ³. Партизани повукли се у огранак планине „Деветак“ зва-
ни „Јасен“ гдје их има око 200.⁵

I 25. липња 1942. у селу Јелашце, Борија, Шивоље и Јажиће (25 км. западно од Фоче) дошло је до борбе између четника и партизана. Партизани су потукли четнике и села опљачкали.⁶
[У борби су дјеловали и бацачи мина.

[26. липња 1942. у 3 сата, 40 наоружаних партизана напали жељезничку станицу Тарчин (Пруга Сарајево—Мостар км. 30 + 553) запалили 2 теретна вагона а телефон разбили. Један партизан погинуо.⁷

I 26. липња 1942. у 20 сати, група наоружаних одметника — број непознат — упала у село Шахбеговићи (12 км. сјеверо-источно од Мокрог) и од сељака опљачкали 15 говеда. Једног сељака ранили а затим село напустили.

27. липња 1942. већа група наоружаних партизана — број непознат — напала је сељаке у селу Козљен (4. км. југо-западно од Трнова) и опљачкали им стоку. Послије тога крилаши су бацили бомбе, партизани се разбјежали, а по партизанима ухаћена 2 сељака, успјели су побјећи.

27. липња 1942. у 21 сат, 50 наоружаних партизана напали су село Бабине (8 км. сјевероисточно од Кнежине). Оружници и милиција напад одбили. 28. липња 1942. у 1 сат партизани су поновно напали исто село. За вриеме битке једна група партизана упала у сусједно село Ивазовиће и опљачкала 11 говеда и 16 оваца.⁸

28. липња 1942. у 12 сати група од 500 наоружаних партизана упала у подручје постаје Ледићи, крила Сарајево, преко планине Трескавице. У селу Дејчићи, Ледићи, Шабанци и Остојићи (7—8 км. западно и сјеверозападно од Трнова) вођена је борба од 12—15 сати. 2 оружника и 4 милиционера заробљена. Партизани заплиенили бацач мина са 13 набоја.⁹

I 28. липња 1942. пригодом борбе оружника, милиционера и партизана у селу Ледићи и Дејчићи (7—8 км. сјеверозападно од Трнова) партизани су заробили оружника Салиха Дедића и

* На овој територији у то вријеме није било партизана. Ову акцију извршили су четници.

¹ Ову борбу са четницима водио је комбиновани Драгочевско-челебићки батаљон, који је формиран од бораца бившег Фочанског одреда, и био под командом Пете црногорске НОУ бригаде.

⁷ Напад је извршила група бораца Калиновичког НОП одреда.
I Акцију су извршили четници.

• Трећа санџачка бригада

Узеира Володера са постаје Ледићи, крила Сарајево и устре-
лили их. У борби погинула 4 милиционера. Постаја Ледићи
пала у партизанске руке и опљачкана.

Оружници и милиционери под притиском и надмоћности
партизана (500—600) повукли се у село Мијановиће (7 км. за-
падно од Ледића) подручје постаје Трново.

28. липња 1942. у особном влаку Бреза—Вареш извршио
је самоубојство, устриеливши се из самокреса Стјепо Андрић
таборник из Вареша. Разлог непознат.

28. липња 1942. у 2 сата наоружани четници из групе Саве
Дерикоње насилно су одвели из села Градац (7 км. сјевероза-
падно од Мокрог) 10 младића православних, од којих су тро-
јица били позвани на вјежбу у домобранство.

28. липња 1942. у 2.40 сати на жељезничкој прузи Сара-
јево—Мостар (14 + 400 км.) између станице Блажуј и Хаџићи,
ушашка опходња сукобила се је са групом од 50 наоружаних
партизана. Након краће борбе партизани повукли се у „Игман
Планину“, а ушашка опходња на жељезничку станицу Блажуј.
Губитци 1 усташа заробљен.¹⁰

28. липња 1942. у 22 сата, 4 наоружана партизана у селу
Кр\тцу (9 км. југоисточно од Илице) вршили су партизанску
промичбу и приетили да ће све оне који су се вратили својим
кућама и предали оружје убити. Тражили су да им село спре-
ми вечеру за 20 другова. У селу су опљачкали ситну стоку у
вриедности 2.500 куна.

29. липња 1942. опходња постаје Грбићи (Соколовићи) ухи-
тила је комунисту Звонимира Гркалића¹¹ из села Клечковца,
котар Рогатица. Предан је котарској области Рогатица.

2. српња 1942. оружничка опходња постаје Пазарић суко-
била се је са партизанском опходњом код села Љубовчића (2
км. јужно од Пазарића). Губитака није било.

2. српња 1942. у 3 сата, 20 наоружаних партизана одвела
је из шуме „Папратница“ (7,5 км. сјеверозападно од Жепча —
кота 815) шест пари коња на штету подузећа „Нашичка“ —
Бегов Хан.

2. српња 1942. у 19.30 сати у шуми Бор — Бјелашница (3,5
км. јужно од Пазарића) у борби са партизанима погинуо је 1
њемачки оружник — Фелдгендарм. Губитци партизана, 1 по-
гинуо, 2 рањена.

3. српња 1942. у 18 сати ухићен је партизан Иван Марко-
вић из Ужице који је изјавио, да је из Црне Горе кренуло 5
бригада партизана. Свака бригада 1.500 партизана.

¹⁰ Група бораца Калиновичког НОП одреда

¹¹ Звонимир Гракалић, теренски радник на Романији, заробљен приликом прикупљања података о непријатељу. Послије краће времена успио да побегне и поново ступи у партизане.

Друга бригада налази се у Мртвању (6,5 км. јужно од Пазарића) и намјерава напасти Пазарић, Тарчин и у Зовику да поруши жељезничке мостове (жељезничка пруга Сарајево—Мостар). Бригада се је кренула 3. српња 1942. у 15 сати на поменуто мјеста.

3. српња 1942. у 20.30 сати партизани напали Пван Планину са бацачима мина и тешким стројницама.¹²

3. српња 1942. јаче групе црногорских и херцеговачких партизана, наоружаних стројницама и бацачима мина напале су на жељезничке станице и објекте од жељезничке станице Хаџићи—Раштелица у смјеру „Иван Планине“ на прузи Сарајево—Мостар.

На станицу Раштелица једна група од 300—100 партизана вапала је у 21.30 сати. Оружници, усташе и милиционери борили се до 22 сата, а затим, се повукли у оклопни влак и продужили борбу уз помоћ њемачких војника до 4. српња 1942-0.30 сати. Када су партизани оклопни влак опколили, влак је кренуо за Тарчин.¹³

Рањен је 1 оружник. У жељезничкој станици Раштелици партизани су ухитили оружничког наредника Ватрослава Пажина и убили. Станичну зграду запалили у којој су изгорела 3. усташе и љеш наредника Пажина, а жељезничку пругу разорили у дужини 360 м. на диелу Раштелица—Брадина и заробили лугара Стевана Марића.

3. српња 1942. у 22.30 сати мања група партизана напала је жељезничку станицу Тарчин; након краће борбе напад прекинули и напад поновили 4. српња 1942. у 2.30 сати. Погинуо је један заставник и један усташа жељезничке усташке бојне. Побуњеници зграду станице запалили. 8 усташа усташке жељезничке бојне из запаљене зграде спустили се низ конопач и били по партизанима ухићени. За њихову се судбину незна, осим станице партизани су запалили блок, складиште алата, водо станицу и 6 жељезничких вагона. Све је ово подпуно изгорјело.¹⁴

4. српња 1942. у 0.30 сати партизани су напали на жељезничку станицу Пазарић. Погинуо је пратилац влака оружник Мато Мустапић крила Мостар, оружник Латиф Поло постаје Пазарић, 2 усташа и 2 путника. Нестао оружнички водник Бећир Бајрамовић постаје Пазарић. Партизани су запалили

¹³ Трећи батаљон Треће санџачке бригаде напао је ноћу 3/4 јула жандармериску касарну на Иван Седлу. После жестоке борбе касарна је запаљена и сва посада је изгорела, осим 8 жандарма који су се предали.

" Напад на Раштелицу је извршио Други и Шести батаљон Прве пролетерске бригаде.

¹⁴ Напад на Тарчин извршио је Четврти батаљон Друге пролетерске бригаде.

жељезничку станицу Пазарић, складиште и 6 вагона, што је подпуно изгорило.¹⁵

4. српња 1942. у 2 сата партизани су напали жељезничку станицу Хаџићи. Борба је трајала до 4.30 сати. Погинуло 7 грађанских особа међу којима начелник опћине Осман Гаћановић. Погинула 2. усташе а 2. усташе рањени. Партизани заробили правника Мату Милоша. Партизани су запалили зграду жељезничке станице Хаџићи, 2 пилане и 1 кућу. Све је подпуно озгорјело. У Хаџићима погинуло 6 партизана.¹⁶ Сељаци говоре да су видјели како партизани већи број мртвих и рањених партизана носе на коњима. Партизани су експлозивом оштетили жељезнички мост на потоку Зујевини између Бињежева и Блажуја.¹⁷ По извршеном дјелу већа група партизана кренула је на сјевер у правцу Лепенице—Крешево.

4. српња 1942. прекинут је жељезнички промет на прузи Блажуј—Мостар. Брзогласне и брзојавне линије покидане.

4. српња 1942. око 12 сати на цести између села Љубоште и Рогоушића (око 7 км. од Мокрог према Сарајеву) од стране 9 четника нападнут је самовоз. Бојник Славко Шоштарић и возач разоружани и опљачкани. Опљачкана и једна грађанска особа, затим их пустили.

4./5. српња 1942. године, 250—300 наоружаних партизана пребацило се из Шековића (19 км. сјеверозападно од Власенице) и кренули у правцу „Планине Лисе“ гдје су се сукобили са усташама — оружницима.¹⁸

Партизани су потиснути и повукли се у Заграђе (9 км. југоисточно од Власенице). Наши губитци, један оружник рањен.

5. српња 1942. у 10.30 сати на цести Мокро—Соколац четници опљачкали трговачку робу за Соколац. Пратиоце пустили.

6. српња 1942. у 2 сата, јаче партизанске групе наоружане бацачима мина и стројницама, упале су на подручје Крешева, а у 6 сати заузели Крешево (49,5 км. западно од Сарајева).¹⁹

Погинули 1 оружник и 1 ризничар. Нестао 1 оружник.

Партизани су у Крешеву запалили зграду рудника и пилану. Опљачкали оружничку постају, опћину и усташки табор.

6. српња 1942. у 17 сати продором наших и њемачких снага Крешево је враћено.

¹⁵ Жељезничку станицу Пазарић нападао је Други батаљон Друге пролетерске бригаде. Детаљније о томе види док. бр. 136.

" Станицу у Хаџићима напао је Први батаљон Четврте пролетерске (црногорске) бригаде.

¹⁷ Мост је срушио Четврти батаљон Четврте пролетерске (црногорске) бригаде.

¹⁵ Група ударних батаљона Источне Босне

" Крешево је ослободио Први и Други батаљон Друге пролетерске бригаде. Види док. бр. 139.

3. — О комунистима:

Концем липња 1942. јаче партизанске групе — црногорских и херцеговачких партизана — пребацују се из Херцеговине преко „Планине Трескавице" на подручје Игман—Бјелашница.⁰

28. липња 1942. долази до борбе између дјелова тих група, оружника и милиције. Будући у надмоћности партизани заузимају постају Ледићи и крећу даље на линију Хаџићи—Пазарић—Раштелица—Иван, на коју стижу 2. и 3. српња 1942. запаливши неколико жељезничких станица, на прузи Сарајево—Мостар и прекидају промет.

1. српња 1942. помоћна колона партизана (око 600—1000) креће на сјевер правцем Крешево, наше снаге (око 150 оружника, усташа и милиционера) на положају пред Крешевом под притиском партизана попустиле су.

6. српња 1942. у 6 сати заузели су партизани Крешево и опљачкали, а исти дан продором наших и њемачких снага Крешево је враћено. Наше снаге одбацују партизане на запад к „Планини Инач" и „Планини Погорелици", униште им комору — трен — а у борби погине до 7. српња 1942. око 60 партизана.

Главна партизанска колона пребацила се је преко „Иван Седла" на „Битовњу Планину" и даље ће вјероватно надирати према „Долини Врбаса".

На подручју Власенице осјећа се живље кретање партизана. Партизанске групе скупљене су у Шековићима (19 км. сјеверо-западно од Власенице).²¹

Партизани се прикупљају и код Заграђа и Краљевог Поља (9 км. јужно и југо-источно од Власенице). Има их око 2.000. Домаћи се прикупљају. Помоћ су добили из Херцеговине. Били су прије четници а сада прешли у партизане.²²

300 наоружаних партизана пребацило се код Калесије и прешли у Шековиће, западно од Власенице²³ Постоји опасност да се ова два одреда сједине и заједнички нападну Хан Пијесак до Нове Касабе. 1. српња 1942. усташке и оружничке опходње сукобиле су се са одметничким опходњама. 3 одметника рањена. Нисмо имали губитака.

На подручју Купрес, Дувно, Ливно и Гламоч партизани врше свакодневно над пучанством терор, пл>ачкају стоку и живежне намирнице. Јачи партизански одјели налазе се у

²⁰ Односи се на групу пролетерских бригада које су тих дана извршиле покрет из Источне Босне за Западну Босну.

²¹ У то вријеме у Шековићима се налазила Група ударних батаљона и Бирчански партизански одред.

²² Ови подаци нису тачни. На овом терену су се налазиле само јединице које су споменуте у примједби 21.

²³ Никаква група партизана није се у то вријеме пребацивала од Калесије према Власеници. То су могли бити само четници.

„Цинцар Планини" (9 км. сјеверо-источно од Ливна).²⁴ У по-
сљедње време шире летке намјењене домобранству под на-
словом „Хрватски домобрани, дочастници и частници" а завр-
шавају „Живјели свјесни хрватски домобрани, дочастници и
частници, живила слободна Хрватска".

II. АКЦИЈА НАШИХ И САВЕЗНИЧКИХ ОРУЖАНИХ СНАГА:

25. липња 1942. предузета је мања акција чишћења Будожел—Округлица (10—20 км. југоисточно од Вареша).

Снаге: 4 њемачка, 10 наших оружника постаје Округлица (Будожел) и 20 милиционера.

Код села Жуље одјел је мању групу четника растјерао и запљенио 6 пушака и једног оседланог коња. Нађен је котао пун меса, тек приређен за кухање.

На Округлицу одјел је стигао без отпора. Четници су се разбјежали. Запљенио је један писаћи stroj.

Одјел је враћајући се за Будожел код села Жуља ступио у борбу са четницима. Борба је трајала 2 сата. Погинуо 1 милиционер.

Запљенио оружје и ствари Њемци су одвели у Вареш.

27. липња 1942. група од 400—500 наоружаних партизана напали су Пљевске Подове и Драгнић Подове код извора ријеке Пливе (23 км. југо-западно од Јајца).

У акцију чишћења, упућени домобрани и четници групе Дреновић—Тривунчић заузели су Козила на Пљевским Подовима (21 км. југозападно од Јајца). Рањена 2 четника.

30. липња 1942. наше оружане снаге у акцији чишћења на „Планини Јањ" (9 км. југо-западно од Јајца) догрле су на линију Отомаљ—Ораховица—Ћусине. Снаге су наишле на јак отпор партизана. Код села Горице (10 км. југозападно од Јајца) дочекани су ватром из бункера. Домобрани су Горицу заузели. Погинула 2 домобрана и 1 усташа. Рањен 1 домобран.

30. липња 1942. усташе, оружници, домобрани из Купреса и милиционерска група Купрес око 400 пушака, вршили су акцију чишћења на подручју Благај (13 км. сјеверо-западно од Купреса) и на подручју Ново Село (16 км. сјеверозападно од Купреса).

Код села Сухова и Мрђебаре (8 и 9 км. западно и сјеверо-западно од Купреса), партизани су наше снаге дочекали јаком ватром, са положаја Растичево и Омарике. Након краће борбе партизани су одбачени према „Курића Пољана" (16 км. сјеверозападно од Купреса) и „Просјеку" (18 км. сјеверозападно од Купреса), гдје су се задржали. Гоњење партизана и борба, трајала је од 10—18 сати.

3.- U Koministima:

Koncem lipnja 1942. jače partizanske grupe - crnogorskih i hercegovačkih partizana - prebacuju se iz Hercegovine preko "Planina Kreskavice" na područje Igman - Sjeverna.

29. lipnja 1942. dolazi do borbe između djelova tih grupa, crnčnika i milicije. Pobjedi u međunoćju partizani zauzimaju postaju Bediži i kreću dalje na liniju Hadžići - Tesarić - Baštelica - Iznas koja stiču 6. i 7. srpnja 1942. razarajući nekoliko željezničkih stajalica, na pruzi Sarajevo - Mostar i prekidaju promet.

1. srpnja 1942. pomažu kolona partizana (od 500-1000) koji su sjever pravcem Kresovo, naše snage (od 150 crnčnika, ustaša i milicijera) na položaju pred Kresovom pod pritiskom partizana popustile su.

6. srpnja 1942. u 6 sati zauzeli su partizani Kresovo i opkolili, a isti dan prekorom naših i njemačkih snaga Kresovo je vraćeno. Naše snage odbojaju partizane na zapad k "Planini Inš" i "Planini Pogorelici", uništavaju komoru - Kren - a u borbi pogine 6. srpnja 1942. od 60 partizana.

Glavna partizanska kolona prebacila se je preko "Iznas Bediži" na "Bitevnju Planinu" i dalje će vjerovatno nađirati prema "Dolina Vrbanj".

Na području Vlasenice opjeđa se življe kretanje partizana. Partizanske grupe skupljene su u Bajkovića (19 km. sjevero-zapadno od Vlasenice).

Partizani se prikupljaju i kod Zegreda i Kraljevog Polja (9 km. jugo i jugo-istočno od Vlasenice). Ima ih oko 2000. Događa se prikupljanje. Pomoć su dobili iz Hercegovine. Bill su prije četnici a sada prešli u partizane.

500 namoraženih partizana prebacilo se kod Kalasije i prošlo u Bajkoviće, zapadno od Vlasenice. Postoji opasnost da se ove dva odreda sjedine i uništavaju napadnu Ban Pijesak do Nove Kneže. 1. srpnja 1942. ustaške i crnčničke oplođnja sukobile su se u odmetnutim oplođnjama 3 četnika ranjeno. Nismo imali gubitaka.

Na području Kupres, Duvno, Livno i Vlasov partizani vrše svakodnevno nad pučanstvom teror, pljačkaju stoku i živuće namirnice. Naši partizanski odjeli nalaze se u "Gincar Planini" (9 km. sjevero-istočno od Livna). U posljednje vrijeme više lakše namijenjene domobranstva pod naslovom "Hrvatski domobranci, dočasnici i častnici" a savršavaju "divjeli svjetski hrvatski domobranci, dočasnici i častnici, divja slobodna Hrvatska".

Губитци наши, један рањен.

Село Благај и Ново Село заузето. У подруму Дучке школе нађена су наша 2 сељака и ослобођена, које су партизани заробили и 2 мјесеца држали у затвору. Запљењено је 33 говеда, 5 свиња и нешто ситне стоке.

У току су акције: Кисељак—Крешево—Фојница (Планина Инач и Погорелица) и акција у правцу „Битовње Планине“ под водством Њемаца.

V. ОБЋИ ЗАКЉУЧАК:

Упадом јачих партизанских снага на подручје пуковније, стање јавне сигурности је угрожено. Партизани су потиснути са подручја Крешево на запад к „Планини Инач“ и „Планини Погорелици“. Јаче партизанске снаге налазе се на „Планини Битовњи“.

Жељезнички промет Сарајево—Мостар у прекиду.

VI. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ЗАУЗЕЛИ ПОБУЊЕНИЦИ:

О

VII. КОЈЕ СУ ИСЕЛИЛЕ ПОД ПРИТИСКОМ ПОБУЊЕНИКА У ДРУГА МЈЕСТА И КАМО?

Ледићи у Трново.

VIII. КОЈЕ СУ ВРАЂЕНЕ У НАШЕ РУКЕ И ОБНОБЉЕНЕ:

О.....-

•

Заповједник пуковник,

(Павић)

Павић

(М. П.)

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ТРЕЋЕГ ДОМОБРАНСКОГ
ЗБОРА ОД 12 ЈУЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА ПРОТИВ ПАР-
ТИЗАНА ОКО ТРАВНИКА, ГЛАМОЧА И ПРОЗОРА

ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
III ДОМОБРАНСКОГ СБОРА
Главностожерни одјел
Оп. бр. 2933/тај.

У Сарајеву дне 12. српња 1942.

ПРЕДМЕТ: Стање побуњени-
чке акције на основи извје-
штаја примљених у времену
од 11.VII. од 8 сати до 12.
VII. до 8 сати.

1. Главном стожеру Домобранства
(Опер. и очевид. одјел)
  2. Врховном Надзорничтву оружничтва
  3. Заповједничтву III Дом. сборног подручја
  4. Заповједничтву 6. пјешачке дивизије
  5. Заповједничтву 5. оружничке пуковније
  6. Заповједничтву 6. оружничке пуковније
  7. Главном стожеру усташке војнице
(Главностожерни одјел)
  8. Изванредном опуномоченику п>ковнику Шимићу
- (Мјеста се означају према карти 1 : 100.000)

ТАКТИЧКА СИТУАЦИЈА

1. ПОЈЕДИНССТИ О РАДУ НЕПРИЈАТЕЉА И НАШИХ ^ЕТА

I ЗОНА

Област Травник

1. Око Шебешића и Јавороваче (све око 25 км. ј. од Трав-
ника) води се борба између усташке припремне бојне и парти-
зана, којих тамо има око 700 (око 100 жена).¹ Једна група
партизана надире према Шебешићу, а друга према Витезу (на
жељ. прузи Лашва—Травник). Усташе су се повукли у с. Ра-
стово (20 км. ј. од Травника).

¹ Јединице Друге пролетерске бригаде ослободиле су 11 јула
Шебешић. Око 150 усташа који су се налазили на положају сјеверно
од Шебешића повукли су се услед притиска у правцу села
Крушчице.

Дио жељ. пруге од Шебешића до Растова порушен.

2. Травник је остао с врло слабом посадом (120 старих пуцхака), јер је пуковник Шимић скоро сву посаду повео са собом и моли појачање.

Област Купрес

Код Д. Мрачаја (9 км. ј. и. од Купреса) гори већ 3 дана шума Борје.

Област Г. Вакуф

Г. Вакуф и Шебешић налази се у партизанским рукама.²

Област Д. Вакуф

Дана 10. о.м. запаљене су 2 куће за становање и стројарница на пилани Панцини (3 км. з. од Д. Вакуфа). Домобранима је успјело спасити остале куће. Није се установило тко је пожар подметнуо.

Област В. Вакуф

Дана 9. о.м. довршен је мост на Понору на путу В. Вакуф—Кључ, које га су својевремено били побуњеници запалили и порушили. Чишћење цесте се наставља.

II ЗОНА

Област Гламоч

Дана 10. о. м. у 3.30 сати започео је опћи напад партизана на Гламоч. Партизани посједују 1 горски топ и 2 бацача. Куће око Гламоча запаљене су.³

Посада Гламоча моли помоћ.

Област Прозор

Дана 11. о.м. у 7 сати започео је опћи напад партизана на Прозор са свију страна.⁴ Борбе се воде непрестано. Прозор се још увјек држи. Посада Прозора усташе с милиционерима држе поставе око Прозора и то: Макљен (К. 1127. на сјеверном излазу серпентина), с. Гмићи (код серпентина), Мејдан, Млаке, јужни излаз Прозора (К. 769), К. 869 (1 км. с. од Прозора) и Дебело Брдо (К. 1318).

¹ 12 јула Трећи батаљон Четврте пролетерске (црногорске) бригаде извршио је напад на непријатељско упориште Горњи Вакуф које је бранило око 50 усташа, домобрана и жандарма. Послије једночасовног отпора непријатељ се повукао претрпивши губитке 3 мртва и седам заробљених.

⁸ Гламоч је ослобођен 20 јула. Види док. бр. 44 и 47.

* Прозор су ослободиле 13 јула јединице Прве пролетерске и Треће санџачке бригаде. Види док. бр. 39, примједбу 2.

III ЗОНА

Област Власеница

У околици Власенице налази се велики број партизана, наводно око 3 тисуће (неповјерено) и предвиђа се у најскорије вриеме напад на Власеницу, Хан Пијесак, Плоче и Милиће.⁵

ЗРАКОПЛОВСТВО

Вриеме липо.

Зракопловство је извршило слиедеће задатке:

1. Развиђашем правца којим се креће 1/15. п.п. примјетило наше чете на К. 1284 (3,5 км. и. од Брадине). Чете су биле развијене за борбу.

Развиђањем околице Прозора није ништа нарочито примјетило. У Прозору живост.

Развиђањем простора око Фоче примјетило да је мост преко Дрине код Ђејева (6 км. ј.з. од Фоче) порушен.

2. Бомбардирало Плешевац и Волујак (3 км. ј.и. од Брадине) и митраљирало.

Бомбардирало с. Ђејево, Трбушће и Кмур (све око 6 км. ј.з. од Фоче) и с. Врбницу (15 км. ј.з. од Фоче). Много људи у бјегу примјећено.

Бомбардирало околицу Прозора и то: с. Блаце, Придворци, Љубунци, Дуте, Крањчићи и коту на Коливрету, Врата, Градину, Мејник и Калац.

Утрошено свега 1788 кг. бомби.

3. Бацило службено писмо у Сињ. Том приликом око Шујице није ништа особито примјетило и исто тако у Коњицу.

ГУБИТЦИ

Губитака није било.

2. КРАТКА ПРОЦЈЕНА ТАКТИЧКЕ СИТУАЦИЈЕ

Наводно су партизани напустили Коњиц, а у Коњиц ушли четници наклоњени Талијанима. Талијани чисте простор око Јабланице и Рање. Замољено посредниство од Талијана у правцу Прозора, али нема одговора. Корисно би било њихово посредниство смјером Рама—Прозор. Главна група партизана овладала простором Вранице Пл. и наводно се шири преко Г. Вахуфа и Прозора према западу, а једним дијелом од Вранице долинама р. Ријеке и р. Крушчице према Травнику.

Жељезнички саобраћај Сарајево—Брадина успостављен је.

13. о.м. успоставља се жељ. саобраћај Сарајево—Вишеград. Њемци у току акције чишћења Игман Пл.

Пуковник Шимић налази се у Бугојну.

⁵ У то вријеме у околици Власенице налазила се Група уарних батаљона Источне Босне и Бирчански НОП одред. Укупно бројно стање ових јединица било је око 900 бораца.

з. ВЛАСТИТЕ НАМЈЕРЕ ТАКТИЧКЕ ПРИРОДЕ

1. За појачање снага пуковника Шимића послат је из Зеллице полусат и 2 стројнице у Травник и полубојна 1/15. п.п. са Иван Пл.

2. Зракопловство ће продужити развијање и бомбардирање непријатељских упоришта.

II ДОГАЂАЈИ ИЗВАН ЗОНЕ БОРБЕНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ

Није било.

Заповједник, генерал
Лукић в.р.

ЗА ТОЧНОСТ:

Заступа главара стожера
подпуковник Ванер

Ванер (М. П.)

БР. 143

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ШЕСТЕ ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ОД 13 ЈУЛА 1942 ГОД. О БОРВАМА СА ПАРТИЗАНИМА У ХЕРЦЕГОВИНИ

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
6. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Ј. С. Број 1291/тај.

ТАЈНО

У Мостару, дне 13. српња 1942.

Предмет: Извиепгајна служба за
послиједњих 15 дана.

1. — ВРХОВНОМ ОРУЖНИЧКОМ ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ ЗАГРЕБ
2. — ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ I. и III. ДОМОБРАНСКОГ СБОРА
3. — ОПУНОМОЋЕНИКУ МИНИСТРА УНУТАРЊИХ ПОСЛОВА САРАЈЕВО
4. — ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 1. 2. 3. 4. И 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
5. — ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА МОСТАР, ДУБРОВНИК, ОМИШ И БИЛЕЋА У ТРЕБИЊУ,—

Темељем одредаба привременог упута за организирање и рад извиепгајне службе у војсци и заповиеди Врховног оруж-

ничког заповиједничтва Тај. Број 320/ЈС. од 31. српња 1941. под-носим слиедеће извиешеће за послиедњих 15 дана.—

I. ОБЋА УНУТРАШЊА СИТУАЦИЈА:

1) Расположење народа:

Расположење хрватског дијела народа, католичког и муслиманског у односу на државу и њене представнике није неповољно, али није ни на оној висини на којој би могло и требало бити, јер су прилике које утичу на држање грађана остале и даље непромјењене, а на подручју крила Омиш су се и погоршале. На подручју тога крила веома је мали број оних који су задовољни садашњим стањем и расположени према држави. Међу правим Хрватима осјећа се колебаљивост, неодлучност страх и неспокојство које се сваким даном све више испољава. Расположење народа је одраз оних тешких прилика под којима живи пучанство на цијелом подручју пуковније, биле оне привредног или сигурносног значаја и погубно утичу на дух, морал и одпорност народних маса. Особна и имовинска добра грађана стално су угрожена и предмет су напада било комунистичких, четничких или савезничких војних снага када подузимају акције на земљишту. Свакодневни напади и уништавање народних добара ствара код грађана увјерење да је држава немоћна да им пружи заштиту и тиме губе повјерење у њену снагу и солидност. Глад и тешко економско стање ствара још веће неспокојство, немир и бојазан подкопавајући у сржи одпорност сваког појединца. Све ове недаће већим дијелом сnose селачке масе чији се положај сваким даном све више погоршава. Сасма је јасно да све ово има јаког одраза и може се рећи, пресудно је у погледу држања грађана и њиховог расположења према држави и њеном Врховничтву.

Четничкк одреди организирани су од талијанских војних власти на подручју Билеће, Требиња, Невесиња, Гацког, Љубиња, Стоца и Чапљине. Талијанима је уз помоћ ових одреда успјело разбити партизана у источној Херцеговини. Прехрану и наоружање добивају ти одреди од талијанских војних власти. По држању и становитим знаковима може се закључити да је четничка група Гацко и Требиње вољна да сурађује са нашим властима док се за друге групе то сада не може казати. Није још ни једна група заузела дефинитиван став по том питању, али вјероватно да ће све те групе заузети једнако држање. На одређене групе Невесиње, која је уједно и најјача, утиче њихов вођа Добросав Јевђевић који стоји на становишту непризнавања државног Врховничтва. Са наше стране појачана је промицба и долази се у додир са вођама четника. Они су још у неизвјесности и колебању.

Чешћи су испади четника према нашем пучанству и држави. Пријете, одузимају ствари, пјевају или се изражавају против државе. Ово је особито запажено у котару Столац и Чапљина. Тежња и настојање наших власти да се прилике са четницима нормализирају схватили су муслимани на подручју Требиња као акт уперен против њихових пробитака, те настоје да они са њима регулирају своје односе не базирајући се на пробитке Хрвата-католика.

Православни дио народа задржао је још непромјењен став према држави. Код њега постоји и даље неповјерење и са резервом гледа сваки акт власти који се подузима у сврху нормализирања прилика. Мисле да то од стране власти не долази искрено, већ силом прилика и боје се да се једног дана односи државе према њима опет промјене, а особито у случају побједи осовинских сила. То се је запазило и у њиховој узнемирености која је настала код сазнања о напуштању власти од Талијана у П. зони. Нека искрена сурадња за сада се још од њих не може очекивати и све ће зависити о току догађаја и прилика.

Жидови су повучени, и на око неактивни, али су у свом расположењу према држави и даље некомпромисни надајући се увијек савезничкој побједи. Највише их је било у Мостару гдје су уживали заштиту талијанских војних власти. Многи су напустили подручје пуковније и отишли у анектирану Далмацију прије нашег преузимања власти од Талијана бојећи се мјера које би према њима могле бити подузете.

Талијанске војне снаге налазе се на цијелом подручју пуковније. Њихове су снаге нарочито знатне дуж обале. Њихови поступци према нашем живљу довели су до тога да, народ у њима не гледа савезнике и пријатеље већ људе који га прогоне, малтретирају, пљачкају и уништавају његову имовину. Ово за то што Талијани под видом протукомунистичких акција упадају у села, пљачкају, уништавају имовину и оних грађана који су увијек били Хрвати и који немају никакве везе ни ништа заједничког са комунистима и побуњеницима. Одводе се и интернирају честити и добри грађани, док баш прави комунисти и даље врше акције на земљишту, јер се они, ондје гдје су акције стварно потребне, слабо или никако заузимају. У случајевима, када је у питању заштита нашег пучанства, показују спорост и неефикасност својих снага остављајући наш живаљ на милост побуњеника. Ако и подуму какву акцију она долази касно када у најчешће случајевима страдају животи и имовина. Народ је уплашен од њихових поступака и са великим неповјерењем и зебњом гледа у целокупан њихов рад. Ради тога и вијест о нашем преузимању власти одјекнула је повољно међу народом, јер се нада да ће имати подпуну власт своје државе и да неће бити подчињен њима и њиховим поступцима.

2) Четничка акција и подузете протумјере:

У четничким организацијама и гдје ове постоје, те о њиховом држању, обћенито је изнијето у точ. 1) овог извешћа. Њихова дјелагност за сада се углавном састоји на уништењу партизанских банди, а особито у подручју Гацког, Билећа и Требиња, гдје без обзира на вјеру уништавају све што је сумњиво и склоно комунизму, а све уз сурадњу талијанских војних власти, а по негдје и самостално, при чему су постигли добар успјех.

6. липња фашистички генерал г. Лонзана дошао је са самовозима четника у Гацко, који су родом из Власенице, Сребренице, Хан Пијеска и Рогатице. Генерал г. Лонзана, преузео је особно заповиједништво над овим четницима.

7. липња Шпиро Павлић бив. југосл. частник, а сада заповиједник четничког баталона у селу Ђедићима, котар Требиње, путујући са влаком од Ускопља за Хум у разговору са оружником Дасовићем рекао је: „САДА ЈЕ СТАЊЕ БОЉЕ ОД КАКО НЕМА ПАРТИЗАНА, АЛИ ЋЕ БИТИ И БОЉЕ, КАДА СЕ 9 КОТАРЕВА ХЕРЦЕГОВИНЕ ПРИПОЈЕ ЦРНОЈ ГОРИ“.

9. липња четнички одреди уз помоћ талијанског тогагичтва заузели су од партизана село Степен (10 км. јужно од Гацког).¹

10—11. липња четнички одреди подпомогнути талијанским тоггичтвом водили су борбу са партизанима у селима Гат, Добрељи и Казанци (око 10—15 км. југоист. од Гацког). У војској борби, растјерали су партизана и заузели ова села.² Овом пригодом погинуло је 7, а рањено 12 частника.³ Убијено је 70 партизана, а заробљено 9 од којих и четири женске и то 2 муслиманке и двије православице. Свих 9 заробљених одмах су стријељани.

19. липња органи ризничке страже из Требиња дошли су у селу обћине Шумске, котар Требиње на' бројење духанских струкова, али им је ово забрањено од четничке команде у селу Ђедићима: јер нису имали за ово дозволу од њихове (четничке) команде из Требиња.

20. липња око 600 четника напустило је положаје око Гацког и са талијанским самовозима пребачени су за Невесиње.

¹ Борбу је водио Први ударни херцеговачки батаљон.

² Борбу на Гату је водио Четврти батаљон Друге пролетерске бригаде, док је борбу на Добрељи и Казанцима водила Прва пролетерска бригада и Први ударни херцеговачки батаљон. Губици партизана у овој борби су тачни.

Нема се точних података куда су кренули, али су сами четници Причали да иду у борбу са партизанима око Коњица.

19. липња отишло је из Невесиња талијанским самовозом 6 четничких вођа са начелником Гузином по селима опћине Аладинићи, котар Столац, обишли православце и при повратку изјавили су, да су задовољни што је слога у народу и да се православци не жале ни на кога.

19. липња у талијанском заповиједничтву у Стоцу одржан је састанак са вођама четника с једне и са представницима наших власти с друге стране и вођени су разговори о том, како би требало радити на смирењу духова. Православци су изјавили, да за сада још немају повјерења, јер да су огласима три пута до сада преварени и поубијани, а кривци умјесто казне унапређени су и да власт нема чврсте руке.

9. српња око 100 талијанских војника из Чалљине са 3 частника и 25 наоружаних четника из села Прибиловаца, котар Чапљина, вршило је преметачину у селу Локвама, котар Столац. Одузели су три пушке милиционера, које су предате на постају Домановићи, јер су са те постаје биле и издате сељанима за обрану. Четници су код неких сељана зашлијенили и пронађену стоку која је својина сељана њиховог села, за које се сељаци код којих је стока нађена изговарају, да су стоку покуповали од талијанских војника. Како је сада настао спор, то је стока одузета и од четника и дата на чување опћини до коначног ријешења. Четници нису били са овим задовољни, већ су се касније навратили и стоку као тобож њихово властичтво одузели и одвели у своје село и предали властницима.

3) О комунизму:

Акција комуниста под видом ослободилачког покрета заузима све више маха на цијелом подручју крила Омиш и на Пељешцу крила Дубровник. У тим предјелима, а особито на Хвару и Брачу, партизани постају све агресивнији и њихова се акција испољава у све оштријем облику. Талијани неподузимају никакве акције-протуакције, а наше су снаге зато недовољне. те је последица тога да партизани на отоцима слободно оперирају и врше над пучанством своја недјела. Партизанске скупине око Сиња и Макарске угрожавају цијеле предјеле сјеверне и средње Далмације. До сада се од стране бројних савезничких снага није подузело ништа радикалније за дефинитивно ликвидирање ових банда. У колико и подуму какву акцију она никада темељито не захвати побуњеничке скупине, а најчешћи резултат је тих акција уништавање и пљачкање

имовине мирних и исправних грађана. Један од разлога ширења комунизма у Приморју је, поврх слабог економског стања глади и комунистичке промицбе, и поступак ТалиЈана према нашем пучанству. Комунистичкој промицби, која се интензивно врши устмено, писмено и круговалом, такав рад добро долази и искоришћује га у своје разорне сврхе. Послиједица слабе активности према партизанима је, да се народ од страха приклања комунистима и помаже их, јер су у противном њихови животи и имовина изложени уништењу.

На осталом подручју опала је комунистичка дјелатност чему је допринијело оддијепљење четника и њихово активно заузимање на уништењу комунистичких група које је дало добре резултате. Примјећује се да у Требињу и Мостару има знатан број муслимана који су комунистички опредељени.

Акцијом комунистичких одреда из Србије и Црне Горе који су из правца Фоче извршили надирање у правцу Иван Пл.—Коњиц—Острожац, угрожена је сјеверна Херцеговина и пресјечена прометна веза Сарајево—Мостар.⁴

Савезно са акцијом комуниста на подручју ове пуковније, у времену од последиједњег извешћа до данас, догодило се је слиједеће:

Г

На подручју оружничког крила Мостар:

16. липња покусник ризничке страже раздјела Опузен Никола Грљушић напустио је раздјел у намјери да се придружи партизанима. 30 липња навратио је у Опузен, отишао у војарну раздјела, покупио своје ствари и оружје и поново побјегао, али је по оружницима постаје Опузен ухићен и предат котарској области на мјеродавност.

18. липња у селу Дриновцима, котар Љуфушки, у кући Маре Врањеш препродавачице јаја, пронађен је један комунистички летак, написан оловком, а садржао је једну комунистичку пјесму.

22. липња из главних група партизана издвојили су се пет партизана, кси су ухваћени од стране наших и талијанских војних власти у селу Бијелој, котар Коњиц. Ухићени су предати котарској области у Коњицу на мјеродавно уредовање.

23. липња дошло је у село Јаворник, котар Коњиц око 50 наоружаних партизана.⁵ Народ се је уплашио, а они су га почели увјеравати, да неће никоме ништа цаправити, само да су дошли да нађу мјесто за своју стоку, која им има доћи из планине. Село су напустили и нису вршили никаква недјела.

⁴ Односи се на марш пролетерских бригада за Босанску Крајину
⁵ Група партизана Коњичког батаљона

23. липња оружници постаје Бијело Поље, ухитили су 5 партизана, сви родом из Мостара, који су се хтјели повратити кућама. Предати су котарској области на мјеродавно уређивање.

24. липња талијанске војне власти у Невесињу, стријељале су Др. Чеду Плечевића и Др. Живојина Костића, оба из Београда, пошто су у околним селима вршили комунистичку промицбу. Поврх овога и истог дана, стријељали су још 4 православаца, који су под видом четника убили и побацали у јаме око 25 Хрвата у Љубињу.

24. липња 50 наоружаних партизана, дошло је у планину „Речице“ (7 км источно од Јабланице) и дотјерали су неколико глава крупне и ситне стоке и пустили је на пашу по ливадама тамошњих сељана.

28. липња око 200 наоружаних партизана, упало је у православно село Челебиће, котар Коњиц и од тамошњих мјештана захтијевали да им издају храну. Мјештани су то одбили и нису хтјели дати, тада су партизани на силу одузели око 150 кг жита и 27 кг брашна. За насилно одузето брашно и жито нудили су новац или стоку у замјену, али сељани нису хтјели примити ни једно ни друго.⁶

28. липња јаче снаге партизана, пребациле су се из правца Фоче у села: Ледићи, Луковац, Ракитницу, котара Сарајево. Из ових села извршили су напад на село Умољане, котар Коњиц. Оружници и милиција примила је борбу, која је вођена око 2^{1/2} сата, када су оружници и милиционери због надмоћности партизана распршени, а партизани су заузели село. На страни оружника није било губитака, осим што је заробљено неколико милиционера, за чију се судбину до данас незна.⁷

30. липња 7 наоружаних партизана, упало је у село Црни Врх котар Коњиц и овом пригодом одвели су сељака Мату Билића. Узрок његова одвођења непознат. Другог насиља у селу нису чинили.

30. липња у 23 сата, упала је 5 наоружаних партизана у село Комин, котара Метковић и од чувара насила Антуна Медака одузели самокрес. Питали су за оружје које се налази код усташких дужностника, а потом се удаљили из села.

30. липња у селу Бивоље Брдо, котар Мостар, сељакиња Хафиза Мућ жена Салихова, напала је истомјесног сељака Цулу Бошка и рекла му: „ВЛАШЧЕ И ЈАМАРУ, ШТА ТИ МИСЛИШ, ДОЋИ ЋЕ ПАРТИЗАНИ. РУСИ СУ ПРОБИЛИ ФРОНТ И НИЈЕМЦЕ ОДБАЦИЛИ ЗА 200 КМ. НАЗАД, А ТИ ГЛЕДАЈ ШТА ЋЕ С ТОБОМ БИТИ“. Ухићена је и предата котарској области у Мостару на казнени прогон.

⁶ Коњички партизански батаљон

⁷ На свом путу за Западну Босну група пролетерских бригада 28 јуна задржала се у поменутиим селима.

3. српња повратио се је кући Исмет Миљковић родом из Јабланице, котар Мостар, који је провео око 2 мјесеца у партизанским бандама. Изјавио је, да је од куће побјегао наводно због тога, што је био добио позив у војску и побојао се, да не би отишао на руски фронт.

3. српња у 1 сат, јаче снаге партизана⁸ из села Умољана, удариле су на село Чуховиће, котар Коњиц. Оружници и милиција примили су борбу, али су због надмоћности партизана потаснути и ови су заузели село. Оружници су били у малом броју, а код милиционера запазило се је колебање, клонулост и нису показали ни мало воље ни заузимљивости за борбу. На нашој страни није било губитака.

3. српња јачи одреди партизана који су се пребацили из Србије и Црне Горе, а дошли из правца Фоча, напали су оружничку постају Иван Цл. Оружници њих 8 колико се је налазио у војарни, примили су борбу, која је вођена од 22, до 3 сата слиједећег дана. Заповиједник постаје водник Божо Пехар погинуо је и нађен је мртав пред војарном, док се за судбину осталих 7 оружника незна. Војарна је запаљена.⁹

У току 3. и 4. српња партизани су запалили жељезничке постаје: Подорашац, Брђане и Брадину, а мјеста опљачкали.¹⁰ Прикупљање партизана било је на подручју села Реповци (7 км сјеверозападно од Брадине).

5. српња у 23.30 сати, јаче снаге партизана, извршиле су напад на село Острожац, котар Коњиц. Оружници и милиционери њих 45 на броју, прихватили су борбу, која је азођена 2 сата. Због надмоћности и јаког притиска партизана, наше су се снаге повукле у правцу Раме, а партизани су заузели мјесто, кога су опљачкали до темеља. Запалили су зграду жељезничке постаје, оружничку војарну и једну приватну кућу. Нестало је 5 оружника, док се за губитке партизана нема података пошто су мјесто заузели и још га држе у рукама.¹¹

6. српња партизани су запалили жељезничку постају Лисичићи. Истога дана преко ноћи, порушили су жељезнички мост зв. „Лукач“ између жељезничке постаје Брадина и Брђани и тако одсјекли Коњиц од Сарајева.¹²

7. српња дигли су жељезничку пруту од постаје Лисичићи до стајалишта Жуглићи и тако одсјекли Коњиц од Мостара.

⁸ Прва пролетерска бригада . и

⁹ Напад је извршио Трећи батаљон Треће санџачке бригаде. Види док. бр. 141, примједбу 12.

¹⁰ Напад је извршила Прва пролетерска бригада. Непријатељска посада се повукла према Коњицу.

¹¹ Острожац је заузела Прва чета Коњичког батаљона.

¹² Рушење жељезничког моста „Лукач“ извршиле су јединице® Прве пролетерске бригаде.

7. српња у 23.55 сати партизани са јачим снагама извршили су напад на Коњид, али су у току 2-сатне борбе од стране наших снага одбијени.

8. српња у 1 сат партизани са јачим снагама, извршили су поновни напад на Коњиц са свих страна. У нападу је узело учешћа око 1.000—1.200 партизана. Главни напад услиједио је од правца Хомоља (3 км сјеверозападно од Коњица), Овчара (3 км сјевероист. од Коњица) и Љуте (5 км југоист. од Коњица). Домобранска посада у Коњицу са усташама жељезничке бојне, оружницима и милицијом прихватила је борбу за одбрану мјеста. Борба је трајала од 1—4 сата, када су партизани пробили одбранбени појас и упали у варош, али је борба продужена у самом мјесту све до 3 сата послје подне, када су се браниоци почели повлачити у правцу Тисовице (10 км југозападно од Коњица), Прења (15 км југозападно од Коњица) и дошли у Бијело Поље (11 км сјевероисточно од Мостара). Главну тежину борбе носили су усташе, оружници и неколико жељезничара која је била прса у прса. Партизанима су помагали и грађани, јер је са некрлико прозора пуцано на браниоце и бацане су бомбе. Након заузећа Коњица, партизани су уништили локомотиве и минирали резервар воде за опскрбу стројева. Према још неутврђеним податцима, запалили су жељезничку ложиону и наредили испражњење свих државних зграда, вјероватно у сврху да их запале и униште. У овој борби незна се за судбину 27 оружника, 22 усташа и 20 милиционера, те већи број домобрана, посаде Коњиц. Број губитака на страни партизана није утврђен, али има изгледа да је доста велик.¹³

Услијед ове акције партизана, на цијелом дијелу жељезничке пруге Пазарић—Острожац обустављен је промет Сарајево—Мостар—Дубровник и неће се моћи подузети оправак док се неизврши радикално чишћење земљишта на цијелом овом сектору.

6. српња у 23 сата једна група од 40 наоружаних партизана напала је поштанску зграду у Комину (8 км југозападно од Метковића) и том пригодом уништили су брзојавне направе и однијели готов новац у износу од 1.626 кн, а у роби у укупној вриједности од 45.000 кн.

7. српња око 23 сата, око 40 наоружаних партизана, дошло је на мјесто зв. Глог Трн (10 км јужно од Опузена), котар Метковић и са гувна Марка Драгобратовића однијели 2.500 кг пшенице, укрцали је у лађу и однијели са собом.

¹³ Јединице Прве пролетерске бригаде су извршиле напад на Коњиц 8 јула и сутрадан очистиле посљедња упоришта. У овој борби је заробљено 100 домобрана, заплијењено: 2 минобацача, са 200 мина, 2 митралеза, 2 пушкомитраљеза, 120 пушака и 20.000 метака. На жељезничкој станици је уништено 25 локомотива.

10. српња у 17 сати, убијен је по усташким дужностницима у мјесту Љубушком Ахмет Диздаревић партизан, који се је био довукао кући у сврху комунистичке промицбе. Ло пронађеном писму код убијеног могло се је утврдити, да је дошао кући и зато, да би извршио неку освету за убијеног брата, који је такођер био у партизанским бандама. По овоме се води истрага.

Подручје оружничког крила Билећа:

8. липња у околици Гацког, ухићена су по четницима 4 комуниста, који су тога дана по четницима и стријељани у Гатачком Пољу.

10. липња партизанима је пошло за руком и заузели су село Врбу (7 км сјевероист. од Гацког).

11. липња талијанске трупе у сурадњи са четницима, разбили су партизане код села Врбе и Врбу поново заузели од њих. У овом селу било је око 400 партизана. У току борбе са талијанским трупама и четницима имали су доста велике губитке, али се незна точан број, док је овом пригодом погинуло око 20 четника.¹⁴

12. липња по ноћи дошле су из Мостара моторизоване талијанске трупе са топовима и зазеле су положаје око Автовца и Зборне Гомиле, котара Гацко и топничтво је одмах почело тући партизанске положаје дуж црногорске границе.

12. липња талијанске трупе које су надирале у правцу од Билеће, наставиле су надирање дуж црногорске границе преко Степена и Данића јужно од Автовца око 7 км. Други дио трупе преко Автовца према Јасенику и Врби (7 км источно од Гацког). Исто тако надире талијанске фашистичке трупе из Црне Горе у сусрет овим трупама на нашој страни и на свим правцима прогоне партизане.

12. и 13. липња талијанско топничтво из Гацког, тукло је партизанске положаје и подпомагало напредовање властитих трупа према селу Изгорима (9 км сјевероист. од Гацког) (између Врбе и Чемерна). Ово надирање према сјеверу у почетку је тешко напредовало, јер су партизани давали жилав одпор.¹⁶

16. липња талијанске трупе са четницима дошли су напредујући од линије Живањ—Изгори — Волујак. У току дана није било већих борби. Трупе и даље напредују и предало им се је 19 партизана.

16. Липња доведена су у Гацко 2 комуниста, које су одмах Талијани стријељали на Гатачком Пољу.

" У овим борбама је учествовао Други батаљон Прве пролетерске бригаде и дијелови Првог ударног Херцеговачког батаљона.¹⁵ Јединице Прве пролетерске бригаде у сарадњи са двијема четама Првог ударног херцеговачког батаљона и теренским партизанским четама (гатачким) водиле су поменуте борбе.

18. липња предало се је талијанским трупaма 9 комуниста из села Изгори (9 км сјевероист. од Гацког), а три су комуниста убијена у току акције. Талијанске трупе стигле су до границе котара Гацко и прелазе у сусједне котареве.

21. липња талијанске трупе очистиле су подручје према Дрној Гори и прешле границу наше државе прикључивши се трупaма које оперирају у Црној Гори.

22. 24. и 25. липња једна талијанска бојна претраживала је земљиште у околици Билеће и сваким даном враћала се је у Билећу и није ни једног дана нигдје наишла на одпор партизана.

27. липња оружници и милиционери постаје Граб (Зубци) у Чичеву под заповиједничтвом замјениха заповиједника вода Требиње ухитили су у селу Бихову (7 км јужно од ТребКња) опасног комунисту Шућрију Хаџовића¹⁶ са још 4 судруга сви из села Бихова, које су предали талијанском војном заповиједничтву у Требињу.

28. липња једна талијанска обходња са четницима, вршила је преметачине домова код православаца у мјесту Билећа, али овом пригодом нису ништа сумњиво пронашли, нити ма кога ухитили.

29. липња повратила се је из одметничтва својој кући у Билећу Фатима Цомић, која је са својим мужем Халилом Цомић 8. III. одбјегла у партизане. Изјавила је, да незна за садање боравиште свога мужа.

1. српња оружничкој постаји Јасен у Горици, предао се је одбјегли комуниста Суљо Капетановић из села Горице, котар Требиње. Предат је талијанском војном заповиједничтву у Требињу.

24. липња из Плоче у Градац, дошла је једна бојна талијана и утаборила се покрај цесте код села Бриста (800 метара сјеверозападно од Градца). И ако је заповиједник те бојне приобћнио заповиједнику постаје Градац, да војска неће и несмије вршити никакву пљачку по селима, то су ипак војници зашли по селу и околици и под видом преметачине вршили пљачку и однијели су све до чега су дошли. Ово пљачкање трајало је од 24—27. липња, када су напустили Градац. Поврх пљачкања приватника, опљачкали су и државне уредe: школу, ризничку стражу, агенцију Јадранске пловидбе и рударски дом. Само код трговца Срећка Јелавића, иначе честитог Хрвата, опљачкали су ствари и разне робе у вриједности преко 1.000.000 куна. — Поврх пљачкања, војници су покушали силовање дјевојака и жена, но на енергично наступање нападнутих особа, није

¹⁶ Шукрија Хаџовић, партиски радник на терену Требињског среза. том приликом стријељан у Требињу.

дошло до свршеног чина. Овом пригодом ухитили су у Градцу 10, а у селу Баћини 60 особа и све одвели у Метковић, док су у селу Подацама запалили 6 домова особа сумњивих партизанству.

26. липња у 10 сати талијански карабињери без присутности наших државних дужностника ухитили су у Омишу 5 особа и одвели за Макарску, а одавде у Сплит. Разлог ухићења непознат.

27. липња талијански карабињери без присуства наших оружника или иних државних органа, извршили су претечаину у кући Мате Пезе у Врлици, котар Сињ и овом пригодом пронашли су 2 војне пушке са 200 набоја, 4 ручне бомбе и 2 пара чизама. Ствари су заплијенили, а Пезу ухитили и одвели.

29. липња талијански карабињери извршили су претечаину у стану Љубе Пезе у селу Врлики и опет без присутности наших оружника, али нису ништа сумњиво пронашли, али су ипак Љубу Пезу ухитили и притворили.

30. липња талијански карабињери уз сурадњу своје војске, ухитили су у Макарској 30 особа сумњивих комунизму и исте одпремили за Сплит.

23. лига^а један одјел од око 600 талијанских војника са одговарајућим бројем частника и дочастника дошао је у село Десне, котар Метковић под видом акције на партизане у околним брдима. Одмах су зашли по селу и наредили, да се народ окупи и када се је неколико сељака окупило, обколили су их и ставили под стражу. Тада су војници у групама зашли по селу и вршили претечаине станова, однесавши све до чега су дошли. Дошли су пред стан мјесног жупника дон Станха Влахозића и овога затекли на спавању. Нису му дали ни обући се, него су га босога и само у хлачама истјерали из куће и ставили под стражу. Извршили су му претечаину у стану и одузели све ствари од вриједности, као и животне намирнице. Пронашли су један грађански самсјрес на кога је имао дозволу од наших власти. По извршеној пљачки у стану, извели су жупника на 600 метара удаљено од стана и тамо га устријелили.

У овом селу има 100 домова и свега је 5 остало које нису опљачкали. Пљачкали су све до чега су дошли, па напоследку пољодјелски алат и поврће из вртова.

Пучанство је и онако било доста сиромашно, а последице ове пљачке, остало их је који немају нигдје ништа, осим 4 гола зида у кући. Поврх овога свега, одвели су са собом у интернацију 90 невиних особа из овог села, јер одведене особе потпуно су исправни и честити Хрвати, а из овог села нема уопће ни једна особа у партизанским бандама. Овај поступак припадника савезничке талијанске војне силе, немило се је дојмио пучанства у долини Неретве и народ са страхом очекује шта ће се све још са њим одиграти.

Истог дана и исти одјел војника, сличну је пљачку и насиље извршио и у сусједном селу Боровцима, гдје су такођер поврх пљачке, одвели и 75 невиних особа у интернацију.

23—24. липња у селима Шишин, Модро Око, Врбице и Плина у котару Метковић, припадници талијанске војне силе, насилно су пучанству одузимали животне намирнице, новац, стоку, као и уобће све до чега су дошли.

25. липња талијански карабињери у селу Момићи, котар Метковић, ухитили су 5 особа, а из кућа ухићених однијели су све до чега су дошли. На посредовање заповиједника оружанске постаје Метковић неке незнатније ствари повратили су.

30. липња кроз село Норин Кулу, котар Метковић, наишао је један талијански самовоз са војницима. Пред кућом Маре Николић у овом селу самовоз је заустављен и из њега су искочили војници и без икаквог разлога насрнули су на њену 17-годишњу кћер Веселку и њену другарицу 18-годишњу Добрилу Николић. Дјевојке уплашене побјегле су и сакриле се у једну пггалу, али су их војници у штали ипак ухитили, бацили у самовоз и одвели за Метковић, гдје се и данас у затвору налазе. Узрок за ово непознат.

28. липња у селу Плини, котар Метковић, талијански војници упали су у шталу Петра Крстичевића и одузели му 1 кобилу и 1 мазгу у вриједности 30.000 куна. Молио их је да му стоку врате, али нису хтјели и тражили су му 10.000 куна. Оштећени Крстичевић ишао је и у Метковић молити заповиједника, али није ништа помогло и видио је на своје очи, када су његову стоку утоварили на брод и одпремили за Италију.

Из јужне Херцеговине, талијански војници дотјерали су у Метковић милијонске вриједности опљачкане стоке, пољодјелског алата, хране, сухомеснате робе итд. па пгго нису могли потрошити ни одпремити за Италију, продавали су тамошњем пучанству за новац.

11. липња талијански војници на постаји Метковић, оштетили су плombe на вагонима и покрали разну робу. Ово је пријављено њиховим старјешинама, али су ови остали на ово равнодушни и нису ма шта подузели, да се украдена роба од војника одузме.

22. липња од стране талијанских војних власти из Цавтата, ухићен је посједник Мато Костопеч из села Ускопља, котар Дубровник. Узрок ухићења непознат.

25. липња талијанске војне власти ухитиле су Стевана и Јака Милишића и Трипка Шобића, сви из села Главске, котар Требиње. Узрок ухићења наводи се, да су именовани у времену од 10—28. свибња о.г. узели учешћа у партизанским акцијама, па да су запалили жељезничку постају Главска и Војски До.

27. липња по талијанским војницима ухићен је Никола Ноголица из Чељева и Марко Вега из Чапљине. Узрок ухићенја је тај, што је у крчми Марка Вега пронађен један војни самокрес власништво ухићеног Ноголице. Ухићени су одпремљени у Метковић и тамо притворени код талијанског заповедничтва

27. липња у село Дољани, котар Чапљина, довежено је 27 лијесова са мртвим талијанским војницима, који су погинули у борби са партизанима на мјесту „Рујни а“ код Вргорца и сахрањени су на римокатоличком гробљу.

III. ВАЊСКА СИТУАЦИЈА:

1) **О приликама у пограничним областима сусједних држава, (расположењу становништва; кретању војске и разним вој. мјерама):**

Пучанство у анектираном дијелу Далмације нерасположено је. Италијани врше живу промицбу да га однароде. Ово се врши особито по школама са дјецом, тјерајући младеж у фашисте и држећи предавање по школама искључиво на талијанском језику.

Депортације су на дневном реду, особито у Сплиту и околици, ну ипак народ није клонуо духом. Много се жале на поступак фашиста, док за војску кажу да је добра и да не чини никакав притисак над пучанством.

У селу Вабину Пољу, на отоку Мљету, прије мјесец дана растуруни су комунистички летци. Талијански карабињери под сумњом ухитили су 7 младића из мјеста. Један од ових младића побјегао је из затвора кући и приликом бјегства из самокреса убио је талијанског бригадира, одузео му самокрес и одметнуо се у шуму, па је са њиме скупа одбјегло још 6 младића. Талкјанске власти воде истрагу и потјеру поводом овог случаја, те је на оток Мљет упућен и један одјел војске, која до тада није била.

Акцијом талијанских војних снага уз сурадњу четника, граница дуж Црне Горе, очишћена је од партизана, али још и данас талијанске војне снаге са црногорским националистима воде жестоке борбе на подручју Црне Горе са комунистима и до сада су имали прилично успјеха и по неким знацима, борбе се приводе крају.

2) **О страним војним бјегунцима:**

Нема података.—

3) **О недозвољеним прелазима на државној граници, шверцу и т. сл.**

Нема контроле наших власти, јер ју врше талијанске оружане снаге на цијелом граничном подручју.

4) **О односима са граничним властима сусједних држава:**
За сада су добри.—

IV. ОБЊИ ЗАКЉУЧАК:

Стање јавне сигурности још увијек је слабо, а особито на подручју крила Омиш.

Услијед упада комунистичких банди из Црне Горе, угрозена је сјеверна Херцеговина, подручје крила Мостар. Комунистичка акција онемогућује успоставу промета на прузи Сарајево—Мостар. Потребно је да се са игго јачим снагама подузме чишћење земљишта и изврши оправака порушених објеката на прузи.

Разбијањем партизана у источном дијелу Херцеговине, стање се је ипак у неколико поправило у тој области. Да би се и на осталом подручју стање донекле поправило, потребно би било подузети јаче акције од стране домобранских јединица на подручјима које и данас држе партизани чврсто у својим рукама и утрожавају особну и имовну сигурност мирног пучанства, јер оружничтво не располаже са снагама, потребним за ову сврху.

Заповједник, пуковник:

(Боић)

(М. П.)

Боић

БР. 144

БОЈНА РЕЛАЦИЈА БАЊАЛУЧКОГ ЗДРУГА ЗА МЈЕСЕЦ ЈУНИ 1942 ГОДИНЕ

БАЊАЛУЧКИ ЗДРУГ

Број 5601 тај.

Дне 14.VII. 1942.

Бања Лука

Предмет: обња бојна релација за мјесец Липањ.

ЗАПОВЈЕДНИЧТВО П. ДОМОБРАНСКОГ СБОРА

(Главностожерни одјел).—

Савезно заповједи Министарства хрватског домобранства Глст. Оп. Број 1242/тај. од 9. просинца 1941. и заповједи тога заповједничтва Гст. Број 4107/тај. од 1. свибња 1942., доставља се обња бојна релација Бањалучког здруга за мјесец липањ ове године.

1. липња 1942. г.

Бања Лука. Овога дана око 01.30 сати, нападе су јаче непријатељске снаге положаје западног одсјека обране Бања

Луке. Напад је почео према к. 433 (Клупе) и ширио се је ка В Бранковцу (413). Борба је са прекидима трајала све до 0515* сати, када се је спустила јака магла и борба је престала.¹

Губитака на нашој страни није било, а код партизана се није могло установити.

Кључ. Овога дана стигао је у Кључ четнички вођа Урош Дреновић. На овом састанку, на коме су учествовали заповједници посада Кључ и Сански Мост, дошло је до споразума о заједничком раду против партизана.

Истога дана посада Кључа заузела је Желин (1 км источно од Кључа), кога су до тада држали партизани снагом од око 150 људи. На Желину је постављено осигурање.

2. липња 1942. г.

а) Бања Лука: Овога дана партизани су понова подузели напад на положај Клупе (433) — Б. Бранковац (413). Напад је трајао све до 17.00 сати. Како су чете I. бојне 1. пјешачке пуковније, које су држале поменути положај, биле доста уморне, упућено је појачање. Појачање је стигло на положај око 12.00 сати. За појачање послата је 1 бојна из III. горског здруга.

Доласком појачања, морал код наших домобрана се је поправио и борба је настављена са повећаном жестином. Напокон су партизани одбијени и повукли су се ка Јасиковим Водама.⁵

Наши губитци у борбама 1. и 2. липња 3 мртва и 28 рањених домобрана. Партизана је нађено око 30 мртвих, али су њихови губитци вјероватно много већи.

б) Бронзани Мајдан. Овога су дана четничке постројбе ушле у Бронзани Мајдан и ухватиле су везу са посадом у Санском Мосту, преко Стратинске (11 км сј. источно од Санског Моста).

Партизани су се повукли ка Марићки и Пискавици.

4. липња 1942. г.

Бања Лука. Овога дана око 05.30 сати надлетио је Бања Луку један од одбјеглих крилаша. Имао је на крилима нацртане црвене петокраке звиезде. Крилаш је над узлетиштем и обскрбним складиштем летио на висини од 20 до 30 метара и бацао летке комунистичког садржаја, а на узлетиште је бацио и двије бомбе ручне израде.

Стража из 10. пјешачке пуковније и са узлетишта, отворила је ватру из пушака, нашто су они из крилаша одговорили ватром из стројнице.

¹ Борбу су водиле јединице Прве крајишке НОУ бригаде.

⁵ Исте јединице као под примједбом 1.

Крилаш је затим полетио у правцу Клашнице и пао је од с. Кадињана. Повјеренство, које је изашло на лицу мјеста, установило је да је пилот био погођен зрном из пушке у кољено, те вјероватно није био више способан за пилотирање, па се је лорао спустиги, али је том приликом пао и разбио се.

У крилашу су били пилот причувни поручник Чајевац рудолф и механичар водник Јазбеп Драгутин. Чајевац је био рањен и по исказима неких очевидаца, убио га је Јазбец, који је затим покушао да се спасе бјегством, али је ухваћен и спроведен у Бања Луку, а затим у Загреб.³

6. липња 1942. г.

Бос. Дубица. Око 22.00 сати напали су партизани јаким снагама на Бос. Дубицу са свих страна. Борба је трајала све до 01.20 сати 7. липња, када је услјело, да се партизани одбаце јаком ватром и учешћем 2 бојних кола из Јасеновца.⁴

На нашој страни није било губитака. Губитци партизана нису могли бити установљени.

8. липња 1942. г.

Д. Лепеница. (13 км источно од Бос. Свињара). Око 02.00 сата нападнута је оружничка постаја у Д. Лепеници од надмоћних партизанских снага и иста се је морала повући ка Бос. Свињару, гдје је прихваћена од њемачке бојне „Принц Еуген“. Посада оружничке постаје Бос. Свињар била је јака 5 оружника и 63 домобрана. Повлачење је извршила без икаквих губитака.

Одмах по доласку ове посаде у Бос. Свињар, њемачка бојна у заједници са четницима, напала је партизана у Д. Лепеници и успјела је да их распрши.

Партизани су овом приликом имали око 100 што погинулих, што заробљених, док наши диелови нису имали губитака. Послије борбе, остатак партизана повукао се је ка Пл. Мотајци.⁵

Д. Лепеница је задржана у нашим рукама.

* Авион се присилно спустио на територију коју су контролисали четници. Једна група четника опколила је пилота и његовог стријелца и отворила на њих ватру. Руди Чајевац, који је био рањен и није имао могућности да се спаси извршио је самоубиство, док је Драгутин Јазбец заробљен, одведен у Загреб гдје је убијен.

⁴ Напад су извршиле јединице Другог крајишког НОП одреда „Младен Стојановић“.

⁶ Борбе је водио Пролетерски батаљон Босанске Крајине. Ови подаци о губицима Пролетерског батаљона су тачни. Међу заробљеним били су командант батаљона народни херој Здравко Челар, који је стријељан од стране четника и политички комесар батаљона народни херој Есад Мицић, који је одведен у Бању Луку и тамо естријељан. Шире о томе види Зборник, том IV, књ. 5, док бр. 118.

Бронзани Мајдан. Надмоћне партизанске снаге напале су четнике, који су држали Бронзани Мајдан и после кратке али веома оштре борбе, успјеле су да их потисну ка Хан Колима и да заузму Бронзани Мајдан. На овај начин је веза са Санским Мостом поново прекинута, а лиево крило наших чета на западсм одсјеку обране Бања Луке угрожено.

10. липња 1942. г.

Ивањска. Овога дана почета је из Ивањске, под заповједничтвом Рићип§5*аћа шезЛобтеп, акција за ослобођење Приједора и за опкољавање партизанских снага у Козари, које бл се по том требале уништити.

Акција је почела у 05.00 сати у слиедећем распореду:

— Главна снага са оклопном скупином, надирала је цестом Ивањска—Приједор, са задаћом брзог заузимања Приједора.

— Помоћна снага (1 бојна III. горског здруга) од Шушња-рице, зоном између цесте и жељезничке пруте ка Приједору, и

— Диверзиона снага (I. бојна I. пјешачке пуковније), правцем: Шабља (377) (4 км јужно од жељ. пост. Ивањска) — Шење — Радосавска.

Главна снага је у своме задатку подпуно успјела и у току дана заузела је Приједор.

Помоћна снага је тога дана напредовала свега 5 до 6 км, а I. бојна I. пјешачке пуковније, која је закаснила већ у почетку (морала се је кретати позади бојне III. горског здруга), задржана је у свом наступању јаком ватром са положаја: к. 261 — к. 262 (1 км сјеверно од Радосавске). Бојна није имала довољно снага, да сама продужи покрет, те је тражила преко њемачког частника за везу, да јој се пошаљу појачања, што није урађено.

Пред сам пад мрака, партизани су почели нападати I. бојну и загрозили су њеном лиевом крилу, са Шење.

Заповиедник бојне, хтио се је са истом повући на сјевер преко пруге и ухватити спој са бојном из III. горског здруга, али се је тому успротивио њемачки частник. Тражена је заповјед и њемачко заповједничтво је заповједило, да се имаде бојна повући ка с. Радуловићи. При овом повлачењу, партизани су искористивши први мрак, напали јаким снагама I. бојну I. пјешачке пуковније и разбили је.⁶

⁸ Овај напад је извршио Ударни батаљон Другог крајишког НОП одреда у садејству са Ударним батаљоном Првог крајишког НОП одреда и Првом четом Првог батаљона Првог крајишког НОП одреда. У овој борби Ударни батаљон Другог крајишког НОП одреда који је водио најжешћу борбу имао је 10 мртвих, 6 несталих и 15 рањених бораца.

Бојна се је у току ноћи повукла ка Ивањској, гдје су се преко циеле ноћи прикупљали поједини заостали и залутали диелови.

У току овога дана I. бојна I. пјешачке пуковније изгубила је око 80 људи (погинули, рањени и нестали), 11 коња и 5 кола.

У колима је било причувно стрељиво, али је исто поручник Бенић запалио скупа са колима, тако да га партизани нису заплиенили.

Бања Лука. Партизани, који су у току претходног дана заузели Бронзани Мајдан, продужили су са одбацивањем четника ка Хан Колима, тако да је лиево крило западног одсјека за обрану Бања Луке, остало подпуно незаштићено.

Да би се избјегла свака случајност, упућена су из Бања Луке 2 сата I. бојне 10. пјешачке пуковније за појачање посаде западног одсјека за одбрану Бања Луке.

Стожер Бањалучког здруга, који је био тога дана у Ивањској, ради праћења рада акције ка Приједору, журно се је вратио у Бања Луку.

11. липња 1942. г.

Ивањска. I. бојна I. пјешачке пуковније, у току дана вршила је прикупљање и уређивање сатова. После подне заузела је положаја: с. Шутиловићи — с. Саламићи, са осигурањем на к. 310 (4 км сј.-источно од жељ. пост. Пискавица) и на истоме остала у току ноћи.

Остале чете, које су претходног дана почеле акцију ка Приједору, продужиле су исту. О овоме овај здруг нема података, јер се акција води под њемачким заповједничтвом.

12. липња 1942. г.

Бања Лука. Овога дана је по захтјеву њемачког заповједничтва подузета акција са четама западног одсјека обране Бања Луке, са положаја: Шабља (377) — Клупе (438) — В. Бранковац (413), са задаћом, да избију на црту: с. Шење — к. 253 — к. 294 — с. Грануле — с. Шешићи — с. Бунићи — с. Бркићи. Тога је дана одређена црта у главном и достигнута без нарочитог одпора. Није достигнуто само с. Шење, јер се није могла ухватити веза са I. бојном I. пјешачке пуковније, која се је тога дана задржала још код Ивањске.

13. липња 1942. г.

Бања Лука. Чете западног одсјека за обрану Бања Луке, т.ј. I. бојна 10. пјешачке пуковније, I. јуришна бојна, 35. сат I. пј. пуковније, 17 и 18. сат 10. пјешачке пуковније и два добровољачка сата, продужиле су овога дана добивени задатак

и без великог одпора избиле су на црту: с. Шеве — к. 293 — с. Талићи — Вел. Брдо — с. Миловићи — к. 300.

I. бојна I. пјешачке пуковније, кренула је овога дана из Ивањске и заузела положај дуж жељезничке пруге од жељезн. пост. Пискавица до к. 138.

На овај начин, а помогнути од четника, који су нападали од Бронзаног Мајдана ка Ракитовачи (3 км. сј. од Бронзаног Мајдана) и Кумбаруши (354), покушано је да се изврши опкољавање и уништавање партизанске ударне бригаде⁷ у подручју Ракитоваче и с. Славића.

14. липња 1942. г.

Бања Лука. Чете западног одсека за одбрану Бања Луке продужиле су овога дана надирање ка црти: к. 201 — с. Радосавска — с. Славићи — Ракитовача (449).

Савлађујући мјестимичне одпоре, чете су успјеле да избију на одређену линију, а поједини диелови су допрли до потока Гомјенице.

Око 16.00 сати, партизани су изненада отворили јаку ватру, при чему су употребили и бацаче, а потом извршили јак напад.⁸ I. јуришна бојна, код које су се доста домобрана успут напили ракије, прва је попустила и почела се је повлачити. Ово је повукло и остале и све се је дало у скоро панично бјегство.

У току те ноћи, сви су диелови одбачени на полазни положај: Шабља (377) — Клупе (438) — В. Бранковац (413). Ту је једва успјело, да се јединице прикупе, а било је појединих диелова, који су се повукли до Сарачице.

У току борбе овога дана, било је на нашој страни 6 погинулих, 9 рањених и око 120 несталих. Ови су већим диелом пронађени слиедећих дана, када је акција поново подузета.

15. липња 1942. г.

Бања Лука. У току овога дана, вршено је прикупљање чета западног одсека. Поигго је требало поновити акцију, која је у првом покушају од 12. до 14. липња пропала, појачане су чете западног одсека са 1 њемачким сатом, 19. сатом 10. пјешачке пуковније, усташким сатом Тјелесне бојне и 1 новачким усташким сатом, који је задржан у причуви, јер људство кије било довољно обучено.

Сански Мост. Овога дана, извршен је мањи напад на упоригге Дебељак. Напад је трајао око 2 сата и одбијен је.

* Прва крајишка НОУ бригада

¹ Напад је извршио Трећи и Четврти батаљон Прве крајишке НОУ бригаде.

Од наших, рањена су 2 домобрана, а погинуло је 5 партизана.

Истог дана око 20.30 сати, партизани су пуцали на град са бацачима. Избацили су 4 бомбе и нису направили никакве материјалне штете, али су код становничтва створили панику.

Да би се избјегло даље слабљење морала код пучанства и код домобрана, послато је у Сански Мост крилашем 1 бацач 80 мм и 3 бацача 47 мм, да би посада имала чиме да одговара на ватру партизанског бацача.

16. липња 1942. Г.

Бања Лука. Овога су дана чете западног одсјека поново кренуле напријед, са задањом, да избију на црту: к. 201 — с. Радосавска — к. 366 — Ракитовача (449).

Напад је текао доста споро, због заморености чета, али је у току дана ипак достигнута одређена црта. Овај напад је помаган од стране њемаца са 1 групом, која је преко с. Радосавске надирала на јут.

У току дана, чете нису наишле на јачи одпор, него је само мјестимично било мало пушкарања.

Погинуо је 1 разводник и рањен је 1 домобран.

Губитци партизана нису познати.

18. липња 1942. г.

Бронзани Мајдан. Овога је дана предвиђено, да се изврши подпуно обкољавање партизанске бригаде у подручју Кумбаруше.

У овој акцији су узеле учешћа постројбе западног одсјека обране Бања Луке, Њемачка група УОП Vesel, посада Санског Моста и дјелови III. горског здруга. Међутим када је акција почела, постројбе нису наишле ни на каков одпор. Партизанска ударна бригада је искористила 17. липањ и ноћ 17./18. липња, извукла се је и пребацила на десну обалу р. Сане.

20. липња 1942. г.

Бања Лука. У борби између четника и комуниста код с. Трна, убијен је комунистички вођа Радман⁹ са још 5 комуниста.

Сански Мост. Коначно је успостављена веза са Санским Мостом преко Бронзаног Мајдана. Овога је дана у Сански Мост ушла I. јуришна бојна, која је са четама западног одсјека обране Бања Луке учествовала у акцији ка Ракитовачи (449).

21. липња 1942. г.

Кључ. Овога је дана посада Кључа узела учешћа у акцији код с. Рибника, у којој су акцији требали поред осталих постројби учествовати и четници.

" Милан Радман

Посада Кључ је подузела наступање према добивеној заповједи, али пошто су четници закаснили, то се није могла ухватити веза са њима и 2 сата, који су из Кључа упућени у акцију нису могли ништа урадити сами против јачих партизанских снага.

Истога дана ови су се сатови вратили у посаду, не учинивши ништа. Акција је била одложена.

Бања Лука. Овога дана се је вратила у Бања Луку I. бојна I. пјешачке пуковније, ради одмора и смјене људства. Како није било довољно људства за поуну свих сатова, то је 35. сат I. пјешачке пуковније расформиран и претекло људство подјељено је на остале сатове.

25. липња 1942. г.

Горјани. Диелови источног одсјека за затварање, подузели су извиђање са Јабланичког одсјека у правцу ка с. Орахову. Када су ови диелови дошли до моста на р. ЈБутави, добили су изненада јаку ватру са свих страна и то од оних сељака, који су непосредно прије наиласка наших диелова обрађивали поља. У борби су партизани имали и I стројницу и више лаких стројница.

Извиђачки диелови су прихватили борбу, али су се под притиском јачих непријатељских снага морали повући.

Наши су диелови имали у овој борби 3 погинула и 4 рањена, од којих је I остао на бојишту, јер је био теже рањен, а другови га због јаке ватре нису могли изниети.

Партизани су имали такођер доста губитака, око 50 људи, јер је наше топништво тачном ватром тукло њихове положаје за вриеме борбе. Ово је заповједник одсјека са своје осматрачнице особно установио.¹⁰

27. липња. 1942. г.

Сански Мост. Око 01.00 сати партизани су изненада напали на град. Овај је напад изгледа био темељито припремљен, јер су се партизани подпомогнути од њихових једномишљеника у самоме граду привукли тако близу, да су неки тек примјећени, када су били у 'самоме граду.

У нападу је учествовало око 5—600 партизана, са 2—3 стројнице и више лаких стројница. Напад је подпомагало њихово топништво са правца Дабра, али није имало никаквог успјеха. У самоме граду пронађена су после борбе 8 неексплодираних гранатшрапнела.

У 02.00 сата, партизани су успјели већ да заузму цркву и почели су звонити, затим су заузели стан котарског предстојника, пошту, војарну 3. сата Домдо бојне Сански Мост и још неке куће од јачег материјала и у истима се утврдили.

¹⁰ Борбу су водили дијелови Другог батаљона Другог крајишког НОП одреда.

Тада је почела борба у граду и домобрани су нападали једну по једну кућу и повраћали их од партизана. У свануће пристигла су појачања из Подбрежја и Сасине, те су подухватила партизане с леђа, тако да су они почели се повлачити. У том часу, дотрчао је један њихов теклић и обавјестио их, да пристиже у помоћ легија из Сасине и партизани су се надали у панично бјегство. Око 09.00 сати борба је у самоме граду престала и партизани су дефинитивно избачени из града, а за тим је почело чишћење околице које је трајало циелога дана.

У овој борби, погинули су са наше стране поручник Погачић, два дочастника, 9 домобрана и 1 оружник. Рањени су 2 частника, 6 дочастника, 26 домобрана и 1 оружник. Нестали су поручник Баумгартел Карло (заробљен) и 8 домобрана.

Од грађана је погинуло 3, а рањено 18 особа.

На страни партизана има у самоме граду 54 мртвих и 7 заробљених. Заплиењено је 46 пушака и 1 стројопушка.¹¹

У околици града има још мртвих, али нису били сви пребројани, јер су одмах закопавани. Много рањених су од Еукли собом.

Одмах је упућена једна бојна састављена од 3 добровољачка сата из Бронзаног Мајдана као појачање у Сански Мост, са 1 водом хаубица. Осим тога уп њен је и 9. сат 10. пјешачке пуковније, али је исти слабог бројчаног стања (око 45 људи). Упућено је и стриеливо за попуну утрошеног за вриеме борбе.

28. липња 1942. г.

Сански Мост. Око 02.00 сати, напали су партизани на упориште Трнова. Напад је трајао све до 04.00 сати, када су партизани одбијени. То су вјероватно остатци оних диелова, који су претходног дана напали Сански Мост.

У овој борби рањен је 1 домобран. Губитци на страни партизана нису познати.

У 14.45 сати, стигао је у Сански Мост 1 њемачки сат, који се је затим вратио у Стару Ријеку, гдје је остао као посада.

Око 23.00 сата, напали су партизани страже код самога града и то из правца с. Шеховци и с. Кр\-хара. Напад је извршен славим снагама и одбијен је око 04.00 сати ујутро.

У овом нападу је рањен 1 домобран, а губитци код партизана нису познати.

Бос. Дубица. Око 01.00 сати извршили су партизани јак напад на Бос. Дубицу, али су одбијени.¹²

" Напад на Сански Мост су извршиле јединице Првог крајњског НОП одреда. Опширније о томе види том IV, књ. 5, док. бр. 123.

" Напад су вршили дителови Другог батаљона Другог крајњског НОП одреда „Младен Стојановић“.

Око 06.15 сати, пошла је једна група радника под заповједничтвом 1 сатника на радове за оправак пута. Самовози са радницима су нападнути, 6 радника је погинуло, сатник и 1 поручник су заробљени, заробљено је и 30 радника, а 9 домобрана је рањено. Партизани, који су извршили напад, били су у усташким одорама. 3 самовоза су запаљена и подпуно уништена.

Одмах после овога, упутили су њемци 1 бојну у чишћење.

II. ЗАПАЖАЊА

У току ових акција запажено је:

Партизани изненађени изненадном акцијом подузетом од стране њемаца и брзим падом Приједора, пружају још увјек доста јак одпор и жилаво су се борили све док је било и најмање изгледа да ће им успјети, да споје групу која је у Козари са групом, која је остала отежана јужно од Приједора.

После протјеривања партизанске ударне бригаде преко р. Сане, и Козарска група је почела давати слабији одпор, а поједини диелови су се почели предавати.

Из овога се може закључити, да немају још подпуну организацију и да поједини диелови остављени сами себи нису у стању да пружају неки јачи одпор. Треба само енергично повести акцију и преузети иницијативу у руке, па да они попусте.

III. НЕДОСТАТЦИ И ГРИЕШКЕ.

— Опрема код појединих диелова домобранства је још увјек слаба Има читавих сатова, који имају слабе ципеле, тако да је и од стране њемаца стављена примједба и тражено да им се дају боље ципеле. Све постројбе нису још добиле летњег одиела, те домобрани поред замора, морају трпјети још и велику врућину због одиела.

— Има постројби, код којих се причувници нису смјенили већ 7 па и 8 мјесеци, те свакодневно стижу молбе и жалбе, да их се смјени. Било би потребно, да се једанпут и ово питање уреди. Требало би то регулисати, па или да се причувници смјењују или пак службено објавити, да се за још извјестно (одређено) вриеме не могу смиенити.

— Научна опрема причувних частника и дочастника је веома слаба. Примјећује се велики недостатак обскрбних частника, те обскрба тече доста слабо.

— Преписка је још увјек огромна, и ако је више пута већ то напомињано. Што је најгоре, умјесто да се смањује, она се повећава, тако да ће ускоро бити несавладљива, у приликама у којима се налазимо.

Заповједник генерал
(Брозовић)
Брозовић

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ТРЕЋЕ ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ОД 15 ЈУЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА СА ПАРТИЗАНИМА НА ТЕРИТОРИЈИ ЗАПАДНЕ БОСНЕ

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
3. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Одјел за јавну сигурност
Број 836 тајно

ТАЈНО

У Бања Луци, дне 15. српња 1942.

- Предмет: Догласно извјешће доставља. —

- 1.— ВРХОВНОМ ОРУЖНИЧКОМ ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ,
- 2.— РАВНАТЕЉ. ЗА ЈАВНИ РЕД И СИГУРНОСТ,
- 3.— ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ I., II. И III. ДОМОБРАНСКОГ СБОРА,¹
- 4.— ЗАПОВЈЕДНИЧ. 1., 2., 4., 5. и 6. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ,
- 5.— МЈЕСТНОМ ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ БАЊА ЛУКА,
- 6.— ВЕЛИКОМ ЖУПАНУ ВЕЛИКЕ ЖУПЕ САНА И ЛУКА БАЊА Л.

У смислу Привременог Упута за организацију и рад извјештајне службе у војсци, изданог по Главном Стожеру Војсковође под В. Т. Број 1123 од 22. српња 1942., достављам догласно извјешће према прикупљеним податцима по подређеним ми оружничким јединицама у вриему за последњих 15 дана у слиедећем:

- 2.— Четничко-комунистичка акција и предузете против мјере:

Четничка акција: Након склопљених споразума са нашим властима престала су непријатељства између четника и наших оружаких снага. Међутим у последије вријеме четничка промицба узима све већега маха. Испади појединих четника на дневном су реду. Међу грко-источњацима шире неповјерења према државним властима, младиће који примају позиве за наступ домобранске вјежбе узимају у њихове постројбе и тако им онемогућавају одазвати се позивима. На подручју које они држе у рукама забранили су пучанству сваки извоз. Особито је арогантна скупина четника на подручју оружничке постаје

Бос. Свињар. Наведену скупину предводи Никола Форкапа. Четници наведене постројбе врше разне акте власти. На дневном су реду преметачине кућа католика, а има и више случајева злостављаша мјештана, тако да су многи присиљени напуштати њихове домове и склонити се преко Саве у Славонију.

Комунистичка акција: Комунистичка акција поприма све шире размјере и то поглавито на подручју оружничког крила Нова Градишка и Осијек. На подручја наведених крила сваког дана на реду су одвођења мирног становништва, нападајл на домобранске, оружничке и усташке постројбе, рушење жељезничких пруга и постаја, палења обћина и ометања а и прекидања радова у шумским предузећима.

Партизански притисак на подручју оруж. крила Бања Лука је знатно попустио. Успјешно се приводе крају предузете акције од стране наших и њемачких војних оружаних снага на подручју Козаре и Просаре. Већи дио наведених планина темељито је већ прочишћен, што је повољно одјекнуло на наше пучанство.

Народ услед недовољне заштите наших власти слабо или никако не јавља о покретима партизанских банди. Постоји оправдана бојазан да не подлегне утицају комунистичке промицбе, коју сами партизани врше одржавајући по селима јавне саборе на које народ милом или силом доводе.

Оружничтво обзиром на његово слабо бројчано стање и обзиром на далеко јачег непријатеља није у стању бранити ни сама сједишта оружничких постаја, а камоли пружитч пучанству потребну заштиту на коју има пуно право.

Као важније догађаје комунистичке акције који су прикупљени од последњег извјешћа па до данас, износим слиедеће:

27. VI. око 1 сат, јаке наоружане комунистичке скупине извршиле су нападај њих око 6—700 са десне и око 5—600 са ливе стране р. Сане, на град Сански Мост, када су успјели пробити се кроз домобранске и оружничке редове у сам град. Борбе између комуниста и наших оружаних снага трајале су све до 8.45 сата када су комунисти одбијени.

На нашој страни погинуо је 1 частник (поручник), дочастник (наредник) и 13 домобрана и 1 милиционер. Теже рањени 1 надпоручник и 1 поручник и 1 оружник.

Губитци на страни комуниста износе око 100. По граду Санском Мосту и упориштима пронађено је 45 мртвих партизана.¹

28. VI. око 23 сата, skupina наоружаних комуниста (непознато колико) почела је вршити препаде на мјесто Пакрац који су трајали све до слиедећег дана 7 сати. Пушчана, strojничка и из самокреса ватра чула се је преко циеле ноћи. Неколико пута су комунисти покушали продрти у мјесто али су сваки пута одбијени. Око 7 сати комунисти су се повукли.

28. VI. у 23 сата, комунисти су са јаким наоружаним снагама напали на упориште Демишевац (5 км. сјеверозападно од Санског Моста) затим упориште Побрежје (3 км. сјеверозападно од С. Моста) и Крухаре (5 км. источно од С. Моста).

Наступајућег дана око 4.12 сати, комунисти су одбијени. Рањен је један наш домобран, дочим других губитака није било. Губитци на страни комуниста су непознати.²

28. VI. неутврђеног времена, непознат број партизана, порушили су све мостове на цести Каменско — Пакрац и на цести Каменско — Воћин, насилно одвели Стипу Јандрића, његову кћер Марицу и унуку за чију се судбину незна. А државну цесту код гвозденог моста (11 км. сјеверно од Вилић Села) прекопали.

28. VI. у 22 сата, 5 наоружаних партизана, у селу Трстенцу (12 км. југо-источно од Бос. Кобаша) ухватили и убили усташу Каменског Андрију, а истомјесног сељака Теодора Павичића тукли, злостављали са погрдним речима а затим га пустили.

28. VI. један одред од 115 оружника сукобио се са партизанима код села Грабавца (10 км. југо-западно од Бос. Дубице) који су били јаки око 100 наоружаних људи, па је тада у борби убијено 4 партизана, дочим је нестао један оружник.³

Истога дана на 5 км. од Бос. Дубице према Приједору на цести комунисти су напали 3 војна камиона са око 100 радника. У нападају је учествовало 30—35 наоружаних комуниста. 7 радника је погинуло, 9 рањено и 30 их заробљено. Међу заробљенима налази се и обкопарски сатник и један поручник хао и котарски лиечник из Бос. Дубице. Самовози су на цести запаљени.⁴

1. VII. око 15.30 сати, један непознат зракоплов једномоторни, двокрилац, црне боје без икакве ознаке налетео је са сјеверозапада према јуту у висини од 30 м. бацивши над селом Колонија Дубрава (8 км. југо-источно од Бос. Градишке) и

³ Борбу су водиле јединице Првог крајишког НОП одреда.

* Борба је вођена са јединицама Другог крајишког НОП одреда.

* Ову акцију је извршила група бораца Другог крајишког НОП одреда.

Буковац (4 км. сјеверно од Колонија Дубрава) на три мјеста већу количину лета[ка] са петокраком звездом.⁵

Што се пак тиче операција које су од стране наших и савезничких њемачких оружаних снага предузете на подручју Козаре и Просаре завршене су ових дана са добрим успјехом. Уништено је око 3.000 и заробљено око 3.000 партизана. Број пронађеног и Заробљеног оружја за сада још се нема података.

IV. ОБЋИ ЗАКЉУЧАК:

Опће прилике и прилике јавне сигурности на подручју ове пуковније су слабе и забрињавајуће. Особито су јавно-сигурностне прилике слабе на подручју оружничких крила Нова Градишка и Осијек, које се услед комунистичке дјелатности сваког дана погоршавају.

На територији четничке надлежности налазе се ове оружничке постаје:

Хан Кола, Кадина Вода, Крупа на Врбасу, Лушци Паланка и Горњи Рибник — све Бањалучког оружничког крила; — у рукама комуниста Ђулавец, Литговљани и Каменско, а постаја Хрваћани у рукама четника: све Ново-градишког оружничког крила.

Ради пгго ефикасније одбране од побуњеника извршено је преселење појединих оружничких постаја како сљеди: Шипраге у Врбање, Илица код С. Моста у Врхпоље, Лушци Паланка у Гор. Рибник, Бравско у Горњу Саницу и Ситница у Кључ: — све Бањалучког оружничког крила.

Оружничке постаје које су у последњим акцијама ослобођене из руку партизана, успостављају се и у кратком року ће почети дјеловати.

Економско стање је и надаље врло тешко и забрињавајуће.

Извјеишгајна служба и поред свих предузетих напора од стране државних органа, тешко се развија услед јаке комунистичке и четничке дјелатности односно промишце.

На знање и увид.

ЗАПОВЈЕДНИК. ПУКОВНИК:

(Новак)

Новак

(М. П.)

19. VII. 1942

⁵ Летке је бацао партизански авион са којим је пилотирао народни херој Фрањо Клуз. (23 маја на аеродрому ослобођеном Приједору спустила су се два домобранска авиона којим су пилотирали Фрањо Клуз и Руди Чајевац. Опширније о томе види Зборник, том IV, књ. 5, док. бр. 76).

ИЗВЈЕШТАЈ ЧЕТВРТЕ БОЈНЕ ОСМЕ ПЈЕШАЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ОД 20 ЈУЛА 1942 ГОД. О САСТАНКУ ЧЕТНИЧКИХ, УСТАШКО-ДОМОБРАНСКИХ И ЊЕМАЧКИХ ПРЕТСТАВНИКА У ТУЗЛИ

IV. БОЈНА
8 ПЈЕШАЧКА ПУКОВНИЈА
Број: 635. тајно
У Тузли 20/УП. 1942.

ПРИЕПИС: Д.К.

Предмет: Извјешће о састанку
четника са Њијемцима.

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 8. ПЈЕШАЧКЕ ПУКОВНИЈЕ

ТУЗЛА

Према брзогласној заповједи тог заповједничтва поднашам извјешће о састанку четничких представника мајевичке групе са њемачким подпуковником г. Ђизлот у Тузли на дан 18. VII. 1942.

Како је било раније заповјеђено 18. ов. мј. у 8 сати примио изасланство четника у Лопарама и са самовозом допратио их до Горње Тузле одакле је под пратњом једног њемачког сатника и 6 њемачких војника спроведени у Тузлу гдје су у 10. сати били најављени и примљени од стране подпуковника г.

Иzasланство четника сачињавали су МИРКО ЂУКАНОВИЋ војводин побочник бивш полицијски чиновник у Бијељини, ЉУБОМИР ПЕТРОВИЋ, заповједник четничког баталјона посавског и један четник коме имена незнамо, бивши југослозенски ветеринарски поручник. Исти су предали и пуномоћи подписане од војводе Керовића. Иzasланство је примљено од стране подпуковника г. Ђива у присуству тројице њемачких сатника и моме, те им је подпуковник Ђиз! саопћио слиједеће:

1. Захваљује им се да имају повјерења у њемачку војску и да ће он њихове молбе и жеље доставити вишем заповједничтву њемачком.
2. Упозорује их да њемачка војска није окупаторска у Хрватској и да је она само зато ту да ову младу државу помогне у њезином изграђивању и да је жеља Нијемаца да Хрватска буде самостална и јака.
3. Да у неком разговору о промјени хрватских граница не може бити никаква говора нити би он допустио такову дебат.

4. Да се изасланство повуче у сусједну собу и у присуству подписаног изнесе писмене своје молбе, и жеље.

Делегати су молили да ако им може доћи који виђени грађанин православне вјере, да би се са њима разговарали » упознали са приликама које владају данас у Хрватској. — Надаље су молили да смију отићи у хотел Тузла на доручак, што им није било одобрено. Послије тога био им је у часничкој менажи сервиран доручак у присуству двојице њемачких часника, те иза тога одведени су у посебну собу те су издиктирали своје услове под којима би пристали на повратак кући и на сурадњу са Хрватском. У то вријеме дошао је апотекар МИЧИЋ¹ који је био позват од стране њемачке команде и саопћио му је да изнесе стање у Хрватској. Именовани је тражио да може са њима на само говорити, што му није било дозвољено, те његов читав рад састојао се само у томе, да је помогао код превођења њихових услова.

Четници су поставили слиједеће услове који су израђени у више примјерака од стране Њемаца и то:

1.) да се са територије Босне уклоне све усташе и легионари тврдећи да су они починитељи многобројних зала над српским житељством и да дан данас исто чине.

2.) Подпуна равноправност припадника православне вјере са припадницима осталих вјера.

3.) да се одобри повратак из емиграције свих оних који су насилно и противу своје воље пребачени преко границе Хрватске.

4.) да се свим Хрватима и Србима који су се у току ове године нагло обогатили испита имовина и иста одузме у корист државне благајне. —

5.) Да се Србима који су опггећени у посљедњој години дана надокнади штета.

6.) да се сви Срби који се налазе у концентрацијским логорима и затворима пуште осим оних који су затворени као комунисти или злочинци.

7.) да њемачке и хрватске војне власти ако дођу до споразума исте гарантирају, да ће се услови споразума и точно извршити.

Послије писања услова четницима је сервиран ручак тако и подписаном као и њемачким часницима те су послје ручка примљени код подпуковника г. Ђизја. Подпуковник г. Ђизја прочитао је њихове услове на њемачком језику и наредио подписаном да их преведе на хрватски како би именовани могли подписати услове, што су исти учинили и један примјерак су добили да однесу војводи мајевачком.

¹ Обрад Мичић, апотекар, познати љотићевац и сарадник њемачких окупатора

Г. подпуковник \Уи51 је саопћио да се све тачке њихових услова могу примити мање или више осим тачке под 1.) те им је разјаснио да у данашњој Хрватској нема више дивљих усташа, него да су то редовите војничке формације код којих влада стега. Легионарских формација нема више него су претворене у домобранство и ако се нађе који случај злоупотребе власти од стране легионара да се према починитељима најстрожије поступа. Послије тога разлагања претставници четника извршили су надопуну својих услова и то: да се са територија Босне уклоне и разоружају све дивље усташе и да остану усташке бојне, да се легионари који нису под домобранским заповједнич[вом] него на своју руку оружане скупине разоружају. —

Подпуковник \Уиз1; им је саопћио да све евентуалне тужбе и жалбе, молбе њему писмено шаљу преко заповједника IV. бојне 8 п.п. а тако исто да ће и он њима слати преко истога заповједника. Послије тога им је подпуковник г. наново захвалио и наредио мени и њемачком сатнику да изасланство одпратимо до Лопара што је и учињено, те су именовани око 16. сати стигли у Лопаре без икаквог инцидента и четникс пребацили преко мјеста за Прибој.—

Приликом одмора послије ручка у њемачком заповједничтву војводин побочник Мирко Ђукановић, искористивши прилику када су остала двојица изасланика били забављени са Њемцима, умолио ме је да га подпуковник \Уиз1 прими насамом, без остала двојица да то примјете. Подпуковник примио је истога у моме присуству, те је њему саопће слиједеће: Да капетан СТЕВО ДАМЈАНОВИЋ звани Леко, који има лажну легитимацију под именом Мирко Томић издату од стране четничког војводе у Лозници Даке а сада се моментално налази у Београду, као и свештеник СВИТЛИЋ, Лекин брат ЂУРО ЈОВО ДАМЈАНОВИЋ и неки ПЕРА КРАМЕК, настојали су и настоје да свргну војводу Керовића али имају врло мало присталица за сада, а дочим је у изгледу пораст присталица Лекиних јер обећавају народу да ће доћи 3.000 србијанских четника у Мајевицу са много оружја и стрељива.

Надаље тврди да капетан Лека је експонент Драже Михајловића и Лондонске владе и да четници у Србији играју дволичну улогу, као и да им је циљ завладати Мајевицом. Моли да се Лека и његове другове у Србији затвори. Даље тврди да се Србијанци пребацују преко Дрине код Бање Ковиљаче и да преко Витинице долазе у Мајевицу.

То је све на писмено узето, подписато од стране Мирка Ђукановића а од стране подпуковника \Уиз1а му је загарантовано да нитко неће сазнати осим мјеродавних о његовој изјави.

Приликом расанка подпуковник г. ^из! им је обећао да ће још у току дана доставити читав предмет Њемачкој вишој команди у Београду.

Доставља се предњи извјештај с молбом да се игго прије достави заповједнику дивизије.—

ЗАПОВЈЕДНИК БОЈНИК:
Воска в.р.

БР. 147

**БОЈНА РЕЛАЦИЈА ПРВОГ ГОРСКОГ ЗДРУГА ЗА МЈЕСЕЦ
ЈУНИ 1942 ГОДИНЕ**

ЗАПОВЈЕДНИЧТВО

1. ГОРСКОГ ЗДРУГА

Оп. Бр. 188 /тај.

У Бос. Дубици дне 20.УП.1942

ПРЕДМЕТ: Обћа бојна релација
овог сдрута за мјесец липањ
1942 године.—

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 1. ГОРСКЕ ДИВИЗИЈЕ.—

Савезно Заповједи Министарства Хрватског Домобранства (Главни Стожер) Оп. Број 1242/тајно од 9. просинца 1941. године, доставља се обћа бојна релација за мјесец липањ 1942 године у слиедећем:

1. УСТАШКО ДОМОБРАНСКА ПУКОВНИЈА:

1. — **Циљ:** Крстарење у циљу чишћења Шамарице од Петриња и избијање на полазни Ностав ради акције на Козару и затварање обруча око Козаре на просторији: Д. Јеловац — Бос. Дубица.—

2. — **Сврха:** Ушшггење партизанских диелова.

3. — **Ток операција:**

У времену од 1. до 7 (закључно) липња т.г. бојне У.Д. пуковније, осим III. бојне, налазиле су се и то: I бојна у селу Летованци, док се II. бојна налазила у селу Мајуру. Са тих мјеста бојне су вршиле крстарење у разним правцима, у циљу проналажења и уништења појединих партизанских група. У томе су успиевдле.

III. бојна У. Д. Пуковније вршила је крстарење из Петриња у разним правцима, са истим циљем. Важнијих догађаја није било.

На дан 6.VI. о.г. III. бојна замјенила је са постава I. бојну У.Д. Пуковније код села Летованаца и са 11. сатнијом 2. сатнију III. ловачке бојне у селу Комареву.

Тај распоред, тј. II Бојне у селу Мајуру, III. бојне на историји Летованци — Комарево и I Бојна Петриња, био је уједно и распоред до на вечер, пуковнија је заузимала постав пред Шамарицом.

По мојој личној заповиједи Оп. Број 70/тај. пуковнија је на дан 9. VI. кренула са одређене црте ка Шамарици. Тога дана непријатељ није давао јачег отпора, осим на фронт III. бојне код гробља код с. Јошавице.

Дне 10. липња бојне су са достигнуте црте: Мачково Село — с. Беговићи — Пустара Жилић — Брјебровна и II бојна с. Кукурузари — јужна ивица с. Мајура, вршиле даљне напредовање.

Пред фронтом III бојне, непријатељ, у јачини око 70 људи код с. Комоговина дао је јачи одпор, али се повукао након краћег ватробоја ка Градини. На другим дјеловима фронта није давао отпора.

Дне 11.VI. бојне су са црте, и то: I бојна Раманово Брдо — к. 449; II бојна Вранова Глава — Милошева Коса — Јакшић; и III бојна Пујаска Кућишта — с. Ловча кренуле напред. Ни тога дана није се наишло на јачи отпор непријатеља, осим на правцу II бојне, гдје се је повукао.

Дне 12.VI. бојне су са достигнуте црте кренуле, и то: I Бојна са водом горских топова 3. сатније, крстарећи до Добрљина, II. бојна крстарећи по падинама Шамарице, у Хрватску Костајницу, III. бојна у село Грдановац. Ту су бојне посјеле положаје — I. бојна замјенила је II бојну 2. Горске пуковније, која је замјена извршена 13.VI. до 13 сати.

По заповједи Заповједничтва I. Горске Дивизије, I. бојна замјенила је III бојну У.Д. пуковније још у току 13.VI, те је поновно -положај око Добрљина посјела II бојна 2. Горске пуковније.—

I. бојна -замјенила је II. бојну код с. Грдановац.

III. бојна без 9. сатније пребачена је у Хрватску Костајницу, док је 9. сатнија морала чекати док се замјени са једно^ сатнијом I. бојне. Иста сатнија стигла је у састав своје бојне код Бос. Дубице тек 14.VI. око 7 сати и одмах кренула у акцију према Дубици.

По мојој личној Заповједи Оп. Број 98/тајно од 13.VI. бојне У.Д. пуковније кренуле су у акцију према Дубици у три колоне, и то: десна I бојна, средња III и лијева колона II бојна.

Догађаји према Дубици јесу:

На дан 14.VI. на правцу III бојне наишло се на јак отпор партизана на црти к. 283 — Црква Св. Вида — Вељино Брдо, који је отпор након двосатне борбе одбијен. У 19.30 сати код к.

320 (Равни П^т) наишло се на једну јаку групу партизана. Том сам приликом особно издао налог 11. сатнији да пресјече отступницу а са ватром стројо пушака држао сам непријатеља са фронта. У 20.15 сати, 11. сатнија наишла је на јаку непријатељску ватру и услед јаке непријатељске ватре била је принуђена на повлачење. Са јуришним водом, којег сам особно развио прихватио сам одступајуће дјелове 11. сатније, а које сам под приетњом казне смрти задржао на једном чувику к. 320 и преноћио циелу ноћ, утврдивши се. Исто тако на правцу II Бојне наишло се код Баља на јачи отпор партизана, који су јуришом одбијени.¹

Дне 15.VI. вршено је даљно напредовање. Поновно код I бојне код Мићин Гроба.

Сви ти покушаји навале партизана су одбијени. Тога дана ватром I. Горске битнице, разбијена је 5. чета ударног батаљона² партизана код села Календари, КО10М су приликом убијени командир чете и политички комесар. Истога дана један зракоплов без бијеле траке на крилима али и без плаве звијезде бацао је бомбе на I. П. и III. бојну тако да су два домобрана лакше рањена.

Дне 17.VI. дошло је до јаког отпора на fronti III бојне код Д. Јеловца. И тај је отпор енергично сузбијен и партизани јуришем потиснути са положаја.³

Дне 18.VI. са мањим отпорима, бојне су достигле одређену црту, и то: I бојна с. Поглеђево, III бојна Маглајци — Бјелајци и II бојна Бјелајци (искључно) — к. 189.

Међутим, на дан 20.VI. I бојна У.Д. пуковније преживјела је једну тешку навалу код с. Поглеђево, обзиром на чињеницу, да је лијево крило II Горског Сдруга било разбијено, а спој са истим прекинут. Партизани су тога дана наваљивали на I бојну и вршили десетак јуриша, који су сви крваво одбијени. Бојна обкољена са свију страна, морала се под заштитом својих дијелова повући ка с. Маглајци, где су се одступајући дјелови I бојне прикупили код IП бојне. Тога дана само храбро држање I. бојне омогућило је извлачење исте, уз доста тешке губитке у људству и материјалу.⁴

Непријатељ је тога дана оставио 200 мртвих — пребројаних особа.

¹ Борба је вођена са дијеловима Другог батаљона Другог крајишког НОП одреда.

² Ударни батаљон Другог крајишког НОП одреда

³ Борба је вођена са дијеловима Другог батаљона Другог крајишког НОП одреда.

⁴ Напад су извршили Први, Други и Ударни батаљон Другог крајишког НОП одреда. Овом приликом је убијено и рањено 100 непријатељских војника, а заробљено 20. Заплијењена су 2 тежа митраљеза, 10 пушкомитраљеза, 80 пушака и 1 топ.

Заповјед за повлачеше I. бојне на црту Елезовача — Мљечаница добивена је код овог стожера у 5. сати на дан 20.VI. Међутим, уз сва напрезања, да се заповјед достави I. бојни, није се у томе успјело, јер је I бојна била обкољена. И 9. сатнија III. бојне, која је била одређена за хватање споја са I. бојном, морала се повући услед јаке ватре.

На дан 21.VI.; са остатцима I. бојне ове пуковније, кренуо сам особно према усменој заповједи Заповједника I. Горске Дивизије на с. Урамовци, камо је бојна извршила навалу на дан 22.VI. ради заузимања поставе Елезовача — Мљечаница.

По Заповједи I. горског сдруга, Оп. Бр. 154/тајно, II. бојна ове пуковније морала је 21.IV.1. достигнути црту р. Моштаница и ухватити спој са I. бојном IV. горске пјеш. пуковније код с Петковци. Том приликом, лиево крило II. бојне (7. сатнија) дочекана је јаком ватром, ухваћена у кљешта, али се ипак успјела извући и прикугоggi.⁵ I. Бојна се морала услед овога повући на стару црту, тј. Бјелајци (искључно) — к. 189.

Тога дана мјењао је свој постав стожер пуковније, али се по заповједи I горског сдруга Оп. Бр. 177/тај. вратио на старо мјесто к. 163 (Грбавци).

Ноћу 21/22.^1. нападнута је јачом снагом од стране партизана I. бојна, која је избијала на нови положај.

На дан 22.VI. у 15 сати, ојачана I. бојна кренула је у навалу на црте к. 222 — Урамовци у циљу заузимања поставе Мљечаница — Елезовача. Под јаком и жестоком борбом, бојна је успјела, а уз припомоћ зракопловства да заузме одређени положај. Том приликом, тј. за вриеме навале на постав Елезовача — Мљечаница бојна је била под непосредним заповједничтвом пуковника Згаге, заповједника I Горског Сдруга.

На тој црти тј. Елезовача — Мљечаница — Маглајци — Бјелајци — к. 189, заповјеђено је утврђивање бојне. У ту сврху било је додјељено око 75 домобрана, новака II. новачке пуковније на сваку бојну. Од тих није било велике користи, јер су били јако лијени, а њихове старјешине нијесу давали труда да их подуче у важности њиховог посла. Утврђивање извршено је кластитим снагама са успјехом.

Током ноћи 23/24 VI. партизани су у јачим снагама нападали на наше поставе, без икаквих резултата, јер су бојне биле утврђене, одржавајући тјесан спој десно и лиево. Бојнама сам заповједио да се циело вриеме шаљу јаче обходње, како у извиђање испред, тако и иза фронта.

У јутро 24.VI. I. бојна потпомагала је ватром као и пребацивањем снага поставу групе Шнур.

На дан 28.^1. око 6 сати једна група партизана, напала је II. сатнију са леђа и том приликом успјела је пробити фронт

и повући се у Козару планину. Међутим истога већ у 21.45 сати II Бојна ове пуковније нападнута је јачом снагом, који је напад одбијен након краћег ватробоја. Напад је обновљен 29.VI. у 1.45 сати а у 4 сата нападнуто је лиево крило II бојне, гдје су партизани успјели ускочити у- наше ровове.

Заповједник II. бојне створио је причуву, састављену од теклића и товаровођа и са том снагом извршио протунавалу. Том приликом партизани изненађени овим препадом повукли су се.⁸ Лиево крило II. бојне враћено је на своје мјесто. Непријатељ је имао тешке губитке.

До краја мјесеца код пуковније прошло је без значајнијег догађаја.—

II. I. БОЈНА 4. ГОРСКЕ ПЈЕШАЧКЕ ПУКОВНИЈЕ:

1. — **Циљ:** Исто као и за Усташко домобранску пуковнију тј. крстарење у циљу чишћења Шамарице од Петриње, избијање на полазни положај-постав ради акције на Козари и затварање обруча око Козаре на просторији с. Петковци — Поток Мошћаница — к. 99.—

2. — Сврха: Уништавање партизанских дјелова.

3. — **Ток операција:** 8[^]1. насилно извиђање села **Брђани** од Блинског Кута, којом је приликом 2. сатнија исте Бојне наишла на слабији отпор одметника-партизана, јачине 20 пушача, који су се послје краћег ватробоја повукли Старом Селу. Заузимање постава Брегови — Бјеловац — Костреша.—

Дне 9.VI. чишћење терена до црте Кукурузари — Бјеловац — Уметићи. При чишћењу терена бојна је наишла на јачи отпор партизана, јачине око 3 сатније, који су послје двочасовне борбе разбијени и потјерани.

Од стране ове бојне било је губитака 2 мртва и 8 рањених. Од партизана погинуло је 6 а рањених је било више што се могло установити, по траговима крви.—

Дне 10.VI. Бојна је чистила терен од црте Кукурузари — Бјеловац — Уметићи до црте Ђурина глава — Козја глава. **На** том одсјеку код села Меченчани разбијена скупина од 20 партизана. Властитих губитака није било, док су убијена три партизана униформирана без оружја. Рањене су партизане одвукли са собом.

Дне 11.VI. Бојна је чистила просторију од црте Ђурина глава — Козја глава до села Лотине — Дабићи — Зрин.

На тој просторији бојна је наишла на партизанске обходње.

Властитих губитака није било. Убијена су два униформирана партизана и 15 у цивилу, код којих није пронађено оружје, док је једног униформираног заплиењена пушка са 5 набоја.

* Борбу су водиле исте јединице као под 4.

Дне 12.VI. Бојна је чистила просторију од Лотине до Костајнице.

Непријатељ не примећен. Властитих и непријатељских губитака није било.

Дне 13.VI. Бојна се одмарала у Костајници и припремала за даљни рад.

Дне 14.VI. Бојна је чистила просторију уз Уну од Костајнице до линије с. Бачвани — с. Чекићевац и Ум. Бојна је тада наишла на групу партизана и када је на њу отворила ватру добила је са лијеве обале Уне јаку ватру. Након сат и по јаког ватробоја утврђено је да су Усташе отвориле ватру нама на бок. У даљном надирању непријатељ је давао преко цијелог дана слабији отпор.

Властити губитци један мртав, један рањен и рањена два Њемачка дочастника. Непријатељски губитци, убијено 30 партизана без оружја, док је пронађена 1 пушка, 5 кубура, 1 самокрес.—

Дне 15.VI. због јаког партизанског одпора код сусједне бојне, бојна остаје на мјесту и врши извиђања испред положаја. Непријатељ са двије стројнице, једном стројопушком и 30 пушака, током читавог дана узнемирује наш положај. Властити губитци 1 убијен и 2 рањена. Ухваћен 1 жив партизан који је касније убијен на бјегу са једном торбицом муниције.

Дне 16.VI. Бојна надире од црте Бачвани — Чекићевац до црте к. 203 — Врановац сломивши јачи непријатељски отпор. Енергичном навалом заузето је Панино Брдо на коме је непријатељ пружао јак отпор. Властити губитци 1 рањен. Непријатељски губитци, убијено 7 партизана без оружја, док су пронађене 2 пушке и 1 кубура.

Дне 17.VI. Бојна надире од црте Врановац — к. 203 — р. Уна до црте с. Хадровци Дубичко Поље са наслоном на р. Уну и чисти поменуто земљиште. Изнад с. Верија наишло се на слабији отпор. Властити губитци 1 рањен (накнадно у превијалингу умро). Непријатељски губитци непознати.

Дне 18.VI. Бојна чисти просторију испред себе до црте с. Петковци — к. 131 — поток Моштаница до утока у Уну.

Примјећене су мање групе партизана у с. Божићи и Клековци, који су се након што је ватра на њих отворена, разбјежали. Властитих губитака није било. Непријатељски губитци непознати.

Дне 19.VI. Бојна на пријашњој црти била је укопана. Наша обходња приликом извођеша у с. Скључани, налази на мању групу партизана који су одмах побјегли. Током ноћи стално мјестимично узнемиравање нашег положаја. Властитих губитака није било. Непријатељски губитци непознати.—

Дне 20.VI. Бојна на пријашњој црти, мања група партизана напала на наш положај којом приликом је 1 домобран рањен. Непријатељски губитци непознати.—

Дне 21.VI. Бојна се налазила на поставу с. Петковци — поток Моштаница — к. 99. Мјестимични покушај непријатеља да се пробије кроз стрелачки ланац, али је свагдје спријечен. Властити и непријатељски губитака није било.—

Дне 22.VI. Бојна је била на заузетој црти, осим 4. стројнич. сатније, која је била упућена по Заповједи Дивизије у састав Усташко Домобранске пуковније.

Непријатељ је мјестимично узнемиравао наше положаје. Властитих губитака није било, а непријатељски губитци непознати су.

Дне 23.VI. Бојна је била на пријашњој црти. Мања група партизана покушавала је продор на средини постава али је ватром одбијена. Властитих губитака није било а непријатељски губитци нису познати.

Дне 24.VI. Предња црта не промјењена. Из села Личани непријатељ у јачини око 40 пушака и једне стројопушке напао је десно крило бојне али је одбијен. Рањен је један домобран, а непријатељски су губитци непознати.

Дне 25.VI. Предња црта непромењена. Мање групе партизана узнемиравале су положај бојне. Нема важнијих догађаја. Властитих губитака није било, а непријатељски губитци непознати-су.

Дне 26.VI. Предња црта бојне непромјењена. Мање групе партизана узнемиравале су положај бојне. Није било важнијих догађаја. Властитих губитака није било а непријатељски губитци непознати су.

Дне 27.VI. Бојна је кренула преко Бос. Дубице и с. Грабавца на ново одређени положај од раскрснице пута код с. Елезоваче преко млина на потоку Мљечаници и захвата 300 метара лиеве падине потока Мљечанице. На том положају бојна се утврђивала за стојећи став. Властити и непријатељски губитака није било.

Дне 28.VI. Предња црта није промјењена. Непријатељ не примјећен. Властитих и непријатељских губитака није било.

Дне 29.VI. Бојна је била на истом поставу. Непријатељ са 1 стројницом узнемиравао нас на поставу са неколико рафала. Властитих и непријатељских губитака није било.

Дне ЗОЛС. Бојна је била на истом поставу. Завршени су били закони за стојећи став. Борбе није било.

III. КОМБИНОВАНА БОЈНА ПОДПУКОВНИКА ШИМИЋА РУДОЛФА:

1. — Циљ: Да затвори отвор и спријечи даље продирање партизана који су отвор учинили партизани разбијањем једне бојне IV. Горског Сдруга.

2. **Сврха:** Потпуно затварање Козаре ради уништења партизана.

3. — Ток операција:

Дне 19.VI. бојна је формирана у Дубици у 2 сата и иста је кренула из Дубице и затворила правац на црти: Мићин Рроб гдје је заноћила до ујутро. Истог дана у 21. сат по Заповједи Заповједника I. Горске Дивизије примио сам заповједништво над овом бојном. У току овог дана сукоба с партизанима није било.

Дне 20.VI. како положај којег је бојна посјела дан раније није одговарао ситуацији, да затвори даље пробијање партизана из Козаре према Бос. Новом односно Костајници, то је према налогу Заповједника Дивизије враћена натраг на црту Кнежпоље — с. Читлук и са те црте да чисти терен до линије цркве (Д. Јеловац) — Смерделец. У току овог дана бојна је наишла на жесток отпор партизана којом приликом погинуло је један заставник Усташки и два чаркара, дочим партизани су имали много веће губитке.

Дне 21.VI. бојна је држала положај црква Смерделец којег је фортификациски уредила за одсудну одбрану. У току овог дана дошло је за вријеме извиђања -до сукоба са партизанима којом је приликом више партизана погинуло.

Дне 22.VI. бојна је држала положај црква Смерделец. У 8 ч бојна је нападнута са јаком снагом партизана. У 9 сати бојна је ојачана са 3. сатнијом I. Бојне 4. Горског Сдруга која је благовремено стигла, разбила напад партизана и прешла до извјесне границе, везајући се за свој положај у, гоњење. За вријеме ове борбе погинуло је и рањено неколико наших људидомобрана, док је партизана преко 120 погинуло, а рањених много више. Овом приликом пало је доста плијена у наше руке. Борба са партизанима завршена је у 12 сати.⁷

У 13. сати бојна је појачана са бојном подпуковника Шнура.

Према Заповједи Заповједника Дивизије обе бојне подпуковника Шнура и моја, осим 3. сатније I. бојне IV. Горског Сдруга која је упућена у састав I. бојне Усташке Домобранске Пуковније кренуле су у напад са циљем чишћења терена и заузимања црте Долови — Југовића Брдо, коју су истог дана у 20 сати заузеле. За вриеме овог напада наишло се на јак отпор партизана који су разбијени и протјерани у правцу Козаре.

Дне 23.VI. У току овог дана бојна је држала положај Долови — Патрија, хватајући спој десно са II Горским Сдругом на Сределу, а лијево са III бојном IV. Горског сдруга на Јутовићево Брдо. У току дана бојна је вршила уређење положаја и извиђање побуњеника према Козари.

⁷ Борба је вођена са Другим батаљоном Другог крајишког НОП одреда.

Дне 24.VI. око 2 сата партизани су извршили жесток напад на дјелом положају. Све до 5 сати партизани су на положају ове бојне били разбијени, претрпивши велике губитке по своје.

Око 5 сати партизани су успјели у јаким масама, да разбију долином ријеке Мљечанице ударајући у бок и позадину III бојне IV. Горског Сдрута, која се разбјегла на све стране. Један дио бојне, као 6. сатнија Усташке бојне гро снаге 3. Усташке сатније видјевши да је III бојну (разбијена) расплињена нагло су напустили положај и повукли се у правцу Грабавца. У овом моменту повукао се и стожер III бојне IV. Горског Сдрута с неколицином својих људи здравих и неколико рањених на положај Долови гдје је био стожер моје бојне.

Како су већ партизани зашли у мој бок и позадину, а са фронта навала је била све јача и јача, код преосталог дјела моје бојне завладала је паника. Видјевши овакову ситуацију, то у споразуму са подпуковником Шнуром одлучили смо се са преосталим људима на одступање са прихватом. Како људство с којим сам располагао у бојни уобће није имало појма у борбеној обуци то је одступање више-мање личило на руљу бјежања, тако да сам *са подпуковником Шнуром, мањим бројем частника и домобрана омогућио да стварамо извјестан прихват у циљу прихваћања рањених и изнемоглих домобрана.⁸ Према добивеним податцима гро обих бојна налазио се је дјелом на Грабавцу, а дјелом на путу од Грабавца за Дубицу (одакле су од стране пуковника Перичића враћени на Грабавац). Услиед овога одлука подпуковника Шнура и моја била је да се сасма повучемо на Грабавац с циљем да прикупимо и уредимо бојне.—

Око 13. сати понгго је прикупљање и уређење бојне завршено са бојном а према заловједи заповједника дивизије, прешао сам од села Мирковца у напад са циљем чишћења терена побуњеника и заузимања цесте црква — Смерделец. У 17 сати ова линија је постигнута. За вриеме овога напада наилазио сам на врло жесток одпор партизана, али је исти разбијен с тешким губитцима по противника. У току ноћи предузето је нагло утврђивање и израда препрека.

За вриеме овог дана одузета мије 9. сатнија 11. п.п. а придодата два слаба вода (1 из 5. сат., а 1 из 7. сат.).—

Дне 25.VI. Заповјед из дивизије добивена да се продужи напад до линије Долови — Југовића Брдо, која црта заузета је у 13.30 сати под јаким одпорима противника, који је врло тешко савладан, јер је противник био риешен да задржи тај положај. По заузећу поменутог положаја најлшо се на грозан призор који су партизани учинили над нашим људством од 24. овог

⁸ Напад на непријатеља извршиле су снаге Првог, Другог и Ударног батаљона.

мјесеца. Тако наишло се на једну грУћу наших домобрана који су били скроз свучени, убијени и поређани један поред другог. Тако исто се пронашло 3 домобрана скроз свучена али живи који су требали бити стриљани, али су побјегли од истих и своје животе спасли. У 20.15 сати стигли су њемачки тенкови за поачање бојне који су распоређени на положај у циљу ојачања бојне.—

Дне 26.VI. до суксба са партизанима није долазило. На положају су предузете мјере утврђивања и уређивања положаја.

Дне 27.VI. Узнемиравања тога дана није било. Продужено уређење и утврђивање положаја.

Дне 28.VI. у 0.15 сати партизани су извршили жесток напад преко Патрије на лиево крило. Борба је трајала 2 сата. Нападач је одбијен с великим губитцима у мртвима и рањенима. У 3 сата партизани су извршили поновно жесток напад на десно крило. Борба је трајала до 3.45 сати када је људство 5. сатније под заповједничтвом поручника Јеловице Ивана извршили јуриш, разбили нападача и нанели му врло тешке губитке у мртвима и рањенима. Плиен 2 пушке, 9 оквира за стројопушку и разног другог материјала.

Дне 29.VI. Продужено је утврђивање и уређење положаја. Противник није покушао вршити узнемиравање наших трупа.

Дне 30.VI. дан је прошао без узнемиравања.

IV. БИТНИЦА ОВОГ СДРУГА:

Придодата је Усташкој Домобранској пуковнији за чији је рачун и радила у мјесецу липњу а ток рада означен је под I.

V. СТРЕЉИВИ ПОВОЗ ОВОГ СДРУГА:

Није активно судјеловао у операцијама. Губитака није било.

VI. ОБСКРЉНИ ПОВОЗ ОВОГ СДРУГА:

Није активно судјеловао у операцијама. Губитака није било.

VII. ДОЈАВНИ ВОД ОВОГ СДРУГА:

1. — **Циљ:** Постављање споја између јединица овог сдруга у операцијама.

2. — **Сврха:** лакшег уништења партизанских дјелова.

3. — **Ток операција:** У вриемени од 14. до 22ЛП. вод није употребљаван као техничка јединица. Брзогласна веза се није могла одржавати и подизати због покрета јединица унаприед. Круговална веза са стожером дивизије није се могла успоставити због неисправности апарата.—

Дне 23.VI. вод је подигао везу-брзогласну од Дубице преко Дубичког Поља кроз распоред II и III бојне Усташко Домобранске пуковније.—

Дне 24.VI. подигнута је брзогласна веза главним путем до с. Грабавца. Истог дана продужена је брзогласна веза до Смерделеца к. 278 и даље до Југовића Брда и Долова.

Вриеме од 24 до 29.VI. није било никаквог значајнијег рада.

Дне 30.VI. ухваћен је спој са левим крилом II Горског Сдруга и то помоћи брзогласа. Властитих губитака није било за цијело вријеме.

VIII. ОБКОПАРСКИ ВОД ОВОГ СДРУГА:

Ј. — Цил.: Уништење партизанских дјелова и затварања партизана на Козари.

2. — Сврха: Уништење партизанских дјелова.—

3. — Ток операција:

До 24.VI. Вод није активно учествовао у операцијама.—

Дне 24.VI. Вод је ушао у састав Групе Шимића Рудолфа, подпуковника и цио рад је изнет у точ. III.

IX. ПРЕВИЈАЛИШТЕ ОВОГ СДРУГА:

Није активно судјеловало у акцијама. Губитака није било.

X. — НЕДОСТАТЦИ:

Сдруг није имао срестава за одржавање споја, те је исти одржаван једино теклићима. Касније добијена средства за спој — круговали нису се могли користити, јер су јединице биле удаљене по fronti од 5 до 10 километара.

Појединим јединицама дати су сувише широки frontови. Дневни циљеви особито при акцији кроз Шамарицу били су превише велики. Испресецао земљиште, јака шумљеност, захтјевало је да се дневни циљеви одређују краћи. На тај начин Шамарица се није могла детаљно прокрестарити.

Заповједницима пуковнија и сдруга није дата никаква причува ради располагања, већ свој утицај морају испољавати једино својом интервенцијом т.ј. подизањем морала.

За евакуацију грађана као и огромне количине стоке требало је одредити посебне јединице, јер јединице остављене код Меченчана и Комоговине нису дале никакве користи.

Са јужне стране Шамарице није извршено затварање како је то било предвиђено, те су се партизани пред сдругом слободно повлачили. Усташка сатнија у Зрину о нашој акцији и доласку није имала ни појма, те је чак и отварала ватру на наше поједине дјелове при доласку у Зрин.

Усташке јединице нису имале значке спознавања те се врло често догађало, да су отварале ватру на наше дјелове и обратно. Ово се особито појавило при изласку II. бојне УД. пуковније из Босанске Костајнице.—

Јединице I и III. бојне У.Д. пуковније премјештене су у току ноћи 13/14.VI. дакле пред сам почетак акције из Добрљина у Грдановац, из Грдановца у Костајницу без особите потребе, те су у акцију пошле заморене, послвије једног ноћног марша кроз покрисле и недовољно отпремљене.

Заповјед за акцију од Костајнице за Дубицу, која је требала отпочети 14.VI. у сата, добивена је 14.VI. у 0.30 сати, и ако су се бојне налазиле на просторији око 20 км. удаљења од стожера, а спој је био кроз земљиште које је непријатељ тукао пупчаном ватром.

Здравствена служба функционирала је веома добро особито у првим линијама. Обскрба свим здравственим потребним творивом била је потпуна и никада се није показало помањкање истог. До пуковнијског превијалишта евакуација је вршена са примитивним средствима, али врло брзо. Потешкоће су се јављале кад је здруг оперирао далеко од бољих путева и тада није било могуће да из позадине стигну превозна средства из превијалишта сдрута. Тако се је догодило, да смо били присиљени 16 и 17.VI. довозити скупину рањеника 2 дана са скромним средствима, којима је здруг располагао, међу њима било је неколико теже рањених, а један је од њих преко ноћи (рањен у трбух и Јтлућа) умро.

Због недовољне обучености, новаци ноћу на сваки шушањ отварају јаку ватру чиме одају распоред јединице. Крух се дотура на терен по 5—6 дана стар, плеснив због љетне врућине, те се уобће није могао употребити. Да би се ово избјегло потребно би било да су пољске пећи у мјесту обскрбног упоришта.—

XI. — ИСКУСТВА:

У овим акцијама стечена су слидећа искуства:

Чим се наиђе на ватру засједа партизана, треба одмах исте задржавати са фронте ватром, а у бокове уггућивати јача одељења ради обкољавања јер тада одмах напуштају положај и повлаче се, бојећи се заробљавања.

На вику партизана „Јуриш Хура Друтови" не треба отварају ватру већ кренути за њима јер се тада редовито повлаче.

На преночиштима треба се одмах утврдити и то у групама 3—4 домобрана на размаку од 10—20 корака. Ово из разлога: пго партизани нападају редовито ноћу.—

Вриеме напада редовито бирају између 0. до 4 сата. Ватру отварају са велике даљине, али веома прецизно пуцају.

За гађање старјешина употребљавају одабраније стрелце.

Свиетлеће ракетле што мање користити, јер их употребљавају и партизани, услед чега се често долази до забуне.

При навали треба увиек тежити обкољавању, јер се партизани боје заробљавања.

Изјавама заробљених партизана не треба никада вјеровати, јер редовито лажу.

Због дрскости партизана треба да се увијек одржава што тјеснији спој, јер партизани тежс да отварају ватру у леђа.

У з. ЗАПОВЈЕДНИК
НАДПОРУЧНИК
(Врачић)
Врачић

БР. 148

**ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА
САРАЈЕВО ОД 21 ЈУЛА 1942 ГОД. О САСТАНКУ ЧЕТНИЧКИХ
И ДОМОБРАНСКИХ ПРЕТСТАВНИКА КОД СРЕДЊЕГ У
У БЛИЗИНИ САРАЈЕВА**

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ЗАПОВЈЕДНИЧТВО ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА
Бр. 1275/тај.

У Сарајеву, дне 21. српња 1942

Предмет: Успостава постаје
Средње.

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
САРАЈЕВО

Поручник г. Гламузина Анте водни заповједник у Сарајеву којег сам 19. ов.мј. одредио да са потјерним одјелом I. и оружницима постаје Озрен појача домобранске постројбе које су упућене у правцу Средње — Иванчићи, доставио ми је своје извиешће број Уредовно од 20. српња 1942. о досадањем раду у слиедећем:

„При долазу у Средње поред осталих, побјегло је и 6 четника који су били стража у Средњем. Сељаци који су доласком домобрана и оружника у Средње побјегли и напустили своје домове, повратили су се кућама.

По молби православних сељака данас у 16.30 сати у дручггву 3 домобранска частника састао сам се са вођом четника Дерикоњом Савом¹ више Средњег, који је изјавио, да је јучер

¹ Злогласни четнички командант на Романији убијен од органа народне власти 1946 године.

т.ј. 19. српња 1942. поручио генералу г. Лукићу да се састану 26. ов. мјесеца код Хреше ради преговора.

Дерикоња је желио сазнати околности под којима су дошли домобрани и оружници у Средње и њихов задатак, као и увјете за преговоре. О нашем задатку у Средњем нисмо говорили, док смо о преговорима изјавили, да смо за њих не надлежни и да ће мо о томе обавјестити наше предпостављене.

Да до данашњег састанка са Дерикоњом није дошло, за сигурно би од Четника из Црнога Врха и Округлице били ноћас или сутра нападнути, јер су четници већ били запосјели пут на седмом километру од Семизовца и у том погледу истакнутији четници са Црног Врха на свом састанку донијели одлуку. Према изјави жељезничког дочиновника жељ. постаје ЈБубина Миличевића Мате четници из Округлице били су спремни за напад и послали једног муслимана да извиди, гдје се посада у ЈБубини налази и какве је јачине.

Дерикоња је посліе нашег састанка са њим зајамчио да посаде неће нападати и да ће ступити у везу са четницима код Округлице и приобћити им да неврше нападе и да сачекају резултат преговора са генералом г. Лукићем.

Исто тако зајамчио је Дерикоња сигурност радницима који раде на поправки жељ. пруге, брзогласне линије па и оних, који раде око припреме дрвета стим, да извоз израђеног дрвета неће дозволити док се не склопи споразум.

Домобрани, који су одређени за посаду у Чевљановићима и Иванчићима неће се упућивати из Средњег док се не изврши поправак жељ. пруге, па ради тога није могуће за сада успостављати оруж. постају Иванчићи".

Предлажем предње извиешће знања ради и молим, да се по овоме подузме потребно.

Пошто је у изгледу успостава оруж. постаје Иванчићи и Озрен поред постаје Средње која је успостављена, за сада се неби могли приступити формирању крстарећег сдјела II. са базом Пазарић о којем говори тамошња заповијед Тај. Ј.С. 1370 од 11-УП 1942., све док се недобије потребно појачање по мом предлогу Тај. број 1250 од 16. српња 1942. Потребно је, да се са позивом оруж. прићуве пожуре, пошто се неће моћи одржати ни ове постаје са овим бројем момчади која ће остати посліе истека овога мјесеца и одпуста причувни оружника за које је донешено риешење о одпусту.

21. VII. 1942

Заповједни сатник
(Радош)
Радош

**ИЗВЈЕШТАЈ ЗАИОВЈЕДНИШТВА ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА
ЈАЈЦЕ ОД 22 ЈУЛА 1942 ГОД. О ЗАУЗИМАЊУ ПРОЗОРА И
ГОРЊЕГ ВАКУФА ОД СТРАНЕ ПАРТИЗАНА**

ОРУЖНИЧКО КРИЛНО ЗАПОВЈЕДНИЧТВО ЈАЈЦЕ
5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Број 500 Тај.
У Јајцу, дне 22. српња 1942.

Предмет: Догласних извјештај
доставља. —

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
(Ј. С.)

САРАЈЕВО

На темељу привременог Упута за организацију и рад извјештајне службе и заповједи Врховног оружничког заповједничтва Ј. С. Бр. 32 Тај.—41. и прикупљеним подацима од јединица овог крила, достављам извјештај за последњих 15 дана. —

2. — Четничка акција и предузете против мјере:

Наоружани четници на подручју котара Вар. Вакуф и Јајце у главном су прешли скупини Уроша Дреновића као своје вођи, који сурађује са нашим грађанским и домобранским властима. На позив домобранских власти да се јаве православци ради одслужења дјелатног раздобља ови се слабо одазивају. Тако је 11. VII. 1942. православца — младића рођених 1922 и 1923 године, који су били позвани, нису се одазвали на војну дужност, већ су отишли од своје кућа са подручја котара Јајца, и јавили се четничкој скупини у селу Имљани.

Извјештај оружничке постаје Понир Бр. 680 од 12. VII. 1942.

5. српња 1942. прешла је једна скупина четника из Јања, котар Јајце на подручје котара Бугојно и без икакве дјелатности склонили се у села Брезичане, Скакавце и Зијамет, котар Бугојно. Између ове групе четника и партизана изгледа да је дошло до жестоке борбе у планини Хрбљине, котар Гламоч, у којој је борби погинуо партизански вођа Станко Кутањац.¹

¹ Борбу је водио Пети крајишки НОП одред. У овој борби Станко Кутањац није погинуо. Види том IV, књ. 5, док. бр. 95.

Ради тога вођа ове четничке скупине Ђорђе Ђелмо, сељак из Зијамета, котара Бугојно, дошао је у Бугојно и изјавио лојалност домобранским и усташким властима. Сједиште ове четничке скупине налази се у селу Брезичанима, котар Бугојно, а имаде их наоружаних око 120. Други четничких подухвата није примећено.

Извјештај оружничке постаје Бугојно Бр. 316 Тај. од 7.VII. 1942.

3. — О комунизму:

У току прошлих 15 дана осјећа се живља комунистичка акција на подручју котара Прозор, Бугојно, Купрес, Дувно, Ливно и Гламоч. Партизанске групе већином сачињавају Србијанци и Црногорци, који су прешли овамо преко Коњица, затим на Прозор, Горњи Вакуф, Бугојно и Доњи Вакуф, гдје су ухватили везу са партизанском бандом која се налази у планини Горица, котар Јајце. Овим партизанским хордама наводно се прикључило много нашег живља.

Као важније износим слиедеће:

1) дне 28. липња 1942. Јелчић Тадија сељак из Требишева, котар Дувно, повратио се из ропства од партизана из Г. Вуковског, котар Купрес. Јелчић је између осталог изјавио, да су га партизанске вође преслушавале распитивајући се о нашим оружаним снагама, као и о приликама под којим живимо. Једном приликом партизани су га довели да слуша крутовалну постају Москва на круговал којег су имали у кући. Овом приликом да је чуо како говори неки бивши Југословенски часник наводећи како Русија напредује и како ће она побједити како су Руси вратили назад Њемце око 40 км., како су Хрвати поклати невину њихову дјецу и жене као и да ће се опет основати Југославија, Даље је Јелчић изјавио да су му партизани говорили да су се наша три зракоплова предала њима и једна пуковнија домобрана из Загреба, као и то, да се фра Стипан Налетић бивши жупник из Конгоре, котар Дувно, кога су партизани у мјесецу свибњу одвели, налази код њих у некој писарници као писар, јер да им је он јавио да дођу по њега и да у Дувну има само 5 особа — људи који нису комунисти.

Извјештај оружничке постаје Дувно Бр. 426 тај. од 1.УП. 1942.

2) Дне 30. липња 1942. око 6 наоружани партизана на мјесту Превала 7 км. сјеверно од Присоја напали су Њемачки самовоз фирме „Напза ЈаИшелал1" и хитцима из пушака оштетили резервну гуму. Жртава није било. Послије овог дјела побјегли су у планину Тушница. За овим бандитима одмах се упутио заповједник постаје Присоје са својим оружницима, ризничком стражом и милиционерима, гдје су наишли на око 50 партизана на мјесту Зелен-Долац, котар Ливно, са истим

ступили у борбу која је трајала 2.30 сата. На страни партизана било је 20 мртви, док на нашој страни није било губитака.²

Извјештај оружничке постаје Присоје број 298 тај. од 16. VII. 1942. у мјесту Барице 2 км. западно од Д. Вакуфа и запалили кућу на штету Пансион Пилане и сељака Петра Саккића у истом мјесту. Штета се цијени на око 5.000.180 Куна.

Извјештај оружничке постаје Доњи Вакуф број 689 од 10.ЛГИ. 1942.

4) Дне 10. септембра 1942. заповједник постаје Прозор брзогласом извјестио је заповједника оружничког вода Бугојно, да је истог дана једна скупина наоружани партизана напала на мјесто Прозор, њих око 600, — Усташке постројбе и оружници који су се налазили у Прозору отворили су ватру на партизана и том приликом убили 10 партизана, одузели 10 пушака и један сандук стрелјива. Са наше стране један мртав и 2 рањена. За даљни ток **борбе** око Прозора до сада нема никаквог писменог извјештаја, нити се зна точно шта је са оружницима који су се тамо на служби налазили, осим извјештаја од оружничке постаје Дувно број 1019 од 16. септембра 1942. из којег се види, да је 15. о. мј. дошло на ову постају 6 домобрана — причувника са оружничке међупостаје Шћита у сељачкој одору и ови су изјавили, да су им партизани одузели одору и оружје у Шћиту, оружнике растерали, те заузели мјесто Шћит³ и Прозор.⁴

Ове причувнике заповједник постаје Дувно упутио је 6. оружничкој пуковнији у Мостар.

5) Дне 12. септембра 1942. око 3 сата извршен је напад од стране партизана, њих око 2.000 наоружани пушкама, стројницама и бомбама, те након краће борбе заузели мјесто Гор. Вакуф и оружничку постају.⁵ Са ове постаје избјегла су 3 оружника у Бугојно, док се за 5 оружника незна.

Извјештај заповједника оружничког вода Бугојно Бр. 449 од 12. септембра 1942. Предњу скупину партизана сачињавају Црногорци и Србијанци, који су дошли од Коњица.

6.) Дне 12. септембра 1942. заповједник оружничке испоставе Вагањ оружник Мехмед Хумачкић идући на пошту, на цести између Пролога и Вагња сусрео је једну непознату и наоружану особу. Оружник Хумачкић одмах је позвао непознатог да стане и дигне руке у вис, што је овај и учинио. Затим га је оружник разоружао одувевши му једну Маузерову пушку и 70 набоја за исту, те 1 хлаче, ранац и једну петокраку црвену

³ Борбу је водио Ливањски НОП одред.

⁵ Шћит је заузео 13 јула Шести батаљон Прве пролетерске бригаде. Шире о томе види док. бр. 39, прим. 2.

¹ Напад су извршиле јединице Прве пролетерске и Треће санџачке бригаде. Види док. бр. 39, прим. 2.

⁵ Напад је извршила Четврта пролетерска (црногорска) бригада. Види док. бр. 142, прим. бр. 2.

звизду. Ухићени је био Милош Амамовић из села Врбника, котар Книн, стар 21 годину, који је био са партизанима у планини Вјештића Гора. Партизан Амамовић предан је домобранској посади у Ливно.

Извјенггај оружничке постаје Пролог број 992 од 12. VII. 1942.

7) Дне 13. српња 1942. око 800 наоружани партизана пушкама, 2 тешке стројнице, 8 лаки и 1 бацач мина, прешли су из Гор. Вакуфа преко села Љубоњића сјеверно од Бутојна, затим продужили пут према Оборцима сјеверно од Д. Вакуфа. И ова skupина партизана већином су Црногорци, Херцеговци и Далматинци.

Извјеишгај оружничке постаје Бугојно Број 325 тај. од 14. VII. 1942

8) Дне 13. српња 1942. једна група партизана Црногораца, који су стигли овамо преко Коњица, Прозора и Гор. Вакуфа, која су мјеста према сазнању у њиховим рукама, напала је на творницу гипса у непосредној близини Д. Вакуфа. Како је до творнице дошло само око 100 партизана били су исти одбијени. Овом приликом партизани су срушили пругу око 50 метара дужине ради чега је био прекинут промет.⁶ Истог дана напала је једна група партизана на жељ. постају Оборци њих око 700, на прузи Доњи Вакуф — Травник и домобранска стража њих око 40 примила је борбу, али услед надмоћности одметника домобрани су се повукли у саму зграду од куда су продужили борбу.⁷ Говори се да је код Обораца погинуло око 150 партизана, док је код домобрана погинуло 3 и 3 теже рањена.

Како су овдје партизани одбијени повукли су се у правцу Јања, западно од Д. Вакуфа, а југозападно од Јајца и придружили се партизанима у овим мјестима ради заједничког наћада на Бугојно, Доњи Вакуф и евентуално Јајце. Партизани из Јања у више махова нападају на домобранске страже на каналу централе Електро Босна, али није било губитака на страни домобрана, а на страни побуњеника није познато. Иначе побуњеници сада стално нападају пругу Јајце — Д. Вакуф и особни промет је у прекиду. У Доњем Вакуфу и околици воде се борбе са партизанима, али се незна точан послиедак јер нема везе. Партизани који су дошли из Црне Горе преко Коњица, Прозора и Гор. Вакуфа, нападали су Бутојно и Доњи Вакуф, а пошто су од Бугојна и Доњ. Вакуфа одбијени, заузели су село

⁶ Напад на пругу су извршиле јединице Друге пролетерске бригаде.

⁷ Оборке је напао Трећи батаљон и Трећа чета Првог батаљона Друге пролетерске бригаде. Пошто је непријатељ био јако утврђен напад није успио. Осим тога у току напада из Травника је упућена у помоћ непријатељској посади Прва бојна 15 домобранске пјешачке пуковније па су партизани одустали од даље опсаде.

Прусца 4 км. јужно од Доњ. Вакуфа, те се неколико пребацило и у Јањ одакле угрожавају пругу Јајце — Доњи Вакуф, а постоји вјероватноћа да ће напасти и мјесто Јајце.

Партизани су у селу Прусцу заробили једног водника и 10 домобрана са једном стројном пушком, док су остали избјегли. Заробљене војнике су разоружали, свукли и пустили на слободу. По заузећу села Прусца 18. о. мј. од стране партизана одмах су се пустили према Доњ. Вакуфу да га заузму и дошли близу на око 2 км.

И сада се воде борбе око Копчића, Урија и Прусца југо-источно од Доњ. Вакуфа и исход борбе до сада није познат.

Право бројно стање партизана незна се, али према изјави једног заробљеног партизана Црногорца, сазнаје се да их имаде и то Србијанаца око 1200, Црногораца око 700, а наводно да се је много прикључило нашег живља к њима од Коњица, Прозора и Гор. Вакуфа као и они од Јајца који су били у Горици планини и Јању. Према томе може се цијенити да их заједно може бити око 3000—1000 момака. Осим тога међу њима има доста жена и дјеце.

Извјештај заповједника оружничког вода Јајце Број 354 тај. од 21. септембра 1942. и број 352 тај. од 20. VII. 1942.

Данас је примљен извјештај од заповједника оружничког вода Ливно број 852 од 16. септембра 1942. из којег се види, да је мјесто Гламоч опкољено од партизана са свију страна, да су ови наоружани са пушкама, стројницама, бацачима мина и једним брдским топом, те да су партизани дјелимично заузели неке куће у самом Гламочу, од куда воде борбу са нашим домобранима и оружницима.

Акција са наше стране предузета је на све стране, али се исход до сада точно незна.

За оружничку постају Рама до сада се незна да ли је пала у руке партизана или не, јер нема никакве везе.

4. — Акција страних агената, рад и кретање сумњивих особа, туђинских и непријатељских агената, провокатора и антидржавних елемената: Није запажено.

5. — **О страној промисли у народу:** Није запажена.

6. — **О приликама прехране и промета:**

Прилике прехране пучанства на подручју, котара Дувно, Ливно и Гламоч су очајне. Народ колико се боји одметничких банди још се више боји глади и ради тога настаје сваким даном све више незадовољство према данашњем стању. И на подручју котара Прозор, Бутојно, Јајце и Вар. Вакуф није стање много боље. На тргу у Јајцу на слободној продаји може добити свега, али цијене су немогуће и тако високе да се новца за ове цијене не може прибавити.

Промет између Јајца — Доњ. Вакуфа и Бутојна жељезницом је угрожен, а сада је и у прекиду, јер побуњеници стално руше пруту. Аутобусни Јајце — Вар. Вакуф нередован је услед сталног утрожавања.

7. — О односима војске са усташким организацијама и са грађанским властима: Добри су и коректни.

8. — О односима са савезничком војском, чији се дјелови налазе на нашем подручју: На подручју крила нема савезничке војске.

II. АКЦИЈА НАПГИХ СНАГА

Води се око Доњег Вакуфа, Бугојна, Гор. Вакуфа и Гламоча, али усљед прекида промета нема точни података.

III. СТАЊЕ У ВОЈСЦИ:

Код оружничтва: Дух, морал и стега добри су, осим код неколико њих који су стављени под предходну казнену истрагу и оружника Јожефа Јакшића са постаје Ливно, који је 28. липња 1942. побјегао из притвора и придружио се партизанима у планину Цинцар.

IV. ВАЊСКА СИТУАЦИЈА:

- 1) Ово крило не граничи са страном државом.
- 2) Страних војних бјегунаца нема.
- 3) Недозвољених прелаза и шверца преко крилног подручја нема.
- 4) Односи са пограничним властима, у колико се може дознати, добри су.

V. ОПЋИ ЗАКЉУЧАК:

Јавна сигурност на крилном подручју угрожена је, усљед кретања партизанских група. Побуњеници пљачкају мирно становништво и одводе их силом у шуму или их убијају. Нова жетва још није стигла, те усљед несташнице хране бојати се још већег погоршања стања јавне сигурности.

Међу народом влада велики страх од најезде побуњеничких хорди.

VI. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ЗАУЗЕЛИ ПОБУЊЕНИЦИ:

Заузете су оружничке постаје Глоговац, Шипово, Герзово, Млиништа, Прекаја, Преодац и Потоци још у прошлој години, а Равно у ожујку о. г. те Гор. Вакуф, Прозор 12. српња 1942 као и оружничка међупостаја Шћит.

VII. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ СЕ ИСЕЛИЛЕ ПОД ПРИТИСКОМ ПОБУЊЕНИКА У ДРУГА МЈЕСТА И КАМО:

Није било.

VIII. КОЈЕ СУ ВРАЋЕНЕ У НАШЕ РУКЕ И ОБНОВЉЕНЕ:

На подручју овог крила ниједна постаја није враћена у наше руке нити обновљена.

НАПОМЕНА: Надопуна тачке 2. — четничка акција:

Четнички вођа Урош Дреновић лојалан је и нарочито сузбија сваку самовољу било којег четника.

Тако је 12. VII. 1942 око 21 сат пред самом постајом у Вар. Вакуфу затекао је једног наоружаног четника које му је наредио да иде одмах спавати. Како овај није хтио послушати говорећи: „Знадетели ви бре да сам ја Србско дете“. Вођа четника Урош Дреновић одмах га дохвати за пушку разоружао бацио на земљу те га изударајући рече му: „... ти србску мајку нећеш више овдје србовати“ и даде га одвести у затвор.

С молбом на уредовање.

Заповједник сатник:

(Цураћ)

Цураћ

(М. П.)

БР. 150

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ТРАВНИК ОД 22 ЈУЛА 1942 ГОД. О ПРОЛАСКУ И БОРБАМА ДРУГЕ И ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ НА ТЕРИТОРИЈИ Ј^РИЛА

ЗАПОВЈЕДНИЧТВО ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА

Бр. 794/тај.

У Травнику, дне 22 српња 1942.

ПРЕДМЕТ: Извјешће о догласној служби предлаже. —

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ

САРАЈЕВО (Ј. С.)

ЖУПСКОЈ РЕДАРСТВЕНОЈ ОБЛАСТИ ТРАВНИК

На темељу заповједи Те пуковније Тај. Ј. С. Бр. 879 од 27. травња 1942. предлаже се предње извјешће о догласној служби за протеклих 15 дана.

I. ОБЋА УНУТАРЊА СИТУАЦИЈА:

1.) Расположење народа обзиром на вањске и унутарње политичке догађаје:

Расположење Хрвата према Независној Држави Хрватској и Поглавнику је добро.

Након постигнутог споразума између четничких одреда и наших власти, прилике се нормализирају. Ипак, у колико су се овим споразумом донекле прилике средиле и омогућило пучанству мирнији живот, четници у потпуности не поштују утачане одредбе постигнутим споразумом, већ потајним радом као и промичбом код православног пучанства роваре против робитака наше државе. Сматрају, да само они имају право опходарења на своме сектору, а чак захтевају, да се милиција и разоружа. Врше код свога пучанства неке припреме, позивајући га, да се на дати знак, када то буде уследило, имају сви без разлике одазвати позиву. Одвраћају момчад, да се не одазива на војну дужност, за одслужење дјелатног раздобља у домобранству, већ их позивају, да се прикључе четничким одредима, а било је случајева, да су ове особе чак и присилно одводили.

Начин прехране четничких одреда није регулисан никаквим законским прописима, услед чега су принуђене четничке опходње крстарице по терену, присилно одузимати живежне намирнице, чиме се изазивају сукоби и ствара неповјерење код пучанства према нашим државним властима.

Може се темељито сумњати, да је постигнути споразум извршен са неком нарочитом тенденцијом и да би се једног дана, када за њих то буде погодан моменат, могло очекивати, да одклоне потписани уговор и да наставе и даље са својим ранијим проту-државним радом.

Од лојалних четничких одреда, може бити без знања њихових заповједника, одвајају се појединце групице, добро маскиране, и врше пљачке по селима разних одјевних предмета, драгоцених ствари и готовог новца.

У вриеме од 5. до 13. септембра 4. пролетерска партизанска бригада, састављена од партизана Црногораца, Србијанаца и Херцеговаца, добро наоружана са стројницама и бацачима мина, прокрстарила је кроз крилно подручје, те пљачкала и ступала у борбу са нашим и њемачким оружаним снагама. Кретала се је као десна побочница, своје главнине осталих партизанских бригада,¹ правцем: Тарчин — Забрђе — Лепеница — Пашкина Кава — Крешево — Инач, кота 1425 — Дусина — Дернечиште — Дебело Брдо — Прокошко језеро — Јаворњача — Шебешић према Горњем Вакуфу и Бугојну. Наниела је огромне штете

¹ Односи се на марш групе пролетерских бригада у Босанску Крајину.

пучанству, које је бјежало и склањало се пред њиховим налетом штитећи своје животе. Својим пролазом створила је неспокојство, страх и бојазан код пучанства, што још и данас влада бојећи се, да се неће поновно навратити услед притиска наших снага, које оперишу код Бугојна и Доњег Вакуфа.

Поред свих ових недача, пучанство трпи у великој оскудици живежних намирница, услед чега гладује и ствара га - незадовољним.

2) Четничка акција:

Након постигнутог споразума са четничким одредима, четничка акција активно не постоји. Једино, четнички одред у предјелу око Округлице држи своје положаје и нема намјере за склапање никаквог уговора са нашим властима, али за сада не предузима никаквих акција.

Поједине групице, одвојени од четничких одреда, вршили су разне пљачке код пучанства, те су извршили ова дјела:

Дне 5. српња од житеља села Думанци, - присилно су одузели 85 кг. жита и са паше у селу Концилу, на подручју поетаје Какањ, отјерали су 7 волова. Захтјевано је од стране оружничке постаје Какањ, да се стока поврати власницима. али свака интервенција остала је безуспиешна.

Извјешће постаје Какањ Бр. 1151 од 6. српња.

Ноћу 4. на 5. српња четници су присилно одвели собом из села Зимча, Циндића. Доње Моштре, Бирђевца и из Елешековића, котар Високо, 5 младића, који су позвани на одслужење дјелатног раздобља код домобранства.

Извјешће постаје Високо Бр. 477 од 5. српња.

Дне 5. српња из села Голеша, котар Травник, 4 младића који су имали наступити на одслужење дјелатног раздобља код домобранства, отишли су у село Скакавци, котар Бугојно и придружили се четницима.

Извјешће постаје Турбе Бр. 383/тај. од 13. српња.

Дне 9. српња група, јачине 25—30 наоружаних сељака, из Бјеле Воде, гдје се налази стожер Зеничког четничког одреда, обучени у домобранско, усташко и грађанско одиело, на глави са шубарама и шајкачама са ознакама мртвачким главама и петокраким звијездама, вршила је кућне преметачине у селу Голубиње, котар Жепче, и опљачкали 27 кућа одниевши разног мушког одиело, рубље и готовог новца.

Извјешће постаје Жепче Бр. 1062 од 12. српња.

Дне 13. српња у 24 сата четничка група дошла је у село Топчић, котар Зеница и опљачкала 6 кућа одниевши разног рубља, женског и мушког одиела, и готовог новца.

Извјешће постаје Немила Бр. 963 од 11. српња.

Дне 13. српња у 23 сата 30—35 наоружаних четника долазили су у село Брезове Дане, котар Жепче, приетили новацима

православне вјере, да несмију ићи на одслужење дјелатног раздобља код домобранства и собом су одвели 4 позвана новака.

Извјешће постаје Нови Шехер Бр. 284/тај. од 14. српња.

Дне 15. српња четничка опходња, из Себиња подручје постаје Какањ, вршили су напад пушчаном и самокресном ватром на село Кујавче. Милиционери овога села су одговорили пушчаном ватром. Жртва није било.

Извјешће постаје Какањ 1227 од 11. српња.

3) О комунистима:

Незадовољство, које влада код пучанства због оскудице живежних намирница, комунистичка промичба искоришћава за своје сврхе, те је очекивати, да ће се редови партизана појачати.

4. партизанска прслетерска бригада за вриеме боравка на подручју крила разбила је и убацила међу пучанством, нарочито међу нашим слојевима народа," своју јаку промичбу. Запажено је, да је чак извјестан дио пучанства био уз њих и потајно их потпомагао. Промичбу су ширили на свемогуће начине, наводећи: да се боре за „слободу народа", да је њихов циљ срушити капитализам, а подпомоћи сиромашном сељаку и раднику. да сиромашни свиет они потпомажу, те су чак извјестан дио опљачканих живежних намирница дјелили сиромашним сељацима, да је њихова побједа сигурна и да ће она уследити најдаље у року од 5 мјесеци, упућивали су народ, да не бјежи и да их се не боји, јер да они народу доносе слободу. Поједине ствари које су узимали од сиромашног свијета, плаћали су бив. југословенским динарима, италијанским лирама и њемачким маркама.

У савезу са радом комунистичке акције, једино се је испољио рад 4. прслетерске партизанске бригаде на подручју крила и то:

Дне 4. српња 4. партизанска бригада, као десна побочница главнине партизанских бригада, јачине око тисуча партизана, добро наоружана, кренула је из Тарчина према Лепеници. Истога дана наше и њемачке снаге ступиле су у борбу на предјелу Кобиља Глава — Лепеница.

Дне 6. српња у 2 сата партизанска бригада извршила је напад на оружничке и усташке предстраже код Пашкиних Кава и Брда, те јачим снагама око 5 сати заузели Крешево, кога су држали до 16 сати, када је њемачка и наша војска у нападу на партизанску бригаду, поновно повратила Крешево.² Партизанска бригада одступила је сјеверо-западно од Крешева у правцу: села Вранци — Инач (к. 1425) — Дусина — Дернечиште — Луке — Штит. За вриеме задржавања у Крешеву извршили су: из зграде рударске управе опљачкали су живежне намирнице и

² Крешево је ослободио Први и Други батаљон Друге пролетерске бригаде. Опширније о овоме види док. бр. 139, прим. бр. 2.

зграду запалили. Из оружничке постаје одниели постељну опрему и нешто посуђа, код обћинског поглаварства списе разбацали, касу полупали и новац одниели, усташки табор опљачкали, из амбуланте одниели лекове, приватни стан усташког таборника опљачкали као и његову гостиону, пет дучана опљачкали а из манастира одниели апотеку и разне одјевне предмете. Пролазе и кроз села Забрђе, Буковицу — Жежелово — Вранци — Црнички Каменик — Деженице и Дусину, подручје постаје Крешево извршили су разне говачке живежних намирница и стоке.

Пролазећи кроз села, по зидовима кућа писали су: „Живио Стаљин и Енглеска и ослободилачка војска“.

Извјешће заповједника крила под Бр. уредовно са терена и заповједника постаје Крешево Бр. 987 од 8. српња.

Од 8. [до] 11. српња партизанска бригада задржала се је и опљачкала стоку и сир на сектору Дернечиште — Луке — Штит — Дебело Брдо, 8 км. југо-западно од Фојнице, те су извршили велику штету власницима стоке, а која још није ни процјењена.

Дне 11. српња партизанска бригада кренула је преко Луке — Штита — Дебелог Брда — Сарајевских Врата — Прокошког језера — Јаворњача и у 16 сати извршила напад на Шебешић, 3,5 км. југо-источно од Растова, те опљачкали живежне намирнице из складишта фирме Угар, запалили 4 зграде и оштетили три локомотиве шумске жељезнице, фирме Угар.

Дне 12. српња у 2 сата напустили су Шебешић и кренули у правцу Горњег Вакуфа и Бутојна.

Дне 13. српња једна група партизана повратила се је у Шебешић и поновно извршила пљачку и то апотеке фирме Угар и средишњег уреда за осигурање радника. По становима су опљачкали постељну опрему и од опљачканих плахта правили завоје. Заробили су 9 чиновника фирме Угар и 6 повели у Горњи Вакуф, против којих је поведена истрага у партизанској команди о њиховом ранијем раду. Када су поједини радници гарантовали за њих о њиховом исправном раду као чиновника, пустили су их својим кућама.

Извјешће постаје Растово Бр. 342/тај. од 15. српња.

Последњих дана партизанске бригаде задржавају се око Бутојно, Горњег Вакуфа и Доњег Вакуфа, гдје се воде борбе са нашим оружаним снагама.

II. О АКЦИЈИ НАШИХ СНАГА:

У вриемени од 4. до 8. српња предузимане су акције наших и њемачких снага на подручју постаје Кисељак, Крешево и Фојница у циљу да сузбију продирање 4 пролетерске партизанске бригаде, десне побочнице, главшше партизанских бригада, која се кретала од Коњица у правцу Прозора, али није

постигнут успјех, јер се је ипак партизанска бригада са извјесним губитцима у људству, продрла у правцу Горњег Вакуфа и Бутојна.

V. ОБЋИ ЗАКЉУЧАК:

Након постигнутог споразума између наших власти и четничких одреда стање јавне сигурности је повољно. Једино, на подручју Травничког котара и Фојничког приети пучанству опасност, да се партизанске скупине неби . . . лиед акција наших снага око Бутојна и Доњег Вакуфа, повратиле и поновно отпочеле са пљачком имовине, чиме би се стање јавне сигурности утросило.

VI. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ЗАУЗЕЛИ ПОБУЊЕНИЦИ:

Нема.

VII. КОЈЕ СУ СЕ ИСЕЛИЛЕ ПОД ПРИТИСКОМ ПОБУЊЕНИКА У ДРУГА МЈЕСТА И КАМО:

Има оружничка постаја Округлица, која се није могла у Округлици уздржати услед притиска четника из Чемерне и Округлице, те се сада привремено налази у селу Будожелу. —

I

VIII. КОЈЕ СУ ВРАЋЕНЕ У НАШЕ РУКЕ И ОБНОВЉЕНЕ:

Нема.

24. VII. 1942

(М. П.)

Заловједник, бојник:
(Бервалди)
Бервалди

**ИЗВЈЕШТАЈ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ВЛАСЕНИЦА ОД 22
ЈУЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА СА ПАРТИЗАНИМА ОКО
ВЛАСЕНИЦЕ**

ОРУЖНИЧКО КРИЛО

Број 738_Тај

22 српња 1942 год.

у Власекици

Предмет: Догласно извјешће

Спој 5. ол. Тај. Ј. С. Бр. 879/42.

- 1 — ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
(Ј. С.) САРАЈЕВО.
- 2 — ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ТУЗЛА,
- 3 — ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА САРАЈЕВО,
- 4 — ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ВИШЕГРАД
У РОГАТИЦИ.

На темељу заповједи заловједничтва 5. оружничке пуков-
није Тај. Ј.С. Број 879 од 27. травња 1942. године, предлагем
извјешће са податцима од 3. до 20 липња 1942. у слиедећем:

2.) Четничка акција и предузете мјере:

¹ За сада у затишју. Од последњег оваковог извјешћа др
данас није нико од четника повратио својој кући због тога што
им партизани приете са убијањем и плаењем¹ домова.

3. О комунистима:

Акиија комуниста у последње вријеме још увиек је по-
јачана. Они терором спречавају повратак одметника својим ку-
ћама а оне који су се повратили својим кућама убијају и пале
им долове.

Као важније износимо овдје слиедеће догађаје:

2. српња 1942. пребацила се једна скупина одметника од
250 из планине Мајевице сви наоружани са самокресима и
збројовкама код Калесије и отишли у правцу села Папраће и
Шековића.² Напали су на наше упориште код Мемића те су
ту 3 мртва и 2 тешко рањена то су све наши губитци а 1 од
непријатеља заробљен је. Истога дана ухватили су усташе у
Милићима Бојана Ружичића партизанског теклића* и уходу

¹ Паљењем

³ Односи се на четнике

¹ Четнички курир

који је имао задатак извидити јачину наших снага на Романији, Соколцу, Хан Пијеску, Плочама, Власеници и Милићима и о томе извјестити свога заповједника Челоњу⁴ у планини Лисини 9 км. југо-источно од Власенице о овоме је поднието извјешће Генералу Г. Лукићу тој пуковнији под броје 681/Тај. од 10.УН. о.г. а ухићени Ружичић препраћен III. Домобранском Сборном подручју у Сарајеву.

У ноћи 4. на 5. септембра 1942. ова иста група партизана пребацила се је из Шековића 6 км. ниже Власенице и отишла за село Заграђе у планини Лисина 9 км. југо-источно од Власенице гдје су се сукобили са нашим опходњама у којој је борби тешко рањен новак домобран Пејо Прањић.

5. и 6. септембра 1942. приликом претреса подручја, усташе 1. и 2. сата III усташке бојне из Сребренице сукобиле су се са одметницима у планини Радави и Лисини са једном групом од 50 партизана, сви су били наоружани са којима су ступили у борбу и 14 их уништили а остали су користећи велику шуму успјели разбјежати се. Усташе су од ове разбијене скупине партизана заплијенили 14 пушака и 1 стројо-пушку са нешто стрелјива.⁵

8. септембра 1942. у 20 сати пријавила се оружничкој постаји у Љесковику Хамида Велетовац жена Расимова из села Велетова, котар Вишеград, велике жупе Врхбосна, која је у прошлој 1941. години зашужњена скупа са њеним мужем по партизанима и отјерана у шуму гдје је провела све до 5. септембра 1942. када је успјела побјећи од партизана и предати се нашим властима. Извјешће о овоме послато је пуковнији под бројем 698/Тај од 12. VII. о.г. а именована је препраћена заповједнику VI. усташке бојне у Склане ради даљег законског уредовања.

12. септембра 1942. у 7 сати партизанска засједа дочекала је на државној цесЈ-и Власеница—Зворник код мјеста Жарковина (Подшејковац) 4 км. од Власенице, сељаке који су враћали из Братунца, котар Сребреница, гдје су куповали жито. Од ових сељака партизани су опљачкали 7 коња са око 700 кгр. жита у укупној вредности око 70.000 Куна и једнога између њих засужњили те након двосатног преслушавања пустили. Одмах је организирана комбинована потјера од оружника, усташа и милиционера који су непријатеља протјерали. Борба је трајала од 8 до 11 сати. На нашој страни 1 милиционер погинуо а 1 тешко рањен. На страни непријатеља губитци нису утврђени. О овоме је поднието извјешће пуковнији под бројем 697/Тај. од 12.VII. о.г.

17. септембра 1942. у 0.15 сати партизани из села Шековића и околине напали су мјесто Власеницу са три стране и то са

⁴ Рајко Челоња, командант четничког батаљона на територији Милићи — Нова Касаба

⁵ У ово вријеме на тој територији није било партизана.

сјевера на положај Кик, са запада на положај Кулу и са југа на положај Орловачу са јаком пунгчаном и стројопушчаном ватром. Партизани су се под заштитом помрчине успјели привући нашим положајима на 20 до 50 метара. Нашим посадама успјело је јаком пушчаном и стројопушчаном ватром и бомбама одбити непријатеља. Ова борба трајала је 2 сата. Број партизана у овом нападу није се могао точно утврдити али судећи по нападнутом подручју закључује се да их је могло бити око 500. На нашој страни 1 усташа рањен. На страни непријатеља није утврђено. О овоме поднието је извјешће Генералу Г. Лукићу и тој пуковнији под бројем 712 од 17.VII. о.г.⁶

18. српња 1942. у 9 сати једна скупина партизана око 50 до 60 њих напало је на државном путу Власеница—Милићи код 3 км. на мјесту званом Жарковина војни теретни самовоз Зрачне луке Рајловац,⁷ сада на употреби код усташке посаде Власеница ради превоза творива за оправку војарне. Истога дана ова скупина партизана опљачкала је на истом путу код мјеста Подшељковац на 5 км. од Власенице према Милићима Хашију Чохдаревић жену Алијину из Власенице одузевши јој коња са товаром брашна. Пратња самовоза од 5 усташа и шофера ступила је у борбу са партизанима али усљед надмоћнијег непријатеља морала се је повући те су партизани пуцали из пушака у самовоз и то у мотор, предња шоферска стакла и гуме те оштетили и онеспособили за даљну вожњу покушавши запалити га али у томе нису успјели јер самовоз није био са бензинским погоном. Самовоз је превезен у Власеницу истога дана а одатле за Сарајево ради оправке. За извршиоцима овога одмах је организирана потјера од оружника, усташа и милиционера којој је пошло за руком протјерати партизана из засеока Подшељковац, Бакићи и Брда у правцу села Неђељшта, око 10 км. сјевероисточно од Власенице. Борба између партизана и наших потјера водила се 9.30 до 12 сати. На нашој страни губитака нкје било а на страни непријатеља није се могло утврдити. О овоме је поднијето извјешће под бројем 721/Тај. од 18. српња 1942. Генералу Г. Лукићу и тој пуковнији.

V. ОБЋИ ЗАКЉУЧАК.

Стање на подручју овога крила потпуно је угрожено од стране одметника, јер се исти налазе и поред свога логора у Шековићима и у другом свом логору у планини Лиси код села Заграђа 9 км. југоисточно од Власенице. Сакупљају се и спремају поновне нападе на наше посаде. Више пута нападају пролазеће пушике и пљачкају.

⁶ Овај напад извршили су четници.

⁷ Овај напад је извршила група бораца Групе ударних батаљона Источне Босне.

Над сумњивим особама и пропагаторима води се строги надзор.

Предузима се потребно противу самовољника и против таквих се поступа најстрожије по закону.

VI. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ

Које су заузели побуњеници

Шековићи и Циле заузеле од побуњеника још у прошлој 1941.

Доле и Жељеггица новопредвиђене не дјелују.

VII. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ

Које су се иселиле под притиском побуњеника у друга мјеста.

Шековићи и Циле још од прошле 1941. исељене сада у Власеници.

VIII. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ

Које су враћене у наше руке и обновљене

У току последњих 15 дана није нити једна постаја враћена у наше руке а нити обновљена.

Напомена: Мнијења сам да би требало предузети једну јачу акцију чишћења побуњегочких подручја како би се овдашњем пучанству загарантовала потпуна безбједност од нападаја одметника који свакодневно нападају мирно и лојално пучанство

24 VII. 1942

Заповједник
Надпоручник, Посавад.
Посавад

**ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА
ЈАЈЦЕ ОД 23 ЈУЛА 1942 ГОД. О НАПАДУ ПАРТИЗАНА НА
ПРОЗОР И ШЋИТ**

ЗАПОВЈЕДНИЧТВО ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ЈАЈЦЕ
5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Број 513 / Тај.

У Јајцу, дне 23. српња 1942.

Предмет: Надопуна извјешћа
доставља.—

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
(Ј. С.)

САРАЈЕВО

Савезно извјештају овог крила Тај. Бр. 475 од 16. ов. мј.
достављам слиједећу надопуну.

Данас је дошао у Јајце котарски предстојник из Прозора
г. Шериф Бећировић, који је подписатом изјавио између оста-
лог ово:

„Дне 11. српња 1942. у 9.30 сати извршен је напад од стра-
не партизана — Црногораца — на мјесто Прозор. Напад је из-
вршен са јужне и сјеверне стране, али неописиво јак.

У Прозору од наших снага биле су 2 сатније ^усташа и 1
припремна бојна, те оружника и органа ризничке страже дакле
укуцно наоружани око 400 (стотине). Кад је напад почео на-
стала је међу пучанством паника а наше наоружане снаге при-
миле су борбу. Али како је непријатељ био бројно надмоћнији,
међу којима се примећују бирани и вјешти борци, предвођени
под заповједничтвом стручних особа бивших Југославенских
часника, њих око 800, наоружани пушкама, бомбама, лаким и
тешким стројницама и 2 бацача мина, наше снаге, осим оруж-
ника, немајући добре и извјежбане вође, те слабо вјешти у ру-
ковању са оружјем почеле су попуштати под притиском не-
пријатељске ватре. — Ипак су наше снаге давале жилав отпор,
али како овима није долазила никаква помоћ а и стрељива је
све више нестајало, борбени дух и морал је падао на штету
нашу а у корист непријатеља. И тако је мјесто Прозор 13.
српња 1942. изјутра пало партизанима у руке.

Они оружници који су се налазили за вриеме борбе у
Прозору под заповједничтвом часничког намјесника Рудолфа
Мартина и водника Шиме Тенцере очајно су се борили до задње
капи крви против партизана. Када би и остале наше оружане

снаге у Прозору примиле борбу и давале дивовски и жилави отпор непријатељу као што су то чинили оружници постаје Прозор, за које нема живе риечи да се њихова храброст и јунаштво опише, сигурно и сада би мјесто Прозор било у нашим рукама и неоштећено, а непријатељ би претрпио кржаве и тешке губитке. На страни партизана било је мртви око 100, док за рањене није познато. Исто тако незна се колико је било губитака од наши оружани снага и грађанског пучанства.¹

Тко и колико је оружника у овој борби са постаје Прозор изгубило живот точно се незна, али се сумња да имаде и један жив.

Од ове скупине партизана једна је група отишла у правцу Шћита, гдје се такођер налазила оружника међупостаја на подручју постаје Прозор у жупском самостану. Вјероватно да се овој скупини придружили и они побуњеници — партизани — из Гор. Вуковског, котара Купрешког, који су заједнички напали на село Шћит и самостан гдје су били оружници. И овдје је била очајна борба. Партизани су узимали у своје руке самостан спрат по спрат и кад су видели да самостан не могу освојити онда су га запалили.²

Тко и колико је оружника са оружничке међупостаје Шћит погинуло у овој борби точно се незна.

Верзије које су се пронијеле да је наше пучанство у Прозору, иако има комунистички симпатизера, пуцало са прозора на наше оружане снаге, не одговарају истини. Ово је потекло највише ради тога што су одметници употребљавали у борби набоје „дум-дум“, а дејство ових набоја је познато, али нестручне особе ово погрешно тумаче.

Котарски предстојник даље наводи, да је он напустио Прозор и хтео избјећи за Бугојно, али да су га партизани ухитили на Макљену недалеко од Прозора са још 6 усташа и једним домобраном, те да су их партизани били осудили на смрт и казна је одмах извршена над 6 усташа и једним домобраном, а он да је успио побјећи испод партизанске страже и тако дошао у Бутојно након 7 дана, пресвлачећи се у разна одијела да би спасио живот.

¹ Прозор су ослободиле 13 јула Прва пролетерска и Трећа санџачка бригада. Губици партизана у борбама за Прозор били су: 2 мртва и 1 рањен, док је непријатељ имао 150 убијених и 142 заробљена. Заплијењено је 12 пушкомитраљеза, 2 митраљеза, 1 минобацач и већа количина пушака и другог ратног материјала.

² Напад на Шћит је извршен истовремено када и на Прозор. У нападу је учествовао Шести батаљон Прве пролетерске бригаде. После жестоке борбе у току ноћи 13/14 јула Шћит је заузет. Непријатељска посада јачине 54 жандарма, усташа и наоружаних фратора уништена је односно заробљена изузев петнаесторице који су успјели да побјегну. Партизани су имали 6 мртвих.

У разговору са партизанима котарски предстојник је закључио да су скупине партизана — Црногораца и Србијанаца — побјегли из Црне Горе и Србије у нашу државу зато, јер да су их потјерали четници и оружане снаге председника Српске владе генерала Недића као и Талијанске постројбе. Осим тога да су имали циљ помоћи оним партизанима у планини Козари".

Предлог за одликовање и похвалу оних оружника који су јуначки борили против партизана, а буду остали живи, као и предлог за посмртно промакнуће оних оружника који су у борби погинули по прикупљеним подацима и кад се успоставе везе и промет доставиће се.

Такођер доставиће се накнадно извјешће и за оне оружнике који су вјероватно избјегли са постаје Прозор и међупостаје Шћит, јер је немогуће да су сви изгинули.

Заповједник сатник:

(Дураћ)

Цураћ

(М. П.)

25. VII. 1942

**РАСПИС ГЛАВНОГ СТАНА ПОГЛАВНИКА ОД 24 ЈУЛА 1942
ГОД. О РАЗГРАНИЧЕЊУ ПОДРУЧЈА ИЗМЕЂУ ЧЕТНИЧКИХ
ОДРЕДА И УСТАШКО ДОМОБРАНСКИХ СНАГА И БРОЈНО
СТАЊЕ ЧЕТНИЧКИХ ЈЕДИНИЦА**

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ГЛАВНИ СТАН ПОГЛАВНИКА

К. ГСП. Бр. 1070/1942.

ПРИЕПИС!

Загреб, дне 24. српња 1942.

1. ПОВЈЕРЕНИЧТВУ ВЛАДЕ
2. ВОЈНОМ УРЕДУ ПОГЛАВНИКА
3. МИНИСТАРСТВУ ХРВАТскоГ ДОМОБРАНСТВА
4. МИНИСТАРСТВУ ВАЊСКИХ ПОСЛОВА
5. МИНИСТАРСТВУ УНУТАРЊИХ ПОСЛОВА
6. МИНИСТАРСТВУ ПРАВОСУЂА И БОГОШТОВЉА
7. МИНИСТАРСТВУ ПРОМЕТА И ЈАВНИХ РАДОВА
8. МИНИСТАРСТВУ НАСТАВЕ
9. МИНИСТАРСТВУ СЕЉАЧКОГ ГОСПОДАРСТВА
10. МИНИСТАРСТВУ ОБРТА, ВЕЛЕОБРТА И ТРГОВИНЕ
11. МИНИСТАРСТВУ ЗДРАВСТВА
12. МИНИСТАРСТВУ ШУМАРСТВА И РУДАРСТВА,
13. МИНИСТАРСТВУ УДРУЖБЕ
14. ДРЖАВНОЈ РИЗНИЦИ
15. ГЛАВНОМ СТОЖЕРУ ДОМОБРАНСТВА
16. ВРХОВНОМ ОРУЖНИЧКОМ ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ
17. ГЛАВНОМ СТОЖЕРУ УСТАШКЕ ВОЈНИЦЕ
18. ГЛАВНОМ УСТАШКОМ СТАНУ
19. ЖЕЉЕЗНИЧКОЈ УСТАШКОЈ ВОЈНИЦИ
20. РАВНАТЕЉСТВУ ЗА ЈАВНИ РЕД И СИГУРНОСТ.

Савезно Гсп. бр. 1070 од 30. липња о.г. достављају Вам се записнички ограничена подручја четничких група — одреда, након склопљених споразума између представника Н.Д.Х. с једне стране и представника четничких група — одреда, с друге стране како сљеди:

/

1. ГРУПА ОЗРЕНСКИХ ЧЕТНИКА

Ова група састоји се из Озренског и Требавског четничког одреда — на подручју Велике жупе Усора и Соли, те Посавл>е.

а) Озренски одред налази се на подручју које је ограничено цртом: са запада: р. Босном од утока р. Спрече, до утока

р. Криваја, са сјевера: р. Спречом до границе обћ^ше Пурачић, са југа: р. Кривајом од утока р. Босна до с. Подволујак и затим укључиво с. Трнићи — Подстога — Хаџићи — Миљевићи — Цвијановићи — Баре до р. Криваја, са истока: укључиво с. Вуковина — Прибитковићи — Лозна — Ораховица — Мусл. Милино Село — Сижје до р. Спрече.

б) Гребавски одред налази се на подручју које је ограничено цртом: са запада: р. Босном до утока р. Спреча до с. Таревци, са сјевера: укључиво с. Таревци а укључиво села: Симићи — Скугрић — Горњи Скугрић и Доње Кречане, са истока: укључиво села: Рајска — Српска Зелиња — Скиповац — Лукавица, са југа: укључиво села: Костајница — Станић Ријека и Лукавица.

2. ГРУПА ЗЕНИЧКИХ ЧЕТНИКА

Ова група четника налази се на подручју Велике жупе Лашва и Глаж, које је ограничено цртом: Мјесто Завидовићи изкључиво десна обала р. Босне до утока потока Бистричка у р. Босну, укључиво села Шерићи потоком Бистричка према с. Бистрици укључиво с. Осојница — с. Ветреница — жељ. постаја Бусовача према с. Бусовачи, изкључиво с. Бусовача главном цестом до Кисељака изкључиво, Кисељак, потоком Фојница изкључивши Високо, р. Босном на сјевер до Какња па на с. Трешће укључиво, правац с. Вукановићи изкључиво, с. Суха, жељ. пругом до с. Каменице. Жедни Врх коса, Царева Ћуприја на Криваји, а сјеверно-јужна граница Озренског четничког одреда.

3. ГРУПА МАЈЕВИЧКИХ ЧЕТНИКА

Подручје Велике жупе Усора и Соли, те Посавље.

Са овом групом четни^а због извјесних несугласница није постигнут споразум, те је до коначног риешења појединих питања и споразума, установљено само обострано примирје, на простору који је ограничен цртом: на истоку: р. Дрином, на сјеверу: р. Савом до Брчког и с. Г. Жабар, на западу: с. Г. Жабари — с. Бјела — с. Сребреник — с. Тиња — с. Биегарац, на југу: с. Бистарац — Г. Тузла (изкључно) — Тузла — Зворник са Зворником закључно.

4. ГРУПА ЧЕТНИКА НА ПОДРУЧЈУ ВЕЛИКЕ ЖУПЕ САНА И ЛУКА

Ова група четника подјељена је на:

- четнички пук „Мањача“
- четнички батаљон „Обилић“ и
- четнички батаљон „Мркоњић“

а) четнички пук „Мањача“ налази се на простору који је ограничен цртом: Кључ — Варцар Вакуф — р. Врбас до Бања Луке (искључно) — Бронзани Мајдан — Грамошња — с. Томина (искључно) — р. Сана.

б) четнички батаљон „Обилић“ налази се на простору који је ограничен цртом: десна страна р. Врбаса до р. Угра, даље р. Угар до укључиво с. Имљани, Борја Пл. правац с. Клупе — Лукавац — Шњеготине — Бјељавина кота 406.

ц) четнички батаљон „Мркоњић“ налази се на простору који је ограничен цртом: ова црта полази од с. Шушњари левом страном р. Врбаса до с. Разбоја, затим иде до с. Ножичке — с. Мартинац — с. Чукољ. — с. Иличани — с. Скучани — Којин Хан (Поточани) — с. Гајеви — с. Чифђије — с. Бранешићи — с. Јушиповац — с. Скатавица — Ладанска Коса — с. Рабићи, затим цестом Мусл. Челинац, Осоје Ш. кота 467 — Стјепанова Глава 387 — с. Шушњари.

Прилог: скица подручја четничких група.

По налогу заповједника
Главног стана Поглавника,
у. з. генерал (Перчевић) в. р.

(М. П.)

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ПЕТЕ ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ОД 26 ЈУЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА ПРОТИВ ПАРТИЗАНА НА ТЕРИГОРИЈИ ЗАПАДНЕ БОСНЕ

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Тај. Ј. С. Бр. 1451

Сарајево, 26. српња 1942.

Предмет: Догласно
извјешће.

1. ВРХОВНОМ ОРУЖНИЧКОМ ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ,
2. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ Ш. ДОМОБРАНСКОГ СБОРА,
3. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ Ш. ДОМОБРАНСКОГ ЗБОРНОГ ПОДРУЧЈА ТРАВНИК,
4. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 1. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ,
5. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 2. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ,
6. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 3. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ,
7. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 4. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ,
8. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 6. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ,
9. РАВНАТЕЉСТВУ ЗА ЈАВНИ РЕД И СИГУРНОСТ,
10. СРЕДИПГЊИ ДРЖАВНИ УРЕД ЗА СУЗБИЈАЊЕ КРИМИНАЛИТЕТА ЗАГРЕБ,
11. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ УСТАШКЕ НАДЗОРНЕ СЛУЖБЕ УРЕД 1/Ш. ЗАГРЕБ, ОПАТИЧКА УЛ. 1.,
12. ЗАШТИТНОМ РЕДАРСТВУ УСТАШКЕ НАДЗОРНЕ СЛУЖБЕ У САРАЈЕВУ.

Према упуту за организацију и рад извјештајне службе и заповједи Врховног оружничког заповједничтва Тај. Ј. С. Бр. 320 од 31. српња 1941. предлажем слиједеће извјешће, за време од 11. српња 1942. до 26. српња 1942.

2. — Четничка акција и предузете мјере:

Након склопљених споразума престала су непријатељства између четника и наших и савезничких оружаних снага.

Ипак поједини четнички одреди и ако уговором обавезни на уредан живот и потпору наших снага, пљачкају наше сељаке одводе им стоку и живежне намирнице. Врше међу православцима промичбу, да се младићи, који примају позиве за наступ домобранске вјежбе позиву не одазову, већ да ступе у њихове редове.

4. српња 1942. четници Ђорђа Ђерме (око 200—250) из села Зијамета и Скакавца котар Бутојно, признали су нашу власт и спремни су борити се уз наше снаге, против партизана.

Дознаје се, да се је четнички вођа Аћим Бабић са 18 четника пребацио из Србије на подручје крила Власеница, да организира нове четничке одреде.

На подручју Калиновика имаде око 800 добро наоружаних четника, под заповједничтвом бившег капетана Слободана Нешића. Ови четници јесу под заштитом Талијана. Главно четничко заповједништво за то подручје је у Невесињу.

Као важније износим слиједеће догађаје:

24. липња 1942. на мјесту званом „Гравиште“ село Црквиње (15 км. сјеверо-западно од Сребренице) нађени су љешеви закланих пастира, Ристе Павловића 76 година стар и Драге Павловића 14 година стар. Обојица из села Црквиње, котара Сребреница. Починитељи непознати.

29. липња 1942. наоружани партизани — број непознат — отеуш су сељацима са паше, села Загоричана (10 км. источно од Ливна) 3 коња у вриедности од 25.000 куна.

30. липња 1942. у 12 сати, 60 наоружаних четника напали путнике на цести Сррбеница — Луке, који су се са сајма у Сребреници враћали кући. Оплачкали им кукуруз и отјерали 15 товарних коња а 20 путника убили. Усташка и оружничка опходња и ако слабија отворила је ватру на четнике који су побјегли у густу шуму. Губитака није било.

30. липња 1942. у 8.30 сати, 6 наоружаних партизана, напали пушчаном ватром на цести Присоје — Ливно самовоз у коме су били 1 мјерник, 2 фрањевца и 1 дочастник из Ливна. Самовоз је грошао, губитака није било. •

3. и 4. српња 1942. са подручја постаје Алипашин Мост одметнули се од својих кућа у шуму, 15 православних младића који су као новаци позвани у домобранство, а 5. и 7. српња 1942. са подручја Илица 5 православних младића.

7. српња 1942. оружничка опходња постаје Устиколине, појачана са 3 усташе, налазе се у засједи у шуми званој „Подгај“ код села Лигата (3 км. сјеверно од Устиколине) ступила је у борбу са наоружаним разбојницима Мило Срдановићем из села Лигата, котара Фоча. У борби оба разбојника погинула. Нисмо имали губитака. Заплиењене 2 војничке пушке, 220 набоја и 6 ручних граната. Утврђено је да су именовани разбојници убили до сада 17 муслимана.

7. српња 1942. у 10 сати усташка опходња око 35 момака, пролазећи кроз засеок Малешевину (8 км. сјеверо-источно од Власенице) нападнута је по око 50 наоружаних партизана. Опходња је борбу прихватила и бацачем мина уништила партизанима тешку стројницу, а партизана потисли ка Шековићу.

Губици, погинуо 1 усташа. По траговима крви утврђено да су партизани имали губитака.¹

8. српња 1942. у шуми код села Осијека (3,5 км. сјезеро-западно од Илице) убијен је из пушке Мато Баскарада чувар имања. Починитељ непознат.

9. српња 1942. у 21 сат, 30 наоружаних одметника упали су у село Долње (6 км. сјеверо-западно од Бегов Хана) и опљачкали сељацима разног одјела, обуће, одјеће и 37.000 куна готовог новца.

9. српња 1942. у 3 сата партизани (око 400—500) наоружани пушкама, 6—7 лаких стројница, 1 тешком стројницом, 1 бацачем мина и 1 горским топом напали и опколили Гламоч.

Војарна оружничке постаје Гламоч пала у руке партизана. Оружници и милиција (8 оружника и 18 милиционера) повукли су се у град и прикључили домобранској посади. Посада држи у својим рукама 8 кућа, одакле се боре, а у рукама партизана налази се 9 кућа, православна црква и болница те бункери и ровови изграђени за одбрану Гламоча.

Наши губитци: 1 оружник рањен, 1 оружник опкољен у приватном стану, 2 домобрана погинула, 2 рањена, 30 заробљено од којих 1 прешао партизанима.²

Од грађана погинуло: Мушкараца, жена и дјече 15, рањено 34, заробљено 7 и одведено у партизанску команду у село Олук (3 км. источно од Гламоча).

15. српња 1942. из Ливна упућено је преко Струпнића помоћ Гламочу, око 100 милиционера, 6 оружника под водством једног частника.

10. српња 1942. у 1 сат наоружани партизани — број непознат — запалили пилану браће Пасини „Фирме Угар“ код Семешнице (5 км. сјеверо-западно од Долњег Вакуфа) и једну кућу налазећи се у близини пилане. Штета 5,180.000 куна.³

10. српња 1942. на подручју крила Власеница ухићен је један партизански теклић.⁴

10. српња 1942. у 10.30 сати група од око 600 партизана напада Прозор са источне стране, наоружани са пушкама и стројницама. 2 сата усташа и оружници постаје Прозор, храбро се боре и бране Прозор. Тога дана партизани имају губитака 10 мртвих и 2 рањена. Наши заплиенили 10 пушака и 1 сандук стрелјива.

¹ Напад на усташку патролу извршила је група партизана Бирчанског НОП одреда.

² Гламоч су држале у блокади и најзад ослободиле 20 јула јединице Петог крајишког НОП одреда. Види док. бр. 44 и 47.

³ Акцију је извршила група бораца из Зијаметског батаљона Трећег крајишког одреда.

⁴ Ово није био партизански већ курир четничког команданта Рајка Челоње.

11. српња 1942. упућен 1 сат усташа ради помсфи Пророру који су се пребацили у Макљен (10 км. сјеверо-западно од Прозора) и наступио правцу Прозора. Таково стање је остало све до 12. српња 1942. до 3 сата, када је брзоглас Прозор — Бугојно прекинут.

Ноћу 13./14. српња 1942. партизани су заузели Прозор.⁵ 300 усташа пр>обило се у Фојницу.

13. српња 1942. у 3 сата, партизани су јачим снагама напали село Шћит (8 км. западно од Прозора), оружничку постају Шћит, истоимени самостан капелу и ркт. цркву. Развила се огорчена борба између оружника и партизана, све до 14. српња 1942. 4 сата.

Партизани су запалили цркву и капелу. Затим су 2 пута запалили самостан, а оружници борећи се самостан гасили.

Видећи партизани, да не могу освојити самостан, испалили су из бацача 8 мина, од којих су 5 самостан погодиле. Под притиском, фрањевци и оружници напустили су самостан и повукли се у Дувно, осим једног старог фрањевца и једног тешко рањеног усташе, који су остали у самостану. Гвардијан самостана и управитељ опћине к<ли су раније из самостана изишли, наводно су по партизанима заробљени и убијени.

Губитци партизана, око 57 погинуло, око 40 рањено, који су примјећени у једној кући са партизанским љечником.

Губитци наши, погинуо 1 оружник, 5 причувних оружника заробљено, 1 причувни" оружник нестао.®

11. српња 1942. у 14.30 сати усташке опходње сукобиле су се са партизанским опходњама на Јаворовачи (9 км. југо-источно од Растова). Једна партизанска колона кретала је према Шебешићу (5 км. југоисточно од Горњег Вакуфа) а друга колона источно од Јавороваче према Растову. У 15 сати прекинут је брзоглас са Шебешићем, а у 17.30 сати партизани су пушчаном и стројопушчаном ватром напали Шебешић и заузели га. Јакост прве и друге колоне око 700 партизана, 6 тешких стројница и 4 бацача мина."

Оружници постаје Раство и усташе заузели су на коту 1125 положај за одбрану Растова.

У Шебешићу су партизани опљачкали објекте фирме „Угар" као и станове мјештана те апотеку уреда за осигурање радника.

³ Прозор су ослободиле јединице Прве пролетерске и Треће санџачке бригаде. Шире о овоме види док. 39 и 152 прим. бр. 1.

⁶ Напад на Шћит је извршио Шести батаљон Прве пролетерске бригаде. После жестоке борбе један дио непријатељске посаде успио је да се повуче док је други уништен. У току борбе, ватром из партизанског минобацача запаљен је самостан, из кога се бранила непријатељска посада (усташе, жандарми и наоружани фрањевци). У овој борби партизани су имали 6 мртвих.

⁷ Јединице Друге пролетерске бригаде ослободиле су Шебешић. Види док. бр. 142.

13. српња 1942. партизани су напустили Шебешић кренувши за Горњи Вакуф. Из Шебешића повели су собом Ивана Пилара управитеља фирме „Угар“ у Шебешићу, Ивана Парића складиштара, Винка Бубића чиновника и Ивицу Мартиновића манипуланта и предали их партизанској команди у Горњем Вакуфу, која их је након саслушања вратила у Шебешић.

12. српња 1942. око 3 сата од стране партизана нападнут је Горњи Вакуф.⁸ Јакост партизана око 2.000 наоружаних пушкама и стројницима. У 4 сата Горњи Вакуф по партизанима заузет. Наше посаде било је 50 наоружаних оружника, усташа и домобрана, који су прихватили борбу, али услед притиска повукли се према Бутојну.

Када је био напад на Горњи Вакуф од стране пучанства давани су сигнали партизанима са електричним светиљкама према положају које је заузела наша посада.

Брзоглас Горњи Вакуф — Бутојно истог дана прекинут.

Партизани заузели положаје на путу 7 км, сјеверо-западно од Горњег Вакуфа, Дурбеговића, Долац те западно према Вуковском и „Радуша Планини“.

12. српња 1942. већа група наоружаних одметника — број непознат — напала је оружничку опходњу постаје Семизовац, на 5 км. између Семизовца и жељезничке постаје Љубина. Опходња је ватром одговорила да су се одметници повукли у шуму. Губитака није било.

12. српња 1942. у 7 сати — 100 наоружаних партизана, међу којима 2 жене, дочекали су у засједи на мјесту Жарковинз. — Подшејковац на цести Власеница — Зворник (4 км. од Власенице) сељаке који су се враћали из Братунца и отели им 7 коња, око 700 кг. жита и једног сељака заробили. Упућене потјере усташа, оружника и милиције присилили су партизана на битку. Битка је трајала од 8 до 11 сати. Губитци партизана непознати. Губитци наши, 1 милиционер погинуо, 1 рањен.

Партизани протјерани у правцу села Шековића.

13. српња 1942. у 4 сата група од 800 партизана дошла је у село Љубнић (10 км. сјеверо-источно од Бугојна) испод „Калин Планине“ кота 678. Наш топ из Бугојна опалио неколико набоја на Љубнић. Погођена је кућа у којој су погинула 4 партизана.

Из Љубнића кренули су партизани према селу Оборцима (6 км. сјеверно од Долњег Вакуфа).

Једна скупина од (око 100) партизана одвојила се од горње групе у намјери да нападну творницу гипса код Долњег Вакуфа, разоривши на км. 2+300 жељезничку пруту у дуљини од 50 м.

⁸ Напад је извршио Трећи батаљон Четврте пролетерске (црногорске) бригаде. Опширније о томе види док. бр. 142.

и прекинули брзоглас. Оружници постаје Долњи Вакуф и милиција одбила је партизана без губитака.

Исти дан у 11 сати група од 700 партизана напала домобранску посаду у селу Оборцима (1 частник, 2 дочастника и 60 домобрана). Посада је борбу прихватила. Погинула 3 домобрана и 3 рањена. 1 частник, 2 дочастника и 18 домобрана заробљени су, разоружани, свучени и 15-УН-1942. пуштени. Губитци партизана (око 150 мртвих и рањених).

Борба је трајала од 11 до 16 сати када је нашим из Травника и Долњег Вакуфа стигла помоћ. Партизани су распршени. Заплиењена од партизана 1 стројница, 8 пушака и 2 сандука набоја. Партизани разорили жељезничку пругу у дуљини 150 м. (5 км. од Долњег Вакуфа) а брзоглас покидали.

Ова разбита група партизана кренула у правцу Горње Растичево — Варице — Бабино Село (4 км. сјеверно од Долњег Вакуфа) па се пребацила преко Врбаса за „Јањ Планину“.

Истог дана у 24 сата напали су домобранску стражу у Барицама (5 км. сјеверно од Долњег Вакуфа) и разорили 50 м. жељезничке пруге. Пруга и брзогласна линија поправљена је, промет успостављен.⁹

13. српња 1942. у 19 сати јаче партизанске групе (око 800—1000) покушавају напасти Бутојно. Ватром нашег топничтва и пјешаштва одбијени су и потиснути. 2 партизана погинула, 1 рањен и 1 заробљен (теклић).¹⁰

13. српња 1942. у 23 сата, 2 наоружана непозната разбојника провалили су у кућу Стјепана Туке земљорадника у селу Горња Грачаница (7 км. сјеверно од Зенице) и из војничке пушке убили га.

Исте ноћи у истом селу разбојници су опљачкали кућу једног сељака одневши му разне ствари у вредности од 5.000 куна.

14. српња 1942. у 18 сати партизанска група јака 200—300 партизана ушла је у село Гвозд (западно од Фоче, село на карти није означено) и вође исте захтјевали од заповједника оружанске постаје Јелеч, крила Фоча, да им преда постају и момке.

Заповједник постаје одговорио је да постају и момке не предаје, јер оружници нису „жене“. Из Фоче упућена је постаји помоћ.¹¹

14. српња 1942. у 23 сата, наоружани одметници — број непознат — извршили су ватрени препад на стражу жељезнич-

" Напад на жељезничку станицу Оборке и остале поменуте акције извршиле су јединице Друге пролетерске бригаде. Шире о томе види док. бр. 149 прим. 7.

¹⁰ 13 јула ниле вршен напад на Блгојно. Непријатељ је примјетио само покрет партизанских јединица које су вршиле припреме за напад.

¹¹ Група бораца Пете црногорске НОУ бригаде

ког моста код жељезничке станице Бусовача (жељезничка пруга Лашва — Травник). Стража је ватром одговорила, па су се одметници повукли.

16. српња 1942. у 12 сати, 50 наоружаних партизана напали су код села Зорановића (8 км. сјеверно од Ледића) сељаке који су путовали у Сарајево и опљачкали им више комада оваца.

Исти дан иста група партизана опљачкала је сељацима из села Ракитнице (6 км. југо-западно од Ледића) 6 коња натоварених житом.

16. српња 1942. у 21 сат, наоружани разбојници — број непознат — упали су у село Придворце (10 км. западно од Кнежине) отели и отјерали 2 вола и нешто ситне стоке а 1 сељака заробили и повели собом.

16./17. српња 1942. партизани су успјели продриети с источне стране у Бугојно. Помоћу оклопних кола бачени су из града и повукли се на десну обалу ријеке Брбаса. Одбрана Бугојна до сада је успјешна. 17. српња 1942. послије подне партизани понављају напад на Бугојно. Напад одбијен уз сурадњу зракопловства.¹²

17./18. српња 1942. партизани нападају Долњи Вакуф и Бугојно, одбијени су. На подручју Бугојно — Долњи Вакуф врше се припреме за акцију против партизана (Пуковник Шимић — пуковник Францетић).

20. српња 1942. у 15.30 сати у Фочи покусни оружник Никола Мајић, крила Фоча, неопрезно је баратао ручном гранатом, која је експлодирала и Мајића тешко ранила.

3. — О комунистима:

9. српња 1942. у 3 сата, партизани (око 400—500) наоружани пушкама, 6 до 7 лаких стројница, једном тешком стројницом, једним бацачем мина и једним горским топом напали су и опколили Гламоч. Војарна оружничке постаје Гламоч пала

^{1a} Ноћу 16/17 јула извршен је први напад на Бугојно. У нападу је учествовала Четврта пролетерска (црногорска) бригада и Први батаљон Прве пролетерске бригаде. Непријатељску посаду у Бугојну сачињавале су слиједеће јединице: 13 посадна сатнија, двије сатније 17 усташке бојне из Јајца, 2 сатнија усташке бојне из Брчког, једна сатнија 5 усташке бојне из Карловца, 1 комбинована сатнија жељезничке бојне, дјелови припремне бојне из Травника, једна битница (батерија) 9 домобронског артиљериског склопа (дивизиона), те неколико борних кола- 4 домобранске ауто бојне. У току борби из Травника је у Бугојно стигла једна усташка бојна „Црне легије“ Јуре Францетића. Укупно бројно стање непријатељских снага износило је око 1800 војника. Током читаве ноћи вођене су жестоке борбе углавном на прилазима града. Једино је Други батаљон успио преко Врбаса да продре у град. Међутим, и овај батаљон као и остали мораћ је да се повуче. У току овог напада убијено је и рањено 95 усташа и домобрана док су партизани имали 20 мртвих и 28 рањених.

је у руке партизана. Оружници и милиција, (8 оружника и 18 милиционера) повукли се у град прикључивши се домобранској посади Гламоча. Посада држи у својим рукама 8 кућа одакле се боре, а у рукама партизана налазе се 9 кућа, православна црква и болница, те бункери и ровови изграђени за одбрану Гламоча.

Губитци наши: 1 оружник рањен, 1 оружник опкољен у приватном стану, за његово стање незна се; 2 домобрана погинула, 2 рањена, 30 заробљено од којих један пришао партизанима.

Од грађана погинуло: Мушкараца, жена и дјеце 15, рањено 34, заробљено 7 и одведено у партизанску команду у село Олук (3 км. источно од Гламоча).

15. српња 1942. из Ливна упућено је преко Струпнића помоћ Гламочу, око 100 милиционера, 6 оружника под заповједничтвом једног частника.

18, 19. и 20. српња 1942. Гламоч се још држи, и ако опкољен партизанима. Борбе се непрестано воде.¹³

Партизанске групе црногорских и херцеговачких партизана, које се концем липња 1942. пребацују на линију Хаџићи — Острожац, почетком српња 1942. прекидају жељезнички промет Сарајево — Мостар; па једном својом колоном (око 600—1000) крећу на сјевер правцем Крешева, док се у доста јаким групама сакупљају око „Битовње Планине“, Прозора. На ово подручје потиснути су услед акције њемачких и наших оружаних снага на подручју Фојница — Крешево.

10. српња 1942. у 8.30 сати група од око 600 партизана напада Прозор са источне и јужне стране. 2 сата усташа и оружници постаје Прозор храбро се боре и бране Прозор. Тога дана партизани имају губитака 10 мртвих. Наши запленили 10 пушака и 1 сандук стрељива. Наши губитци, 1 погинуо, 2 рањена. 11. српња 1942. упућена је једна сатнија усташа Прозору у помоћ, која је стигла на Макљен (10 км. сјеверо-западно од Прозора) и наступала правцем Прозора. Таково је стање све до 12. српња 1942. 3 сата, када је брзоглас Прозор — Бугојно прекинут.

Ноћу 13./14. српња 1942. партизани су заузели Прозор. 300 усташа пробило се у Фојницу.

12. српња 1942, у 3 сата, јаке партизанске групе (око 2000) партизана, напада Горњи Вакуф, који истог дана у 4 сата пада у партизанске руке. Наше снаге (око 50) усташа, оружника и домобрана, прихватили су борбу, али се под притирком повлаче Бугојну. Пригодом напада давани су од стране мјештана, партизанима сигнали електричном свјетиљком, према положају, који је заузела наша посада.

" Јединице Петог крајишког одреда заузеле су Гламоч 20 јула 1942 године. Шире о томе види док. бр. 44 и 47.

Брзоглас Горњи Вакуф — Бугојно прекинут је истог дана. Партизани су заузели положај 7 км. сјеверо-западно од Горњег Вакуфа, Дуратбеговића Долац, те западно према Вуковском и „Радуши Планини“.

13. српња 1942. у 4 сата група од 800 партизана дошла је у село ЈБубнић (10 км. сјеверо-источно од Бутојна) испод „Калин Планине“ кота 678. Наш топ из Бугојна опалио је неколико набоја на Љубнић. Погођена је кућа у којој је погинуло 4 партизана. Из Љубнића кренули су партизани према селу Оборци (6 км. сјеверно од Долњег Вакуфа).

Једна скупина од (око 100) партизана одвојила се од горње групе у намјери, да нападне творницу гипса код Долњег Вакуфа, разоривши на км. 2+300 жељезничку пругу у дуљини од 50 м. и прекинула брзоглас. Оружници постаје Долњи Вакуф и милиција одбила је партизана без губитака.

Исти дан у 11 сати група од 700 партизана напала је домбранску посаду у селу Оборцима. (1 частник, 2 дочастника и 60 домбрана). Посада је борбу прихватила. Погинула су 3 домбрана и 3 рањена, 1 частник, 2 дочастника и 18 домбрана заробљени су, разоружани, и 15-УН-1942. пуштени.

Губитци партизана (око 150 мртвих и рањених).

Борба је трајала од 11 до 16 сати, када је стигла нашим помоћ из Травника и Долњег Вакуфа, партизани су распршени. Заплењено је од партизана, једна стројница, 8 пушака и 2 сандука набоја.

Партизани су разорили жељезничку пругу у дуљини **150 м.** (5 км. од Долњег Вакуфа) а брзоглас покидали.

Ова разбита група партизана кренула је у правцу Горње Растичево — Барице — Бабино Село (4 км. сјеверно од Долњег Вакуфа), па се је пребацила преко Врбаса за „Јањ Планину“. Истог дана у 24 сата напали су домбранску стражу у Барицама (5 км. сјеверно од Долњег Вакуфа) и разорили 50 м. жељезничке пруге. Прута и брзогласна линија поправљена је, промет успостављен.

11. српња 1942. у 14 сати усташке опходње сукобиле су се са партизанским опходњама на „Јаворовачи“ (9 км. југо-источно од Растова). Једна партизанска колона кретала је према Шебешићу (5 км. југоисточно од Горњег Вакуфа), а друга колона источно од Јавороваче према Растову. У 15 сати прекинут је брзоглас са Шебешићем, а у 17.30 сати партизани су пушчаном ватром напали Шебешић и заузели га. Јакост прве и друге колоне око 700 партизана, 6 тешке стројнице и 4 бацача мина. Оружници постаје Раство и усташе заузели су на коти 1125 положај за одбрану Растова.

У Шебешићу су партизани опљачкали објекте фирме „Угар“, као и станове мјештана, те апотеку уреда за осигурање радника.

13. српња 1942. партизани су напустили Шебешић кренувши за Горњи Вакуф. Из Шебешића повели су собом: Ивана Пилара управитеља фирме „Угар“ у Шебешићу, Ивана Парића складиштара, Винка Бубића чиновника и Ивицу Мартиновића манипуланта и предали их партизанској команди у Горњем Вакуфу, која их је након саслушања вратила у Шебешић.

IV. ВАЊСКА СИТУАЦИЈА:

1. — О приликама у пограничним областима сусједних држава:

а) Расположење народа у Србији према нашој држави и Њемачкој слабо је.

б) Прилике у пограничном подручју Санцака су тешке.

2. — О страним војним бјегунцима:

Нема их.

3. — О недозвољеним прелазима на граници, шверцу и томе слично:

3. српња 1942. двије особе прешле су из Србије недозвољено границу и пребациле се на нашу страну, на подручју оружничке постаје Зелиње, крила Власеница. Ухићени су и предани котарској области Власеница.

4. — О односима са пограничним властима сусједних држава:

Коректни.

V. ОБЋИ ЗАКЉУЧАК:

Падом Прозора и Горњег Вакуфа партизанске групе продужују надирање према Купресу и Јању, како би се сјединиле са тамошњим партизанима. При томе надирању нападају на Бутојно и Долњи Вакуф.

Стање на подручју Ливно — Дувно — Гламоч погоршано је нападом партизана на Гламоч.

На подручју Калиновик — Фоча једне постојеће партизанске бригаде смјер дјелатности не може се утврдити. Захтјевали су предају оружничке постаје Јелеч. Будући да су четнички одреди око Калиновика јаки (око 800), добро наоружани талијанским оружјем и стрељивом изгледа, да те партизанске групе чекају исход борби партизанских група Горњи Вакуф — Бутојно — Долњи Вакуф, па да се тек онда крену даље истим путем, куда су кренуле раније партизанске групе.

На подручју Власеница осјећа се живље кретање одметничко-разбојничких банда и партизана, који се прикупљају на линији Папрача — Шековићи.

VI. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ ПРИВРЕМЕНО НЕ ДЈЕЛУЈУ:

Крило Сарајево: Средње, Иванчићи.

Крило Травник: Пуховац, Гора — међупостаја, Каменица, Стог, Радовље, Боровица.

Крило Јајце: Ипота, Глоговац, Шипово, Дивичане, Стројце — Јањ, Језеро, Црна Ријека, Герзово, Дрветине, Равно, Прекаја, Преодац, Млиништа, Потоци, Видимље, Борачи, **Опак**, Поповићи, Мокроног, Роре, Драгњић, Прибељи, Долац, **Халапић**, Прозор, Шћит, Горњи Вакуф, Гламоч, Шујица, Дувно, Присоје, Студена Врела, Ливно, -Вагањ и међупостаје Иодкрај и Голињево.

Крило Власеница: Шековићи, Циле, Доле и Јежестица.

Крило Вишеград: Каменица — Рујиште, Мала Гостиља, Велетово, Вардиште, Бело Брдо, Увац, Рудо, Добрун, Устибар и Обојаш Хан.

Крило Фоча: Ифсар, Викоч, Челебић, Мештровац, Бастаси, Попов Мост, Љубиње, Гођен, Метаљка, Чајниче, Заборак, Миљено, Јабучко Седло и Баре.

VII. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ПРЕСЕЉЕНЕ
У ДРУГО МЈЕСТО:

Крило Сарајево: Ледићи у Трново, Јахорина у Брус.

Крило Травник: Округлица у Будожел.

Крило Вишеград: Грбићи у Соколовиће.

VIII. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ОБНОВЉЕНЕ:

Крило Сарајево: Озрен у Средњем.

Заповједник пуковник,
(Павић)
Павић

(М. П.)

**ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА
ЈАЈЦЕ ОД 29 ЈУЛА 1942 ГОД. О ПОКРЕТИМА И АКЦИЈАМА
ПАРТИЗАНА У БОСАНСКОЈ КРАЈИНИ**

ЗАПОВЈЕДНИЧТВО ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ЈАЈЦЕ
5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Број 534/Тај.

У Јајцу, дне 29. српња 1942.

Предмет: Извјештај о кре- >
тању партизана.—

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ САРАЈЕВО.
ІП. ЗБОРНОМ ПОДРУЧЈУ У САРАЈЕВУ,—

Са врло поуздане стране о кретању и намјерама партизанских хорда подписати је сазнао слиедеће:

Покрети партизана на подручју Велике жупе Плива и Рама, односно на подручју овог крила, које обухвата котареве: Јајце, В&р. Вакуф, Бугојно, Прозор, Купрес, Дувно, Ливно и Гламоч, те котарске испоставе Доњи и Горњи Вакуф, сваким даном бивају очигледнији и јачи. До сада партизани држе у својим рукама три котарска мјеста и то Прозор• заузет 13.УИ. т.г. Дувно заузето 25.УП. 1942.¹ Гламоч заузето 20.УП. 1942.

С друге стране а према прикупљеним подацима, на подручју планине Грмеч и њезиним обронцима врши се понова сакупљање партизанских банди, гдје се концентришу партизански одреди. Положај постаје тим критичнији што се партизани поново сакупљају у крајевима насељеним искључиво православним елементима а које је било приступило четничким одјелима, Уроша Дреновића, и мзјавило своју лојалност да ће уз помоћ наши домобранских и усташких постројби борити се против партизанских одреда.

Према прикупљеним подацима концентрација партмзанских одреда врши се на три мјеста и то:

1. — На мјесту званом Црквено Врбљани на граници котара Гламоч и Кључ а по прилици уздуж Шипадове шумске пруге. Ови одреди имају своје сједиште односно команду у Бос. Петровцу те се сада спуштају према Медној и Пецкој, котара Вар. Вакуф. Овим одређима су се прикључиле поједине мање групе партизанских одреда које су разбијене у Козари.

¹ Ноћу 25/26 јула јединице Прве пролетерске бригаде ослободиле су Дувно. Губици непријатеља 2 мртва и 6 заробљених. Партизани нису имали губитака.

Према умјереној и доста вјероватној процјени број ових партизана, који се називају „Партизански Крајишки одред Ударна бригада“² броји око 2.800 људи, који су под заповједничтвом неког Косте Нађа, званог „Шпанца“ (бивши добровољац и капетан из Шпанског грађанског рата).- Политички комесар у овој ударној бригади је по имену непознат али га зову Дошеном.³ Наводно ова бригада има добро наоружање и врши свакодневно вјежбе како би у борби имала бољи успјех док се не прикупе и остали одреди. У неким селима већ су почели дијелити летке, гдје позивају православно пучанство да се придруже њиховој борби и да не насједају „плаћеницима Дреновића и осталим“.

2. — Друга скупина налази се између мјеста Рибника Доњег и Раткова Горњег, на подручју котара Кључ, у близини котара Вар. Вакуф на тремеђи котарева Вар. Вакуф, Кључ и Бања Лука. Јачина ови партизанских одреда цијени се на око 1.500 људи и добро наоружани. Наводно имају задатак да у даном моменту потпуно прекину гфомет на путу Вар. Вакуф — Бања Лука преко Ситнице и Кадине Воде, те да се даље пребаци према Врбасу и планини Чемерници од куда су били истјерани од стране четничких одреда Дреновића.⁴ Вођа ових партизанских одреда није познат.

3. — Трећа скупина ослободивши своје снаге послије заузећа Гламоча по партизанима налази се на путу Гламоч — Млиништа, односно на подручју котара Гламоч, броји око 1.500 добро наоружаних људи и има задатак да удари на Вар. Вакуф, истодобно када група под водством Косте Нађа удари на Кључ.⁵

Све три ове скутгине имаду одређени план и задатак, да заузму Вар. Вакуф, Кључ и Јајце, те да се онда долином Врбаса пусте према Бањој Луци.

С друге стране Црногорски и Српски партизански одреди пребачени од Коњица и Прозора а од наших постројби потјерани из Гор. Вакуфа, упутили се према Дувну и заузели га. Према до сада прикупљеним подацима ова скупина има задатак а послије неуспјелог напада на Бугојно и на пругу Доњи Вакуф — Јајце и на Доњи Вакуф — Травник. (Комар — Оборци) да заузму Купрес и околна села те да на тај начин потпуно одсијече Ливно и да се састане са партизанским одредима око Гламоча и огош у планини Грмеч, поведе поново подухват за освајање њихови изгубљених позиција око Бање Луке и Приједора дал*е према Сави.

¹ У то вријеме у Босанској Крајини постојала су четири партизанска одреда: Први, Други, Трећи и Пети и Прва крајишка НОУ бригада.

³ Илија Дошен. политички комесар Петог крајишког одреда

⁴ Прва крајишка НОУ бригада

⁵ Пети крајишки НОП одред и Гламочки батаљон Трећег крајишког НОП одреда

Ово се може закључити из тога што је један од партизанских вођа по уласку у Гор. Вакуф у одржаном говору рекао између осталог . . . . „да ће партизанске ослободилачке бригаде по заузећу Гор. Вакуфа, Бугојна и Јајца, доћи у Банџа Луку и одатле продужити долином Врбаса на ријеку Саву, гдје има да сачекају наређење од своје команде, па да се упуте у правцу Загреба и Београда . . . .” ричи чисто промишленог карактера само партизанским говорима, али ипак значајне на оцјењивање намјера партизанских банди.

Што се тиче мјеста Јања, котар Јајце, које је до сада било највише упориште партизана изгледа да је оно за сада за партизане споредно собзиром на то, да су сада тамо смјестили своју комору и пренијели један дио својих рањених које су имали око Бугојна и Доњег Вакуфа, те даље према Комару. Али ипак ови из Јања скоро свакодневно угрожавају промет на прузи Јајце — Доњи Вакуф, а према једном нападају извршеном на Јајце, дне 25. септембра 1942. од 1—4 сата, изгледа да су се успјели пребацити и на десну страну Врбаса на подручје мјеста зв. Крезлук и Караула Гора, које је до сада било више мање сигурно. Ово пребацивање најбоље доказује покушани напад на Јајце а тако исто мучко убиство главара села Крезлука Славка Ковачевића, који је био повео акцију да се сељани села Јања прикључе четничким одредима Дреновића и са истим наставе борбу против партизана.⁶

Није искључено да се Црногорски партизански одреди последије борбе око Прусца јужно од Доњег Вакуфа, котар Бугојно, ипак дјелимично успјели пребацили у Јањ гдје се сада одмарају и реорганизирају пошто се може закључити и из тога што су почели одузимати и клати за своје кухиње стоку православног пучанства из Јања и околице, што до сада нису чинили партизани Јањског одреда. Изгледа а према још непровјереним вјестима да Црногорски одреди пребачени у Јањ нису „задовољни” са пријемом од стране „другова” из Јањских партизанских одреда, јер да овим ови нису приредили онакав „дочек” и храну како би то „заслужним борцима” ослобођене Црне Горе припадало.

Собзиром на све изложено на подручју овог крила нема више мјеста нити пак села која нису више мање угрожена од партизанске навале. Положај је веома критичан и тежак и у колико се на вриеме не стане на пут свим овим предвиђеним нападима од партизана теже ће их последије бити истјерати из већ по њима заузетим мјестима.

Упоредо са „нашим операцијама” против партизанских одреда иде упоредо до максимума повечана промишлена дјелат-

⁶ На територији Јања налазиле су се јединице Трећег крајишког НОП одреда.

ност партизанских одреда. У свим запосједнутим мјестима и селима се врше свакодневна предавања и говори, те се на поједина чак и присилно дотјерава хрватско пучанство. Искоришћује се сваки моменат по партизанима да се пољуља повјерење у нашу власт.

С молбом на знање.

30. VII. 1942 (М. П.)

Заповједник сатник:
(Пураћ)
Цураћ

БР. 156

**ИЗВЈЕШТАЈ ХРВАТскоГ ГЕНЕРАЛА КОД 718 ЊЕМАЧКЕ
ДИВИЗИЈЕ ОД 4 АВГУСТА 1942 ГОД. О БОРБАМА ПРОТИВ
ПАРТИЗАНА ОКО ЈАЈЦА**

ХРВАТСКИ ГЕНЕРАЛ
Код 718. њем. дивизије
Оп. Бр. 2852/тај.

ТАЈНО

У Сарајеву дне, 4. коловоза 1942.

ПРЕДМЕТ: Дневно извјешће до
4. коловоза до 8 сати.

1. Главном стожеру Хрватског домобранства
(Опер. и очевид. одјел),
2. II. и III. домобранском сбору,
3. II. и III. домобр. сбор. подручју,
4. Заповједничтву 3. 4. 5. и 6. пјеш. дивизије,
5. Заповједничтву усташке војнице (подхватни
и изобразбени одјел),
6. Врховном надзорничтву оружничтва,
7. Заповједничтву 4. и 5. оружничке пуковније,
8. Заповједничтву I. зоне (пуков. Шимић),
9. Заповједничтву II. зоне (7. п.п.),
10. Заповједничтву IV. зоне (15. п.п.),
11. Усташком здругу Сарајево,
12. Саставак.

(Мјеста се означају на карти 1 : 100.000).

А) КРАТКА ОЦИЕНА СИТУАЦИЈЕ:

Подхват Јајце у успјешном току.

У области Санцака као и на простору Дрине од Вишеграда на сјевер појачана активност четника.

Б) ДЈЕЛАТНОСТ ПОДРЕЂЕНИХ ЧЕТА И ПОЈЕДИНОСТИ
О НЕПРИЈАТЕЉУ:

5. ДИВИЗИЈА:
ОБЛАСТ ВИШЕГРАД:

1). Дана 2. о. мј. у 8 сати око 100 четника напали су на усташе у селу Ергеле Борике (17 км. с.з. од Вишеграда). Усташама послата помоћ. — У борби погинуо 1, а рањено 3 усташе.

2). Дана 3. о. мј. у 6 сати четници су напали село Стари Брод (око 13 км. с.з. од Вишеграда на Дрини). Усташка и оружничка обходња из Семећа прихватила борбу.

Четници заузели Стари Брод.

Два оружника нестала.

3). Истога дана четници напали с. Ставањ (13 км. с.з. од Вишеграда).

Оружници и усташе потисли су четнике ка Старом Броду. Рањен 1 оружник.

4). Од јутра 3. о. мј. воде се око с. Каоштице (2—6 км. ј.и. од Међеђе) борбе између муслиманске милиције и четника. Четници пале села.

Избеглице-муслимани стигли на, Дрину и диелом прешли на лиеву обалу.

Талијанска посада са Моста на Лиму повукла се на нашу страну и заузела положај са нашом посадом.

Талијански влак из Прибоја, дошао у Међеђе изрешетан. Пролаз пругом према Вишеграду угрож^н. Упућен је наш оклопки влак ка Међеђи.

Од стране њемачког пољског оружничтва утврђено је при ушћу Лима у Дрину, да су се четници пребацили преко Дрине уз припомоћ Талијана. Један талијански сат са три частника прешао је Дрину, надирао до Међеђе а потом се опет повукао преко Дрине.

ОБЛАСТ ХАН ПИЈЕСАК:

Дана 3. о. мј. око 18. сати око 100 партизана обколили су код Пјеновца (8 км. западно од Хан Пијеска) два домобрана, разоружали их и опљачкали.¹

Наводно намјеравају напасти Пјеновац у ноћи 3/4. о.мј..

ОБЛАСТ БУГОЈНО:

У Борби код Бугојна (види извјешће од 3. о.мј.) нађено је код Бутојна 12 мртвих партизана.²

ОБЛАСТ ЈАЈЦБ:

У подхвату „Јајце“ у току 3. о. мј. партизани су на **цјелој** fronti у повлачењу к Јајцу. Наше снаге достигле су, овог дана послије подне црту:

Група бизшт§: Крушчица (6. км. источно од Јајца) — Медведњак — Ооадуша — Г. Бавар;

Група \Уизла Брдо (1 км. сјеверно од Бабино Село) — поток Бехрим — Крива Јелика (1264).

Губитци:

- њемачки: 5 рањених,
- наши 1 мртав,
- ггротивнички 61 мртав (бројено) 8 заробљено.

УКУПНИ ГУБИТЦИ:

Наши: 1 домобран и 1 усташа погинуо, 5 Њемаца,
3 усташа и 1 оружник рањен,
2 оружника нестала.

Противнички: 73 погинула и 8 заробљених.

Ц) ВЛАСТИТЕ НАМЈЕРЕ:

Продужити подхват „Јајце“ свим расположивим снагама. Опрез на свим поставама.

ПОКРЕТАЊЕ И ПРЕМЈЕПГАЊЕ ВЛАСТИТИХ ЧЕТА:

Усташки сат из Хан Пијеска премјештен у Соколац.

ОСОБИТИ ДОГАЂАЈИ И МЈЕРЕ ИЗВАН БОРБЕНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ:

Није било.

(М. П.)

ГЕНЕРАЛ ЛУКИЋ в. р.

ЗА ТАЧНОСТ:

Заступа Главара стожера

Подпуковник (Ванер)

Ванер

³ Први напад на Бугојно извршен је ноћу 16/17 јула. У нападу су учествовале Четврта пролетерска (црногорска) бригада и Четврти батаљон Прве пролетерске бригаде. Овај напад није успио. Други напад на Бугојно извршен је ноћу 20/21 јула. У овом нападу су учествовале Друга и Четврта пролетерска (црногорска) бригада и три батаљона Прве пролетерске бригаде. И овај напад није успио. Опширније о овим борбама види док. бр. 154, прим. 12.

**ИЗВЈЕШТАЈ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛНОГ ЗАПОВЈЕДНИШТВА
ЈАЈЦЕ О БОРБАМА ПРОТИВ ПАРТИЗАНА НА ТЕРИТОРИЈИ
ЗАПАДНЕ БОСНЕ У ВРЕМЕНУ ОД 15 ЈУЛА ДО 1 АВГУСТА
1942 ГОДИНЕ**

ОРУЖНИЧКО КРИЛНО ЗАПОВЈЕДНИЧТВО ЈАЈЦЕ

5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ

Број. 556/Тајно.—

У Јајцу, дне 6. коловоза 1942

Предмет: Догласни извјештај
поднаша.—

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
(Ј. С.)

САРАЈЕВО

На темељу привременог Упута за организацију и рад извјештајне службе и заповједи Врховног оружничког заповједничтва Ј. С. Бр. 32/Тај.—41, те прикупљеним подацима од јединица овог крила, поднашам извјештај за посљедњих 15 дана.

I. ОПЋА УНУТРАШЊА СИТУАЦИЈА:

1. — Расположење народа с оозиром на унутарње и вањске прилике:

а) Хрватског: Расположење хрватског народа је углавном добро. Но међутим и то расположење према данашњој држави и уређењу сваког дана све више опада, пошто народ примјећује да му се не може загарантовати сигурност особе и имовине. Ово се нарочито опажа, што се дешавају свакодневни напади партизана на жељезничку пруту, домобранске и усташке постројбе, оружничке постаје и села гдје су насељени искључиво хрвати католичци и муслимани и народ види, да има врло малу заштиту од наши снага и мјеродавни власти, а осим тога нгто је већина подручја овога крила у рукама одметника-партизана. Најхитније је потребно предузети потребне мјере да се подручје овог крила очисти од побуњеника-партизана, јер њихова промичба врло добро дјелује међу народом и сваким даном имаду све више присталица, а нарочито у крајевима и мјестима које заузму, чиме утлед и моћ наши оружаних снага и власти у очима народа пада.

б) Православног: Расположење православног живља кад би му се могла дати пуна заштита била би добра, али иначе

сада није најбоље иако им се дала слобода исповједања вјере. Они у главном подмукло прате развитак догађаја и чекају ко-
нани изход завршетка рата. На подручју котара Купрес сви
су се побунили и одметнули у шуму. Разлог овоме је што је од
наши снага предузета акција чишћења земљишта од побуње-
ника, које пале њихова села. На подручју котара Бугојно код
православни се примјећивало неко весеље приликом напада
партизана на мјесто Бугојно, па кад у овом партизани нису
успјели, онда је код исти завладао страх да неби и код њих
био случај као и на подручју котара Купрес. Иначе још сви у
страху живе.

ц) Жидови: Жидови су скоро сви очишћени са подручја
овог крила, а они који су прешли на католичку и исламску
вјеру повучени су и тешко им је ући у траг, да одржавају везе
са партизанима с обзиром на њихове позиве које врше.

Њемачке народне мањине има у мјесту Јајцу, које су врло
лојални према данашњем стању.

2. — Четничка акција и предузете против мјере:

Четничке акције на подручју овог крила нема, осим мали
број на подручју котара Купрес и Гламоч, који према сазнању
сурађују са партизанима. Четници су се у главном прикључили
групи четничког вође Уроша Дреновића и под његовим вод-
ством судјелују у акцијама са нашим домобранством против
партизана. Вођа четника Урош Дреновић одржава добре везе
са заповједницима Њемачке војске у Бањој Луци.

Такођер имаде једна скупина четника на подручју котара
Бугојно под водством Ђорђе Ђелме из Зијамета, котар Бл-гојно.
И ова скупина сурађује са нашим домобранским постројбама
у Бугојну и Доњ. Вакуфу, али не лојално као они под водством
Уроша Дреновића, јер се код исти примећује колебање. Ова
скупина четника оспорава одлазак православним младићима у
наше домобранство и привлаче их у своје одреде, наводећи да
су и њима пстребни ради заштите православних села од парти-
зана, јер да друге заигтите немају.

3. — О комунизму:

Комунизам је доста развијен на крилном подручју, нарочито
од када већи дио крилног реона држе партизани у својим
рукама. Сва села и мјеста која су под њиховом влашћу накло-
њена су мање више комунизму, а то није ни чудо када се зна
како имаду колосалну промичбу с једне стране, а с друге стра-
не, пак они који и нису наклоњени комунизму силом прилика
морају га прихватити и пригрлити, јер су немоћни дати отпор
против тих партизана, а наше им власти не могу дати пуну
заштиту и на вриеме. Партизани су заузели 2/3 крилног под-
ручја који сваким даном све више шире своје обруче, заузи-
мајући мјеста и села. Ширењу комунистичке идеје много при-

доноси л начин прехране пучанства на подручју крила. Као важније износим слиедеће:

1) Дне 9—20. српња 1942. јаки партизански одреди и добро наоружани стално су вршили напад на оружничку постају и мјесто у Гламочу, које су заузеле 20.VII. т.г. у 3 сата. Наше домооранске постројбе и оружници борили су се са партизанима бранећи мјесто Гламоч 11 дана, али кад им је нестало стрељива и хране, а нису могли добити никакове помоћи нити појачања и кад су их партизанске банде разбиле и растерале на више скупина, домобрани и оружници напустили су Гламоч и повукли се у Ливно.

Приликом борбе са наше стране погинуло је 1 оружник, 7 домобрана и 60 грађанских особа, а рањено 1 оружник, 8 домобрана и више грађанских особа, док је заробљено 1 оружник и 40 домобрана. На страни партизана губитци нису познати. Партизанима је пало у руке доста оружја а стрељива су од некуда добили па чак и топовске набоје. Све државне ствари на постаји Гламоч као и ствари оружника које нису могли собом понијети пале су у руке партизана.¹

Извјештај оружничке постаје Гламоч из Ливна Бр. 860 од 22Ж1. т.г.

2) Дне 12. српња 1942. ухићен је и затворен код оружничке постаје Бутојно чиновник котарске закладе из Бугојна Авдија Карабег, под сумњом да је продавао стројнице партизанима. Ово притварање извршено је по заповједи пуковника г. Шимића Поглавникова опуномоћеника. Како се вођеним извидима ова сумња није могла доказати и из недостатака доказа Карабег је 3. коловоза о.г. пуигген на слободу с тим, да и даље врши своју редовну дужност.

Извјештај оружничке постаје Бутојно број 348/Тај. од 27. VII. о.г.

3) Дне 14. српња 1942. ухапшен је Ибрахим Сидран вршиоц дужности котарског предстојника у Бугојну по органима усташке надзорне службе из Сарајева, под сумњом да је ширио комунистичке пробитке међу пучанством а нарочито међу муслиманима на подручју котара Бугојно, па му је приликом претачине стана нађено неколико тајни списа који се односе на сузбијање комунизма. Такођер су ухићени и ухапшени Миле Дучић из Чипуљића, Мухарем Јелача из Пориче и Кошак Јосип из Чипуљића, котара Бутојно, ради сумње да су одржавали везе са партизанима приликом напада на мјесто Бугојно. Сва четворица по органима надзорне усташке службе отпраћени су наводно у Сарајево.

Извјештај оружничке постаје Бугојно Бр. 348/Тај. од 27. VII. 1942.

¹ У блокади и ослобођењу Гламоча су учествовале јединице Петог крајишког НОП одреда.

4) Дне 16. српња 1942. у 22 сата једна јака партизанска група и добро наоружана извршила је напад на мјесто Бугојно, гдје су их наше снаге дочекале између којих је вођена жестока борба. Приликом борбе са наше стране било је погинули 23 и рањено 27 што усташа што домобрана, на страни партизана на мјесту борбе нађено је 127 мртвих и 8 заробљено, док за рањене нема података. Напад је одбијен са видним успјехом, гдје су учествовали и оружници.²

Извјенгај оружничке постаје Бугојно број 337/Тај. од 22. VII. 1942.

5) Дне 17. српња 1942. једна партизанска скупина добро наоружана пресјекла је промет на путу Бугојно — Купрес у Копривници 8 км. сјевероисточно од Купреса на тај начин, што су прекинули брзогласну линију и срушили дрвени мост тако, да је промет био обустављен од 17 до 27. српња 1942.³ У међувремену партизанске банде заплиениле су Марку Цвијановићу из Бутојна на цести Бугојно — Шујица 8 км. југозападно од Купреса 100 комада мали свиња, 4 коња и 2 вола, те заробили 4 особе које су благо тјерали, за чију се судбину ни данас не зна. Исто тако у планини Буковача 6 км. сјеверно од Купреса партизани су заплиенили 31 комад говеда на штету Николе Багарића сељака из Злосела, котар Куттрес. Такођер су партизани заробили два теклића који су носили пошту из Куггреса за Бутојно, за чију се судбину не зна. Штета за благо није процењена.

Извјештај оружничке постаје Купрес бр. 1498 од 27. VII. 1942.

6) Дне 13—21. српња 1942. водила се непрекидна борба на подручју оружничке постаје Доњи Вакуф са партизанима, који су одбијени према Бутојну и Купресу.⁴ Ови су партизани били у главном из Црне Горе и Србије, а послије су придружили и они из Јања, котар Јајце, те се још и сада врше борбе око Купреса. Све особе на које се сумња да су имали везу са партизанима из Доњег Вакуфа, њих 12, од који 7 муслимана и 5 православних ухапшени су и по органима надзорне службе отпраћени у Сарајево.

Извјештај оружничког вода Јајце број 976 од 28. VII. 1942.

7) Дне 23. српња 1942. напали су партизани домобранску стражу у Бравницама, котар Јаше, којом су приликом исте разоружали, те 15 свукли и пустили кући, једног убили а један остао с њима.⁵

³ Партизанске јединице (Друга и Четврта и три батаљона Прве пролетерске бригаде) које су учествовале у нападу на Бугојно имале су 215 бораца избачених из строја.

⁴ Акцију су извршили дијелови Четврте пролетерске (црногорске) бригаде.

* Друга пролетерска бригада

⁵ Дијелови Трећег крајишког одреда

Извјештај оружничке постаје Јајце бр. 1303 од 23. VII. 1942.

8) Дне 24. српња 1942. по ноћи партизани су напали мјесто Јајце, али су одбијени без губитака на нашој страни. Да ли је било губитака на њиховој страни није познато.®

Извјештај оружничке постаје Јајце број 1320 од 25. VII. 1942.

9) Дне 24. српња 1942. у 5 сати једна јака скупина партизана и добро наоружана извршила је напад на мјесто Шујицу, котар Ливно, гдје је била и оружничка постаја. На овој постаји било је 11 оружника и причувни домобрана. Осим оружника у Шујици се налазило један вод домобрана, али изгледа да су домобрани без борбе повукли се из Шујице према Дувну, а са њима и један причувни домобран са постаје Шујица. Оружници су ступили у борбу против партизана, али с обзиром да је напад био јак и неодољив оружници су под притиском партизанске ватре пали у руке партизана, који су разоружани и свучени. Сви причувни домобрани њих 8 након 3 дана пуштени су од партизана на слободу, од којих се 5 налази у притвору код постаје Јајце, 2 на постаји Нова Села, крила Мостар, који врше службу, 1 на постаји Ливно а за једног домобрана се незна. Заповједник постаје Божо Краљевић и оружник Стјепан Кастмилер иза домобрана остали су и даље у затвору код партизана, за чију се судбину до данас незна. Ови подаци добијени су од домобрана који су се пријавили овом крилу, а иначе извјештај оружничког вода Ливно број 904 од 26. српња 1942.[†]

10) Дне 24. српња 1942. један вод усташа вршио је претрес терена у селу Забришћу, котар Ливно, којом приликом су наишли на Мату Брдана Матина и овог позвали да стане, а он се противио и ухватио за пушку усташе с намером да га разоружа. Ово видевши његови другови одмах су убили Мату Брдана. Ради овог случаја и сумње да сељаци имају везу са партизанима усташе су ухитиле 6 особа старокатолика из села Забришћа, котар Ливно, које су отпратили у Ливно и гредали властима.

Извјешће оружничке постаје Ливно број 1519 од 25. VII. 1942.

11) Дне 25. српња 1942. једна јака и добро наоружана партизанска скупина извршила је напад на мјесто Дувно и околна села, те ово заузеле истог дана у 22 сата. У Дувну је било од наших снага 70 домобрана, 40 усташа, 30 милиционера и 7 оруж-

* Батаљон „Пелагић“ Трећег крајишког одреда

⁷ Ноћу 24/25 јула Други и Четврти батаљон Треће санџачке бригаде напали су на непријатељско упориште Шујицу коју је бранило 44 домобрана, 11 жандарма и нешто милиционера-мјештана. Заробљено је 11 домобрана и 10 милиционера, док је остали дио посаде побјегао према Дувну.

ника — свега око 150 људи за обрану, који су примили борбу против партизана, али с обзиром да су партизани били много јачи бројно и добро наоружани, нашим снагама није успјело да одбране мјесто Дувно и тако су га партизани заузели.

Приликом ове борбе партизани су заробили домобранског поручника Мратовића П. бојне 14. п. пуковније, 6 домобрана и 1 причувног оружника.

Остали домобрани, усташе и оружници повукли су се једни према Посушју а једни према Присоју.

Заповједник постаје наредник Јосип Антић са 5 оружника и свом државном опремом и оружјем повукао се на постају Посушје, гдје се ставио на расположење и тамо врши службу.⁸

Такођер заповједник постаје Дувно наредник Антић јавља, да су партизани 26. српња о. г. наводно заузели и постају Присоје, а 36 оружнике ове постаје да нема података, те да је 27. о. м. заузета и оружничка постаја Студена Врела од партизана, а оружници са ове постаје да су се повукли на постају Посушје, гдје такођер сада врше службу.^ш

Извјенгај оружничке постаје Дувно из Посушја Број уредовно од 27. српња 1942.

12) Дне 27. српња 1942. у 11 сати једна већа скупина партизана и добро наоружани дошла је у село Миши и Голићево, 16 км. јужно од Ливна и исто заузели. У овом селу налазило се 20 наоружани милиционера и 2 оружника, који су чим су приметили велику групу партизана повукли се и разбјежали без да су давали отпор.⁹

Извјештај оружничке постаје Ливно број 1540 од 28. српња 1942.

13) Дне 30. српња 1942. извршен је поновни напад од стране партизана на мјесто Бугојно а тако исто и 31. српња 1942. али су ови одбијени од наши снага. Приликом борбе са наше стране био је 1 домобран лакше рањен а са стране партизана нађена су 4 мртва, док за рањене нема података.¹⁰

Извјештај постаје Бугојно број 355/Тај. од 31. српња 1942.

14) Дне 30. српња 1942. око 25 наоружани партизана извршили су напад на село Долани, 14 км. јужно од Прозора и од тамошње милиције одузели 7 пушака и 635 набоја. У потјеру за партизанима упућено је 7 оружника постаје Рама и 10 милиционера, али је исход потјере до сада непознат.¹¹

Извјенгај оружничке постаје Рама број 480/Тај. од 1. VIII. 1942.

⁸ Дувно је нападала Прва пролетерска бригада. Непријатељ није пружио јачи отпор, већ је побјегао према Посушју и селу Присоју. Партизани нису имали губитака.

⁹ Напад су извршили дијелови Прве пролетерске бригаде.
¹⁰ Напад су извршиле јединице Четврте пролетерске (црногорске) бригаде.

¹¹ Група бораца Херцеговачког НОП одреда

15) Дне 1. коловоза 1942. напала је једна група партизана на пруту Јајце — Доњи Вакуф на 7 км. од Јајца, те ју разрушила у дужини око 150 метара, срушили подпорни зид у дужини од 30 метара. Промет је понова успостављен.¹²

Извјештај постаје Јајце број 1367 од 1. VIII. 1942.

Подохвати са наше стране предузети су на све стране, али се исход до сада точно незна.

II. АКЦИЈА НАШИХ СНАГА:

Воде се око Бугојна, Купреса, Дувна и Ливна, али усљед прекида промета нема точни података.

V. ОПЋИ ЗАКЉУЧАК:

Стање јавне сигурности на крилном подручју је угрожено од стране партизанских побуњеника, јер ови држе у својим рукама подручје котара Прозор, осим Раме, подручје котара Дувно и подручје котара Гламоч, те подручје котара Купрес, осим самог мјеста и ближи села, подручје испоставе Гор. Вакуф, као и % подручја котара Јајце. Партизанске хорде упадају у поједина мјеста и села те пљачкају и одводе људе, који неће милом мора силом поћи са њима. У последње вријеме запажено је да врше убиства над заробљеним пучанством, особито над усташама и оружницима, док домобране разоружају, свуку и пусте.

VI. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ЗАУЗЕЛИ ПОБУЊЕНИЦИ:

Заузете су оружничке постаје и то: Глоговац, Шипово, Герзово, Млинига, Преодац и Потоци још у прошлој години, а Равно у ожуку о.г. те Гор. Вакуф, Прозор, међупостаја Шћит, постаја Шујица, Дувно, Студена Врела, Присоје и Гламоч у току мјесеца српња 1942. За постају Веница нема података.

VII. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ СЕ ИСЕЛИЛЕ ПОД ПРИТИСКОМ ПОБУЊЕНИКА У ДРУГА МЈЕСТА И КАМО:

Према добивеним подацима, али се точно незна, оружничка постаја Дувно и Студена Врела иселиле су се у мјесто Посушје, крила Мостар.

VIII. КОЈЕ СУ ВРАЋЕНЕ У НАШЕ РУКЕ И ОБНОВЉЕНЕ:

На подручју овог крила ни једна постаја до сада није враћена у наше руке нити обновљена.

Заповједник сатник:

8. VIII. 1942

(Цураћ)

Цураћ

" Пругу је разрушио батаљон „Пелагић" Трећег крајишког НОП одреда.

**ИЗВЈЕШТАЈ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛНОГ ЗАПОВЈЕДНИШТВА
ТУЗЛА ОД 8 АВГУСТА 1942 ГОД. О БОРБАМА ИЗМЕЂУ
ПАРТИЗАНА И ЧЕТНИКА У БЛИЗИНИ ЗВОРНИКА**

ОРУЖНИЧКО КРИЛНО ЗАПОВЈЕДНИЧТВО

БРОЈ: 2350/Тај

8. коловоза 1942 год.

у ТУЗЛИ.

Предмет: Извјешће о акцији наших снага предлаже.

Г

1. ВЕЛИКОЈ ЖУПИ УСОРА И СОЛИ ТУЗЛА.
2. ЖУПСКОЈ РЕДАРСТВЕНОЈ ОБЛАСТИ ТУЗЛА.
3. ЗАПОВЈЕДНИЧТВОУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ (ЗА ПУКОВНИКА Г. ПАВИЋА) САРАЈЕВО.
4. ЗАПОВЈЕДНИЧТВОУ 8. ПЈЕШАЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ТУЗЛА.
5. ЗАПОВЈЕДНИЧТВОУ 4. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ТУЗЛА

Г

Заповједник оружничке постаје Зворник са извјешћем број 817 од данас у 15.30 сати извјестио је ово крило о слидећем:

1. ИЗВЈЕШЋЕ О НЕПРИЈАТЕЉСТВУ:

а) Дне 8. коловоза 1942. око 9.20 сати одређени покрет наших снага по предходној расподјелби ратних постројба, на црти од коте 130 код риеке „Дрине“ (југо-источно од села Скочића 2 км.) те коте 456 (југо-западно од села Скочића 4 км.) секција 1 : 100.000 Бијељина, одметници су пружили јаки отпор, али су их наше постројбе потиснуле.

На циелој овој бојној црти напредовање наших постројба наставља се. Ако се током дана не наиђе на овој црти на жешћи отпор одметника, снаге бојника Видаковића, и сатника Тотића који долази са сјеверне стране од села Муслиман. Шепак (сјеверо-источно 6 км. зрачне црте од села Скочића) сусрести ће се.

Према примљеном брзогласном извјешћу данас у 11 сати од оружничке постаје Калесија која се налази на државном путу Тузла — Зворник (25 км. југо-источно од Тузле) око 350—400 партизана из Шековића, сјеверо-западно 25 км. од Власенице (секција 1:100.000 Зворник) напало је четнички нгаб у селу Какњу западно 25 км. од Зворника, секција иста.

Партизани су разбили четнике и у Какњу су подузели своје утврђивање. Истима придлази појачање из Шековића.

Наша посадна битница на Цапарди, 20 км. западно од Зворника, отворила је топничку ватру на партизане у Какњу. — Други податци по овоме још недостају.¹

2. ВЛАСТИТИ ПОЛОЖАЈ И ПРЕДУЗЕТЕ МЈЕРЕ: Под точ. а) борба се и даље води, на овом простору. Наше снаге гоне непријатеља.

3. ВЛАСТИТИ МЈЕРЕ ЗА СЛИЕДЕЋИ ДАН: Предузимају се мјере за уништење ове одметничке банде.

4. ВЛАСТИТИ ГУБИТЦИ НА ЉУДИМА, КОЊИМА И ВОЗИЛИМА ЗАДЊИХ 24 САТА: Недостају податци са положаја. Губитци до сада непознати.

5. ГУБИТЦИ НЕПРИЈАТЕЉА НА МРТВИМ И ЗАРОБЉЕНИМ ЗАДЊИХ 24 САТА: Нема података са положаја.

6. ПЛИЕН ЗАДЊИХ 24 САТА: Није било.

7. ОСОБИТИХ ДОГАЂАЈА ЗАДЊИХ 24 САТА: Других важних догађаја, на подручју овога крила није било.

Предње се предлаже на мјеродавност; у споју извјешћа овога крила Бр. 2335/Тај. од 7. коловоза 1942.

Заповједник, сатник:
(Брезовић.)
Брезовић

(М. П.)

¹ Послије неуспјелог покушаја да се пребаци на Мајевицу Шеста источно-босанска бригада (формирана, 2. августа у Шековићима, од Групе ударних батаљона Источне Босне) извршила је напад на четнике Душана Ковачевића који су се разбјежали по шумама и јаругама. У гоњењу четника, од којих је већина побјегла у непријатељска упоришта Цапарде и Осмаци, бригада се задржала на том терену до 11. августа. У овим борбама убијено је десетак четника а заробљено око 40, који су разоружани и пуштени. Послије тога бригада се повукла у шуму Бишина.

**ИЗВЈЕШТАЈ ЗАИОВЈЕДНИКА ПРВЕ БОЈНЕ СЕДМЕ ПЈЕ-
ШАЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ОД 8 АВГУСТА 1942 ГОД. О ЗАУЗЕЋУ
КОЊИЦА ОД СТРАНЕ ПАРТИЗАНА**

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА]

СТОЖЕР

1. БОЈНЕ

1. ПЈЕШАЧКЕ ПУКОВНИЈЕ

Број 1396/тај.

8. УИ. 1942 год.

КОЊИЦ.

ПРЕДМЕТ: Извјешће о мјесечној
бојној релацији.

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ Ш. ДОМОБРАНСКОГ ЗБОРА
(Главностожерни одјел).—

САРАЈЕВО

Савезно заповиједи Ш. домобранског збора Главностожер-
ни Оп. Бр. 867/тајно — 41. г. достављам ниже изложени извје-
шгај обће бојне релације у току мјесеца српња 1942. године
у слиедећем:

А) — ОПЕРАЦИЈЕ И АКЦИЈЕ:

Дне 28. VI. о. г. једна већа група партизана чији се број
није могао утврдити пребацила се је од Фоче и заузела: с.
Ледиће — с. Луковац и с. Ракитницу (југоисточно од Бјелаш-
нице пл.), — а затим дне 30. VI. о. г. око 18 сати опколила и за-
узела је с. Умољане (јужно од Бјелашнице). Због надмоћности
партизана милиционери су се те вечери распршили којкуда.¹

Ноћу 1/2. VII. о. г. група партизана из с. Умољана преба-
цила се у с. Чуховићи које је село без икаквог отпора од стране
милиционера заузела.

Дне 3. VII. 194^{г.} г. из Коњица упућен је један вод са јед-
ном стројницом на положај Град к. 1028 (сјевероисточно од
Коњица) са задатком, да затвори правац који изводи преко с.
Врдоља — с. Цепи — с. Брђани под Иваном на жељезничку
пруту. Око 22.15 сати под притиском одметника ова посада по-

¹ Групе пролетерских бригада (Прва и Друга пролетерска,
Трећа санџачка и Четврта црногорска) приликом покрета за Бос.
Крајину.

Netavna D
S L O B O
i boju
PJESACKE PUKOVNJE
Brod 1396/151
8. VII. 1942 god.

VII Jona

PRIMAR: Izvješće o mjesечноj bojnoj relaciji.

Savezno zapoviedi III. domobranskog zbora glavnostolarni Op.Br.367/tajno-41.g.dostavljam nite izloženi izvještaj oće bojne relacije u toku mjeseca SRPnja 1942.godine u slijedećem:

A/-OPERACIJE I AKCIJE

Dne 28.VI.o.g.jedna veća grupa partizana siji se broj nije mogao utvrditi prebacila se je od Pože i zauzela: Ledice-s.Iakovica i s.Rakinicu/jugoistočno od Bjelašnice pl./,-a zatim dne 30.VI.o.g. oko 18 sati opkolila i zauzela je s.Budajane/južno od Bjelašnice./Zbog namještoposti partizana milicionari su se te večeri raspjili kojuda.

Noću 1/2.VII.o.g.grupa partizana iz s.Dmoljanu prebacila se u s.Čuhovići koje je selo bez ikakvog otpora od strane milicionara zauzela.

Dne 3.VII.1942.g.iz Konjice upućen je jedan vod sa jednim strejnicom na položaj Grad K.1028/sjeveroistočno od Konjice/ sa namjekom, da zatvori pravac koji izvodi preko s.Vrdolja-s.Drepi-s.Brdjani pod Ivanom na željezničku prugu.Oko 22,23 sati po pritiskom odmetnika ova posada povukla se u Konjic.-Odmetnici u jačini od oko 600-700 uspjeli su sći na prugu kod Zivašnice i s.Ovčari/sjeverno od Konjice/i namjeravaju napasti na Konjic.-Jačina odmetnika zbog brzine nije se mogla provjeriti.Te noći odmetnici su napali sve željezničke postaje sjeverno od Konjice do Blažuja i iste zapalili.-Oko 24 sata napadnut je i domobranski vlak u Brdjanima i zapaljen.-Od pričuvnih domobranskih pjesačke pukovnije koji su bili u tom vlaku oko 30 su navodno partizani odveli sobom a ostatak se razbježio.

Dne 4.VII.o.g.izjutra upućene su ophodnje za razvidjanje nje u pravcu s.Ovčari-Zivašnica-s.Podorašće/sjeverno od Konjice./Tih razvidjanjem ustanovljeno je da je prošle noći jačina odmetnika oko Zivašnice bila oko 200 ljudi,koji su u okolini pljačkali sve do 4 sata izjutra,a potom krenuli u sjevernom pravcu ka s.Brdjini rješajući mjestično prugu i brzoizgane vaze.-Lukač most ostao nedirnut.-Čuvajuga uat: se ustaške željezničke bojne.-Pruga Konjic u toku dana oporavljena.Kontrolu na pruzi vrši željezničko osoblje.-Te večeri saznaje se da su odmetnici otišli ka s.Repovci/zapadno od s.D.Bradina./Te večeri osiguranje Lukač mosta napustilo je most i došlo u Konjic.-

Dne 5.VII.1942.g.Ponovno upućene ustaše željezničke bojne sa pojačanjem domobrana za čuvanje Lukač mosta,željezničke stanice Brdjeni i željezničke stanice Podorašće,nu ovo se osiguranje vratilo iz Podorašća navodno da s. napadnuti od partizana koji nastupaju iz s.Brdjana prema s.Podorašću.Po prikupljenim podatcima ustanovilo se da to nije tačno,pa je izdat nalog da osiguranje ponovno krene na svoje mjesto.

Moral kod stanovništva jako slab.Zovlađao je strah i panika,a što je još više pojačalo time što je većina predstavnika građanskih vlasti a i mnogi vidjeniji bogati građani napustili mjesto. Sve veze kako suboptne,željezničke i brzoizgane u svia pravcima prekinute.

Dne 6.VII.o.g.Obzirom na moral stanovništva primio sam uprevenu vlast u svoje ruke.
Upućeno osiguranje željezničke pruge ka Lukač mostu

вукла се у Коњиц. — Одметници у јачини од око 600—700 успјели су сићи на пругу код Живашниде и с. Овчари (сјеверно од Коњица) и намјеравају напасти на Коњиц.² — Јачина одметника због мрака није се могла провјерити. Те ноћи одметници су напали све жељезничке постаје сјеверно од Коњица до Блажуја и исте запалили. — Око 24 сата нападнут је и домобрански влак у Брђанима и запаљен. — Од причувних домобрана 13. пјешачке пуковније који су били у том влаку око 30 су наводно партизани одвели собом а остатак се разбјежао.

Дне 4. VII. о. г. Изјутра упућене су опходње за развијање у правцу с. Овчари — Живашница — с. Подорашац (сјеверно од Коњица). Тим развијањем установљено је да је прошле ноћи јачина одметника око Живашнице била око 200 људи, који су у околини пљачкали све до 4 сата изјутра, а потом кренули у сјеверном правцу ка с. Брадини рушећи мјестимично пругу и брзогласне везе. — Лукач мост остао недирнут. — Чувајута усташе устапсе жељезничке бојне. — Пруга Коњиц у току дана оправљена. Контролу на прузи врши жељезничко особље. — Те вечери сазнаје се да су одметници отишли ка с. Реповци (западно од с. Д. Брадине). Те вечери осигурање Лукач моста напустило је мост и дошло у Коњиц. —

Дне 5. VII. 1942. г. Поновно упућене усташе жељезничке бојне са појачањем домобрана за чување Лукач моста, жељезничке станице Брђани и жељезничке станице Подорашац, ну ово се осигурање вратило из Подорашца наводно да су нападнути од партизана који наступају из с. Брђана према с. Подорашцу. По прикупљеним податцима установило се да то није точно, па је издат налог да осигурање поновно крене на своје мјесто.

Морал код становничтва јако слаб. Завладао је страх и паника, а игго је још више појачало тиме што је већина представника грађанских власти а и многи виђени богати грађани напустили мјесто. Све везе како сухопутне, жељезничке и брзогласне у свим правцима прекинуте.

Дне 6. VII. о. г. Обзиром на морал становничтва примио сам управну власт у своје руке.

Упућено осигурање жељезничке пруте ка Лукач мосту стигло је између жељезничке постаје Подорашца и жељезничке постаје Брђана, но одатле је нападнуто од јачих одметничких дјелова те су се вратили натраг у Коњиц. — Напомињем да се усташе жељезничке бојне како претходног тако и овог дана нису показале на висини тако, да сам био присиљен запритити им да ћу их разоружати и затворити. При упућивању на Лукач мост морао сам их упутити под заповједништво једног од мојих енергичних домобранских стариешина, јер у противном неби

* У нападу на Коњиц учествовала су три батаљона Прве пролетерске бригаде. Више о томе види док. бр. 143, прим. бр. 13.

ишли. Заповједник усташа жељезничке бојне био је усташа Иван Кутлеша.

Обзиром на ситуацију од дјелова усташког сата у Коњицу (који је иначе од тада имао осигурање на положају Реповица — изнад жељезничке постаје), од дјелова усташа жељезничке бојне, који су прикупљени са осигурања пруге, од оружника оружног вода и појединих грађана — добровољаца из Коњица образован је један сат под називом 5. сат посаде Коњиц.

За заповједника тога сата својом заповиједи Бр. 1259/тај. од 6. VII ове године одредио сам оружног надпоручника Тадију Мандића, замјеника заповједника Мостарског сружничког крила, који се у то вриеме затекао у обиласку у Коњицу. Задатак тога сата био је да посједне и брани положај Реповица и да затвори прометне везе (друм и жељезничку пругу — све сјеверно од Коњица).

Те ноћи 5/6. извршен је и напад на с. Острожац (сјеверозападно од Коњица), запаљена жељезничка постаја, обћина и оружничка постаја. Ово су извршили дјелови партизана који су се налазили до тада на лиевој обали р. Неретве око Јаворика (јужно од Острожца) и те ноћи успили се пребацити на десну обалу р. Неретве и сјединити се са партизанима који су дошли преко Бјелашнице пл.³

Тога дана обзиром да су биле прекинуте већ све везе, нашом зракоплову који је дошао у развићање дат је знак: „ОП-КОЉЕНИ СМО" и „ТРАЖИМО ПОЈАЧАЊЕ". Јављено нам је да је помоћ затражена из Мостара.

Ноћу 6/7. VII. о. г. око 24 сата отпочео је напад одметника из правца с. Подорашца на Коњиц. Према прикупљеним подацима идућег дана установило се да су нападале три групе партизана јачине од по 100 људи. Једна група одметника непознате јачине нападала је из правца с. Хомоље (сјеверно од Коњица). Тај напад је одбијен.

Те исте ноћи око 3 сата отпочео је поновни напад од стране одметника, но исти је одбијен и одметници су се повукли у сјеверном правцу.

Код милиционера Ораховичког сата морал поколебан из страха пред осветом партизана ако би дали отпор. Обзиром да им је предочено да бране своју кућу, своје село и праг свога огњишта успило је да им се дух у неколико подигне.

Дјелови упућени за развићање у правцу Непа и с. Врдоља (источно од Коњица) извјептавају да одметника тамо нема.

Дне 7. VII. о. г. Упућене опходње за развићање у све стране.

Једна група од око 120 одметника руши пруту код с. Лисичића (источно од с. Острожца — сјеверозападно од Коњица).

Распоред бојне као и осталих дјелова тога дана био је па слиедећем:

1) — Дотадање осигурање Коњица од к. 564 (југозападно од Коњица) — гробље (јужно од с. Турије) — одатле источно к. 602 — с. Превија — па одатле сјеверно с. Цагаре до р. Неретве, затим Дединовац — к. 664 — Златар к. 878 (све источно од Коњица) — с. Овчари (сјевероисточно од Коњица), као и муњара у с. ЈБута (на десној обали р. Неретве — југоисточно од Коњица). — Укупна јачина дјелова осигурања била је око 250 људи са 4 тешке стројнице и 2 баача.

2) — Остатак људства од око 110 људи (тј. око 80 пушака, 2 баача и 2 стројнице посјело је положај Помол к. 423 — југозападно од Коњица), гдје је била и осматрачница потписаног. — Бројчано стање бојне 1. 3. и 4. сата било је без стариешина око 460 људи од тога у вањском расходу 80, а у унутрашњем око 20 људи тако, да је било за распоред свега око 360 људи, који су употребљени како је изложено у точ. 1) и 2).

3) — Положај Реповица сјеверно од Коњица посјео је 5. сат посаде Коњиц (усташе, оружници и добровољци милиционери) укупно око 120 пушака са једном тешком стројницом из састава бојне.

4) — Западно од Коњица с. Забрђе — с. Засливље — с. Ораховица — с. Челебићи посјели су милиционери Ораховичког сата са укупно око 100 пушака.

Ноћу 7/8. VII. о. г. око 0.30 сати отпочео је напад партизана на Коњиц из разних праваца:

- а) — с. Хомоље — Реповица — Коњиц;
- б) — Подорашац — с. Овчари — Коњиц;
- ц) — с. Џепа — Загорица к. 664 — Коњиц и
- д) — с. ЈБута — Г. и Д. Поље — Коњиц и
- е) — Пред јутро око 5 сати једна колона из правца Доње Село (сјеверозападно од Коњица).

Рад појединих посада био је слиедећи:

Посада на Реповици (5. сат посаде Коњиц) држала се на свом положају до праскозорја до око 4.30 сати, када је лево крило овога сата (оружници, и добровољци милиционери) без јачег притиска отпочело напуштање положаја и повлачење без датог уговореног знака — паљења гужви сјена на који знак би дјелови са положаја Помол знали вриеме повлачења дјелова 5. сата и могли то повлачење штитити ватром тако, да се повлачење није могло довољно штитити из бојазни да се не туку властити све док се није разданило. На тај начин омогућено је било партизанима да су се без великих жртава слободно пребацивали преко положаја Реповице ка жељезничкој постаји па и у само мјесто Коњиц.

Десно крило тога сата (усташе са тешком стројницом ове бојне) задржало се је на свом положају све до после 5 сати

када се и оно повукло због ранијег напуштања лиевог крила и због јачег притиска партизана. Ни тада није дат уговорени знак повлачења паљења гужви сјена.

Овај сат и ако је било заповјеђено да се има повући на положај Помол к. 423 (југозападно од Коњица) гдје је била причува и моја осматрачница није се повукао, него се цјели сат разбјежао и прикупио тек негдје на вису к. 1152 (југозападно од Коњица на Љубиној Пл.) куда се касније и бојна повукла.

Заповједник тога сата оружнички надпоручник МАНДИЋ ТАДИЈА није потписатом доставио никакав извјештај о ситуацији на положају Реповица, а нити се је особно јавио. Изгледа да је свој сат напустио јер се са својим сатом у саставу бојне није повукао, већ је своју јединицу својевољно напустио и наводно отишао својој кући. — За бојном није дошао у Бијело Поље код Мостара, на дан 9. VII. о. г. гдје је бојна задржана на становању до даљње заповиеди.

Да би се расвјетлили поједини моменти рада посаде на Реповици ноћу 7/8. VII. о. г. од надпоручника Мандића тражени су точни и исцрпни податци преко заповједничтва б. оружничке пуковније у Мостару, са списом ове бојне Бр. 1339/тајно од 30. VII. о. г.

Посада која је била на Помолу к. 423 (југозападно од Коњица) задржала се на свом положају све до 9 сати и одатле потпомагала ватром извлачење осталих дјелова, тукла ватром одметнике који су се кретали у мјесту Коњиц као и спречавала одметницима прелаз преко моста на леву обалу р. Неретве. Када су дјелови одметника који су се преко р. Неретве пребацили на леву обалу и почели утрожавати бокове посаде Помол иста се је повукла преко с. Турије на вис к. 1152 (Љубина Пл.) и одатле са осталим дејеловима ка Мостару. Заштитни дјелови који су остављени на положају Помол задржали су се до 10.30 сати када су се и они повукли за бојном.

Дјелови осигурања од гробља (јужно од с. Турије) — па источно к. 602 — с. Превија — па сјеверно с. Цагаре до леве обале р. Неретве повукли су се исто тако у правцу Љубине Пл. у вриемени када су и дјелови са Помола.

Дјелови који су се налазили на осигурању на десној обали р. Неретве: с. Љута — Дединовац к. 664 — Златар к. 878 — с. Овчари потиснути од стране партизана из тис правца, повлачили су се ка Коњицу, али обзиром на присуство партизана који су се у то вриеме налазили у самом мјесту Коњиц нису могли прећи на леву обалу р. Неретве и поћи за бојном у правцу Љубине Пл. него су користећи се шумом повукли ка Сарајеву.

Дјелови милиционера Ораховичког сата, који су се налазили на поставу западно од Коњица: с. Забрђе — с. Засливље

4/- Pred jutro oko 5 sati jedna kolona iz pravca Donje Selo
sjeverozapadno od Konjica.

Rad pojedinih posada bio je sljedeći:

Posada na Repovici 6. sat posade Konjic držala se na svoja
položaja do prazkoroja do oko 4.30 sati, kada je lijevo krilo ovog
sata, oružnici, i dobrovoljci milicioneri bez jačeg pritiska otpočelo
napuštanje položaja i povlačenje bez datog ugovorenog znaka-paljenja
gušvi sjena na koji znak bi djelovi sa položaja Pomol znali vrijeme
povlačenja djelova 6. sata i mogli to povlačenje ~~xxx~~ štiti vatrom
tako, da se povlačenje nije moglo dovoljno štiti iz bojazni da se ne
tuku vlastiti sve dok se nije raspadlo. Na taj način omogućeno je bi-
lo partizanima da su se bez veliki žrtava slobodno prebacivali preko
položaja Repovica ka željezničkoj postaji pa i u samo mjesto Konjic.
Desno krilo toga sata, ustaše sa teškom strojnicom ove bojne/
sadržalo se je na svom položaju sve do poslije 5 sati kada se i ono
povuklo zbog ranijeg napuštanja lijevog krila i zbog jačeg pritiska
partizana. Ni tada nije dat ugovoreni znak povlačenja paljenja gušvi
sjena.

Ovaj sat i ako je bilo zapovjedjeno da se ima povući na polo-
žaj Pomol k.423/jugozapadno od Konjica, gdje je bila pričuva i moja
osmatračnica nije se povukao, nego se cijeli sat razbježao i prikupio
tek negdje na visu k.1162/jugozapadno od Konjica na Ljubinji pl./kuda
se kasnije i bojni povukla.

Zapovjednik toga sata oružnički nadporučnik MANDIĆ TADJEA
nije potpisano dostavio nikakav izvještaj o situaciji na položaju
Repovica, a niti se je ~~nikak~~ osobno javio. Izgleda da je svoj sat napuštao
tako jer se sa svojim satom u sastavu bojne nije povukao, već je svoju
jedinicu svojevrijedno napustio i navodno otišao svojoj kući. Sa bojnom
nije došao u Bjelo Polje kod Mostara, na dan 9.VII.6.g. gdje je bojna
zadržana na stanovanju do daljnje zapoviedi.

Da bi se rasvijetlili pojedinih momenti rada posade na Repo-
vici noću 7/9.VII.6.g. od nadporučnika Mandića traženi su točni i is-
crpni podatci preko zapovjedništva 6.oružničke pukovnije u Mostaru, sa
spisom ove bojne Br.1339/tajno od 30.VII.6.g.

Posada koja je bila na Pomolu k.423/jugozapadno od Konjica/
držala se na svom položaju sve do 9 sati i odatle potpomagala vatro-
m, izvlačenje ostalih djelova, tj. vatra odmetnika koji su se kretali
li i u mjestu Konjic kao i sprečavala odmetnicima prelaz preko mosta na
lijevu obalu r. Neretve. Kada su djelovi odmetnika koji su se preko r.
Neretve prebacili na lijevu obalu i počeli ugrožavati bokove posade
Pomol ista se je povukla preko s. Turije na vis k.1162/Ljubinja pl./i
odatle sa ostalim djelovima ka Mostaru. Zaštitnik djelovi koji su ostali
lijevi na položaju Pomol zadržali su se do 10,30 sati kada su se i oni
povukli za bojnom.

Djelovi osiguranja od Groblja/južno od s. Turije- pa istočno
do k.608-s. Pravijsa-pa sjeverno s. Čagare do lijeve obale r. Neretve po-
vukli su se isto tako u pravcu Ljubinje pl. u vrijeme kada se u djelovi
vi sa Pomola.

Djelovi koji su se nalazili na osiguranju na desnoj obali
r. Neretve: s. Ljuta-Bedinovac k.664-Zlatar k.578-s. Ovevi potpisnici od
strane partizana iz tih pravaca, povlačili su se ka Konjicu, ali obzirom
na prisustvo partizana koji su se u to vrijeme nalazili u samom mjestu
Konjic nisu mogli preći na lijevu obalu r. Neretve i poći za bojnom u
pravcu Ljubinje pl. nego su koristeći se sumom povukli ka Sarajevu.

Djelovi milicionera Orahovičkog sata, koji su se nalazili
na postavi zapadno od Konjica: s. Zabrđe-s. Zaslavlje-s. Orahovića do s.
Čelebića povukli su se po pritiskom djelova partizana koji su se pre-
bacili na lijevu obalu r. Neretve oko 8,30 sati. Mnogi od tih milicionera
zadržali su se kod svojih kuća dok se svega njih 17 povuklo sa bojnom
preko Ljubinje pl. ka Mostaru.

Ukupna jačina partizana koja je napala na Konjic kretala
se između 1.500-2.000 ljudi.

Dne 8.VII.6.g. bojna se je sa ostalim djelovima posade Kon-
jic pod jakim pritiskom partizana morala povući jugozapadno od Konjica
ce preko s. Turije-Vis k.1162-M. Lisina-Bapta-Boreva Glava k.1620-Tis-
sovića-Lupoglav k.2102-Poljica-Frenj pl.-s. Bjelo Polje. Toga dana sa-
noćilo se je kod tvrde vođe/jugoistočno od Tisovice.

Pri povlačenju toga dana a po islasku na vis k.1162 na Lju-
binji pl. pokušali su četnici da nas razoružaju no taj njihov zahtjev
energično je odbijen stin, da u koliko bi mi stavili kakovih zapreka
da su borbu krčiti put. Nakon ovoga odustali su od svoga zahtjeva
te je bojna sa ostalim djelovima nesmetano produšila pokret.

— с. Ораховида до с. Челебића повукли су се под притиском дјелова партизана који су се пребацили на леву обалу р. Неретве око 8.30 сати. Многи од тих милиционера задржали су се код својих кућа док се свега њих 17 повукло са бојном преко ЈБубине Пл. ка Мостару.

Укупна јачина партизана која је налала на Кожиц кретала се између 1.500—2.000 људи.

Дне 8. VII. о. г. бојна се је са осталим дјеловима посаде Коњиц под јаким притиском партизана морала повући југозападно од Коњица преко с. Турије — Вис к. 1152 — М. Лисина — Рапта — Борова Глава к. 1520 — Тисовица — Лупоглав к. 2102 — Пољица — Прењ Пл. — с. Бијело Поље. Тога дана заноћило се је код Тврде Воде (југоисточно од Тисовице).

При повлачењу тога дана а по изласку на Вис к. 1152 на Лзубиној Пл. покушали су четници да нас разоружају но тај њихов захтјев енергично је одбијен стгм, да у колико би ми ставили каквих запрека да ћу борбом крчити пут. Након овога одустали су од свога захтјева те је бојна са осталим дјеловима несметано продужила покрет.

У даљем свом кретању бојна није била ни од кога нападана нити узнемиравана.

Дне 9. VII. бојна је продужила покрет од Тисовице даље ка Мостару, те је тога дана око 16 сати дошла у Бијело Поље са 300 домобрана, 45 усташа, 27 оружника, 17 милиционера и нешто избјеглица, гдје задржана на становању све до 18. VII. о. г.

За вриеме повлачења људство није имало никакве хране а нити је на правцу повлачења било довољно воде пгго је јако утицало на физичку издржљивост људства. Обзиром на малаксалост људства (већином причувници преко 40 година), људство је уз пут остављало своју опрему и неиА-о стрелива. — Иначе у борби се врло добро држало.

Од 9—18. VII. 1942. године бојна се је задржала у с. Бијело Поље — Потоци (сјевероисточно од Мостара), кога дана је око 9 сати кренула у Коњиц камо је стигла истога дана око 21 сат.

19. VII. о. г. са бојном предузето је потребно осигурање посаде Коњиц.

Од 19. VII. па свакодневно упућују се у разним правцима опходње јачине до једног вода ради развијања.

Б) — ИСКУСТВА:

Овом приликом стечено је искуство обзиром да су биле прекинуте све прометне везе како за Сарајево тако и за Мостар, да би једини начин дотура свих обскрбних потреба био могућ једино зракопловима. У ту сврху потребно би било изградити узлетишта за спуштање зракоплова.

Ц) НЕДОСТАЦИ И ГРИЕШКЕ:

Бројчано стање посаде Коњиц обзиром на ширину фронта који је имало осигуравати како од четника тако и од партизана било је сувише мало, а да би могло одолети нападу који је извршен на Коњиц 7/8. VII. од стране партизана.

Заповједник, сатник Стипетић
Стипетић

ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
III. ДОМОБРАНскоГ СБОРА
ГЛАВНО-СТОЖЕРНИ ОДЈЕЛ

Оп. Број 3484/тај./1

У Сарајеву, дне 18 X 1942

Прикључено уз наш Оп. број 4556/тај. — 42.

БР. 160 -

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ПЕТЕ ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ ПАРТИЗАНА НА ТЕРИТОРИЈИ ИСТОЧНЕ И ЗАПАДНЕ БОСНЕ ЗА ВРИЈЕМЕ ОД 26 ЈУЛА ДО 11 АВГУСТА 1942 ГОДИНЕ

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Тај. Ј. С. Бр. 1556

Сарајево, 11. коловоза 1942.

Предмет: Догласно
извјешће.

1. ВРХОВНОМ ОРУЖНИЧКОМ ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ.
2. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ III. ДОМОБРАНскоГ СБОРА,
3. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ III. ДОМОБРАНскоГ ЗБОРНОГ ПОДРУЧЈА ТРАВНИК,
4. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 1. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ СИСАК,
5. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 2. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ГОСПИЋ,
6. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 3. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ БАЋА ЛУКА,
7. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 4. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ТУЗЛА,

8. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 3. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
МОСТАР,
9. РАВНАТЕЉСТВУ ЗА ЈАВНИ РЕД И СИГУРНОСТ,
10. СРЕДИШЊИ ДРЖАВНИ УРЕД ЗА СУЗБИЈАЊЕ КРИМИ-
НАЛИТЕТА ЗАГРЕБ,
11. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ УСТАШКЕ НАДЗОРНЕ СЛУЖБЕ
УРЕД 1/Ш. ЗАГРЕБ, ОПАТИЧКА УЛ. 1.,
12. ЗАШТИТНОМ РЕДАРСТВУ УСТАШКЕ НАДЗОРНЕ СЛУ-
ЖБЕ У САРАЈЕВУ.

Према упуту за организацију и рад извјештајне службе и заповједи Врховног оружничког заповједничтва Тај. Ј. С. Бр. 320 од 31. српња 1941 предлажем слиједеће извјешће, за вриеме од 26. српња 1942. до 11. коловоза 1942.

2. — Четничка акција и предузете мјере:

Након склопљених споразума престала су непријатељства између четника, наших и савезничких оружаних снага; у колико се то односи на Зенички четнички одред и групу четника Дреновића на подручју крила Јајце. Ова група — Дреновић — уско је сурађивала са нашим оружаним снагама у борби против партизана. Док напротив поједине опходње зеничког четничког одреда и ако уговором обавезни на уредан живот и потпору наших снага, пљачкају наших сељацима живежне намирнице и стоку. Врше међу православцима промичбу, да се младићи који примају позиве за наступ домобранске вјежбе позиву не одазову, већ да ступе у њихове редове.

На подручју крила Сарајево налази се четничка група Саве Дерикоње. У задње вриеме не врше пљачке, припремни су за преговоре.

На подручју крила Фоча, подручје постаје Фоча и Устиколина примјећено је прикупљање четника у групама од 80—100. Црногорски четници племена Васојевића, заузели су раније положаје партизана у Трбушћу, Врбници и Лучу. Веће групе четника налазе се у „Планини Мазоче“ (20 км. јужно и југо-источно од Фоче).

Чета Милана Радовића на подручју постаје Устиколина и Превила одводи православце који су се одали мирном животу, у доби од 18 до 50 година говорећи, да је обћа мобилизација. Пљачкају стоку и живежне намирнице. Наводно се четници спремају да нападну Фочу и Устиколину.

На подручју Калиновика број четника повећао се на окс 1000, под заповједничвом бившег капетана Слободана Нешића. Наоружани су већим дијелом талијанским оружјем и ручним гранатама. Под заштитом су Талијана. Главно четничко заповједничтво за то подручје је у Калиновику.

Као важније износим слиједеће догађаје:

8. српња 1942. у 16 сати дошло је до борбе на десној обали ријеке Дрине јужно од Горажде, између одметничке банде Гојка Крезовића и талијанске милиције из Чајнича. Банда под водством Крезовића успјела је помоћу ручних граната пробити се и побјећи. Један одметник рањен, ухићен и предат талијанима у Чајниче.¹

14. српња 1942. ухићен је у Бутојну по дужностницима заштитног редарства Усташке надзорне службе Сарајево, котарски предстојник у Бутојну Ибрахим Сидран и још 4 особе, јер да су помагали партизанима код напада на Бугојно. Спроведени су у Сарајево.

14. српња 1942. у 23 сата, 20 наоружаних четника провалили су у три млина на Уришћком потоку, села Уришићи и Карачићи (10 км. југо-источно од Сребренице) и опљачкали сељацима 250 кг. брашна.

15. српња 1942. у 10 сати, партизани су поновно од заповједника постаје Јелеч, крила Фоча, захтјевали да им преда постају. Заповједник постаје заузео је мјесто у и изван војарне готов за борбу. Партизани су се развили у бојну линију и приближили се постаји на 300 метара. Када су партизани видјели оружничку одлуку повукли су се на положаје више Јелеча.

15. српња 1942. наоружани четници — број непознат — напали су 36 наших милиционера на десној обали ријеке Дрине, који чувају своја села, код Циндића (7.5 км. југо-западно од Горажде).

Под притиском четника 16 милиционера пребацило на лиеву обалу Дрине и јавили се посадном заповједничтву у Горажди, а за 20 милиционера незна се.

15. српња 1942. у 9 сати, цестар који се налазио на раду *•ла* цести Горажде — Циндићи рањен је са десне обале ријеке Дрине, по групи од 25 наоружаних четника.

16. српња 1942. један усташки вод сукобио се са четницима на брду Сушица мјесту званом „Табаково Гувно“ више Црног Потока (12 км. југо-западно од Сребренице). Овом згодом примјећено је да четници на шубарама носе знакове које носе Недићеви четници.

17. српња 1942. у 0.15 сати, око 500 наоружаних партизана из села Шековића и околице напали су Власеницу са сјевера на положај „Кулу“, са запада на положај „Кик“ и са југа на положај „Орловачу“ јаком пупгчаном и стројопушчаном ватром. Користећи се помрчином партизани су се привукли до

¹ Ову борбу је водила група бораца под командом Гојка Крезовића, команданта бившег Дринског добровољачког одреда који се за вријеме Треће непријатељске офанзиве распао.

самих положаја. Наше посаде напад одбиле. Борба је трајала до 2.15 сати. Наши губитци 1 усташа рањен. Губитци партизана, више мртвих и рањених.²

17. српња 1942. у 22 сата, 20 наоружаних разбојника упала су у село Копривну (8 км. југо-западно од Немиле) и опљачкали сељацима одјела, обуће и 4.790 куна.

17. српња 1942. наоружани партизани — број непознат у шуми „Копривница“ (8 км сјеверо-источно од Купреса) заузели су засједе, покидали б.б. линију на цести Купрес — Бутојно (7 км. сјеверо-источно од Купреса) разорили цестовни мост и на км. 7.5 прекопали цесту тако, да је промет обустављен.³

18. српња 1942. у 23 сата, 30 наоружаних разбојника упали су у село Горње Голубиње (4 км. сјеверо-западно од Бегов Хана), те опљачкали сељацима 4 говеда, разног одиела, обуће 33.190 куна и 85 дуката.

18. српња 1942. у 9 сати, 60 наоружаних партизана напали су из бусије на цести Власеница — Милићи на 3 км. војни теретни самовоз. Посада од 6 усташа прихватила борбу, али се због притиска партизана повукла у смјеру Власенице.

Самовоз је оштећен, остао на мјесту борбе, те накнадно довучен у Власеницу. Губитака није било.⁴

Истога дана исти партизани на цести Власеница — Милићи на 5 км. одузели су једној жени коња са товаром брашна.

Упућене потјере сукобиле се са партизанима и распршиле их* у правцу села Недјелишта (10 км. сјеверо-западно од Власенице).

Борба трајала од 9.30 до 12 сати. Губитака није било.

18. српња 1942. у 13.30 сати оружничка опходња око 20 наоружаних оружника и милиционера постаје Кнежина, крила Власеница, код села Долње Бабине (12 км. сјеверо-источно од Кнежине) нападнута је од јаче групе наоружаних разбојника.

Опходња напад одбила, разбојници се повукли у густу шуму.

Гонећи разбојнике опходња се је поновно са разбојничком групом сукобила и растјерала ју. Разбојници су хтјели опљачкати село Бабине.

19. српња 1942. четници групе Дерикоње ухитили су у Средњем двије жидовке и упућене у Семизовац. Предате су котарској области Сарајево.

20. српња 1942. у 3 сата Гламоч пао у руке партизана. Погинуо 1 оружник, 2 оружника нестала. Домобрански лиечник,

³ Овај напад су извршили четници.

* Ову акцију је извршила Купрешка чета Трећег крајишког НОП одреда.

¹ Ову акцију је извршила група бораца Бирчанског НОП одреда.

3 домобрана и 7 рањених домобрана остали су у Гламочу. 2 частника, 70 домобрана, 3 оружника и 70 милиционера повукли су се у Ливно.

22. српња 1942. у 0.30 сати, 6 наоружаних разбојника упала су у село Речице (5 км. сјеверно од Зенице) и опљачкали мјепгтанима разну одјећу и обућу у вриједности од 65.000 куна.

22. српња 1942. на цести Купрес — Шујица (8 км. југо-западно од Купреса) напали су партизани трговце и отели им 100 свиња, 4 коња, 2 кола, а 4 особе заробили.

22. српња 1942. у 1 сат, група наоружаних партизана — број непознат — напала је домобранску стражу на жељезничкој станици Бравница (4.5 км. југо-западно од Јајца). Након краће борбе партизани су заробили 16 домобрана, жељезничара телефонисту, заплијенили двије стројне пушке, 14 пушака и телефон.

Од заробљених домобрана 13 су свукли и пустили, а 3 домобрана и телефонисту повели собом.⁵

23. српња 1942. у 13.30 сати четници — број непознат — напали наше положаје на „Црном Врху" кота 1053 (јужно од Фоче). Напад одбијен. Један четник погинуо, 1 усташа погинуо и 1 рањен.

23. српња 1942. у 16 сати око 100 наоружаних партизана опљачкали су на штету браће Хаџишабановићи из Сарајева, из села Касидола (1 км. источно од жељезничке станице Коран) 17 говеда и 124 комада ситне стоке и отјерали у правцу Тахорине, а од чобана одузели 1650 куна.

23. српња 1942. у 10 сати наш крилаш Бреге 19-420 \тлиед квара строја срушио се је у селу Отесу (1.5 км. јужно од Илице) и разлупао. Пилот рањен.

24. српња 1942. наоружани разбојници — број непознат — напали су групу сељака и жена из опћине Соколац, који су се враћали из Нове Касабе (22 км. сјеверо-источно од Власенице), са 3 товара жита у Соколац. Напад је извршен на мосту „Дубничког потока" (4.5 км. југо-западно од Нове Касабе). Разбојници су убили 3 селџака, заплиенили коње и жито.

24. српња 1942. у 1 сат, 2 наоружана разбојника упали су у кућу сељака Стипе Дујмовића у селу Црквица (7 км. сјеверно од Зенице) и тражили од истога 5000 куна. Како новаца имао није опљачкали му разног одиела у вриедности од 14.500 куна.

Исти дан у 18 сати, 7 наоружаних четника покушали су да у селу Тетову (6 км. западно од Зенице) продру у складиште усташког табора, како би се домогли оружја. Ватром усташког стражника присиљени су на бијег.

⁵ Напад је извршио батаљон „Пелагић" Трећег крајишког НОП одреда.

24. српња 1942. у 20.30 сати опходња оружничке постаје Лодвitez, крила Сарајево, сукобила се је са одметницима на мјесту зв. „Галеж” кота 1122 (4 км источно од Подвitezа). Рањен 1 оружник, 1 оружник нестало.

24. српња 1942. у 0.30 сати, наоружани одметници — број непознат — извршили су ватрени напад на село Рибницу (6 км. западно од Какња). Сеоска стража напад одбила. Губитак није било. Сумња се да су препад извршили четници.

24. српња 1942. у 23.30 сати, група од 20 наоружаних одметника упала у село Жуч (8 км. сјеверно од Сарајева) и опљачкали са имања Авде Силајџије 1 коња, 4 краве и 29 оваца •у вриедности од 89.000 куна.

Већи дио стоке је властичтво неких Сарајлија који су дали стоку на испашу у речено село. Одметници су дошли из Црног Врха (25 км. сјеверно од Сарајева) камо су и стоку отјерали.

24. српња 1942. у 23.30 сати пребациле су се три мање групе наоружаних партизана — број непознат — из „Планине Јања” преко ријеке Врбаса, привукли се 2 км. јужно од Јајпа у шуму и отвориле ватру на Јајце. Домобранске и усташке страже ватром одговориле, па су се партизани повукли на источну страну града и поновно ватру отворили. Страже ватром одговориле и партизане растјерали. Партизани су, повлачећи се, напали домобранску стражу на мосту ријеке Врбаса у Прудима (2.5 км. сјевероисточно од Јајца). Стража напад одбила.⁸

Пушкарање је трајало до 25. српња 1942. 4 сата.

24. српња 1942. у 5 сати око 200—300 наоружаних партизана напали су село и оружничку постају Шујица, крила Јајце. Борба је трајала до 8 сати, па је Шујица пала у партизанске руке. Слаба посада повукла се под притиском према Дувну. 10 оружника заробљено или нестало.⁷

25. српња 1942. у 22 сата партизани заузели Дувно. Оружници се повукли у смјеру Мостар.⁸

25. српња 1942. јавио је један сељак из села Варош (12 км. југо-источно од Трнова) да су 24. ов. мјесеца кроз село Варош прошли око 5000 партизана и кретали брдом Главача кота 1112 (2 км. западно од Вароша) за Рогој и Добро Поље (5 км југо-западно односно 2. км. сјеверо-западно од Главаче).

Партизани СУ притодом вођења борбе са четницима Варош попалили. Партизани су наоружани лаким и тешким

⁸ Напад су извршили дијелови Трећег крајишког НОП одреда.

⁷ Напад на Шујицу је извршио Први и Четврти батаљон Треће санџачке бригаде. Опширније о томе види док. бр. 157, прим. бр. 7.

⁸ У нападу на Дувно учествовала је Прва гооолетерска бригада. Детаљније о томе види док. бр. 157, прим. бр. 8.

стројницама, као и бацачима и воде собом око 1.000 комада оваца, 100 говеда и 100 коња.⁹

25. српња 1942. ухићено је у Доњем Вакуфу 12 особа, јер да су помагали партизане код напада на Бутојно. Ухићени су по дужностницима заштитног редарства Усташке надзорне службе Сарајево. Спроведени су у Сарајево.

26. српња 1942. у 16 сати, наоружани четници — број непознат — на цести Фоча — Јелеч км. 8 разоружали су 8 оружника и 30 оружничких новака, који су са постаје Јелеч путовали у Фочу. Заробили их и повели у шуму Закмур, гдје су их држали до 29. српња 1942. којег су дана по изјави једног оружника, који је побјегао из заробљеништва 6 оружника заклали. За судбину осталих незна се.

Према изјави истог оружника у шумама Закмура, Јабуче и Мрежице те околним селима налази се око 2.000 наоружаних четника. Стремају напад на Фочу.

26. српња 1942. у 19 сати партизани су на планини „Буковача“ (6 км. сјеверно од Купреса) опљачкали 31 комад говеда и отјерали на планину „Јањ“.

27. српња 1942. у 20 сати партизани су заузели положај у „Тијесном Кланцу“ (9 км. југо-западно од Трнова). Истог дана отели су сељацима села Бјелемића 100 комада стоке, које су сељаци тјерали на сајам у Сарајево.

27. српња 1942. упућена је из Хаџића јача домобранска опходња у планину „Игман“. На мјесту Брезовача (6 км. југот западно од Илице) дочекана је по партизанима пушчаном и стројопушчаном ватром. Опходња се повукла у Хаџиће. Један домобран рањен. Партизанске извиднице стигле су до Брезоваче. Према податцима у планини „Игман“ и Бјелашници налази се 3—4 батаљона партизана око 2—3000.¹⁰

28. српња 1942. у 14 сати, 20 наоружаних пљачкаша сачекали су на цести Пале — Мокро (1 км. југо-источно од Хан Дервент) кола натоварена са 950 кг. тпенице и отјерали у Подроманију.

29. српња 1942. у 14 сати, 25 наоружаних одметника опљачкали су са пашњака села Папратнице (15 км. сјеверо-западно од Жепча) 11 говеда, заробили пастира и отјерали у село Блатницу, котар Теслић.

29. српња 1942. примјећен је у селу Подхум (12 км. јужно од Ливна) један партизански теклић. Упућене потјере опколиле га, нашто је теклић извршио самоубојство. Преметачином љеша нађена је партизанска заповјед, да се партизанске чете

⁹ Односи се на Пету црногорску НОУ бригаду и Херцеговачки НОП одред који су се тих дана под поитиском четника повлачили према Игману, а затим према Босанској Крајини. Више о томе види док. бр. 76 и 83.

¹⁰ Види примједбу под 9.

повуку журно у планину Јеловачу. Заплиењена 1 пушка и самокрес са нешто набоја. Посадно заповједништво Ливно извјештено.

29./30. српша 1942. наоружани партизани — број непог знат — опљачкали су сељацима села Црна Ријека (6 км. источно од Хан Пијеска) 24 овце, 4 говеда и 2 коња, у вредности од 73.000 куна; па отјерали у правцу Заграђа (9 км. сјеверо-источно од Хан Пијеска). Упућене потјере нису пронашле стоку.

30. српња 1942. у 3.45 сати, 25 наоружаних разбојника напали су пилану у Седри између коте 1155 и 1161 (2.5 км. западно од Мокрог). У пилани разбојници су опљачкали 1 велики и 2 мала кожната погонска ремена, писаћи stroj и разног алата. Стројару опљачкали 7000 куна, а по осталим становима поразбијали врата и прозоре и опљачкали разне ствари. Заробили управитеља пилане Виктора Салеза и још 3 особе па их одвели собом.

30. српња 1942. у 17 сати, наоружани одметници, припуцали су на оружничку опходњу постаје Жљебови, у селу Мандри (6 км. сјевероисточно од Соколца) а затим се повукли у шуму. Губитака није било.

30. српња 1942. у 2.30 сати, 400—500 партизана напали су Бугојно са југо-западне стране. Наше снаге око 300 пушача дочекали их. Борба је трајала до 5 сати. Напад одбијен. Партизани се повукли југу према Горњем Вакуфу одакле су и дошли. Губитци 4 партизана погинула, више рањених: 1 домобран рањен.¹¹

31. српња 1942. поновили су партизани напад на Бугојно, мањим снагама. Борба је трајала до 5 сати. Напад одбијен. Губитци партизана непознати, губитци наши, 1 рањен.

31. српња 1942. у 3.30 сати, 2 наоружана четника опљачкали су сељацима у селу Горње Ровне (5.5 км. западно од Бусоваче) 23.000 куна и разне живежне намирнице.

31. српња 1942. ухићен је на подручју оружничке постаје Крешево један рањен партизан, који се је крио по оближним шумама. Припадао је 5. партизанској бригади, која је имала 4 батаљона а 250 партизана.¹²

31. српња 1942. установљено је, да су се током друге половине мјесеца српња 1942. на подручју оружничке постаје Јајце одметнули 6 православаца и придружили партизанима.

Током мјесеца српња 1942. са подручја постаје Алипашин Мост одметнули су се и придружили одметницима 15 православаца, који су позвати у домобранство.

' 1. колхоза 1942. група наоружаних партизана — број непознат — из планине „Јањ“ разорили су на км. 7 жељезничке

¹¹ Напад су извршили дијелови Четврте пролетерске (цоногорске) бригаде. Види док. бр. 154, прим. бр. 12 и 156, прим. бр. 2.
¹² Пета црногорска НОУ бригада

пруге Јајце — Доњи Вакуф (југо-западно од Јајце), жељезничку пругу 150 м. и потпорни зид висок 1.50 м. у дужини од 30 м. Влак извидница возећи из Јајца исти дан у 8.50 сати услед разорене пруге стао је, нато су партизани припуцали. Домобрани ватром одговорили, губитака није било. Из Јајца упућено појачање и отворена топовска ватра. Партизани распршени. Пруга поправљена, промет успостављен.¹³

1. коловоза 1942. четници су на подручју постаје Устиклина убили једног сељака муслимана а једног ранили.

3. коловоза 1942. у 16.30 сати, 12 наоружаних одметника зауставили су поиггански самовоз Сарајево — Горажде, на цести између Сјетлине и Подграба на мјесту званом „Раките“ путнике и трговачку робу опљачкали, па их затим пустили за Горажде.

4. коловоза 1942. у 5 сати опходња оружничке постаје Прача, крила Вишеград, обилазећи постајно подручје затекла је у селу Доња Винча одметника Анђелка Телетину. Опазивши опходњу одметник се је дао у биег. Како на позив није хтио стати, опходња је на истог пуцала, једним набојем га ранила и ухитила. Спроведен је III. домобранском збору.

5. коловоза 1942. у 6.45 сати, 30—40 наоружаних одметника зауставили су кршевски путнички самовоз на цести Кисељак — Високо код села Горана (5 км. југо-западно од Високог) опљачкали 20 путника — новац, одиело и пртљак те побјегли у оближњу шуму. Крстарећи одјел вода Високо упућен у потјеру.

3. — О комунистима:

Упадом херцеговачко-црногорских комунистичко-партизанских пљачкашких банда на подручје пуковније, током мјесеца липња и српња 1942. године појачани су редови партизана на подручју крила Јајце. Партизани на томе подручју врше јаку промичбу међу пучанством. Она села, која им се не одазивају, пљачкају и пале, а мјештане кољу и убијају. Руше и разарају жељезничку пругу, б.б. линију и цестовне мостове.

И ако им наше оружане снаге задавају тешке ударце и велике губитке, партизани добивају појачања од партизана мјештана.—

Готово 2/3 подручја крила Јајце налази се у партизанским рукама. Сваким даном све се више шире, заузимају мјеста и села.

На подручју крила Власеница, партизани су прикупљени на подручју Шековићи — Папрача.¹⁴ Пљачкају путнике, храну

¹³ Напад је извршио батаљон „Пелагић“ Трећег крајишког НОП одреда.

¹⁴ У ово вријеме на том терену је дјеловала Шеста источно-босанска бригада и Бирчански НОП одред.

и стоку. Према прикупљеним податцима намјеравају напасти Власеницу, Дрињачу и Зворник...

II. АКЦИЈА НАШИХ И САВЕЗНИЧКИХ ОРУЖАНИХ СНАГА:

На подручју Бугојно — Купрес — Ливно и Дивно у акцији против партизана дјелују домобранске постројбе пуковника Шимића и усташке пуковника Францетића.¹⁵

Концем мјесеца српња и почетком коловоза 1942. њемачке оружане снаге уз сурадњу нашег топничтва, предузеле су акцију на подручју Пазарић — Забрђе и јужно од Крешева и завршиле акцију са успјехом. Партизани су разбијени уз велике губитке. Само мањим дјеловима успјело је пробити се на Битовњу Планину.

V. ОБЋИ ЗАКЉУЧАК:

Јаче партизанске снаге задржавају се у простору између Прозора и „Битовње Планине“, као и око Вуковског. Исто тако у простору око Дивна и Шујице, после пада ових мјеста. Јаче партизанске снаге окупљају се и на подручју око Купреса. У Ливну воде се борбе из утврђених кућа. Ситуација се много погоршала, јер партизани владају подручјем⁴ Дувањског и Ливањског Поља. Приети опасност, да ће партизани опљачкати све најплодније крајеве западне Босне. На подручју Власенице осјећа се живље кретање партизана и пл>ачкашких банда.

VI. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ ПРИВРЕМЕНО НЕ ДЈЕЛУЈУ:

Крило Сарајево: Средње, Иванчићи, Озрен, Хаџићи.

Крило Травник: Пуховац, Гора — међупостаја, Каменица, Стог, Радовље, Боровица.

Крило Јајце: Ипота, Глоговац, Шипово, Дивичане, Стројце—Јањ, Језеро, Црна Ријека, Герзово, Дрветин, Равно, Прекаја, Преодац, Млинигга. Потоци, Видимље, Боречи, Оџак, Поповићи, Мокроног, Роре, Драгњић, Прибељи, Долац, Халапић, Прозор, Шћит, Горњи Вакуф. Гламоч, Шујица, Дивно, Присоје, Студена Врела, Ливно, Вагањ-Пролог и међупостаја Подкрај и Голињево.

¹⁵ 28 јула јаче снаге усташа потпомогнуте са 3 тенка, под командом пуковника Шимића и пуковника Францетића извршиле су изненадан продор из Купреса у Шујицу и Дивно. Међутим, учествовали напади Друге пролетерске бригаде и Трећег крајишког одреда у околини Купреса и напади Прве пролетерске и Треће санџачке бригаде дуж комуникације Купрес — Дивно принудиле су усташе да се 1 августа повуку према Купресу остављајући у Шујици и Дивну мање посаде. Прва пролетерска бригада је успјела у току 1 и 2 августа да растјера ове посаде те су Дивно и Шујица поново ослобођени.

Крило Власеница: Шековићи, Циле, Доле и Јежестица.
Крило Вишеград: Каменица — Рујиште, Мала Гостиља, Велетово, Вардиште, Бјело Брдо, Увац, Рудо, Добрун, Устибар и Обоцаш Хан.

Крило Фоча: Фоча, Ифсар, Вихоч, Челебић, Мештровац, Бастаси, Попов Мост, ЈБубиња, Гођен, Металка, Чајнице, Заборак, Миљено, Јабучко Седло, Баре, Јелеч и Превила.

VII. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ПРЕСЕЉЕНЕ
У ДРУГО МЈЕСТО:

Крило Сарајево: Ледићи у Трново, Јахорина у Брус.

Крило Травник: Округлица у Будожел.

Крило Вишеград: Грбић у Соколовиће.

VIII. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ОБНОВЉЕНЕ:

ООО

Заповједник пуковник,

Тома

Тома

(М. П.)

БР. 161

ИЗВЈЕШТАЈ ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КУПРЕС ОД 13 АВГУ-
СТА 1942 ГОД. О НАПАДИМА ПАРТИЗАНА НА КУПРЕС

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА

ОРУЖНИЧКА ПОСТАЈА

КУПРЕС

Број 1561

13-8. 1942.

Предмет: Напад партизана
на Купрес.

ЗАПОВЈЕДНИШТВУ 5 ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
САРАЈЕВО (ЈС)

Дана 10 коловоза 1942 у 23 с. партизани су јаким снагама са свих страна опколили напали и Купрес као и ближу околицу, те су у краћој борби сва наша села око Купреса заузели и почели палити. У тим селима биле су само сеоске страже и милиција, која се је након јаког напада партизана повлачила

у Купрес. Борба око Купреса трајала је од 23 сата до 11.8.1942 12 сати, када су партизани потиснути натраг 6 Км. од Купреса.¹

Код одступања, партизана кроз наша хрватска села Олово удаљено 1 Км. западно од Купреса, село Османлије удаљено 2 Км. западно од Купреса, Злосела удаљено 5 Км. западно од Купреса, село Ботун удаљено 6 Км. југоисточно од Купреса, село Врила удаљено 6 Км. јужно од Купреса, партизанске хорде палиле су, пљачкале и поклали 12 особа мушког и женског пола, а заробили и собом повели 16 мушких особа.

У борбама од наших оружаних снага погинуло је, 14 мака, а 42 су рањена.

Попаљено је у наведеним селима 46 зграда, кућа и штала. Отјерано 461 говеда и 1762 комада оваца, те већа кодичина одјеће и осталих справа и сељачког намјепгаја, са већом количином живежних намирница.

Исте ноћи, када је вршен напад на Купрес, партизанске хорде запосјеле су сву Копривничку шуму од В. Врата до Копривнице од 4—8 Км. сјевероисточно од Купреса покрај цесте Купрес — Бутојно, те попалили све дрвене мостове, цесту прекопали великим јаркима, безброј јелки оборили на цесту и тиме потпунома закрчили ову једину прометну везу са Купресом, па је тако Купрес поново био опкољен са свих страна од 11—15 коловоза т.г. када је од наших оружаних снага Купресу дошло појачање, те се одмах приступило поправки цесте и брзогласне линије, која је била такођер на том дјелу покидана.

На мјесту вођених борби нађено је много погинулих партизана, међу којима и жена. Већи дио су их партизани код повлачења собом одњели, као и рањене односили су и упућивали у село Благај, 14 Км. сјеверозападно од Купреса.

Заробљени партизани и партизанке, код испитивања једно гласно изјављивали су, да је у напад на Купрес било упучено 2100 партизана (2) бригаде, којима је било наложено, да град освоје под сваку цијену, па макар сви изгинули.

Заробљени партизани и партизанке већим дјелом родом су из Србије и Црне Горе. *

Од партизана заплењено је 10 пушака, 2 стројне пушке, те више стрељива.

¹ У првом нападу на Купрес учествовале су слиједеће јединице: Друга пролетерска, Четврта пролетерска (црногорска) бригада, Десета херцеговачка, Други батаљон Треће санџачке бригаде и три чете Трећег крајишког НОП одреда. Напад није успио.

Други напад на Купрес извршен је 13/14 августа. У овом нападу учествовале су све горе поменуте јединице и Прва крајишка бригада. И овај напад није успио.

Ноћу 14/15 августа, исте јединице, изузев Четврте пролетерске (црногорске) бригаде нападе су Купрес по трећи пут, али без успјеха. Опширније о овим борбама види док. бр. 77, 101, 108, 111, 117, и 165.

Штета коју су партизани пригодом ове борбе нашем пу-
чанству нанели је огромна.

У овим борбама такођер су учествовали сви оружници ове
постаје са осталим оружаним снагама. Губитака код оружника
није било.

Предњи извјештај доставља се ради знања.

РАЗАСЛАТО:

Заповјед. оруж. крила Јајце,
воду Бутојно и котарској
области Купрес.

Заповједник постаје наредник,
Антон Хочевар

БР. 162

**ИЗВЈЕШТАЈ БАЊАЛУЧКОГ ЗДРУГА ОД 14 АВГУСТА 1942
ГОД. О БОРБАМА ПРОТИВ ПАРТИЗАНА У БОСАНСКОЈ
КРАЈИНИ У МЈЕСЕЦУ ЈУЛУ 1942 ГОДИНЕ**

БАЊАЛУЧКИ ЗДРУГ

Број 6469 тај_

Дне 14. VIII. 1942

Бања Лука

Предмет: обћа бојна рела-
ција за мјесец српањ.

ЗАИОВЈЕДНИЧТВУ П. ДОМОБРАНСКОГ СБОРА.
(Главностожерни одјел).

Савезно заповједи Министарства хрватског домобранства
Глст. Оп. Бр. 1242/тај. од 9. просинца 1941. и заповједи тог за-
повједничтва Гст. Бр. 4107/тај. од 1. свибња 1942., достављам
обћу бојну релацију Бањалучког здруга за мјесец српањ 1942.

2. српња 1942. г.

Буковац (5 км. ј.-з. од Бос. Градишке). Партизани су из-
вршили у току ноћи слабијим снагама ватреци препад на по-
ложај на Јабланичкбм одсјеку, али су нашом ватром одбијени.

Опходње, које су у току сутрашњег дана упућене у изви-
ђање, нису могле пронаћи никога, него су само установиде, да
су партизани ископали према нашем положају свјеже заклоне.

У току овог препада и извиђања, није било губитака на
нашој страни.

Код партизана, се такође нису могли установити губитци.

Горњаш! (7 км зап. од Шибић Хана) — заповједничтво Источног одсјека за затварање. Овога дана предало се је **3.677** људи, који су услед акције у Козари били присиљени, да напусте своја села. Попогмеђу њима вјероватно има и партизана, које су њихове вође разоружале.¹

Истога дана на Јабланичком одсјеку (1.5 км зап. од Бос. Градишке), око 18.30 сати присиљен је да се спусти један крилаш, ватром наших постројби са земље. Када се је спустио, установљено је, да је то наш крилаш. Срећом није теже оштећен, те се је могао полако спустити на земљу. Посада је остала жива, крилаш лакше опггећен.

6. српња 1942. г.

Приједор. Овога дана упућен је један вод из **I.** бојне **10.** пјешачке пуковније у развићање моста на ријеци Сани, код Сводне. Када је вод приспјео до моста, добио је изненада јаку ватру од стране партизана, који су имали и 1 бацач. Вод је примио борбу, али се је морао пред надмоћнијим непријатељем повући.²

У овој борби нестало је 1 домобран, за кога се вјерује, да је погинуо.

7. српња 1942. г.

Лубински пододсјек. (око 5 км ј.-з. од Бос. Градишке). У току ноћи, одметници су покушали, да јачим снагама пробију на овом пододсјеку обруч око Козаре, али нису у томе успјели.

Напад је одпочео око 01.30 сати и трајао је све до зоре, када су се партизани повукли. На нашој страни није било губитака. На страни партизана, откривено је каснијим развићањем доста трагова крви, али није нитко иађен.³

¹ За вријеме непријатељске офанзиве на Козару од 10 јуна до 18 јула непријатељ је отјерао у логоре око 50—60000 неборачког становништва, које се пред наступањем непријатеља склонило у планину Козару. Група о којој се овде говори је једна од низа група које су тих дана отјеране у логор.

² Друга чета Ударног батаљона

³ Јединице Другог крајишког НОП одреда „Младен Стојановић“, које нису успјеле да се пробију из обруча (Други и Трећи батаљон и дијелови Првог и Ударног батаљона) покушале су да се пребаце преко Саве у Славонију. У међувремену непријатељ је појачао своје снаге према Сави па је штаб одреда одустао од ове намјере. Послије тога поменуте јединице према плану штаба одреда разбиле су се у мање групе које су се провлачиле кроз непријатељске линије или се скривале у козарским шумама, док непријатељ није прокрстарио Козаром. Послије повлачења непријатеља ове су се групе поново окупиле, тако да је, већ 3 августа штаб одреда успио да оформи три батаљона са једанаест чета са укупно 750 бораца.

У току овога дана, предало се је нашим властима на овом диелу положаја 1363 људи, са многобројном стоком, Сви су спроведени у логор у Ст. Градишку.

8. септмбра 1942. г.

Постројбе Источног одсјека за затварање, допрле су овога дана, а у садејству са четама, које воде акцију у Козари, до села Подградци, а да нису нигдје наишле на озбиљан одпор.

Једна група од 20 партизана, послала је писмо у којем нуди, да ће они сами ликвидирати са партизанским вођама у Козари и моле, да се поведу преговори. Молби није изађено у сусрет.

Преко циелог дана, предају се мање групице избјеглица из Козаре. Сви се спроводе у логор, јер међу њима има и разоружаних партизана.

10. септмбра 1942. г.

Чете у Козари настављају напредовање без нарочитих борби. По свему судећи, партизани су јако деморалисани и не помишљају на давање неког одпора.

На свим осталим одсјецима, подузета извиђања, али се нигдје није наишло на јаче непријатељске снаге. Мање групице биле су убрзо протјеране.

Овога дана успостављена је жељезничка веза Бања Лука — Приједор.

11. септмбра 1942. г.

а) **Подградци** (16 км ј. од Орахова). Око 02.15 сати једна група партизана покушала је да се пробије и извршила је кратак напад на наше диелове, али је после борбе од око 1 сата, одбачена и повукла се је ка Просари. Наших губитака није било.

б) **Бос. Нови**. Око 00.30 сати јаке партизанске снаге одпочеле напад на Бос. Нови, особито на предграђе Урија, гдје су успјели да запале неколико кућа. У 02.00 сата борба се води на циелом положају Бос. Нови — Двор. Веза између ова два мјеста прекинута. Борба је престала у свануће.

Података о губитцима нема.⁴

По свему овоме изгледа, да партизани врше очајничке покушаје, да се извуку из Козаре и да пробију обруч, који их све више стеже, али деморалисани, немају успјеха.

ц) Успостављена је брзогласна веза између Приједора и Санског Моста.

* Напад на Босански Нови је дјелимично успио. Шире о томе види док. бр. 10, прим. бр. 1.

Сански Мост. Око 00.30 сати напали су партизани на град са свих страна. Отворена је јака ватра са околних висова. Осјећао се је јаки притисак на дио града на лиевој обали ријеке Сане.

Борба је престала око 06.00 сати, када су се одметници повукли према Санским Брдима — Ђедовачи.

Према прикупљеним податцима, у нападу је могло учествовати око 200 партизана са 5 до 6 стројница.

На нашој страни није било губитака.⁵

Подузетим извиђањем, нису се могли установити губитци партизана, али се је на више мјеста наишло на трагове крви. Вјероватно, да су своје рањене и погинуле, ако их је било одниели собом.

18. српња 1942. г.

Овога дана је у главном завршена акција чишћења Козаре Пл. Комунистичке банде су разбијене, а поједини мањи одјели, који су се задржали још на томе подручју, бит ће истребљени акцијама посада, које су остале на очишћеној просторији.

Чете, које су учествовале у акцији у Козари, врше поново прикупљање, за акцију, која ће се подузети на подручју од црте Приједор — Бос. Дубица на запад ка луку Сане и Уне.

Бронзани Мајдан. У току ноћи 18./19. српња, извршен је напад на оружничку постају у Бронзаном Мајдану. По свим податцима, изгледа, да су напад извршили четници „Зелени Кадар“.

Једна опходња од 3 оружника, која је била пошла у обилазак, заробљена је од истих нападача (четника) и двојица су убијени, а један је успио да побјегне и да се врати у своју постају. Овај је подпуно оплљачкан. Оставили су му само рубље.

Поведеном истрагом по овоме, није се могло точно установити, ко су били нападачи, али по причању заробљеног оружника и осталим податцима највјероватније је, да су напад извршили четници из „Зеленог Кадра“.

20. српња 1942. г.

Сански Мост. Заповједник посаде у Санском Мосту извјештава, да је добио сигурне податке, да су овога дана у Лушци Паланку дошли око 5000 партизана из Лике и да вјероватно предстоји напад на Сански Мост.⁶

⁵ Напад су извршиле јединице Првог крајишког НОП одреда. Види док. бр. 22, прим. 4.

⁶ Ова вијест није тачна. Ни једна личка партизанска јединица није у то вријеме прелазила у Босну.

Обавјештен о овоме Гићип§551аћ ^е51ћо5шеп, није дао никаквог одговора, а здруг под својим заповједничтвом није имао никаквих снага на расположењу, да би појачао посаду у Санском Мосту.

22. српња 1942. г.

Бања Лука. Овога дана су четници из групе Раде Радића пресрели на путу за Бања Луку код с. Јабланца, 136 младића православаца, који су били позвани у домобранство, за радничке бојне и одвели их преко Врбаса у чету неког Љубе Бундала.

На тражење наших власти, да се поменути младићи пусте, четници су одговорили, да су их пустили, међутим се је свега неколико њих јавило, а други су остали код четника.

25. српња 1942. г.

Овога дана је усташка бојна „Девчић“, приликом чишћења заосталих партизанских банди у Козари, код с. Мљечанице (11 км ј. ј.-з. од Бос. Дубице), наишла на једну групу од 20 партизана. У борби је убијено 18 партизана, а 2 су заробљена.

Заплиењено је 11 пушака, 1 самокрес и доста стријељива.⁷

Саслушавањем заробљених партизана, установило се је, да се главни вођа партизана у Козари „Шоша“⁸ налази још у Козари са једном групом од 120 наоружаних партизана.

О овоме су одмах извјештене све постројбе, које врше чишћење заосталих партизана у Козари.

26. српња 1942. г.

Патрија (10 км сјев. од Приједора). Овога дана напала је једна јача група партизана усташку бојну Девчић, која се је налазила на положају Патрија — Гоље (10 км сјев. од Приједора) и одбацила је исту до села Д. Јеловац (4 км западније).

Напад је извршен рано у зору, изненадно, тако да су нападачи примјећени тек када су сасвим подишли положају. Како сам положај није био утврђен, то се бојна на истоме није могла ни задржати, већ се је морала повући.

У овој борби, погинуло је 6, рањено 7, а нестало 1 усташа.

Партизани су имали, у колико се је могло установити, 21 мртвог.⁹

Слидећег дана, бојна се је повратила на свој положај, без икаквог одпора од стране партизана.

⁷ Борба је вођена са дијеловима Другог крајишког НОП одреда.

* Народни херој Јосип Мажар-Шоша, командант Другог крајишког НОП одреда

" Напад су извршиле јединице Другог крајишког НОП одреда „Младен Стојановић“.

Кључ. Око 00.30 сати напале су јаке партизанске снаге посаду у Кључу и већ око 01.00 сати, посада се је повукла. Детаљи о овој борби нису се могли никако добити. По свему судећи, изгледа, да је посада била подпуно изненађена и да није стварно ни дала неки јачи одпор, већ да је одмах почело повлачење из Кључа ка Врхпољу, гдје се је стварно посада Кључа и задржала.¹⁰

Од цијелокупне посаде, озбиљнијег одпора дала је посада града Жељина, која се је држала до 16.00 сати, али није могла ништа подузети услед слабе снаге.

На први позив посаде Кључ, да им се упути помоћ, кренуо је истој у помоћ сатник ТТантек из Г. Санице са око 80 људи и заповједник оружанске постаје Врхпоље са 26 оружника. Смионим налетом, ова појачања под зрповједничтвом сатника Шантека, успјела су око 05.00 сати да избију на периферију града, избаце партизане из првих ровова и ношени одушевљењем, продужили су даље надирање у сам град. Око 09.00 сати, партизани збуњени смионим налетом, почели су у паничном бјегству да напуштају град, остављајући за собом много стријељива, оружја и другог творива.

Сатник Шантек је на то образовао један јуришни вод од добровољаца и оружника, који је продро у град и подузео чишћење, растјерујући заостале партизане и прикупљајући оружје, које су они оставили.

Међутим, партизани, који су се повратили од првог страха и збуњености, када су видјели, да је снага, која их је напала мала, прикупили су се на околним брдима и почели наступати, покушавајући да обколе Кључ са свих страна.

Увидјевши узалудност сваког покушаја, да се пред огромном надмоћи партизана и даље задржи Кључ, сатник Шантек је нешто после 09.00 сати издао заповјед, да се подузме повлачење. Оружници су се повукли ка Врхпољу, а он са својим људством ка Г. Саници.

Чудно је, да посада Кључа, која у то вриеме, није била далеко од самог града (код с. Красуља 10 км сјеверније од Кључа), није ништа подузела, да прискочи у помоћ сатнику Шантеку и оружницима, те су ови остављени сами себи, морали најзад попустити пред надмоћнијим партизанским снагама, које су покушале, да их обколе. Да је тада упућена помоћ од можда свега 100 људи, можда би се Кључ могао одржати.

Ово се једино да оправдати чињеницом, да домобрани из посаде Кључа, у том тренутку нису били способни за напад, јер страховито деморализирани ноћним нападом, нису били у

¹⁰ Кључ је ослободила Прва крајишка бригада и јединице Првог, Трећег и Петог одреда. Опширније о томе види док. бр. 56 и 66.

стању да се прикупе и организирају. Било је случајева, да су читаве групе домобрана бјежале из Кључа главом без обзира, а када су их оружници, који су пошли у помоћ из Врхпоља покушали вратити натраг у борбу, ови су бацали оружје и бјежали ка Врхпољу. Под оваковим приликама, заиста је било немогуће са њима нешто подузети.

Овај је здруг, одмах по пријему извјештаја о нападу Кључа и напуштању истога од стране посаде, замолио њемачко заповједништво, да упути помоћ Кључу бар неколико бојних кола, а чим сване, да се упуте крилаши, који ће бомбардирањем помоћи, да се град поврати и задржи, до доласка појачања. Њемачко' заповједништво међутим овој молби није изашло у сусрет, а тек око 09.00 сати упућена су два крилаша, који су изгледа само извиђали, јер су према извјештају заповједника оружничке постаје Врхпоље, наредника Ивезића, ови крилаши прелетјели преко Кључа, али се уопће нису спуштали да туку партизане, који су се прикупљали на околним брдима, и ако им је он давао знакове, да им треба помоћи.

Истога дана у 14.00 сати, послата је у Сански Мост помоћ од 250 људи, на самовозима, а то је била сва снага, са којом је у том тренутку располагао Баљалучки здруг. Ова је помоћ наравно стигла касно, тако да о повраћању Кључа није могло бити ни говора, већ је задржана у Санском Мосту, као појачање, јер се је предвиђао напад и на Сански Мост.

У овој борби, посада Кључа имала је 19 погинулих, 10 рањених и 15 несталих домобрана'. Осим тога, партизанима је пало у руке око 20.000 набоја за пушку и нешто оружја. Остаток стриелјива, није пао у руке одметницима, јер се је исто налазило на Жељину, гдје се је посада држала до 16.00 сати, те је за то вриеме сво стриелјиво испуцала прие повлачења. Остао је само 1 сандук стриелјива за пушке.

Партизани су по свим извјештајима морали имати велике губитке, јер су улице приликом против напада сатника Шантека, биле скоро сасвим покривене погинулим и рањеним партизанима, које ови нису могли евакуирати, због брзине налета појачања под заповједништвом сатника Шантека.

У овом нападу учествовало је око 3 до 5000 наоружаних партизана.

Сански Мост. Исте ноћи (28-/29.) око 23.00 сати, партизани су напали јаким снагама Сански Мост и борба је трајала све до сванућа, када су се нападачи повукли, не получивши никакав успјех.

Приликом извиђања слиедећег дана, нађено је 8 лиешсва партизана и много трагова крви.

На нашој страни било је 4 погинула и 15 рањених домобрана.

28. srpnja 1942. g.

Ključ. Oko 00.30 sati napale su jake partizanske snage posadu u Ključu i već oko 01.00 sati, posada se je povukla. Detalji o ovoj brbi nisu se mogli nikako dobiti. Po svemu sudeći, izgleda, da je posada bila potpuno iznenađena i da nije stvarno ni dala neki jači otpor, već da je odmah počelo povlačenje iz Ključa ka Vrhpolju, gdje se je stvarno posada Ključa i zadržala.

Od cilekupne posade, ozbiljnijeg otpora dala je posada grada Željina, koja se je držala do 16.00 sati, ali nije mogla ništa poduzeti usljed slabe snage.

Na prvi poziv posade Ključ, da im se uputi pomoć, krenuo je istoj u pomoć satnik Santek iz G. Sanice sa oko 80 ljudi i zapovjednik oružničke postaje Vrhpolje sa 26 oružnika. Smionim nalletom, ova pojačanja pod zapovjedništvom satnika Santeka, uspjela su oko 05.00 sati, da izbiju na periferiju grada, izbace partizane iz prvih rovova i nošeni odševljenjem, produžili su dalje nadiranjje u sam grad. Oko 09.00 sati, partizani zbunjenini smionim nalletom, počeli su u paničnom bjezstvu da napuštaju grad, ostavljajući za sobom mnogo strijeljiva, oružja i drugog tvoriva.

Satnik Santek je na to obrazovao jedan jurišni vod od dobrovoljaca i oružnika, koji je prodro u grad i poduzeo čišćenje, rastjerujući zaostale partizane i prikupljajući oružje, koje su oni ostavili.

Medjutim, partizani, koji su se povratili od prvog straha i zbunjenosti, kada su vidjeli, da je snaga, koja ih je napala mala, prikupili su se na okolnim brdima i počeli nastupati, pokušavajući, da obkole Ključ sa svih strana.

Uvidjevši uzaludnost svakog pokušaja, da se pred ogromnom nadmoći partizana i dalje zadrži Ključ, satnik Santek je nešto poslie 09.00 sati izdao zapovjed, da se poduzme povlačenje. Oružnici su se povukli ka Vrhpolju, a on sa svojim ljudstvom ka G. Sanici.

Čudno je, da posada Ključa, koja u to vrijeme, nije bila daleko od samoga grada (kod s. Krasulja 10 km sjevernije od Ključa), nije ništa poduzela, da priskoči u pomoć satniku Santeku i oružnicima, te su ovi ostavljeni sami sebi, morali najzad popustiti pred nadmoćnijim partizanskim snagama, koje su pokušale, da ih obkole. Da je tada upućena pomoć od možda svega 100 ljudi, možda bi se Ključ mogao održati.

Ovo se jedino da opravdati činjenicom, da domobranci iz posade Ključa, u tom trenutku nisu bili sposobni za napad, jer strahovito demaralizirani noćnim napadom, nisu bili u stanju da se

Брзогласна веза са Санским Мостом, била је за вриеме овог напада прекинута, од стране одметника.¹¹

29. српња 1942. г.

Сански Мост. Одмах после пола ноћи, партизани су извршили напад на Сански Мост, са свих страна, али се је све свршило само на отварању ватре. Овај ватрени препад је завршен око 01.00 сат.

У 02.00 сата, поново је подузет напад партизана на град, али је и овај пута одбијен, без наших губитака. После кратког застоја, одпочео је и трећи напад, најжешћи, који је трајао све до сванућа.

У наладу је учествовало око 500 партизана са више стројница.

Наши губитци 1 лакше рањени домобран. Губитци партизана непознати. Подузетим извиђањем, није нађено ништа, осим трагова крви на неколико мјеста.

30. српња 1942. г.

Бос. Дубица. Једна група од око 150 партизана, напала је око 21.00 сати оружничку постају у селу Маглајци (9 км јуж. од Бос. Дубице). Оружници, којих је било свега 12, морали су се повући ка Бос. Дубици.

Партизани су запалили неколико кућа у селу Бјелајци, па се у току ноћи опет изгубили ка Козари.

Губитака на нашој страни није било. Код партизана није познато.¹²

31. српња 1942. г.

Г. Саница. У 01.30 сати, јаке партизанске снаге напале су посаду у Г. Саници. Посада, која је бројала око 370 људи, прихватила је борбу и храбро се је одупирала надмоћним непријатељским снагама (по прикупљеним податцима око 2 до 3000 наоружаних), све до 05.15 сати, када је заповједник посаде, сатник Шантек, увидјевши безизлазност ситуације, издао заповјед за повлачење.

По издатој заповједи за повлачење, сатник Шантек пошао је у зграду стожера посаде, да уништи писмохрану. Када је ово извршио, пошао је ка домобранима, којих је било остало око 30, да се са њима повуче, међутим, при излазу из зграде пао је погођен од непријатељског зрна.

Задњи се је држао на положају поручник Лукшић са својим водом, код железничке постаје, који је био скоро подпуно

¹¹ Напад на Сански Мост није успио услед магле. Шире о томе види док. бр. 22, прим. 4.

¹² Напад је извршила група бораца Другог крајишког НОП одреда.

обкољен и није могао подузети повлачење. Погинуо је у рову заједно са већином својих домобрана.

У 05.30 сати, Г. Саница је била потпуно заузета од стране партизана и исти су се одмах дали на паљење појединих зграда, тако, да је у 06.00 сати, цијели град био у пламену. Ово се је дозвало по извјепгају извиђача у крилашу, који је из Приједора био упућен ка Г. Саници.¹³

И овом приликом, овај је здрут тражио од њемачког заповједничтва, да упути одмах у зору крилаше у помоћ посади, али су крилаши упућени тек око 06.00 сати, и ако свањује много раније.

Губитци партизана у овоме нападу су по причању избјеглих и из заробљеничтва повраћених домобрана били веома велики. Тако један наводи, да је само пред ровом, у којем се је бранио поручник Лукшић са својим водом, било преко 50 мртвих партизана.

Губитци наше посаде у Г. Саници, су такође велики, али точни податци нису још прикупљени. Чим се добију податци, доставит ће се накнадно.

II. ЗАПАЖАЊА.

У току ових борби, запажено је:

Партизани, послѣје пораза у Козари, раде по једном бољем плану. Не упуштају се у појединачне нападе слабијим снагама, већ за напад на поједине посаде прикупљају све расположиве снаге, а само са мањим диеловима врше демонстративне нападе на оближње посаде, да би сприечили одашиљање помоћи стварно нападнутим посадама.

Како су у задње вриеме добили јака појачања из Лике, а наводно и из Црне Горе, партизанске банде из Грмеча, у стању да за одлучни напад на једну посаду, без великих потешкоћа прикупе снага од 4 до 5000 наоружаних људи.

Из свега излази, да постављање слабих посада не може пружити никакву сигурност, јер ма како биле исте утврђене, неће моћи одољети нападу толико премоћних снага. Најслабија посада, која би се могла дозволити, била би I бојна и то са доста аутоматског оруђа и добро утврђена.

Користно би било, када би се посадама могли додиелити бацачи пламена, који би својим дејством вјероватно страховито утицали на морал партизана, јер од овог средства, не би имали никакве обране.

III. НЕДОСТАТЦИ И ГРИЕШКЕ

— Опрема домобрана је још увјек слаба. Нарочито се осјеча недостатак ципела и рубља. За сада, док су топли дани,

¹⁸ Борбу су водиле јединице Прве крајишке бригаде. О ослобођењу Горње Санице види док. бр. 74.

то се још које како може издржати. Али када захлади и почну кише, стање ће бити неиздржљиво.

— Постројбе на положајима немају Шаторских листова. Тражена је журна додиела, али није ништа добивено.

— Аутоматског наоружања има мало. Нарочито има мало бацача, док партизанске групе, које су се у задње вриеме појавиле, по свему судећи имају доста аутоматског оруђа, а и бацача.

— Недостатак частника у постројбама се јако осиеча. Мало бројчано стање частника и дочастника, једино и оправдава брзи пад Кључа, јер да је било довољно частника и дочастника, не би дошло до расула посаде и можда би се град био одржао.

У Санској посадној бојни (Домдо бојна Сански Мост), постоје 2 сата, који уопће немају частника, а остали сатови имају по једног частника. Не може се ни замислити, да један частник или чак дочастник, може у борби држати у руци цели сат, а нарочито у ноћној борби и то на несразмјерно великом положају.

Тражена је журна попуна частника, од Попунидбеног заповједничтва у Бања Луци и П. домобранског сборног подручја (Попун.), али исти нити до данас нису добивени.

— Знанствена спрема причувних частника и дочастника је веома слаба. Ово се је нарочито показало приликом радова на утврђивању.

— Стега код причувника је доста попустила. Стално се налазе на положајима, без замјене, те се са њима не може никаква обука изводити. Мали број частника не дозвољава, да се ова обука изводи на самом положају.

— Оно мало, частника, који се налазе у постројбама, не могу посвршавати све послове, а нарочито не послове око снабдјевања опремом и обскрбе. По постројбама нема скоро никакве очевидности о дутујућој опреми а напосе о оружју. Заповједници знају од прилике, колико имају чега, али точно не. Разлог немања потребног броја дочастника, те све остаје на домобранима писарима, који наравно не могу све држати у реду. Заповједници су стално заузети око свршавања послова тварне природе, јер су свјестни да ће једино они материјално одговарати.

Све би ово требало уредити, јер иначе се може лако догодити, да и друге посаде доживе исту судбину Кључа и Г. Санице. А одговорност за неуспјех се не може приписати заповједницима, него околностима, под којима су они радили и борили се.

П.3.3.

за Главара стожера, сатник
(Сола)
Сола стк.

**ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ОРУЖНИЧКОГ ВОДА
ТРАВНИК ОД 17 АВГУСТА 1942 ГОД. О НАПАДУ ПАРТИ-
ЗАНА НА ОРУЖНИЧКУ ВОЈАРНУ РАСТОВО**

ЗАПОВЈЕДНИШТВО
ОРУЖНИЧКОГ ВОДА
Број 1378

У Травнику, 17. колхоза 1942.

Предмет: Партизани напали
на Растово, четири оружни-
ка заробили и постају о-
пљачкали.—

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ (Ј. С.)
• САРАЈЕВО

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ I. ОПЕРАЦИОНЕ ЗОНЕ 9. П.П. ТРАВНИК.
ЖУПСКОЈ РЕДАРСТВЕНОЈ ОБЛАСТИ ТРАВНИК.

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ТРАВНИК.
КОТАРСКОЈ ОБЛАСТИ ТРАВНИК.

Дне 16. колхоза 1942. год. око 5.30 сати, једна група од 100—120 партизана дошла је од Горњег Вакуфа опколила је и напала оружничку војарну Растово, упали у војарну пред којом тада није било стражара. У војарни на спавању затекли су заповједника постаје наредника Ферида Чаушевића, оружника Николу Колаковића, Мату Цурића и Салиха Хамзића. Пред војарном у дворишту био је надзорни војарне причувни домобран Јозо Марјановић позади зграде и када се је враћао у војарну пред улазним вратима већ су били партизани и није се више могао вратити у војарну, већ је побјегао, без да је оружнике у војарни могао обавјестити.¹

Заповједник постаје наредник Чаушевић са оружником Матом Цурић и Салихом Хамзић повратио се из службе 15. колхоза 1942. у 22 сата. Назорник до 24 сата био је оружник Никола Колаковић, од 24 сата прич. домобран Јозо Марјановић, дочим се једна опходња од три оружника налазила у служби на терену.

Пред војарном у ноћи 15 на 16. колхоза 1942. давали су стражу милиционери њих седам из села Растова, који су стра-

жу напустили у 5 сати, пушке оставили у оружничкој војарни и отишли својим кућама.

Када су партизани упали у војарну и нашли оружнике на спавању у креветима уперили су на њих пушке с риечима „Предај се“ једни су тако напереним пушкама чували оружнике, а други су купили оружје и стрељиво.

Од оружја су однијели 6 пушака од оружника, и 8 пушака са којима су милиционери држали стражу, свега 14 комада пушака, 2 самокреса, 5 комада бодежа, 50 комада набоја за самокрес, 360 набоја за пушку од оружника, 600 постајне резерве, 1300 за пушку стројницу (Шош), од усташког стожера из Травника пушчани набоја 2 сандука око 2.400' комада, који су били у похрани на постаји Растово, и постајни 10 комада ручних граната (бомби).

Са постаје су опљачкали једино 7 комада (дека) гуњева, 14 плакта, 14 навлака, 14 јастучница, 5 комада кишних кабаница, једну зимску бунду, 2 комада пешкира, једно огледало, од државне опреме однијели су све, сем вјешалица, кревета и сламарица. Брзогласни апарат су полупали, све књиге и писмохрану изнијели су пред војарну и запалили. Од новца однијели су и то: државног новца за одсјечнине 5000 куна, постајне мензе 7000 куна, господарственог новца 4.310 куна и од плате причувних домобрана 1000 куна, свега 17.310 куна.

Од момчади-оружника покупили су све одјело резервно из војарне, а са оружника Салиха Хамзића скинули су оружничко одјело и све су однијели, Хамзићу су нашли у куферу цивилно одјело које је морао обући. Оружницима су разбили куфере покупили приватне ствари и однијели, а нареднику Чаушевићу код особног претреса одузели 2.200 куна са новчаником.

Од постајне мензе однијели су већу количину посуђа, а оно што нијесу однијели све су полупали, од живежних намирница однијели су и то: 80—100 килограма кукурузног брашна, 15 килограма пшеничног брашна, 8 килограма макарона, око 8 килограма масти и око 20 килограма кукурузног гриза и других које каквих ситница.

У мјесту Растову грађанству партизани нису чинили ништа, једино су трговцу Хилми Дурат-Беговићу узели нешто дувана и једне опанке, а своје старе оставили њему. У Шебешићу друга партија сачекала је партију из Растова и онда су заједнички обе извршиле пљачку код лугара Ферде Пелове и чиновника фирме Угар Винка Бубића, што им је однијето непознату, и из магазина фирме Угар однијели су непознату количину брашна и дувана и око 100 килограма сланине, а апотеку и алат љечнички, затим обе партије партизана којих је било када су се скупили сви око 250, и отишли заједно у Горњи Вакуф. Једна је партија пратила 4 заробљена оружника

и комору од 10 коња са натовареним пљеном, дочим је једна партија ишла као осигурање лијево а једна десном страном пута шумом.

Када су оружници доведени у Горњи Вакуф, предведени су партизанском политичком комесару на испит, које је испитивао од када служе у оружничтву, од куда су родом, дали припадају усташкој организацији, колико имаде војске и усташа у Травнику, на која питања оружници су им давали негативан одговор.

Из села Растова дошло је у Горњи Вакуф 7 сељака и то: 4 православна, 2 муслимана и 1 католик, молити партизане да оружнике које су заробили и одвели из Растова неубију, већ да их пусте јер да су народу били добри. По преслушању ових сељака партизани су оружнике дне 16. колхоза 1942. године, око 20 сати пустили и то: Наредника Фериди Чаушевића, оружника Николу Колаковића, и Салиха Хамзића с изјавом да иду својим кућама, јер у противном ако их још нађу негдје у служби да ће их исјећи на комаде. Оружнику Мати Цурићу пошто је родом из Горњег Вакуфа нису дозволили да идје у Раство, него су му наредили да идје кући и да од куће не смије нигдје да идје, коме су наредили да оружничко одјело скине и њима донесе, а он нека обуче цивилно. Партизани су хтјели да скину одјело са наредника Чаушевића и оружника Колаковића, али на молбу ових да немају у чему да идју, оставили су им партизани њихово одјело.

Оружници које су партизани пустили, наредник Чаушевић, оружник Колаковић и Хамзић повратили су се на оружничку постају Раство 17. колхоза 1942 г. у 10 сати. Оружничка постаја у Раствоу са даном 16. колхоза 1942. год., поновно је успостављена са 3 оружника исте постаје, којој су придодати као помоћ крстарећи одјел Травник — Билаловац 11 оружника, и Високог 14 оружника.

Заповједник постаје Раство наредник Чаушевић Ферид, оружник Никола Колаковић и Салих Хамзић и причув. домобран Јозо Марјановић на темељу Законске Одредбе о ратним судовима §. 2. точ. 5. . . . дне 17. колхоза 1942. год. у 20 сати лишени су слободе и стављени у притвор код оружничког крила у Травнику.

Предње извјешће предлажем на даље уредовање.

Замјеник, заповједника
Стожерни наредник
(Дубравац)
Дубравац

**БОЈНА РЕЛАЦИЈА ПРВОГ ГОРСКОГ ЗДРУГА ЗА МЈЕСЕЦ
ЈУЛИ 1942 ГОДИНЕ**

**І. ГОРСКИ ЗДРУГ
І. ДИО
СРПАЊ**

ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
І. ГОРСКОГ ЗДРУГА
Оп. Бр. 326/тај.

У Комоговини дне 17. VIII. 1942

ПРЕДМЕТ: Обћа бојна релација
овог сдруга за мјесец српањ
1942 године.—

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 1. ГОРСКЕ ДИВИЗИЈЕ,—

Савезно Заповједи Министарства Хрватског Домобранства (Главни стожер) Оп. Број 1242/тајно од 9. просинца 1941. године, доставља се обћа бојна релација за мјесец српањ 1942. године у слиедећем:

І. УСТАШКО ДОМОБРАНСКА ПУКОВНИЈА:

1. — **Циљ:** чишћење Козаре и Просаре планине и просторије између ових двију планина од партизана.—

2. — **Сврха:** Коначно уништење партизана у Козари и Просари планини и на просторији између ове двије планине.—

3. — Ток операција:

До 3. српња о. г. бојне ове пуковније налазиле су се на положају Мјечаница — Елезовача — Маглајци — Бјелајци — Горњешевци — к. 189 укљ. и то: І. бојна: Елезовача — Мјечаница до р. Кошице, ІІ. бојна од р. Кошице — Маглајци — Бјелајци (укљ.) и ІІ. бојна: Бјелајци — Фурда до к. 189 (укљ.) — стожер пуковније и І. битница І. Горског Сдрута у с. Влашковцу (к. 222). — Господарски уред пуковније налазио се у Бос. Дубици.—

Задатак: држање утврђеног постава и онемогућивање пробијања партизана према западу.—

Још увијек проналазили су се остатци борбе на дан 29. липња 1942 године на fronti ІІ Бојне, гдје су партизани доживјели тежак пораз.—

3. српња 1942. године и то: І и ІІ. бојна замјењене су са положаја које су до сада држале са њемачким бојнама и то

двје бојне имале су задатак чишћења т. ј. ушле су у састав њемачких јединица у којима су добиле задатак чишћење проторија, позади њемачких јуришних одјела.—

Од сваке бојне дато је по 35 домобрана под заповједничтвом једног заставника — Заповједника вода — у јуришну групу.—

II. бојна остала је на досадашњем поставу, те је имала сачекати док I и III. бојна заломе десним крилом и дођу у висину II. бојне. — На тај начин бојне су пале под њемачко заповједничтво, док стожер пуковније имао је задатак надзирање обскрбе свих трупа I Горске дивизије и групе Хенсел.—

5. српња почела је акција на Козару планину.

4. српња из растава I. Бојне упућена је I. сатнија у групу за осигурање позадине. Та је сатнија упућена у с. Грбавци.—

I. и III. бојне имале су задаћу да прикупљају и спроводе све особе које су нашле на земљишту у Грбавцима, односно у Дубици.—

II. бојна која је све до 10. VII. стајала на своме досадашњем поставу, потцала је у групу за јуриш.—

На дан 18. VII. I. и III. бојна са овим стожером, дошле су у Бос. Дубицу, гдје су стављене под заповједничтво пуковније и до 21. VII. 1942 године вршиле су попуну ради уједначења истих. Ово вриеме искоришћено је и за прање крпање одјела и одмор. — II. бојна остала је у КозарИ ради чишћења исте.—

За рад пуковније од 21. VII. 1942 године добивена је заповјед I. Горске Дивизије Оп. Број 335/тајно. По тој заповједи пуковнија је одређена у десну подступину и добила је задатак чишћења просторије јужно од Уне од црте Грбавци—Грдановац.

У тој акцији у којој је пуковнија била десна подгрупа за чишћење, пуковнија није наишла на јачег непријатеља' и ако су добивени вјероватни податци да се пред фронтом исте налази око 100 партизана, осим што су пронађене веће скупине младића, као и поједина партизанска склоништа, хране и опреме. Пуковнија је без знатних губитака доспјела на цесту Бос. Костајница, а II. и III. бојна на осигурање пута.— '

30. VII. 1942. године III. бојна стављена је под њемачко заповједничтво у подгрупу Шварц, али је ту остала свега два дана те је враћена у састав пуковније.—

II. Бојна остала је на осигурању пута Грдановац — Свијетљево до краја мјесеца.

II. КОМБИНОВАНА БОЈНА ПОДПУКОВНИКА ШИМИЋА:

1. — Циљ: затварање положаја на западним падинама Козаре између I и II Горског Сдруга на положајима Долови — Патрија до Југовића Брда.

2. — **Сврха:** Да спрјечи извлачење партизана из Козаре планине кроз међупростор између I. и II Горског сдруга, који је остао непотпуњен.—

3. — Ток операција:

1.—1. VII. нарочитих догађаја на положају није било.

2.—2. VII. побуњеници су извршили слабији препад на ову бојну. Напад је одбијен и без жртава по наше дјелове.—

3. VII. нарочитих догађаја није било.

Ноћу 3/4 у 0.30. сати партизани су отпочели тући ватром бацача, лијево крило бојне и том приликом избацили су око седам бомби. Након овога слиједила је њихова ватра из стројница и из стројних пушака. Око 2 сата осјетио се је јаки напад партизана на моје десно крило (код гробља на Доловима). Услијед надмоћности ватре мојих дјелова на овом положају партизани су попустили након чега је у 2.30 сати осјетио се јаки напад партизана на центар мог положаја, при чему су исти већ били дјеломично упали у поједине ровове овог дјела положаја, али повратним нападом исти оу били за кратко вријеме одбијени. Око 3 сата партизани су извршили жестоки напад како ватром тако и врло јаким живом снагом (у масама) на положају Патрија попраћен са страховитим урликањем, услијед чега се њемачке трупе, које су биле на положају између моје бојне и подпуковника Шнура (Јутовића Брдо) почели по дјеловима напуштати положај и повлачити се на мој положај, тако да сам у три маха морао већи дио ове њемачке бојне враћати на додељени јој дио положаја. Овом приликом партизани су око 4. сата на 40 метара испред линије мог положаја а предњи (истакнути) дјелови положаја које су Немци држали већ су били заузели. Благодарехи јакој и точној ватри наше битнице исти су били разбијени и принуђени на нагло повлачење услијед чега је слиједило гоњење како ватром тако и покретом са наше стране.

Овом приликом жртава са наше стране било је мало док партизани имали су врло велики број губитака како у људству тако и у материјалу, што се види из прегледа о губитцима и плијену.¹

4. VII. у току овог дана партизани уопће нису вршили какве нападе нити узнемиравања, док са наше стране вршено је развијање и прикупљање оружја и материјала које су партизани са собом оставили приликом свог неуспјелог напада у току ноћи.—

¹ Ноћу 3/4 јула јединице Другог крајишког одреда отпочеле су борбу за разбијање непријатељског обруча и извлачење из Козаре. Први и Ударни батаљон успјели су да разбију непријатељски обруч и да се пробију према ослобођеној територији Грмеча. Том приликом са њима се пробило и око 10000 избјеглица, док су у обручу у Козари и даље остали Други, Трећи и Четврти батаљон са рањеницима.

Ноћу 4/5. VII. у 23 сата побуњеници су испалили 12 граната на лиево крило мог положаја (Долови). — Од ове ватре жртава није било.—

Око 24 сата побуњеници почели тучи наше положаје из појединих стројница дуж циелог положаја.

Око 1 сат извршили су јаки притисак на моје лиево коило и њемачке положаје тако да ватра с времена на вриеме била је све жешћа и жешћа, услед чега су њемачки војници, међу којима је било и неколико домобрана одпочели напуштати положај који су држали на косици која се протеже од „П" слова (од натписа Патрија) у јз. правцу. Јачина нападача: од оружја имали су три стројнице (које су заробљене од моје бојне) и врло велики број стројних пушака.

Исто вриемено следио је напад побуњеника у јачини око 400 на центар мог положаја, а мање групе око 200 на десно крило нападајући из правца Доловског гробља. Напад ових побуњеника повремено јаче односно слабије што је зависило од парирања наше ватре. Ноћ је била врло тамна. Видљивост никаква а јединице су биле без свиегосних срестава.—

Око 3 сата побуњеници су извршили врло јак притисак на цели положај. Овај напад био је састављен од врло великог броја оружја што се осјетило по њиховој јакој ватри и јакој ударној снази као и по великој галами. Њемачки дјелови овог момента (осим тенкова) подпунома су напустили горе означену косицу и повукли се на безимену главицу, коју покрива слово „П" од натписа Патрија. Са овом косом побуњеници су потпуно заузели у своје руке доминирајући положај и са исте тукли јаком бочном ватром мој један дио положаја.

У 4.15 сати ситуација је била слиедећа: На горе означеној косици, партизани су успијели упалити бензин на једном тенку који је и онако горећи јурио дуж мог положаја све до моје осматрачнице, гдје сам га задржао и након кратког вријемена успијело је горећи бензин угасити (осим изгореном бензина друге штете на тенку није било). Под заштитом горећег тенка побуњеници су успијели да се један дио од око 40—50 људи пробије преко положаја којег су Њемци држали изађе у позадину мога положаја одакле су почели отварати на моје дјелове око осматрачнице леђну ватру, остали дио побуњеника успио је да се потпуно довуче до у непосредну близину мога положаја, тако да су поведени партизани били на 10 м. удаљени од мојих ровова. Овом приликом отпочела је њемачка битница са Хајдеровца са врло прецизном ватром тући лиево крило мога положаја услед које ватре погинула су два чаркара и рањено преко 15 домобрана-чаркара. У последњем моменту а у ово"ј најкритичнијој ситуашпи када су и остали дјелови побуњеника почели подлазити мојим рововима успиело ми је са још неколико дочасника и чаркара из 3. Усташке сатније да прикупим преплашене

л»уде, повратим их на положај, и након чега је одмах а у послиедњем тренутку извршен јуриш. Нагли налет односно прелаз усташа од појединачног одступања на јуриш са нешто домобрана, запањило је побуњенике тако да су исти били невјероватно изненађени, тако да исти нису били у стању ма какав отпор дати ватром већ су прешли у панично бјежање. Овај налет посаде са лијевог крила на јуриш увукао је на јуриш и сву посаду, цјелог положаја, тако да је наступио момент борбе са хладним оружјем. Након -2 минута од момента прелаза на јуриш, са партизанске стране уобће више ватра се није осјетила.

Истота овог момента ситуација на другом дјелу положаја била је слиедећа: група од 200 партизана која је нападала преко гробља била је разбијена тако да је већи дио ових партизана око 80 остало на ^положају мртвих а врло мали број успио се је пробити а остали су се дјелом повукли и правцу Вилић Брда, пгто лакше што теже рањени. Друга група од 400 људи-партизана која је нападала на центар положаја исто тако била је разбијена од којих је око 60 остало мртвих на положају а остали су у паничном бјегству побјегли на Козару.

5. VII. у току овог дана вршено је развићање и прикушБање оружја и материјала, које су партизани послије неуспјелог напада оставили за собом на бојном пољу. У 12 сати Бојна је добила задатак да осигура пут Дубица — Приједор, пошто су остали дијелови наше дивизије добили задатак да продуже напад на Козару. Бојна је добила осигурање пута од к. 144 (Кнежовље) до Церовске косе закључно. Овај задатак бојна је извршила до пада мрака, а 9. сат 11. пјешачке пуковније греведен је у њемачки састав.

6. VII. у току овога дана примјећене су слабије непријат^љске групе на простору Смерделец — Хајдеровци — Јеловац; које су развићањем дјелимично били побијени а дјелимично успјели су се посакривати у шуму.

7. VII. у току овог дана преостали дио побуњеника који се је задржао на простору изнетом од 6. о. м. поубијан је тако да је тога дана погинуло 7 партизана, два заробљи и спроведена у стожер одјела сигурносги (Згаге). Од плијена ухваћене су 4 пушке.

6. усташка стројничка сатнија XII. бојне упућена је према заповједи заповједника 1. горске дивизије у њемачку команду 1/A.

8. VII. дошло је до слабијег пушкарања, заробљено је три цивила и 2 горске кухиње, а погинуо је један партизан.

9. VII. слабије пушкарање. Заробљен један мушкарац, 1 жена и 1 диете. Запљењен је 1 нож војнички.

10. VII. слабије пушкарање. Убијено 6 партизана, заробљено 2 мушкарца, 3 жене и 3 дјече.

11. VII. слабије пушкарање погинула су 4 партизана, ухваћен 1 партизан у њемачкој униформи и 1 жена. На брду Јутрогштине примјеђено је слабије кретање партизана који су од стране послате опходње за развијање растерани. Погиуо је 1 партизан, пушка му је заилијењена.

12. VII. ништа се нарочито није догодило.

13. VII. приликом развијања наишло се је на једну групу партизана без оружја који су се разбјегли. Од ове групе ухваћено је 4 жене, 3 дјецe, 38 волова и 34 крава.—

14. VII. у току развијања ухваћена су шест партизана без оружја. Заплијењено је 22 краве, 12 свиња, 30 оваца и 5 коња.—

15. VII. у току развијања дошло је до слабијег пушкарања са побуњеницима, том приликом погинуло је 6 партизана а заплиењено је 2 пушке, 32 говеда и 6 коња.

16. VII. приликом развијања ухваћена су 2 мушкарца, 3 жене и 4 дјетета. Од плиена 110 говеда, 2 домобранска напртњака и 280 набоја за пушку.

17. VII. приликом развијања пронађено је 1 војнички нож М. 24 ухваћен је 1 коњ, 10 свиња и 10 оваца.

18. VII. без промјене.—

19. VII. ухваћен је један сељак са пушком. Полувод стројница 8. сатније Уст. Дом. Пуковније враћен је у састав своје пуковније.

20. VII. није било никаквих важнијих догађаја. —

21. VII. приликом развијања наишло се на 6 партизана који су покушали побјећи, том приликом су исти побијени, код њих је нађено материјала разног у списима и фотографијама (својине партизана). — Ухваћена је и спроведена је једна жена V стожер дивизије која је знала мање разбијене групе партизана.—

22. VII. у току дана бојна је смјењена од стране њемачких трупа. У 22 сата комбинована бојна вратила се је у Дубицу гдје је расформирана а сатније су добиле специјалне задатке.

III. I. БОЈНА 4. ГОРСКЕ ПЈЕШАЧКЕ ПУКОВНИЈЕ:

Ова бојна поднијела је своју Обћу бојну релацију за мјесец српањ 1942 годoше изравно том стожеру.—

IV. I. ГОРСКА БИТНИЦА:

За цио мјесец српањ 1942 године била је у саставу Усташко Домобранске Пуковније и од заповједника исте пуковније добијала је изравно улогу и иста је униета у релацију под I.—

V. ОБКОПАРСКИ ВОД И ДОЈАВНИ ВОД

Обкопарски вод био је под заповједничтвом подпуковника Шимића јер је ушао у састав комбиноване бојне именованог и за истог је изнето под II а дојавни вод цијело се је вријеме

налазио као осигурање стожера одјела сигурности и од вријеме на вријеме по указатој потреби постављао је брзгласну линију између појединих дјелова и између стожера сигурности са стожером те дивизије. У састав стожера сигурности налазио се је од 3 до 19 српња 1942 године, а од 21 до 30 српња 1942 године био је у саставу подгрупе подпуковника Шолца са задатком да одржава спој у нападу везујући стожер подгрупе са стожером те дивизије.

VI. СТРЕЉИВИ И ОБСКРВНИ ПОВОЗ КАО И ПРЕВИЈАЛИШТЕ:

Ове три јединице овог сдрута нису активно судјеловале у Јборби, већ су се налазиле у Дубици и служиле су за дотур потреба давања помоћи људству, осим што је извјесни дио од превијалишта био у саставу стожера групе сигурности, који је служио као осигурање и давање хитне-журне љечничке помоћи.—

4. — НЕДОСТАТЦИ: За одржавање споја потребно би било бојнама дати крутовале са већим дометом, јер су додјељени крутовали били домета свега 1 км. и рад је са истим био немогућ.

Пододјели су узимати из састава пуковније у разне друге одјеле, пгто је било на штету не само ради јединства рада већ и онемогућена правилна исхрана и попуна стрељивом. Често се није могло дрзнати не само гдје је поједина јединица него чак и у чијем је саставу. Због предњега нису нити могле бити заповједи редовито достављени, а догађало се да је једној јединици заповјед достављена а она је тога момента подпадала под заповједничтво неке друге јединице.

Успостављене су поједине установе из састава пуковније које су имале задатак исхране и евакуације рањеника неке друге јединице и ако за ту сврху нису одређене. Тако на пр. 14. сатнија У. Д. Пуковније имала је задаћу образовања и осигурања упоришта за снабдевање 2. Горске Пјешачке Пуковније а господарски уред те пуковније сједио је безпослен у Приједору-

Пуковнијски љечник добио је задаћу о образовању љечничког прихватишта и евакуацију рањеника, мада није имао никаквих средстава за ово.—

Повози они са колима показали су се као некорисни и неупотребљиви па су расформирани.

Пуковнији стављено је у дужност исхрана и снабдевање храном и стрељивом свих дјелова Горске Дивизије, а органи којима је то била дужност сједили су неупотребљени у Дубици, односно Костајници.

Прикупљање хране са земљишта нису вршили компетентни органи са својим дјеловима, већ је то стављено у дужност самим сатнијама.

Клање стокe није било организовано већ је исто тако препуштено самим сатнијама, што је било на штету обће ствари. На тај начин контрола није могла бити вођена онако како би требало, као над количином меса, одераном кожом, а да се и не говори о хигијени самог клања и нерационалног расипања меса.—

Крух је достављан јединицама у пљеснивом стању, тако да га војници уобће нису употребљавали, већ прикривено од старешина бацали. Крух је приман стар од по 6 дана.—

5. — ИСКУСТВА:

Партизани су се пресвлачили у сељачка одијела, посакивали оружје и у мањим групицама од 3—4 партизана склањали су се у скровишта ископана у земљи. Такова склоништа било је врло тешко пронаћи, јер су врло вјепго маскирани по шумама.—

Штребно је да се при проналажењу кроз шуму прегледа и најмањи жбун.

Пронађена су и већа складишта-склоништа (природне шпиље) које су имале врло мале улазе изврсно заклоњене те их је било врло тешко пронаћи. Једини начин проналаска таквих шпиља могуће је преко ухваћених сељака којима најприје треба запритити смрћу, а потом му обећати да ће бити пуштен на слободу ако покаже таква мјеста, гдје се налазе оваква склошшгта.

Сељаци нерадо дају изјаве о партизанима под изговором да ће војска врло брзо отићи а партизани да ће опет поново доћи и завладати овим крајевима па их послвије поубијати ако дознају да су давали било какове изјаве. Трeбало би у будуће одмах послвије рада дјелова за чишћење, остављати јакe оружничке постаје, којима ставити задаћу одржавања реда и власти у очишћеном земљишту.

Приликом чишћења дјеловима давати пгго уже зоне и што краће дневне циљеве.

У. 3. ЗАПОВЈЕДНИК ПОДПУКОВНИК

(Ш о л ц)

Шолц ппк

**ИЗВЈЕШТАЈ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛНОГ ЗАПОВЈЕДНИШТВА
ЈАЈЦЕ ОД 22 АВГУСТА 1942 ГОД. О БОРБАМА ПРОТИВ
ПАРТИЗАНА ОКО БУГОЈНА, КУПРЕСА, ДОЊЕГ ВАКУФА
И ЈАЈЦА**

ОРУЖНИЧКО КРИЛНО ЗАПОВЈЕДНИЧТВО ЈАЈЦЕ
5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Број 622/Тајно

ТАЈНО

У Јајцу, дне 22. колхоза 1942.

Предмет: Догласних извјештај
доставља.—

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
(Ј. С.)

САРАЈЕВО

На темељу привременог Упута за организацију и рад извјештанје службе, те заповједи Врховног оружничког заповједничтва Ј. С. Бр. 32/41.— Тајно, а према прикупљеним подацима од јединица овог крила, поднашам извјештај за последњих 15 дана.

I. ОПЋА УНУТРАШЊА СИТУАЦИЈА.

1. — Расположење народа с обзиром на унутарње и вањске прилике:

а) Хрватског: Расположење Хрватског народа у главном је добро. Али у последње вријеме народ губи повјерење у власт наше државе, јер му она није у стању пружити особну и имовну заштиту. Продужили се овако доћи ће у питање уобће приврженост данашњем стању. Узрок је несметано кретање партизанских банди у јачим одредима, којима није у стању да се супростави слабији одреди домобранства и усташа. Потребно би било што прије с јачим одредима уништити или растерати партизанске банде из заузети мјеста на подручју овог крила.

Код пучанства на подручју котара Бугојно, Купрес, Прозор и Дувно примјећује се велико нерасположење с обзиром, да су се тамо настаниле партизанске банде, које убијају, пале, пљачкају и раде што хоће, те постоји бојазност да неби међу нашим народом дошло до обће побуне.

б) Православног: Расположење код православног народа на подручју крила је слабо. Четници раде што их је воља, те малтретирају и гтравославно пучанство које је и мало наклоњено

нашим властима. Православно пучанство нема апсолутно нити мало повјерења у нашу власт и они прикривено ћуте и чекају завршетак рата на истоку.

Православно пучанство на подручју котара Бугојно потпуно је изгубило повјерење у нашу власт из разлога, што су усташе — Црна Легија — 11. о.м. у селу Главицама без борбе заклали 76 особа мушки и женски, стари и нејаки, а оно што није ухићено побјегло све у шуму.

Њемачке народне мањине имаде у Јајцу, који су врло лојални према нашој власти.

2. — Четничка акција и предузете против мјере:

Четнички акција није било. Четници на подручју постаје Вар. Вакуф под водством Дреновића сурађују са нашим грађанским и војним властима, али та сурадња није искрена него само силом прилика. Четници на том подручју врше плачаке, али ово није могуће спријечити па ни од самог њиховог вође Дреновића, који не смије строжије иступити.

Четнички одред под водством Ђорђе Ђелме на подручју постаје Бугојно раније су сурађивали са нашим властима, али како је од њих затражено да предају оружје и с обзиром на догађаје на подручју котара Бугојно изнешено под точ. 1. — б) сада су се повукли, ћуте и не предају оружје.

3. — О комунизму:

Комунизам је развијен у већој мјери на крилном подручју, поготово од када партизани држе већи дио подручја овог крила у својим рукама. Села која они држе у својим рукама наклоњена су мање више комунизму. Над особама сумњивим комунизму у мјестима води се стални надзор, али како ми имамо врло мало подручја у нашим рукама, то је према томе и немогуће вршити надзор. Главне вође комуниста налазе се сви у партизанским бандама у околици Јајца и на заузетом подручју овог крила, од куда врше свакодневне нападе на мјесто Јајце, железничку пругу, Бугојно и Купрес. Као важније износим слиjedeће:

1) Дне 8. 11 и 17. колхоза 1942. по ноћи вршени су стални напади на мјесто Бугојно, који су увјек одбијени од наши постројби. Значајнији успјеха није било.¹

Извјештај постаје" Бугојно бр. 365, 367 и 372/Тај.-42.

2) Дне 8. колхоза 1942. наше постројбе из Бугојна вршиле су чишћење према Гор. Вакуфу, па су наишле у мјесту Поди 5 км. југозападно од Гор. Вакуфа на партизанске патроле, на које су отворили ватру и 7 партизана убили а 19 ранили. Овом приликом заплиењено је по нашим снагама од партизана 7 пушака и већи број стрељива Италијанског поријекла. На страни

¹ Опширније о борбама на Бугојну види док. бр. 154, прим. бр. 12 и 156, прим. бр. 2.

наши снага није било губитака. Наше снаге иако нису имале јачег одпора ипак су се након 2 дана повратиле у Бугојно.²

Извјештај оружничке постаје Гор. Вакуф из Бугојна бр. 1 од 10. VIII. 1942.

3) Дне 10. коловоза 1942. јаче партизанске скупине и добро наоружане нападе су на мјесто Купрес, гдје је борба трајала до слиедећег дана 12 сати. Кад партизани нису имали жељеног ни видног успјеха приликом повлачења од Купреса палили су и пљачкали наша села и то: Олово, Османлије, Злосела, Ботун и Врила. Запаљено је укухгао 46 зграда а отјерано 461 комада говеда, 1762 комада оваца и опљачкано већа количина намирница и одијевни предмета.³

Извјештај оружничке постаје Купрес број 1561 од 13. VIII. 1942.

4) Ноћу између 12 и 13. коловоза 1942. напала је једна група партизана на Јајце, али су послје вишесатне борбе одбијени без губитака на нашој страни.⁴

Извјештај оружничке постаје Јајце број 1485 од 14. VIII. 1942.

5) Ноћу између 13 и 14. коловоза 1942. напали су партизани на жељезничку пругу Јајце — Доњи Вакуф, те на 9 км. од Јајца исту разрушили у дуљини од 1800 м, те прекинули промет који је успостављен 17. VIII. 1942.⁵

Извјештај постаје Јајце број 1485 од 14. VIII. 1942.

6) Дне 13. коловоза 1942. поново су партизани напали на мјесто Купрес. Овом приликом су партизани успјели да остатак наши села спале и униште. Борба је била јака и жестока. Са наше стране било је губитака 136 људи мртви, док на страни партизана нађено је на самом мјесту борбе 207 мртви, међу којим и 8 женских. Губитци од стране партизана циене се што погинулих, рањени и заробљених преко 1000 људи. Нашим снагама успјело је од партизана одузети 15 стројница и стројопушака, 60 пушака, 10 пиштоља, те већи број стрелјива и бомби.

Извјештај постаје Купрес број 1569 од 16. коловоза 1942.

II. АКЦИЈА НАШИХ СНАГА:

Воде се око Јајца, Доњ. Вакуфа, Бугојна и Купреса са видним успјехом. Наше снаге у главном су везане само за одбрану сами мјеста.

³ Борбу су водиле јединице Трећег крајишког НОП одреда.

¹ О резултату борби за Купрес види док. бр. 77, 101, 106, 108, 111, 117 и 161.

⁴ Напад је извршила група бораца батаљона „Пелагић“ Трећег крајишког НОП одреда.

⁵ Исти као под 4.

V. ОПЋИ ЗАКЉУЧАК:

Стање јавне сигурности угрожено је. Народ по мјестима оскудјева у живежним намирницама. Расположење народа према данашњем стању сваки дан све више опада, јер наша власт није у стању дати пучанству пуну заштиту од пл>ачки, одвођења и убистава од стране одметника-партизана.

VI. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ЗАУЗЕЛИ ПОБУЊЕНИЦИ:

Заузете су оружничке постаје и то: Глоговац, Шипово, Герзово, Млиништа, Преодац, Потоци, Равно, Гор. Вакуф, Прозор, Шћит, Шујица, Дувно, Студена Врела, Присоје, Виница, Ливно, Пролог, Вагањ, Прилука и Гламоч.

VII. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ СЕ ИСЕЛИЛЕ ПОД ПРИТИСКОМ ПОБУЊЕНИКА У ДРУГА МЈЕСТА И КАМО:

Није било, односно нема података.

VIII. КОЈЕ СУ ВРАЋЕНЕ У НАШЕ РУКЕ И ОБНОВЉЕНЕ:

На подручју овог крила ни једна постаја није враћена у наше руке нити обновљена.

Заповједник сатник:
(Цураћ)
Цураћ

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАИОВЈЕДНИШТВА ПЕТЕ ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ОД 25 АВГУСТА 1942 ГОД. О БОРБАМА ПРОТИВ ПАРТИЗАНА У ОКОЛИНИ БУГОЈНА И ЈАЈЦА

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ЗАПОВЈЕДНИШТВО
5 ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Тај. Ј. С. Број 1659
Сарајево, 25. коловоза 1942.

Предмет: Догласно извешће
од 24. коловоза 1942. 9 сати
до 25. коловоза 1942. 9 сати.

ВРХОВНОМ ОРУЖНИЧКОМ ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ, ЗА П.
ОДЈЕЛ У ЗАГРЕБУ,
РАВНАТЕЉСТВУ ЗА ЈАВНИ РЕД И СИГУРНОСТ У ЗАГРЕБУ,
ОПУНОМОЋЕНИКУ МИНИСТРА УНУТАРЊИХ ПОСЛОВА У
САРАЈЕВУ.

Оружничко крило Власеница од 18. коловоза 1942. писмено јавља:

10. коловоза 1942. у 17.30 сати, 60 наоружаних одметника напали су код села Казмерићи (5 км. југо-западно од Кнежине) одјел од 20 усташа који су косили траву. Пушкарање је трајало 1 сат. Губитака није било.

Оружничка постаја Зелиње, крила Власешгца од 12. коловоза 1942. писмено јавља:

12. коловоза 1942. у 11 сати, 3 наоружана одметника, код села Поповићи (5. км. југо-источно од Зелиња) отворили су на усташку опходњу ватру а затим побјегли у шуму. Један усташа погинуо.

Оружничка постаја Бугојно, крила Јајце, од 19. коловоза 1942. писмено јавља:

18. коловоза 1942. усташки и милиционерски одјел око 120 момака, чистили су терен јужно од Бугојна према селу Грачаници и Горњем Вакуфу. У 10 сати истог дана одјел се је сукобио са групом од 150—200 партизана код Грачанице (6 км. јужно од Бугојна) који су ноћили у римокатоличкој цркви и око цркве прикупљени били. Борба је трајала 1/2 сата, партизани су се разбјежали. Губитци: 5 партизана погинуло, једна партизанка заробљена. Један милиционер погинуо, 3 рањена.¹

19. коловоза 1942. у 2.30 сати група од 150—200 наоружаних партизана отворила је ватру на Бугојно. Наши ватром одговорили. пушкарање је трајало до 6 сати. Губитака није било.³

Оружничка постаја Соколац, крила Вишеград, од 22. коловоза, 1942. писмено јавља:

20. коловоза 1942. у 22 сата, 30 наоружаних одметника упали су у село Павичићи (6 км. сјеверно од Соколца) и опљачкали сељацима 142 комада оваца, па их отјерали на „Романију Планину“.

ooo

НАПОМЕНА ПУКОВНИЈЕ:

22. коловоза 1942. по четницима заробљен заповједник крила Фоча надпоручник Штимац пуштен је 24. коловоза 1942. јавио се је именовани у стожеру пуковније.

24. коловоза 1942. у 7 сати оружничка постаја Варцар Вакуф, крила Јајце, пала је партизанима у руке.⁸

Ситуација око Јајца се погоршава. Партизани прикупљају и довлаче снаге из подручја Купреса — Ливна — Бугојна и Јања; вјероватно ради напада на Јајце.

22. коловоза 1942. једна талијанска бојна ушла је у Фочу. Нашерањенике упућују самовозом у Горажде.

По заузећу Фоче четници су пљачкали и убили већи број виђених Хрвата међу којима равнатеља поште и доначелника. Котарски предстојник Ђулупа Јунуз наводно је извршио самоубиство.

На подручју Горажде не воде се борбе. Примјећује се прикупљање четника. Четници на томе подручју раде са знањем и одобрењем Талијана и стоје под њиховом заштитом.

Нападом на Фочу, пале су оружничке постаје Фоча, Јелеч и Превила. Покушало се успоставити постају Превила. За сада немогуће јер су јаче домаће четничке групе концентrirане око Превила.

Оружници се прикупљају у Горажди, гдје сам одредио крилу Фоча привремено сједиште.

Замјењује Заповједника
подпуковник Билић
Билић

³ Напад је вршио Зијаметски батаљон Трећег крајишког одреда.

* Ноћу 23/24 августа Прва крајишка и Друга пролетерска бригада ослободиле су Мркоњић Град. Шире о томе види док. бр. 127, прим. бр. 7.

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДИИШТВА ПЕТЕ ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ ПАРТИЗАНА ЗА ВРИЈЕМЕ ОД 11 ДО 26 АВГУСТА 1942 ГОДИНЕ

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Тај. Ј. С. Бр. 1657

Сарајево, 26. коловоза 1942.

Предмет: Догласно
извјешће.

1. ВРХОВНОМ ОРУЖНИЧКОМ ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ У ЗАГРЕБУ,
2. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ Ш. ДОМОБРАНСКОГ ЗБОРА У САРАЈЕВУ,
3. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ Ш. ДОМОБРАНСКОГ ЗБОРНОГ ПОДРУЧЈА ТРАВНИК,
4. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 1. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ СИСАК,
5. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 2. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ГОСПИЋ,
6. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 3. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ БАЊАЛУКА,
7. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 4. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ ТУЗЛА,
8. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 6. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ МОСТАР,
9. РАВНАТЕЉСТВУ ЗА ЈАВНИ РЕД И СИГУРНОСТ,
10. СРЕДИШЊИ ДРЖАВНИ УРЕД ЗА СУЗБИЈАЊЕ КРИМИНАЛИТЕТА У ЗАГРЕБУ,
11. ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ УСТАШКЕ НАДЗОРНЕ СЛУЖБЕ УРЕД 1/Ш. ЗАГРЕБ, ОПАТИЧКА УЛ. 1.,
12. ЗАШТИТНОМ РЕДАРСТВУ УСТАШКЕ НАДЗОРНЕ СЛУЖБЕ У САРАЈЕВУ.

Према упуту за организацију и рад извјештајне службе и заповједи Врховног оружничког заповједништва Тај. Ј. С. Бр. 320 од 31. српња 1941. предлажем слиједиће извјешће, за вриеме од 11. коловоза 1942. до 26. коловоза 1942.

2. Четничка акција и предузете мјере:

Након склопљених споразума престала су непријатељства између наших и савезничких оружаних снага и четника

у колико се то односи на Зенички четнички одред, групу четника Уроша Дреновића, на подручју крила Јајце и четничке групе мајора Драго Јурића, на подручју крила Травник. Група четника Уроша Дреновића сурађује са нашим оружаним снагама у борби против партизана. Док напротив поједине опходње зеничког четничког одреда пљачкају нашим сељацима стоку и живежне намирнице. Врше међу православцима промичоу, да се младићи, који примају позиве за наступ домобранске вјежбе не одазову, већ да ступе у њихове редове. Почетком колхоза 1942. та је четничка група издала летак „Порука Муслиманима Босне“, и дјелила га већим дијелом међу рударским радницима. Предузимају се кораци код штаба истог одреда. Одговор је увјек исти „то раде нелегални четници“.

На подручју крила Сарајево налази се четничка група Саве Дерикоње. И ако су се предузимали кораци, да са том групом дође до споразума, четници су 11. колхоза 1942. у 21 сат напали ЈБубину и Средње (8—14 км. сјеверо-источно од Семизовца) и након краће борбе оба мјеста заузели.

Предузета против акција наших и савезничких њемачких оружаних снага разбила је и потјерала четнике из ЈБубине и Средњег, но чим су се наше оружане снаге повукле у Семизовац, четници су поново дошли у Средње.

На подручју крила Власенице, дјелује четничка група Аћима Бабића, Рајка Челоње и Саве Андрића звани „Бучац“. Задатак им је, да сврсте у своје редове старе четнике, који су се након прољетне акције усташке „Црне Легије“ разбјежали, и да прикупе нове четнике. За сада нису активни, јер је „Црвена бригада“¹ партизани, на томе подручју јаки.

Јака четничка акција прикупљања и јачање четничких редова осјећала се је тском мјесеца колхоза на подручју крила Фоча, као и прикупљање четничко пљачкашких банда под водством бившег капетана Слободана Нешића и Добросава Јевђевића на подручју Калиновика, под заштитом Талијана. Циљ је био напасти постаје крила Фоча, наша упоришта око Фоче и Фочу заузети. 17. колхоза 1942. група од око 800—1000 четника добро наоружаних талијанским оружјем креће из Калиновика у правцу Фоче. Истодобно „Јабучки четнички одред“ око 300 четника креће из Јабукe на јут у правцу Јелеча. 19. колхоза 1942. у 4.30 сати четници прекидају цестовни промет и разоре жељезничку пруту Фоча — Устиколина. У 10 сати истог дана наваљују са јачим снагама, око 2.500 четника, уз топничку ватру и бацачима мина, са свих страна на Фочу, већином у талијанској одори а и Талијани, против наше одбране, која се жилаво бори и ако мало бројна. У 13 сати истог дана

¹ Односи се на Шесту источно-босанску бригаду која се налазила на том терену.

пада Фоча у непријатељске руке. 20. коловоза 1942. у 7 сати четници из топа пуцали на оружничку постају Јелеч, крила Фоче. Постаја се је у току мјесеца коловоза 1942. достојно држала. Наше снаге повукле се на линију Осаница — Иловача и у Горажду.

22. коловоза 1942. талијанске оружане снаге ушле у Фочу.

Као важније износим слиједеће догађаје:

28./29. српња 1942. сељаци Ћамил Цврк, Ибро Зукић, Хусо Копић-Пашалић, Ибрахим Муратовић, Мујо Алиспахић, Сулџо Малић и Бетко Смајловић сви котара Сребреница, у селу Јежестици, котар исти позвали су на окуп 21. православца мужева, жена и дјецe, одвели их недалеко села и двадесеторицу заклали, док је Јованки Стијепановић свој израњеној успјело побјећи. Горе именовани ухићени су.

3. коловоза 1942. у 9 сати, 30 наоружаних одметника напали влак шумске жељезнице подuzeћа „Нашичке“ (3 км. југозападно Бегов Хана). Стројовођа спасио се препливајући ријеку Босну. Строј оштећен.

3. коловоза 1942., 3 наоружана пљачкаша, отели су једном сељаку са паше села Новосеоца (6 км. сјеверно од Соколца) 9 оваца у вредности од 14.000 куна и отјерали у Романију Планину.

4. коловоза 1942. у 3 сата, 5 наоружаних разбојника у селу Врандуку (12 км. сјеверно од Зенице) опљачкали су једног домобрана који се је налазио на здравственом допусту, одниевши му домобранску одору и 2 пара ципела. Затим су опљачкали једног селџака из истог мјеста одниевши му разне ствари, у вредности од 1.400 куна и 100 куна у новцу.

4. коловоза 1942. у 21 сат четници — број непознат — на обали Дрине из села Бјеловца — Србија, отворили су ватру на наше усташке постројбе на лијевој обали Дрине; подручје постаје Братунац. Пушкарање је трајало до 5. коловоза 1942. 5 сати. Намјера је била четника насилно прећи Дрину и пребаци се на наше подручје. Одбијени су, губитака није било.

6. коловоза 1942. у 10 сати оружнички крстарећи одјел у потјери за пљачкашима на крешевски путнички самовоз, у селу Мауровићима (8 км. сјеверо-западно од Високог), наишао је на 3 четника, који су покушали побјећи и одуприети се оружјем. Оружници употребили оружје. Један четник ухићен, заплиењене двије пушке. Два четника побјегла.

7. коловоза 1942. у 18 сати, 11 наоружаних разбојника упали су у село Бистричак, Бистрицу и Старину (8 км сјеверо-западно од Немиле) опљачкали сељацима разне ствари, 4.180 куна и 2 коња и одвели у село Врућницу, котар Теслић, одакле су и дошли.

8. коловоза 1942. у 22.30 сати, 50—60 наоружаних партизана извршили су ватрени препад на Бугојно. Пушкарање је

трајало до 23 сата. Са наше стране није било губитака, код партизана непознато.²

8. коловоза 1942. у 15 сати, 5 наоружаних пљачкаша са паше зв. „Иван Поље“ села Врбарја (4 км. западно од Хан Стијенице) опљачкали су сељацима 5 волова у зриедности 40.000 куна и отјерали у Романију Планину.

8. коловоза. оружничка опходња постаје Милићи, кренула у потрагу за несталим Халилом Бухићем и његовом мајком Хатом Бухић из села Бешића, котар Власеница.

Под „Дукић Брдом“ (16 км. источно од Власенице) опходња је пронашла љешине именованих. Обоје су убијени из пушке. Починитељи непознати.

8. коловоза 1942. у 6 сати наше снаге око 600 пушака, кренуле су из Бутојна у акцију чишћења правцем Горњег Вакуфа. Слабе партизанске банде разбијене су исти дан у 18 сати, 5 км. пред Горњим Вакуфом и повукле се на југ.

Погинуло 7 партизана, 19 рањено. Заплијењено 7 пушака и нешто набоја. Рањен један усташа.

8. коловоза 1942. у 15 сати, 5 четника са десне обале Дрине, отворили пушчану ватру на путнике који су се кретали цестом на лиевој обали из Фоче за Устиколину. Губитака није било.

8. коловоза 1942. у 9 сати, 2 наоружана одметника опљачкали су једног сељака на „Гњилом Брду“ (10 км. источно од Сарајева) а затим га пустили.

9. коловоза 1942. у 7.30 сати чаркар Аугуст Миочевећ 1./1. усташке пуковније извршио је грабежно уморство, убивши из пушке Суљу Кудумовића сељака из Рибнице, котар Тузла и отевши му 8.000 куна. Ухићен је и предан котарском суду у Варешу.

9. коловоза 1942. у 14.30 сати, 12—15 наоружаних партизана напали су на цести Власеница — Хан Пијесак (12 км. јужно од Власенице) 2 сељака који су тјерали коња натоварена житом те им коња са товаром отели.

Оружници постаје Хан Пијесак стигли партизане који су се након кад су опазили оружнике дали у бијег кроз шуму, а коња оставили. Коњ са товаром предан властнику. Губитака није било.

9. коловоза 1942. одметници (незна се точно дали су четници или партизани) су из Ледића (10 км. западно од Трнова) кренули преко Луковца и Ракитна у правцу Умолана (20 км. западно од Трнова) и истог дана пред вечер састали се са групом одметника из села Блаца. У селу Луковцу (15 км. западно од Трнова) одметници су сељацима опљачкали сву ситну и крупну стоку и потјерали собом.

9. коловоза 1942. у 12 сати, 1.000 одметника отворили ватру на Умољане и захтјевали од мјештана да им предају оружје јер су послани од Хрватских власти, у противном бити ће уништени од талијанских и хрватских зракоплова.

9. коловоза 1942. у 22 сата, 300—350 партизана наоружани самокресима, пушкама, лаким и тешким стројницама, напали су на Бугојно са свих страна. Борба трајала до 6 сати 10. коловоза 1942. када су се партизани повукли према Горњем Вакуфу. Наше снаге око 250 момака, усташа, оружника и милиције. Нисмо имали губитака.³

10. коловоза 1942. у 0.30 сати, пет наоружаних партизана упали су у село Недељинга (8 км. сјеверо-источно од Власенице) те опљачкали сељацима 4 краве и 2 јунице у вредности од 60.000 куна.

10. коловоза 1942. у 2 сата, 4 наоружана разбојника упали су у село Булози (6 км. источно од Сарајева) у кућу сељака Стјепана Вуковића, те опљачкали разне ствари и 15.000 куна.

10. коловоза 1942. у 23 сата, партизани су јаким снагама са свих страна опколили и напали Купрес и ближу околину, те у краћој борби сва села око Купреса заузели и почели палити. Сеоске страже и милиција из заузетих села повукли се у Купрес.

Борба око Купреса трајала до 11. коловоза у 12 сати, — када су партизани потиснути натраг 6 км. од Купреса.

Исте ноћи када су партизани вршили напад на Купрес поपालили су све дрвене мостове, прекопали цесту, оборили више јелових стабала преко цесте и тиме потпуно затворили прометну везу са Купресом, па је тако Купрес поновно био опкољен са свих страна од 11—15 коловоза 1942. када је стигла помоћ од наших оружаних снага, партизани одбијени и промет успостаљен.

Наши губитци: 14 погинуло и 42 рањена. На мјесту борбе нађено је много погинулих партизана међу којима има и женскиња. Заплиењено 10 пушака, 2 стројне пушке и више стрелјива.⁴

11. коловоза 1942. у 2.30 сати, 100—150 наоружаних партизана напали су на Бугојно. Напад одбијен без губитака. Један партизан заробљен. Заплиењена једна стројница.

11. коловоза 1942. на цести Пале — Подвitez, 15—20 пљачкаша напали су самовоз организације рада из Сарајева. Опљачкали разне ствари и 200.000 куна, заробили надзорника цести, једног инжињера и једног сељака.

* Ови напади на Бугојно вршени су у циљу везивања непријатељских снага у вези припреме за напад на Купрес.

* О нападу на Купрес види док. бр. 77, 101, 106, 108, 111, 117, 161 и 165.

Исти пљачкаши на истом мјесту опљачкали су још један посебнички самовоз из Горажде, а двије особе ранили.

11. коловоза 1942. у 12 сати кренули су послом у правцу Висовице (3.5 км. југо-источно од Средње) поручник Јуре Планичић и Стипо Периш 9. сата, 5 пјеш. пуковније. Нису се вратили у Средње.

11. коловоза 1942. у 21 сат одметници су напали Љубину и Средње (3.5 км. сјеверо-источно од Семизовца) и након кратке борбе оба мјеста заузели. Домобрани се повукли у Илијаш, а оружници у Семизовац. 3 оружника и 15 домобрана нестало. Оружници испоставе Вишњица повукли се у Брезу.

12. коловоза 1942. у 23.50 сати наоружани партизани — број непознат — долазећи са планине „Јањ“ привукли су се са јужне стране граду Јајцу до на 1 км. и отворили ватру на стражу. Стража их је ватром одбила. Губитака није било.⁵

12. коловоза 1942. у 1 сат одметници су пред оружничку постају Пале бацили бомбу и испалили 13 набоја.

13. коловоза 1942. у 10 сати оружници и милиција борили су се са групом од 60 четника у Умољанима (20 км. западно од Трнова). Четници су се хтјели пробит у Добро Поље, али су одбијени.

13. коловоза 1942. у 22 сата партизани су са свих страна поновно навалили на Купрес. Борба вођена од 22 сата до 9 сати сутрадан. Напад одбијен.

Напги губитци: Погинуло 20 усташа, 13 милиционера, 10 грађана. Рањено 50 усташа, 20 милиционера, 2 домобрана, 2 оружника и 19 грађана. Заробљено 12 грађана.

Губитци партизана: 207 мртвих, међу њима 8 жена.

Заплиењено оружје од партизана: 15 лаких и тешких стројница, 60 пушака, 10 пиштоља, неколико бомби и извјесну количину стрелјива.⁶

13. коловоза 1942. горска милиција Умољанска и Луковачка од 6—16 сати гонила је и тукла партизанску групу од 70 партизана која се је довукла послје пораза код Крешева, у Бјелашницу да се пребаци у Црну Гору. Током борбе погинуло 6 партизана, међу њима једна партизанка, један партизан заробљен. Заплиењено 5 пушака и једна талијанска стројница. Наши губитци, 1 милиционер рањен.

Ноћу 13./14. коловоза 1942. група наоружаних партизана са планине „Јања“ разорила је жељезничку пругу Јајце — Доњи Вакуф (9 км. јужно од Јајца) у дужини од 1.8 км. тако да је промет прекинут.

⁵ Напад је вршио батаљон „Пелагић“ Трећег крајишког одреда.

⁶ Односи се на други напад на Купрес. Опширније о томе види док. бр. 161.

14. колхоза 1942. у 24 сата, 10 наоружаних пљачкаша упало је у село Доње Моштре (6 км. сјеверно од Високог) у кућу посједника Разима Кадића, извршили преметачину куће захтјевали круговал, па јер је на поправку опљачкали му.разне ствари.

14. колхоза 1942. у 21 сат, четничка опходња одвела је из села Пресјенице (11 км. сјеверо-западно од Трнова) једног младића и једног коња.

14. колхоза 1942. у 22 сата и 16. колхоза 1942. у 4 сата, четници — број непознат — напали су усташко упориште „Звијезда“ код Пресјенице (6 км. југо-источно од Кијева). Напад без губитака одбијен.

14. колхоза 1942. у 14 сати, 2 наоружана пљачкаша отели пастирима са паше зв. „Тржањ“ (3 км. југо-источно од Поджепља) 2 вола и 2 краве у вриедности од 35.000 куна.

14. колхоза 1942. партизани су из Церске (7 км. сјеверо-западно од Нове Касабе) напали наше упориште „Кушлат Поље“. Напад одбијен. Један легионар рањен."

15. колхоза 1942. наоружани партизани — број непознат — са планине „Деветак“ (12 км. југо-западно од Поджепља) мјесто зв. Утјешенац опљачкали су са паше сел>ацима села Гођен (6 км. јужно од Поджепља) 2 вола и 4 краве у вриедности од 55.000 куна.

15. колхоза 1942. у 10 сати, партизани — број непознат — отворили су ватру са коте 475 „Умац“ (7 км. сјеверно од Нове Касабе) на поштански самовоз Власеница — Зворник. Губитака није било.

Исти дан партизани су са реченог мјеста отворили ватру на један посебнички самовоз на цести Зворник — Власеница. Губитака није било. Ватром наших постројба одбијени су и на-тјерани у правцу Церске.⁸

У истом селу пљачкаши су упали у кућу причувног до-мобрана Сефера Ковача и одниели му домобранско одиело.

16. колхоза 1942. у 5 сати група од 80 наоружаних партизана упала је у село Раство (22 км. јужно од Травника) заробили заповједника оружничке постаје Раство и 5 оружника, опљачкали постају. У селу Шебешићу (6 км. југо-источно од Растова) опљачкали складишта живежних намирница подузећа „Угар“, па се повукли према Горњем Вакуфу.⁹

17. колхоза 1942. у 4 сата, 20 наоружаних партизана на-пало је ватром неколико кућа на периферији Бугојна. Одбијени

⁷ Група бораца Бирчанског НОП одреда

" Исто као под 7.

* Напад су извршиле јединице Пете црногорске НОУ бригаде.

су по нашим стражама. Пушкарање је трајало до 5.30 сати. Губитака није било.

18. коловоза 1942. у 15.30 сати, 7 наоружаних пљачкаша напало је на цести Пале — Љубогошћа (2 км. сјеверно од Пала) теретни самовоз Хајка Латевића из Сарајева, опљачкали 2 сандука пива, разну трговачку робу, од двојице путника 2 капута 2 пара ципела и 400 куна.

Упућене потјере пронашле су 2 сандука пива дјелом изпражњене. Ухићена једна сумњива особа.

18. коловоза 1942. у 8 сати, 160 наоружаних одметника на објекту „Чардак“ шумске управе „Нашичка“ (7 км. југо-источно од Завидовића) разоружали су домобранску стражу од 20 момака. Домобране свукли, па их пустили. Међу одметницима било је четника — субораца.

18./19. коловоза 1942. пљачкаши са планине „Романије“ упали су у село Будаци (9 км. западно од Хан Стијеница) отели 2 вола па их отјерали у планину Романију.

19. коловоза 1942. четници су напали Фочу. Нападнут је по четницима и одјел оружника и милиције постаје Устиколлина, жељезничка пруга и покидали б. б. линију на истом дијелу. По изјави избјеглица, четници су 19. коловоза 1942. послије подне заузели Фочу.

19. коловоза 1942. у 4.30 сати четници су прекинули цестовни промет и разорили жељезничку пруту између Фоче и Устиколлине. У 10 сати навалили су четници на Фочу са свих страна, пушчаном, стројопушчаном, топничком ватром и бацачима мина. Борба наших постројба са четницима трајала је до 13 сати и Фоча је пала у руке непријатеља.

Заповједник крила надпоручник Милан Штимац, дочастници и оружниш! те усташки частници и усташе заробљени су. Надпоручник Милан Штимац 22. коловоза 1942. пуштен. Оружнички частнички намјестник Ђуро Гргић са 15 оружника успио је повући се у Горажду.

У борби је учествовало око 2.500 четника већином у талијанској одори, као и сами Талијани, против наше одбране. Рањених 60 момака стигло у Горажде, а у Устиколлини имаде их 100. Број погинулих непознат, по изјави рањеника погинуло је много оружника, усташа и милиционера. Губитци четника непознати. Котарски предстојник и чиновници остали у Фочи и за њихову се судбину незна. Мост на Дрини услед нагомилања избјеглица сломио се и срушио у Дрину. Много се је грађана утопило.

Четници су заплиенили оружје, топове, бацаче шша и стрељиво које се је налазило у Фочи.

20 коловоза 1942. у 7 сати из Миљевине (12 км. сјеверозападно од Фоче) четници су из топа пуцали на оружничку гостају Јелеч. Других података нема.

Пучанство из котара Фоча избјегло у Црну Ријеку (11 км. источно од Трнова). Избјеглица имаде неколико тисућа. Село Горње и Доње Мареве, као и села на подручју Јабуре, котара Фоча, четници и пљачкашке хорде, попалили. Четничко пљачкашке групе из више праваца крећу према Трнову. Муслиманско пучанство жене и дјеца из околних села напунгтају домове и бјеже према Сарајеву.

21. колхоза 1942. у 2 сата, 26 наоружаних пљачкаша међу којима 6 жена, код жељезничке стражарнице 6, на прузи Пале — Подграб, опљачкали су на штету сељака Хусе Карића 2 вола и 2 краве те отјерали у правцу Модрика (6 км. сјеверо-источно од Подграба).

22. колхоза 1942. у 3 сата, 2 наоружана пљачкаша ушли у „Мусин Хан“ (1 км. западно од Мокрог) у кућу једног сељака и опљачкали му 4.000 куна и нешто живежних намирница.

3. О комунистима:

Упадом херцеговачко-црногорских комунистичко-партизанских пљачкашких банда на подручје пуковније, током мјесеца липња и српња 1942. године појачани су редови партизана на подручју крила Јајце. Партизани на томе подручју врше јаку промичбу међу пучанством. Она села, која им се не одазивају пљачкају и пале, а мјештане кољу и убијају. Руше и разарају жељезничку пругу, б. б. линију и цестовне мостове.

И ако им наше оружане снаге задавају тешке ударце и велике губитке, партизани добивају појачања од партизана мјештана и далматинских партизана.

Готово 2/3 подручја крила Јајце налази се у партизанским рукама. Сваким даном све се више шире, заузимају мјеста и села.

На подручју крила Власеница, партизани су прикупљени на подручје Шековићи — Папрача. Пљачкају путнике, храну и стоку. Према прикупљеним податцима намјеравају напасти Власеницу, Дрињачу и Зворник. Првом половицом мјесеца колхоза 1942. једна пролетерско-партизанска бригада око 400—500, пробила се је из Шековића на сјеверо запад. На подножју планине Милковац (6 км. западно од Ступара (цеста Тузла — Кладањ) дочекана је по нашим снагама и разбита у два диела. Једна група је одступила у планину Крабања, а друга у смјеру планине Коњух. У борби је погинуло 24 партизана, међу којима 1 бивши југословенски частник и двије жене.¹⁰

V. ОБЋИ ЗАКЉУЧАК:

Ситуација у југоисточној Босни погоршана. Услјед четничких напада на подручју Фоче и Фочу: Наш живаљ бјежи

ка сјеверу у долину Праче. Из Горажде отишли су и сви представници цивилних власти. Четници врше пљачке и пале Муслиманска села. Талијанске војне власти држе се по страни, не предузимајући потребно, да се спријечи овакав рад њихових четника — субораца. На подручју Горажде ситуација се је нешто побољшала и четници се примирили, усљед појаве њемачких оружаних снага у Горажди.

Мање партизанске групе нападају час на Купрес час на Бугојно. Вјероватно прикупљају гро својих снага на подручју Јања.

Стање јавне сигурности, на подручју пуковније угрожено је.

VI. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ ПРИВРЕМЕНО НЕ ДЈЕЛУЈУ:

Крило Сарајево: Средње, Иванчићи, Озрен и Хаџићи.

Крило Травник: Пуховац, Гора — међупостаја, Каменица, Стог, Радовље, Боровица.

Крило Јајце: Ипота, Глоговац, Шипово, Дивичане, Стројице — Јањ, Језеро, Црна Ријека, Герзово, Дерветине, Равно, Прекаја, Преодац, Млиништа, Потоци, Видимље, Борачи, Оцак, Поповићи, Мокроноге, Роре, Драгнићи, Прибеља, Долац, Халапићи, Прозор, Шћит, Горњи Вакуф, Варцар Вакуф, Гламоч, Шујица, Дувно, Присоје, Студена Врела, Ливно, Вагањ, Пролог и међупостаје Подкрај и Голињево.

Крило Власеница: Шековићи, Циле, Доле и Жежестица.

Крило Рогатица: Каменица — Рујиште, Мала Гостиља, Велетово, Вардиште, Бијело Брдо, Увац, Рудо, Добрун, Устибар и Обођаш Хан.

Крило Горажде: Фоча, Ифсар, Викоч, Челебић, Мештровач, Бастаси, Попов Мост, Љубина, Гођен, Металка, Чајниче, Забрак, Миљено, Јабучко Седло, Баре, Јелеч и Превила, Иловача.

VII. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ПРЕСЕЉЕНЕ У ДРУГО МЈЕСТО:

Крило Сарајево: Ледићи у Трново, Јахорина у Брус, Озрен у Семизовац.

Крило Травник: Округлица у Будожелъ.

Крило Рогатица: Грбићи у Соколовиће.

VIII. ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ КОЈЕ СУ ОБНОВЉЕНЕ:

ООО

Замјењује заповједника,
подпуковник Билић

(М. П.)

Билић

**ИЗВЈЕШТАЈ ВОДНОГ ОРУЖНИЧКОГ ЗАПОВЈЕДНИШТВА
ЈАЈЦЕ ОД 28 АВГУСТА 1942 ГОД. О НАПАДУ ПАРТИЗАНА
НА МРКОЊИЋ ГРАД**

ВОДНО ОРУЖНИЧКО ЗАПОВЈЕДНИЧТВО
ЈАЈЦЕ
Број 1112

Јајце, 28. колхоза 1942 године.

Предмет: Варцар Вакуф оружничку
постају и град, заузели
партизани.

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ Ј. С.

САРАЈЕВО

Према писменом извјештају заповједника постаје Варцар Вакуф, који је избјегао из Вариар Вакуфа, достављам сљедећи извјештај:

„Оружничка постаја Варцар Вакуф као и сам град пао је у руке партизана дана 24. колхоза 1942 године у 4.30 сати после огорчене борбе, која је трајала од 1.45 до 4.30 сати наведеног дана.

Овом приликом заробљено је 3 сатније домобрана за чију се судбину до данас незна. Од цијеле бојне избјегло је 124 домобрана и 4 часника, који се налазе у мјесту Бочцу.

Истовремено пало је у руке партизана један топ 37 мм и 8 тешких стројница, као и 7 сандука стрелјива. Топ је наводно онеспособљен, а наводно и неки дио стројница.¹

У руке партизана пали су такођер знаци спознања за мјесец колхоз за оружнике, те знаци спознања са комбинацијом заставица и ознакама, те шифра жупске редарствене оласти из Јајца, које се је налазило на постаји, а што је било немогуће спасити. Меродавни извјештени.

Оружници са оружничке постаје Варцар Вакуф налазе се сада у саставу домобранских јединица у Бочцу. Истима је дата заповјед да се одмах упуте у сједиште вода Јајце, у колико војска не би предузимала чишћење Варцар Вакуфа".

Детаљнијега извјештаја нема.

С молбом на надлежност.

Заповједник надпоручник
(Кључец)
Кључец

¹ Мркоњић Град су ослободиле Прва крајишка и Друга пролетерска бригада. Шире о томе види док. бр. 127, прим. бр. 7.

**ИЗВЈЕШТАЈ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛНОГ ЗАПОВЈЕДНИШТВА
ВЛАСЕНИЦЕ О БОРБАМА ПРОТИВ ПАРТИЗАНА ЗА ВРИ-
ЈЕМЕ ОФАНЗИВЕ НА ШЕКОВИЋЕ**

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ОРУЖНИЧКО КРИЛНО ЗАПОВЈЕДНИЧТВО ВЛАСЕНИЦА
5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
Број 914/Тај.

У Власеници, дне 29 коловоза 1942.

Предмет: Податци о партизанима
извјешће предлаже.—

ЗАПОВЈЕДНИЧТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ (Ј. С.)

САРАЈЕВО

Савезно заповједи тога заповједничтва Тај. Ј. С. Број 1652 од 23. коловоза 1942. предлаже се слиедеће извјешће:

Приликом последње акције чишћења побуњеника у Шековићима и околици, дне 24., 25. и 26. о. м. партизани су избјегли борбу са њемачком војском разбјегавши се на све стране по шумама. Они који су остали код кућа старци, жене и дјеца предали су се са паролом да су они четници те су остали код својих кућа. Партизани на које су наишли усташе при овој акцији пружали су жилав одпор.¹ Овај одпор нарочито је же-

¹ У љето 1942 год. на територији Источне Босне постојале су само двије партизанске јединице: Шеста источно-босанска бригада и Бирчански партизански одред. Њемачко-усташка команда је одлучила да и ове двије партизанске јединице уништи. Зато је против ових јединица организовала, крајем августа, офанзивну акцију. За овај подухват су одређене слиедеће непријатељске снаге: дијелови 718 њемачке пјешадиске дивизије, Први батаљон Осмог пјешачког пука Треће домобранске дивизије, Пети усташки здруг (око три батаљона), око један домобрански пук из Сарајева, батаљон усташа „Бранитеља Кладња“, легија и четници из околине Бирча, свега око 7 до 8 хиљада људи.

Офанзива је почела из четири правца: од Тузле према Шековићима, од Дрињаче преко Нове Касабе и Милића, од Власенице према Кладњу и од Кладња према Шековићима.

Штаб Шесте бригаде је на вријеме прикупио податке о намјерама непријатеља па је одлучио да Бирчански одред маневрише на свом терену, а да се бригада концентрише код Власенице одакле има широке могућности маневра према Јавору и Романији.

Офанзива је трајала од 24 до 30 августа. За то вријеме вођене су мање борбе, а 28 августа бригада је извршила покрет према

сток био у планини Рогосији око 10 км. сјеверо источно од Власениде. У овој борби погинуло је двојица усташа, један милиционер, а један усташа је теже и шест лакше и један милиционер рањено. Усташама је након једно-дневне рововске борбе помоћу брдског топничтва успјело партизане протјерати и разбити на све стране и ако су се били јако утврдили у рововима и бункерима, које су маскирали са папрадом тако да су скоро неопажени били те су усљед тога губитци на нашој страни тако велики били.

Послије завршене акције чишћења једна група од 500 партизана успјела се је пребацити кроз планину Јавор југозападно од Власенице 8 км. у село Пјеновац које су заузели и запалили дне 28. колхоза 1942. а пучанство се разбјегло затим су заузели села Врутци и Сашевци подручје постаје Кнежина а 29. колхоза 1942. непосредно угрожавају партизани и само мјесто Кнежину тако да су се истог дана око 9 сати приближили на 2 км. до Кнежине.

О овом нападу партизана на села подручја оружанске постаје Кнежина ово крило послало је брзојавно извјешће томе заповједничтву под бројем 2980 од 28. о. м. и уједно замољена помоћ. Ово крило постаје Кнежина није могло пружити помоћ у људству пошто са расположивим људством држи положаје и упоришта код Власенице и Плоче и Заклопачу јер су усташке постројбе још у акцији чишћења.

Заповједник, надпоручник:
(Посавад)
Ант. Посапад

прузи Хан Пијесак — Олово. 28/29 Први батаљон бригаде напао је Пјеновац, а двије чете Другог батаљона нападе су Невачку. Оба напада су успјела. Непријатељске посаде су распршене. Заплијењено је 20 пушака, 1 пушкомитрљез, око 6000 метака и веће количине хране и одјеће. Бирчански одред је маневришући остао на свом терену. Тако је ова офанзива завршена без икаквих резултата.

**ИЗВЈЕШТАЈ ОРУЖНИЧКЕ ПОСТАЈЕ У КНЕЖИНИ ОД 30
АВГУСТА 1942 ГОД. О НАПАДУ ПАРТИЗАНА НА ПЈЕНОВАЦ
И УСТАШКА УПОРИШТА У ОКОЛИНИ КНЕЖИНЕ**

ОРУЖНИЧКА ПОСТАЈА

Број 536

30. коловоза 1942 год.

у Кнежини

ПРИЕДМЕТ: Партизански напади
на упоришта ове постаје извјешћује. —

ЗАПОВЈЕДНИШТВУ 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ (Ј. С.)
САРАЈЕВО.—

ЗАПОВЈЕДНИШТВУ ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА ВЛАСЕНИЦЕ,—
КОТАРСКОЈ ОБЛАСТИ ВЛАСЕНИЦЕ.—

ЗАПОВЈЕДНИШТВУ ОРУЖНИЧКОГ ВОДА ВЛАСЕНИЦЕ.—

У вези достављених извјешћа од стране ове постаје брзо-
гласом заповједништву 5. оружничке пуковније и оружничком
крилу Власенице, од 28. и 29. VIII. 1942. године, о партизанским
нападима на упоришта ове постаје и паљењу села, доставља
се сљедеће извјешће:

Ноћу 28. коловоза 1942. године у 1 час, јаки партизански
одреди, извршили су са свих страна мучки напад на Домобран-
ску посаду која се налазила код жељезничке постаје у Пје-
новцу (прута Завидовићи — Хан Пијесак), и у борби која је
трајала 2 часа, партизани су заузели мјесто Пјеновац, којег су
након заузећа запалили, гдје се налазила и парна пилана фир-
ме Тавчар Јосипа. — Штета је велика, која до сада није про-
цијењена.

У овој борби, теже је рањен 1 домобран. — На страни
партизана, да ли је било губитака, до сада се није могло уста-
новити.¹

Након ове борбе, истог дана у 5 часа, партизански одреди,
извршити су нападе на упоришта која су држали оружници ове
постаје и усташи усташког табора у Кнежини, и то у село Ба-
бине Доње, (8 км. сјеверо-источно од Кнежине), Ивзовићи (8
км. сјеверно од Кнежине), Врутци (9 км. сјеверно од Кнежине)
и Шашевци (9 км. сјеверо-западно од Кнежине). — Напади су
једновремено извршени на свим упориштима и са свих страна,

¹ Напад на Пјеновац је вршио Први батаљон Шесте источно-
босанске бригаде. Опширније о томе види док. бр. 172, прим. 6.

партизани су не отварајући ватру обколили посаде и истима се приближили на непосредну близину од 100—150 мет са намјером да посаднике живе похватају. — Благодарећи опрезности, примјењени су нападачи и истима су успјели избјећи. — На посадама је било од 7 до 20 момака. — Посада у селу Бабинама, отворила је ватру из пушака на партизана, који су успјели унићи у село, покушавши исто запалити, који су осујећени, али је истима успјело, да из села отјерају стоку и опљачкају домове.² Упоришта Ивазовићи, Врутци и Шашевци, партизанима је успјело одузети³ и из истих села опљачкати стоку, а четничке банде, одмах иза ове брбе упале су у села: Врутци, Шашевци, те овим сусједна села: Пихлице, Грабенице и Придворице, која су опљачкали а потом запалили. — Села су Муслиманска и спаљена су у циелости, у којима је изгорело 24 куће и око 40 нуззграда.

Након овог напада, партизански одреди, покушали су извршити напад на Кнежину, али су приликом наступа дошли на 2 км. до Кнежине, гдје су добили извјешће, да Кнежина располаже са јаком посадом и да немогу успјети, те су одустали од оружаног нападаја и није дошло до борбе у Кнежини.

Приликом напада на село Врутци, било је нестало причувеног оружника ове постаје Омера Ивојевића, за којег је брзогласно јављено о нестанку заповједништву 5. оруж. пуковније и оружничком крилу Власеница, али је причувник Ивојевић, успио избјећи и дана 29. VIII. у 12 часа јавити се упоришту Бабине неповређен.

У палењу села на подручју Кнежине учествовало је око 700 партизана, а располагали су са 30 тешких и лаких стројница.

Ови одреди, избјегли су предузетим операцијама из Шековића, па су на 28. VIII, преданили у селу Крушевци (5 км. западно од Кнежине) и отишли у правцу Озрена према Сарајеву.

У овим борбама на упоритима ове постаје, на нашој страни није било губитака, док је на страни партизана један тешко рањен.

Предње се доставља ради знања.

² Исто као под 1.

³ Напад је вршио Други и Трећи батаљон Шесте источнобосанске бригаде. Партизани нису имали губитака.

**ИЗВЈЕШТАЈ ЗАПОВЈЕДНИШТВА ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА СА-
РАЈЕВО ОД 31 АВГУСТА 1942 ГОД. О САСТАНКУ НИЈЕМАЦА
И ПРЕТСТАВНИКА ЧЕТНИКА СА РОМАНИЈЕ**

НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА
ЗАПОВЈЕДНИЧТВО ОРУЖНИЧКОГ КРИЛА
Број 1381/тајно

У Сарајеву, дне 31. коловоза 1942

I

Предмет: Састанак Њемачких
частника са четницима пред-
лаже извнешће.

! !

1. ЗАПОВЈЕДНИЧТВО 5. ОРУЖНИЧКЕ ПУКОВНИЈЕ
2. ЗАШТИТНОМ РЕДАРСТВУ УСТАШ. НАДЗОРНЕ СЛУЖБЕ
3. КОТАРСКОЈ ОБЛАСТИ САРАЈЕВО
4. ВЕЛИКОЈ ЖУПИ ВРХБОСНА

Заповједник оружничке постаје Мокро са Тај. број 591 од 26. коловоза 1942. доставља слиедеће:

„Данас 25. коловоза 1942. око 14.30 сати са два путничка самовоза дошли су у Мокро њемачки частници са двојицом Њемаца у цивилу, и са Гвозденовићем који ради у обћини Пале, а који је био посредник између њемачких частника и четника. Исти су повели са собом Ристу Парађина из Мокрог отишавши сви скупа на састанак са вођом четника Савом Дерикоња.

Састанак су одржали од 15—18 сати истога дана код бив. пучке школе између Крачица и брда Тријешањ кота 940. На састанку су испекли и 2 јагњета, попили балон вина и доста пива. Наводно је судјеловао већи број четника око 100.

На повратку кроз Мокро нису су задржали осим што су избацили са самовоза Ристу Парађина, а после тога на путу за Сарајево свратили су се у село Сумбуловац у гостионицу Јанка Минића. У гостионици су сједили са сељацима, који су се за-текли у гостионици. Пред врата гостионице поставили су своју њемачку стражу и нису дали домобранима да уђу унутра и ако су сељаци улазили и излазили из гостионице.

Неки домобрани који су у близини били, пошто је домо-бранска брзогласна постаја.у непосредној близини гостионице Минић, препознали су у друштву њемачких частника Саву Дерикоњу вођу четника, пошто је Дерикоња са неким домо-бранима служио у бив. Југословенској војсци. Осим Саве Дери-

кође била су још 2 непозната четника наоружаки са реденицима и самокресима. Према податцима сви скупа су одпутовали за Сарајево.

Од Ристе Парађина из Мокрог сазнало се који је био циело вриеме присутан, Њемци ће четнике повратити истог дана који ће заједно са њима судјеловати у акцији против партизана која се води око Власенице."¹

Предлажем предње знања ради.

Заповједник сатник
(Радош)
Радош

БР. 172

БОЈНА РЕЛАЦИЈА ДРУГОГ ДОМОБРАНСКОГ ЗБОРА ЗА МЈЕСЕЦ АВГУСТ 1942 ГОДИНЕ

І. Д И О

1. — Операције:

А. — КОД 3. ПЈЕШАЧКЕ ДИВИЗИЈЕ:

У току мјесеца коловоза постројбе 3. пјешачке дивизије учествују у низу подхвата против одметника.

3-УШ. ¹ Око 20.00 сати код с. Брањева група четника јачине око 20 људи напала 2 њемачка самовоза, који су ишли у правцу Зворника.

4-VIII. Испред с. Козлука нападнут је путнички аутобус око 14.00 сати, који је ишао у правцу Бијељине, те се морао вратити натраг у Тузлу.

5-УШ. У 19.30 сати једна јача група четника око . . . људи напала на с. Мусл. Скочић, заузима га, пали поједине муслиманске куће и наставља кретање у правцу Козлука.

² вода легионара 19. сата V. бојне Домдо пуковније¹ из Мусл. Шепка повлачи се у правцу Козлука и улази у састав 4. вода 6. сата 3. п.п.

По налогу Хргена израђен је план изведбе за концентричан напад, који је достављен заповједницима 3. и 8. п.п., ради извршења.

¹ Односи се на офанзиву њемачко-усташких снага против Шесте источно босанске бригаде и Бирчанског НОП одреда која је трајала од 24 до 30 августа 1942 године, види док. бр. 169, прим. 1.

¹ Домобранске добровољачке јединице организоване од мјештана у муслиманским и хрватским селима за борбу против партизана.

У духу израђеног плана и издате заповједи извршена је подјела снага на сјеверну и јужну групу.

Сјеверна група, коју сачињава 5. 7. и 8. сат II. бојне 3. п.п. 17. и 19. сат IV. бојне, 2 сат XXV. усташке бојне, и 19. сат Домдо пуковније, те вод горских топова, заузела је полазни положај: к. 291 (сјеверно од Прав. Брањева) — к. 242 — Црквине — Мусл. Шепак — Кућерине (к. 217 — к. 120) на р. Дрини, са водом горских топова код к. 242, а 7. сатом у причуви, и стројничким сатом код к. 242 (Опазка: Јачина сатова није била, нормалне јачине).

Јужна група коју сачињавају 1. сат. I. бојне 3. п.п. појачан са 9. сатом III. бојне Домдо пуковније, 2. сат I. бојне 3. п.п., те 1. комбинирани сат I. бојне 8. п.п. са полуводом стројница, заузела је полазни положај к. 130 (на р. Дрини) — Равни Гај — к. 243 — Дебељак (к. 410).

6-^111. Вршено је прикупљање снага на полазним положајима. По брзогласном налогу заповједништва II. Д.З. упућен је 9. сат 6. п.п. у с. Јамена — која се налази ван оперативног подручја 3. п.д. са задатком извиђања и осигурања с. Јамене, јер су се појавили одметници у већем броју.² На одметнике није се наишло.

7-"УШ. Сјеверна група покушава у пар махова напад, али због јаке магле и кише и покривености терена јединице нису имале знатног успјеха. Један развиднички вод упућен је у правцу Дуге Њиве к. 480 у циљу извиђања, који се повратио са извјешћем да се на Дугим Њивама налазе јаче четничке скупине.

У току овога дана јужна група није вршила никакав покрет, јер нису били прикупљени сви дјелови.

8-"УТП. Сјеверна група у 06.00 сати продужава напад и око 11.00 сати упркос јаке пушчане и стројопушчане ватре од стране непријатеља са положаја Градац — Кокоча, успјева да овлада цртом: к. 344 — к. 185 — западном ивицом с. Мусл. Ројчевић — Хаџибегова Ада к. 128. У наставку напада на четнички положај Градац — Кокоча, легионари 19. сата Домдо пуковније ојачани са 38 домобрана из 17. сата Домдо и осталим милиционерима који су се налазили у средини између 2. усташког сата и 5. сата II. бојне напустили су своје поставе и кренули у правцу с. Прав. Ројчевић, Бараквине, Врела и Пецака те почели пљачкати и палити, вративши се у село Мусл. Шепак својим кућама.

Ову насталу празнину у бојној прузи искористили су четници, па је пријетила опасност да остали дјелови

не буду обкољени због чега су се сви морали повући до полазног положаја, јер се морало извршити поновно прикупљање и уређење за напад.

Јужна група у 07.30 сати, почела је са нападом, који ради кише, тешког терена, јаког отпора четника споро напредовање. У 15.00 сати, јединице избијају на линију Шипуља — Прав. Скочић — јужне падине Костура к. 384. Међутим појава мање групе четника позади десног крила, а на дијелу р. Дрине — друм Бијељина — Зворник, ствара неред код оружанских легионара, који су се налазили на томе дијелу, те се исти повлаче, а са њима повлаче се и остали дијелови на полазни положај.

9.VIII. Један ојачани вод 6. п.п. кренуо је из Теочака у 03.00 сата у јутро са задатком да притекне у помоћ угроженим нашим дјеловима око с. Мусл. Шепак — акција код Козлука. Око 06.00 сати овај вод добива ватру од стране одметника — четника са правца с. Лаза (3 км. ј. од Теочака) на што је прихваћена борба. Одметницима непрестано стиже помоћ из с. Прибоја, Растснице и Чакловице. Борба је трајала до 13.00 сати, када одметници због пристигле помоћи постају надмоћнији, то се вод повлачи уредно на положај Мејдан к. 675 гдје се је утврдио и сачекао придолазак помоћи из Угљевика, у јачини једног вода.

Истога дана сјеверна група поново подузима напад и до 16.00 сати успјева да овлада линијом с. Врела к. 185 — Језера — поток Врела. Даље напредовање отежава јака ватра са Кокоче и Градца. Наступом мрака борба је прекинута, без даљњих успјеха.

Јужна група са свог полазног положаја полази у напад и до 19.00 сати избија на црту к. 128 (на Дрини) — кота 131 — Костур — к. 440 — Печине к. 540, али не успјева да се споји са лијевим крилом сјеверне групе због јаке непријатељске ватре са правца с. Трновице. Ноћ прекида борбу.

10.^111. Настављена је акција од претходног дана са жестоким нападом на непријатељско лијево крило које је разбијено те се почео повлачити, али како је у 18.00 сати примљена заповјед да се има обуставити непријатељство због преговора које су понудили четници дне 9.^111. о.г. у 19.00 сати Њемцима, а које траје и данас и задржати на положају то ова повољна ситуација није даље искоришћена за подпуно уништење одметника.

Наши губитци: 2 домобрана и 1 легионар погинули, 5 легионара и 2 домобрана рањена, а 3 домобрана не-

стало, а код одметника 20 погинулих, док је број рањених непознат.

Плијена није било. Истакао се није нитко.

За вријеме ове акције неодговорни елементи запалили су поједине куће православаца у с. Бошковићи, Шешићи и Малешаји, а од стране четника запаљена су села Мусл. Скочић и Јусићи.

13.VIII. Подузето је развијање обходњама у правцу Смолућа, са задатком прикупљања података о наводно спуштеним падобранцима. Упућене су 4 обходње и то: једна правцем Лукавац — Дуга Коса; друга правцем Шикуче — Смолућа — Дуга Коса, трећа правцем Халилбашаји — Смолућа — Цвијетковићи — Дуга Коса, и четврта правцем Ратиш — Дуга Коса. Јачина обходњи 10 људи. Обходње нису наишле на падобранце нити ма какове сумњиве особе.

15.УШ. Подузета је акција у циљу разбијања Шесте ударне пролетерске бригаде, која је кренула из Шековића преко Брлошке за Коњух и Мајевицу. Јачина партизана износи око 800 људи.

У овој акцији учествује 180 људи бојне бранитеља Кладња, који врше обкољавање партизана код Милковца, који дају врло жесток одпор. Након 2 сата борбе, долази до борбе прса у прса, у којој домобрани бојне бранитеља Кладња успијевају партизана разбијати, који се под заклоном мрака повлаче у правцу Крабање. Због наступјеле ноћи и шумовитог земљишта борба је прекинута.

Наши губитци износе 6 погинулих домобрана легионара бојне бранитеља Кладња и 5 рањених.

Губитци партизана износе 24 погинула, међу којима један бивши југословенски частник и двије женске. Број рањених непознат.³

Плијен: 1 стројопушка и 4 пушке.

³ Услијед неуспјелог покушаја да се пребаци за Мајевицу штаб Шесте источно-босанске бригаде донио је одлуку да изврши покрет правцем Шековићи — Растић, а одатле сјевероисточним падинама Коњуха преко Миљковца да се спусти у рударски базен Ђурђевик, Репник, затим да нападне Кисељак (12 км сјеверозападно од Тузле) и одатле да продужи за Мајевицу. 14 августа бригада је кренула на овај задатак и 15 августа ујутру прешла цесту Тузла — Кладањ и стигла у Миљковце гдје је за вријеме одмора изненадно нападнута од 180 кладањских усташа. Развила се огорчена борба у којој су усташе биле одбијене. Од стране партизана погинуло је пет другова: Јосип Јовановић, Мидхад Хаћам-Аћин, Алекса Ђукић, Петар Маслењак и Сеидо Карамехмедовић. Пошто је откривена намјера бригаде да се пребаци за Мајевицу, донесена је одлука да се бригада поврати у Шековиће.

У овој акцији нарочито су се истакли 6 домобрана легионара Бојне бранитеља Кладша који су у овој борби погинули.

- 21.VIII. Ван оперативног подручја 3. п.д. води се акција код с. Ботајице и Подновља гдје судјелује 19. сат. 6. п.п. (који се нашао обкољен у с. Ботајици) и 1 вод 17. сата 6. п.п., 1 вод 18. сата 6. п.п., 25. људи усташке припремне бојне, 25 добровољаца из Домдо пуковније из Оцака, али 19. сат доживљује капитулацију.

Наши губитци: 1 разводник и 2 домобрана погинули, а заробљено 2 частника и 151 домобран, али су домобрани 26.УШ. враћени од стране четника.

Губитци на страни четника износе 6 мртвих и 40 рањених. Плијена није било. Истакао се није нитко.

- 24.^111. Један вод 1^/6 п.п. код Добор Кула спријечава прелаз одметника преко р. Босне у акцији на планини Вучјак.

Истога дана у 04.00 сата 1./8. п.п. на темељу заповједи 3. п.д., Оп. бр. 1426/тај.-42. и заповједи 750 њемачке пјешачке пуковније Б. Кр. 724/тајно од 22. VIII. о.г., кренула је из Тузле у циљу подхвата против 6. пролетерске ударне партизанске бригаде према Шековићима, у сурадњи са њемачким трупама из Тузле.

Око 18.00 сати јединице 1./8. п.п. стигле су на преночиште и то: стожер бојне и 4. сат на Осмаке, 1. сат у с. Афиће, 2. сат у с. Шарце и 3. сат у с. Прав. Цапарди.

- 25.^111. Овога дана у 06.00 сати све јединице I. бојне са потребним осигурањем крећу правцем: Цапарди — Борогово — Шековићи. На црти Голо Брдо (к. 556) — Кик — Борогово (к 813) 5 км ј. од Цапарди, наилази на мању групу партизана, која буде одмах савладана и разбијена. У 19.00 сати I. бојна достиже црту: Греда к 955 — к. 690 — Понор — Петровићи (4 км с. од Шековића), гдје је и заноћила.

У времену од 25. \ ПИ. од 10.00 сати па до 27. \ ПП. 06.00 сати врши се развијање по околним селима, гдје су раније били партизани. Овом приликом ухваћено је 15 партизана и њихових сурадника — јатака, затим писаће стројеве, жигове, писмохрана и друто, пгго је све предато заповједнику 750 њемачке пуковније.⁴

⁴ 24 августа непријатељ је подузео офанзиву против Шесте источно-босанске бригаде и Бирчанског партизанског одреда са циљем да их уништи и тако очисти Источну Босну од партизанских јединица. У офанзиви су учествовали дјелови 718 њемачке пјешачке дивизије, Први батаљон Осмог пјешачког пука Треће домо-

- 27.VIII. У 06.00 сати враћа се I. бојна 8. п.п. у Цапарде гдје је стигла у 12.00 сати и ту преночила. Борбе није било.
- 28.^111. У 07.45 сати 1./8. п.п. са осталим јединицама креће из Цапарда у правцу Козлука и стиже до с. Донајловићи (4 км ј. од Козлука) и ту је заноћила. Борбе није било.
- 29.VIII. У 05.30 сати 1./8. п.п. са осталим јединицама продужује покрет преко Мајевичког сплета кроз с. Сапну — Годуш — с. Растошница — гдје без сметње стиже у 22.00 сата и ту заноћи.
- 30.VIII. У 06.00 сати продужује се покрет преко с. Прибој — с. Тршаци — с. Лопаре, гдје стиже у 13.00 сати и остаје на преночишту.
- 31.VIII. У 06.00 сати продужује се покрет из Лопара на траг у Тузлу, гдје стижу у 16.30 сати.
- Губитака на нашој страни није било, а на страни партизана непознати.
- Плијена није било. Истакао се није нитко.
- За вријеме акције код Шековића, партизани сеправодобно повлаче из с. Шековића у правцу с. Невачка и Пјеновца гдје стижу у току ноћи 28./29. о.м. Њихова јачина износила је око 1000—1200 партизана.
- У с. Невачка налазила се наша посада јачине 1 роја са 1 стројопушком. Обкољена од стране једне групе партизана јачине око 400 људи, ова посада води борбу до задњег набоја, па се по том повлачи кроз један узан ненападан простор у правцу с. Жеравице, користећи се шумом и мраком. Заштиту узмака вршили су 2 домобрана, који су били заробљени, разоружани, свучени, а по томе пуштени. Овом приликом партизани су запалили жељезничку постају Невачку и 2 моста, па су након тога кренули даље у правцу с. Рубинићи (4 км. з. од Невачке) и даље ка с. Крушевци.⁵
- У исто вријеме извршен је и напад од једне групе партизана јачине око 600 људи на нашу посаду у с. Пјеновцу, која је била јачине 2 роја и 2 стројопушке. Након борбе од једног и пол сата посада се повлачи у правцу с. Хан Пијеска, док Зирник који је био тешко

бранске дивизије, Пети усташки здруг (око три батаљона), око један домобрански пук из Сарајева, батаљон усташа „Бранитеља Кладња“, легија и четници из околине Бирча, свега око 7000 до 8000 људи. Офанзива је трајала од 24 до 30 августа и завршила се без икаквих резултата. Бригада се пребацила према Романији, док је Бирчански одред непрестано маневрисао на свом терену.

" Невачку су нападале двије чете Другог батаљона Шесте источно-босанске бригаде. Напад је успио. Заплијењено је неколико пушака и друге опреме. Партизани нису имали губитака.

рањен, остаје и врши заштиту узмака, те тако буде и заробљен. Зирнику су одузели стројопушку и осталу опрему и оставили на положају. По том су продужили у правцу с. Рубинићи и даље ка с. Крушевици. У с. Пјеновцу залалили су жељезничку постају 4 моота, пилану са складиштем и остале зграде.®

Наши губитци код Невачке износе 2 теже и 2 лакше рањена домобрана, а код партизана 25 мртвих, што је утврђено.

Губитци у твориву: 1 стројопушка, 2 пушке и 3 одоре.

За овим партизанима, а на темељу заповједи 3. п.д. од 29.VIII. одмах су упучена 3 развиђачка одјељења са задатком насилног развиђања и откривања партизана и то:

1 одјељење, јачине 18 људи усташке припремне бојне упучено у 11.30 сати правцем: Кладањ — косе око потока Близанци — Олово. Ово одјељење није наишло на одметнике, нити на ишта сумњиво.

2 одјељење, јачине 30 добровољаца Бојне бранитеља Кладња, упучено је у 12.00 сати правцем: Кладањ — Ковачићи — Петровићи — Рубинићи — Невачка. Ово одјељење није наишло на одметнике, нити на ишта сумњиво.

3 одјељење јачине 35 добровољаца ББК. упучено у 13.00 сати правцем: Кладањ — Коњевићи — Сливне — Невачка. Ово одјељење исто тако није наишло на одметнике нити на ишта сумњиво.

Б. — КОД 4. ПЈЕШАЧКЕ ДИВИЗИЈЕ:

У току мјесеца колОВОЗА постројбе 4. пјешачке дивизије учествују у више подхвата против одметника, а главно је било крстарење и разтјеривање одметника са Вучјака.

18."УТШ.

1. сат 1./4. п.п. са 2 стројнице и 2 баачача кренуо је правцем Модрича — Печник — Гнионица — кота 216 — водомеђа — Бјели Поток — Калуђеровац — Голи Брег — Максимскок гдје је заноћио. Кретао се означеним правцем са осигурањем и нигдје до Максимскока није наишао на непријателја. Приликом размјештања на Максимскоку рањен је од стране четника из стројопушке са 2 метка 1 домобран из овога сата, који је у путу за Модричу умро. ,

" Напад на Пјеновац је извршио Први батаљон Шесте источно-босанске бригаде. Посада је растјерана и заплијењено је неколико пушака и 1 пушкомитраљез.

2. сат 1./4. п.п. са 1 стројницом кренуо је правцем: Модрича — Печеник — к. 227 — Киково Брдо — Усучева Коса — кота 226 — к. 358 — источне стране села Добре Воде, гдје је сат тога дана заноћио. Овај сат коме је било придодато 1 одјељење стројница 4. сата I. бојне дошао је око 16.00 сати источно од села Добре Воде, гдје је са осигурањем преноћио. До села Добра Вода кретао се је споменути сат са осигурањем али нигдје није наишао на непријатеља. Тога дана око 18.00 сати наишла је једна група око 40 четника из правца села Подновља са захтјевом да се пропусте у правцу села Клакар са намјером разтјеривања одметничких банди које су пљачкале на тој просторији. Како нису имали одобрење домобранског заповједничтва за кретање четничке постројбе са оружјем изван просторије четничког одреда ускраћен им је био пролаз, нашто се ова група вратила из правца од којега је дошла.

3. сат. 1./4. п.п. са 1 стројницом кретао се правцем: Пећник — Гнионица — Јошавица — к. 278 — Кестенска Коса, гдје је заноћио. Кретање овим правцем није било ометано од стране четника те је ова колона са осигурањем прокрстарила описаном просторијом.

2 вода Домдо сата Бос. Шамац и Оцак кретали су се правцем: Поточани — Нинош — Патрола (к 236) — Кестенска Коса на Средeљ гдје је ова колона заноћила. Ова колона кретала се са осигурањем одређеним правцем без да је наишла нигдје на непријатеља.

19.VIII.

1. сат. I. бојне 4. п.п. крстарио је у околини Максимскока но није наишао на непријатеља. У 11.00 сати кренуо је даље правцем: Средeљ — Липово Брдо — Селишка Коса — к. 251 Д. Клакар, гдје је заноћио код оружанске постаје. Од Максимскока до Д. Клакара сат се кретао са осигурањем но до Клакара није био нападнут. На улазу у Клакар око 16.30 сати напала је мања група четника претходницу бојне јаком ватром из пушака и стројопушака и приметна се борба која је трајала до 18.30 сати. Када је претходница запала у ватру, те како је ватра била надмоћнија упућен је један дио главнине и 2 одјељења бацача да подпомогну рад претходнице да се пробије и расприши непријатељ. Након 2 сатне борбе заиста је и успјело, четници су се распришили на све стране. Одређено је прогон бјежећих одметника који је био отежан услед испресјецаности земљишта, те због тога што су се четници разбјежали на све стране. Мрак је онемогу-

ћио даље гоњење непријатеља. Овога дана предузео је 2. сат крстарење у околини села Дobre Воде, но није наишао на непријатеља, те је Продужио кретање правцем: Добра Вода — к. 361 — Дреновац — Клакар — Доњани — оружничка постаја Д. Клакар. На овом путу није ова колона наишла на одпор. Затим је вршено крстарење у околини: Кестенска Коса — Дубоковац — Брусница — Доњани оружничка постаја Д. Клакар.

Бојна је вршила крстарење у околини Кестенске Косе, а у 13.00 сати продужила кретање, правцем: Кестенска Коса — Дубоковац — Брусница — Доњани, затим је иста кренула правцем: Средeљ — Зеленгора — Трешњева Коса — Шећерово Брдо — Г. Клакар — Церик — Доњани оружничка постаја Д. Клакар.

20.VIII. Продужено је крстарење правцем: оружничка постаја Г. Клакар — висовима уз десну обалу Саве — Кадар — те цестом на Врбовац — Ошак — Шамац.

2 вода усташке припремне бојне кретала се правцем: Брусница — Клакар — Вучја Коса — Гричуља — Зеленгора — Добра Вода.

Овом акцијом растјерани су одметници свагдје гдје су се појавили на правцима којима су се кретале поједине колоне. Кратким окршајем од неколико сати у Клакарима успјело је нанијети четницима губитке који су исказани у споменутој релацији.

23.VIII. По брзогласној заповједи 4. п.п. П./4. п.п. упућена је у Дервенту у састав Дервентског здруга ради извођења акције на Вучјаку. Одласком IV. бојне измјењен је распоред постројби и то: 11. сат са 1. водом преузео је постав код с. Шимићи, које је држао 6. сат II. бој. 4. п.п.; 12. сат са 1 водом преузео је постав код с. Барића, које је држао 6. сат II. бојне. Постав Гребљица, који је до сада држао са 1 водом 12. сат, примио је 13. сат, а 1 вод из 15. сата примио је постав у Г. Теслићу, које је држао 7. сат. Домдо бојна преузела је поставе Велики и Мали Вис, Шењик и Гаврића Брдо у Врућици, које је до сада држао 5. сат.

II. бојна 4. п.п. од овога дана налази се у тактичком погледу под заповједничтвом Дервентског здруга.

У току мјесеца коловоза на подручју 4. п.п. није извођена Дикакова акција. Јединице су држале посједнуте поставе, а сва дјелатност сводила се на прикупљање података о четницима и то: о јачини, кретању, наоружању, сабиралиштима, исхрани и т.д.

Током мјесеца коловоза пуковнија је примила извјестан број причувника домобрана, који у опће

није служио обвезатно дјелатно раздобље, нити је до сада био на вјежби, те су предузете мјере за њихову изобразбу, искористивши вријеме затишја.

I./4. п.п. из Брода, кренула је правцем: Бос. Брод, Лијешће, Клакар са јачом колоном на Винску, а слабијом на Г. Клакар с тим, да се 23.VIII. постави на изходном пставу: Виноградац — Шећерово Брдо — Митрића Брдо.

Дио 25. сата Домдо пуковније Тузла, који се налази у Бос. Шамцу, као и припремна усташка бојна из Бос. Шамца, полази правцем: Бос. Шамац — Врбовац — Брусница — ојачавајући се уз пут милиционерима из Кладара и Врбовца — и заузима изходни постав на црти: Бјељевина — Нинош. Дио 25. сата Домдо пуковније Тузла из Оцака и усташе припремне бојне из Оцака полазе правцем: Срнава — Гнионица и тога дана до мрака имају заузети изходни постав на црти: Гнионица — Печник.

Усташе припремно бојне Брусница, остају на полагајима код В. Бруснице, затварајући правце према Југу-

II./4. п.п. и 13. сат 5. п.п. упућени из Теслића и Добоја стижу 23.^111. по подне у Дервенту. У Дервенти здруту стављало се на располагање: 2. вод 2. битнице V. т.с. и 13. сат 3. п.п., један одјел стројопушака из \П./1. п.п., који је уврштен у стројнички сат II./4. п.п. ради појачања. У таквом распореду преузео је постројбе за акцију пуковник Шарнбек.

Још у времену подилажења на горе заповједане поставе I./4. п.п. ушла је у борбу са четницима у с. Винекој. Четника је било око 40, чији се је број све више повећавао. За вриеме борбе 1 вод 3. сата био је одсјечен од своје главнине, разбијен и приморан да се спасава преко р. Саве. Изгубљена су 2 коња и много спреме. У борби било је убијено 30 четника, а исто толико ј[?] било и рањених. Заробљено је 5 четника, а од плијена 3 пушке и 1 самокрес. Из с. Винске и Лијешћа узети су таоци, који су упућени у Брод и/С. Бојна је имала 2 рањена.

24.^111. Пуковник Шарнбек издаје заповјед за надирање и чишћење слиједећим правцем:

II./4. п.п. са 13./5. п.п. и 13./3. п.п. креће 23ДШ1 из Дервенте на простор, школа Буковица — Караула, гдје ноћи. Један сат имао се пребацити тренутним самовозом за појачање угроженој посади у с. Буковици,

а 24.VIII. бојна да се крене правцем с. Буковица — Глоговица — Савићево Брдо — Подновље, гдје има заноћити.

I./4. п.п. без 1 сата креће овога дана правцем: Добра Вода — Дуго Поље.

Дио 25. Домдо сата и усташа из Бос Шамца правцем: Нинош — Патрола — Презентски Врх — с. Јошавица, гдје ће продужити надирање с дијелом 25. домдо сата и усташама из Оцака.

Дио 25. сата Домдо и усташа из Оцака надиру правцем: с. Јошавица —• док се не састану са дијеловима домдо сата, који долазе преко Патроле у с. Јошавицу, а по сједињењу надиру заједнички даље правцем: Голи Брег — Усучева Коса — Смиљанића Брдо.

Заповједник II./4. п.п. има упутити 1 сат без 1 вода, као своју побочницу правцем: с. Католички Божинци — к. 262 — к. 241 — Липљак и ту има преноћити.

II. вод 2. битнице V. т.с., поставит ће свој вод у јужно дијелу с. Кулине.

Надирање колона извршено је точно по плану. Најхгрије је била заустављена десна побочница од јачих побуњеничких снага, које су се утврдиле на падинама Липљака. Побочница је била изненадно нападнута и распршена, тако да се тога дана није могло више извршити њено прикупљање и упућивање за заиггиту десног крила.

II./4. п.п. надирала је пребрзо, али кад је стигла на Савићево Брдо, била је нападнута са оба бока и крила од јаких побуњеничких снага, тако да се је под тешким околностима извукла на слиједећи постав пред Савићевим Брдом.

I./4. п.п. одбацивала је све побуњеничке дјелове и тек је застала пред котом 290, која је највиша и најдоминантнија, а истодобно и најжилавије брањени постав у том крају. Три пута ова бојна је ишла на јуриш након претходно извршене припреме хаубицама и бацачима, али је сваки пут добила само на простору, док побуњенички одпор није био сломљен. Тек четвртим јуришем заузета је к. 290 огорченом борбом на нож. На тој коти I./4. п.п. је и заноћила.

1. сат легионара Украинаца упућен је са 1 хаубицом из Добоја влаком до жељезничке постаје Комарица, а одатле преко Мајевца на Липљак и цркву Подновљу. Тај сат извршио је добивену заповјед и ако хаубица због слабих путева није могла подпомоћи

овај подхват. Побуњеници који су се супротстављали били су уништени или одбачени. Када је легионарски сат ушао у црквену височину у Подновљу са које је побуњенике отјерала ватра из хаубица и горског топа, почела је П./4. п.п. живље надирати преко Савићевог Брда, док и она није изашла на црквену височину и околне висове. 1./4. п.п. водила је на к. 290 готово непрекидну борбу с побуњеницима, који су покушавали на сваки начин поново заузети ту коту, али су сви ти напади билц одбијени.

27.VIII.

1. сат легионара Украинаца врши насилно извиђање у правцу оружничке постаје и Милојевића Брда. Оружничка војарна заузета је и десно крило легионара узнатредовало је неколико стотина метара даље од те војарне, али је касније заустављено од јачих побуњеничких снага. Исто тако и остали дио легионарског сата није могао подпуно заузети Милојевића Брдо ради премоћи непријатеља, па се је по прикупљеним податцима о непријател>у вратио на црквену височину. 1./4. п.п. имала је у току цијелог овог дана да издржи жестоке нападе одметника који су сви одбијени. Осјећа се тешкоћа обскрбљавања ове бојне, која се налази далеко од главне комуникације, а пут касније до ње ометају слабији четнички диелови. Домобрани су већ у већој мјери изморени. Обућа им је врло слаба, а из 1./4. п.п. ходају и боси. У ноћи 27./28."Ш1. бојна издржава тешке нападе, а поједини побуњеници упадају и у саме поставе, гдје бивају убивени.

28.VIII.

Здруг се враћа ради поновног чишћења терена, с том разликом, што легионарски сат иде с 1./4. п.п. опћим правцем: с. Клакар — Врела. На овом повратном чишћењу колоне су слабије узнемираване.

29."Ш1.

1. и П./4. п.п. нападају послије топничке припреме с. Клакар и Врело, која села заузимају послије слабог одпора побуњеника. 1. сат легионара налази се у причуви код капелице с. Врела и није било потребе, да ступи у акцију.

30.VIII.

П./4. п.п. добила је задатак, да прочисти с. Брусницу а 1./4. п.п. пггити је од напада са Вучјака. П./4. п.п. проналази овога дана скоро сву опрему, коју је вод из 1./4. п.п. приликом свог бјега преко р. Саве изгубио. По извршеном задатку 1. и П./4. п.п. заноћили су у с. Клакарима, а легионарски сат и хаубице код капеле у Врелима.

31.УП1.

1. и П.'4. п.п. кренуле су са својих преноћишта и поновно извршиле претраживање с. Клакари и православни дио с. Врела, с. Винске и с. Лијешће, гдје су

наишле на одпор неколицине четника, који су одмах ликвидирани. Пошто су обе бојне извршиле свој задатак вратиле су се на своје поставе на преночиште и то: I./4. п.п. на височини капеле с. Врела, а II./4. п.п. на висовима код с. Тутњевца.

Приликом посљедњих дана чишћења заробљено је у горе споменутим селима до 250 припадника четничких обитељи, који су упућени котарској области у Дервенту.

На зони тактичке дјелатности 5. п.п. у току прошле и ове године, дјеловао је и 1. сат оклопних влакова. 10. рујна 1941. године стављен је у промет оклопни влак број 1 у саставу 8. п.п., а 30. рујна 1941 подређен је исти одреду генерала Клаића, а касније овој дивизији. Током сијечња 1942. стављен је у промет оклопни влак број 2. Оклопни влакови број 1 и -2 до постројавања 1. сата оклопних влакова били су подређени изравно овом стожеру. У раздобљу од 10. рујна 1941. до данас оклопни влакови учествовали су у свима подхватима приликом одбијања нападаја одметника на жељезничке пруге и постаје: Дубошгчица, Пурачић, Миричина, Рјечица, Маглај, Бегов Хан као и у нападају против одметника на влакове и остале жељезничке објекте потезима: Добој — Тузла; Добој — Бегов Хан; Добој — Дервента, а осим тога судјеловали су и у подхватима чишћења терена, као и борбама против одметника дуж поменутих пруга.

Посада оклопних влакова у више махова учествовала је и у подхватима изван ових (проналажење и унишгење брзогласних веза, помоћу којих су се одметници везали за наше б.б. линије, уништавање чамаца на р. Спречи, који су одметницима служили за пребацивање с једне на другу обалу).

Осим горе наведеног оклопни влакови у горе споменутом раздобљу вршили су осигурање жељезничких пруга и заштиту спровођења уредног промета на дијелу Добој — Тузла и Добој — Маглај. Током свих подхвата имали су и губитака, који су губитци изказани у раније достављеним релацијама код постројби, којима су домобрани оклопљених влакова припадали.

4. просинца 1941. оклопни влак број 1 приликом учествовања у подхвату за заузеће с. Јошева, наишао је на мину, постављену од стране одметника (око 25. кг. екразита), којом приликом била су одсјечена и избачена из упорабе једна оклопна кола. Под ватром непријатеља преостала посада влака, прикупила је своје мртве и рањене и цјелокупно наоружање и стре-

љиво, као и остало твориво, те се са осталим дијелом влака повратила у Добој, да се опет након једног сата врати на мјесто експлозије, гдје пггити рад жељезничара на подизању и поправци пруге.

9. ожујка 1942. оклопни влак број 2 наишао је на минирану пругу (5 сандука на разним мјестима, по 25 кг. екразита). Овом приликом дошло је до експлозије 3 сандука (мина), а 2 су извађена. Оштећена су једна оклопна кола, као и жељезнички строј и избачена из упорабе. Присебношћу преостале посаде одбијен је напад одметника, који су у јачини око 200 одметника, покушали из оближње шуме извршити препад. Истог дана оклопни влак број 1 који је био упућен у помоћ настрадалом влаку, наишао је на подметнуту мину, коју је на вриеме уочио и уклонио.

Осим те дјелатности, оклопни влакови учествовали су у заштити жељезничког особља, а тако исто под ватром побуњеника, вршили су поправак оштећених прута и дизање оштећених жељезничких возила, уштеђујући жртве жељезничком особљу.

Старјешине и момчад вршили су своју дужност под најтежим околностима, под тешким временским приликом уз највеће напоре, своју службу увјек здушно. Особе, које су се нарочито истакле својом храброшћу, дјеломично су већ одликоване, а за оне, који то до данас нису у пригибу се поставља предлог.

ЗАПОВЈЕДНИК
генерал (Исер)
Исер